

Veilig op school

LANDELIJKE VEILIGHEIDSMONITOR 2020-2021: VEILIGHEIDSBELEID EN VEILIGHEIDSBELEVING IN HET PRIMAIR EN VOORTGEZET ONDERWIJS

Onderzoek in opdracht van de Minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschap

Anja van den Broek | Clarie Ramakers | Joris Cuppen | Danny Brukk

Veilig op school

Landelijke veiligheidsmonitor 2020-2021: veiligheidsbeleid en veiligheidsbeleving in het primair en voortgezet onderwijs

Onderzoek in opdracht van de Minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschap

Anja van den Broek, Clarie Ramakers, Joris Cuppen, Danny Brukx

Januari 2022

© 2022 ResearchNed Nijmegen in opdracht van de Minister van Onderwijs Cultuur en Wetenschap. Alle rechten voorbehouden. Het is niet geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in publicaties zonder nauwkeurige bronvermelding. ResearchNed werkt conform de kwaliteitsnormen NEN-EN-ISO 9001:2015 voor kwaliteitsmanagementsystemen, NEN-ISO 20252:2019 voor markt-, opinie- en maatschappelijk onderzoek en NEN-ISO 27001:2017 voor informatiebeveiliging.

Inhoudsopgave

Veilig op school	7
1 Veiligheidsmonitor 2020-2021	13
1.1 Inleiding	13
1.2 Vragenlijst	14
1.3 Opzet, deelname en respons	16
1.4 Representativiteit naar achtergrondkenmerken en uitkomstmaten	17
1.5 Opzet rapportage	21
Deel I - Primair onderwijs	22
2 Leerlingen in het primair onderwijs	23
2.1 Deelnemers en achtergrondkenmerken	23
2.2 Onderwijs in coronatijd	24
2.3 Welbevinden	26
2.4 Schoolklimaat en veiligheidsbeleving op school	28
2.4.1 Spijbelen, gedragsregels en afspraken over omgangsvormen	29
2.4.2 Roken, alcoholgebruik en spanningen tussen groepen	29
2.4.3 Gevoel van (on)veiligheid op school	30
2.5 Pesten en sociale uitsluiting op school	32
2.5.1 Slachtoffers van pesten	32
2.5.2 Daders van pestgedrag	35
2.6 Ervaringen met (gewelds)incidenten	35
2.6.1 Slachtoffers van (gewelds)incidenten	35
2.6.2 Daders van (gewelds)incidenten	36
2.7 Samenvatting	37
3 Personeel in het primair onderwijs	40
3.1 Deelnemers en achtergrondkenmerken	40
3.2 Onderwijs in coronatijd	42
3.3 Veiligheidsbeleid op school	43
3.3.1 Betrokkenheid en effectiviteit veiligheidsbeleid	43
3.3.2 Gedrags- en omgangsregels voor leerlingen	44
3.3.3 Omgangs- en gedragsregels voor personeel	45
3.3.4 Welbevinden en veiligheidsgevoel	46
3.4 Schoolklimaat	47
3.5 Pesten en geweldsincidenten richting personeel	51
3.5.1 Pesten en discriminatie	51
3.5.2 Geweldsincidenten jegens personeel	54
3.5.3 Overall-beeld en impact van geweldsincidenten	56
3.6 Samenvatting	57
4 Leidinggevend in het primair onderwijs	60
4.1 Deelnemers en schoolkenmerken	60
4.2 Gevolgen van coronamaatregelen	62
4.3 Schoolklimaat	62
4.4 Veiligheidsbeleid	64
4.5 Incidentenregistratie en veiligheidsmaatregelen	69
4.6 Prevalentie van (gewelds)incidenten en presten	72
4.7 Discriminatie, bedreiging en materieel geweld	74
4.8 Registratie en aangifte van incidenten	76
4.9 Samenvatting	79

5	Trends in het primair onderwijs	83
5.1	Inleiding	83
5.2	Leerlingen in het primair onderwijs	84
5.3	Personeel in het primair onderwijs	86
5.4	Management in het primair onderwijs	90
5.5	Samenvatting	90
	Deel II - Voortgezet onderwijs	92
6	Scholieren in het voortgezet onderwijs	93
6.1	Deelnemers en achtergrondkenmerken	93
6.2	Gevolgen van online onderwijs	95
6.3	Schoolklimaat en veiligheidsbeleving op school	97
6.3.1	Gedragsregels en afspraken over omgangsvormen	97
6.3.2	Spijbelen, alcohol, drugsgebruik en wapenbezit	98
6.3.3	Gevoel van veiligheid op school	100
6.3.4	LHBT-acceptatie en geloof	102
6.4	Pesten, discriminatie en sociale uitsluiting op school	103
6.4.1	Pesten 104	
6.4.2	Slachtoffers van pesten	104
6.4.3	Daders van pestgedrag	106
6.5	Ervaringen slachtoffers van geweld	108
6.6	Ervaringen daders van (gewelds)incidenten	113
6.7	Dader en of slachtoffer	117
6.8	Samenvatting	119
7	Personeel in het voortgezet onderwijs	122
7.1	Deelnemers en achtergrondkenmerken	122
7.2	Onderwijs in coronatijd	124
7.3	Veiligheidsbeleid op school	126
7.3.1	Betrokkenheid en effectiviteit veiligheidsbeleid	126
7.3.2	Gedrags- en omgangsregels voor leerlingen	127
7.3.3	Omgangs- en gedragsregels voor personeel	128
7.3.4	Welbevinden en veiligheidsgevoel	129
7.4	Schoolklimaat	130
7.5	Pesten en geweldsincidenten richting personeel	134
7.5.1	Pesten en discriminatie	134
7.5.2	Geweldsincidenten jegens personeel	137
7.5.3	Overall-beeld en impact van geweldsincidenten	140
7.6	Samenvatting	141
8	Leidinggevenden in het voortgezet onderwijs	144
8.1	Deelnemers en schoolkenmerken	144
8.2	Gevolgen van coronamaatregelen	146
8.3	Schoolklimaat	146
8.4	Veiligheidsbeleid	148
8.5	Incidentenregistratie en veiligheidsmaatregelen	153
8.6	Prevalentie van (gewelds)incidenten en pesten	155
8.7	Discriminatie, bedreiging en materieel geweld	157
8.8	Wapenbezit, middelengebruik en grensoverschrijdend gedrag	160
8.9	Registratie en aangifte van (gewelds)incidenten	161
8.10	Samenvatting	163

9	Trends in het voortgezet onderwijs	167
9.1	Inleiding	167
9.2	Leerlingen in het voortgezet onderwijs	168
9.3	Personeel in het voortgezet onderwijs	172
9.4	Management in het voortgezet onderwijs	175
9.5	Samenvatting	175
10	Relatie tussen schoolkenmerken, veiligheidsbeleid en incidenten	177
10.1	Schoolkenmerken, veiligheidsbeleid en incidenten in het primair onderwijs	177
10.2	Schoolkenmerken, veiligheidsbeleid en incidenten in het voortgezet onderwijs	178
11	Samenvatting resultaten	182
11.1	Opzet en uitvoering monitor	182
11.2	Samenvatting resultaten primair onderwijs	182
11.3	Samenvatting resultaten voortgezet onderwijs	187
	Bijlage 1: Overzicht van tabellen en figuren	193
	Bijlage 2: Multilevel logistische regressiemodel	200
	Bijlage 3: Trendtabellen primair onderwijs	205
	Bijlage 4: Trendtabellen voortgezet onderwijs	212

Veilig op school

De Veiligheidsmonitor 2020-2021 heeft in een bijzondere periode plaatsgevonden. Door de coronapandemie en maatregelen vanuit de overheid om besmettingen tegen te gaan, heeft het onderwijs afwisselend thuis en op school, fysiek en of online plaatsgevonden. Een zekere impact hiervan op het emotionele en sociale welbevinden van leerlingen en (onderwijs)personeel is voorstelbaar. Uit deze monitor is gebleken dat zowel leerlingen als leerkrachten vooral het contact met (mede)leerlingen en collega's hebben gemist; een deel voelde zich vaker eenzaam dan wanneer de school open was. In het basisonderwijs hadden leerkrachten het gevoel dat zij toch voldoende zicht hebben weten te houden op de leer- vorderingen en de sociale-emotionele ontwikkeling van leerlingen. De verbondenheid van de leerlingen met de basisschool heeft er in ieder geval niet onder geleden: zij geven school een dikke 8. In het voortgezet onderwijs hebben docenten minder goed zicht kunnen houden op de leerontwikkeling en welbevinden van leerlingen. Een klein deel van de vo-leerlingen kampte met fysieke of psychische klachten tijdens de schoolsluiting, een groter deel had echter in deze periode vooral slaapproblemen. Niet alle leerlingen hebben moeite gehad met online onderwijs; ongeveer de helft niet en de andere helft wel. Datzelfde beeld geldt voor het (onderwijs)personeel: de helft vindt online onderwijs een probleem en de andere helft niet. Dat geldt voor beide sectoren. Voorstelbaar is ook dat pesten tijdens een periode met schoolsluitingen minder vaak voorkomt. Men is immers minder vaak en voor een langere aaneengesloten periode niet op school. Ook hierover is het beeld gevarieerd in zowel het basis als voortgezet onderwijs. Een bijna even groot deel van het (onderwijs)personeel denkt dat pesten minder vaak als even vaak is voorgekomen.

In deze bijzondere context moeten de resultaten uit deze monitor bezien worden. Daarmee is een een-op-een vergelijking met eerdere jaren niet exact te maken. Naast de coronapandemie, zorgen ook aanpassingen in de vragenlijst ervoor dat op onderdelen een betrouwbare vergelijking met eerdere jaren niet altijd mogelijk is. Toch zijn de uitkomsten van grote waarde. De deelnemende scholen vormen een representatieve afspiegeling van alle scholen – zo bleek uit een non-respons analyse en non-respons onderzoek – ook als het gaat om een aantal relevante uitkomstmaten. De resultaten bieden inzicht in de feitelijke en ervaren veiligheid door leerlingen en personeel. Een veilige schoolomgeving is een belangrijke voorwaarde voor leerlingen om zich cognitief en sociaal te kunnen ontwikkelen. Scholen hebben de maatschappelijk taak om aan deze voorwaarde te voldoen door onder meer het voeren van een actief veiligheidsbeleid, het instellen en handhaving van gedragsregels, naleving van het pestprotocol en door de juiste ondersteuning te bieden aan leerlingen en personeelsleden.

'Hoe is het gesteld met de sociale veiligheid op Nederlandse scholen?' is de belangrijkste vraag die hier beantwoord dient te worden. Het gaat best goed met de sociale veiligheid op Nederlandse scholen. Negen van de tien leerlingen in het basis en het voortgezet onderwijs voelen zich (heel) veilig op school. Ook een ruime meerderheid van het (onderwijs)personeel voelt zich veilig. Slechts een heel klein deel van het personeel overweegt wel eens een andere baan te zoeken vanwege de veiligheidssituatie op school. En het ziekteverzuim in beide sectoren van het onderwijs is niet of nauwelijks gerelateerd aan veiligheid.

Een veilig en ondersteunend schoolklimaat is bevorderend voor het veiligheidsgevoel van leerlingen en personeelsleden. In het basisonderwijs en voorgezet onderwijs hanteert men gedrags- en omgangsregels, die in de meeste gevallen actief gehandhaafd worden door leerkrachten. Onderlinge respectvolle behandeling en bejegening van leerkrachten en leerlingen zijn elementen die in beide sectoren zijn verankerd. Ook bieden scholen ondersteuning aan leerlingen als er sprake is van leerproblemen of problemen op sociaal gebied. Scholen geven instructies en voorlichting aan het personeel hoe zij het schoolklimaat positief kunnen bevorderen. Veelvuldig en structureel spijbelgedrag, drugsgebruik of wapenbezit zijn factoren die het schoolklimaat negatief beïnvloeden. Deze blijken nauwelijks voor te komen. Het onderwijspersoneel is wel vaak getuige van systematisch en langdurig pestgedrag tussen leerlingen en komen er spanningen voor tussen groepen leerlingen op school.

Een belangrijke uitkomst is dat veruit de meeste leerlingen in het basis en voortgezet onderwijs nooit gepest worden. Slechts een klein deel van de leerlingen wordt (heel) vaak gepest: drie procent in het basisonderwijs en vijf procent in het voortgezet onderwijs. In vergelijking met 2018 is dit cijfer niet toegenomen, maar ook niet afgenomen. De invloed van het thuisonderwijs op pesten is dan vooralsnog niet waarneembaar. Deze uitkomst zou men bemoedigend kunnen noemen, ware het niet dat het in absolute aantallen nog altijd gaat om grofweg 45.000 basisschoolleerlingen en om 47.000 leerlingen in het voortgezet onderwijs die vaak tot zeer vaak gepest worden op school. Daders zijn meestal andere leerlingen van de klas of school, maar ook leerkrachten schijnen zich schuldig te maken aan pestgedrag: drie procent van leerlingen in het basisonderwijs en zeven procent in het voortgezet onderwijs wordt gepest door een leerkracht. Leerlingen die gepest worden door personen die hen juist zouden moeten beschermen, is een onderwerp dat in het veiligheidsbeleid van de school om bijzondere aandacht vraagt. Ook leerkrachten en andere schoolmedewerkers worden gepest, zo blijkt. Drie procent en negen procent van het (onderwijs)personeel in respectievelijk het basis en voortgezet onderwijs is slachtoffer van pesten. Daders zijn meestal leerlingen, maar ook collega's pesten.

Geweldsincidenten komen gelukkig in het basisonderwijs in geringe mate voor. In minder dan tien procent van de gevallen is er sprake van ongewenste aanrakingen, discriminatie of zijn er ongewenste seksuele opmerkingen gemaakt. Eén procent van de basisschoolleerlingen heeft weleens gezien dat iemand een wapen bij zich had op school. Daders worden niet in alle gevallen op hun gedrag aangesproken. Leerkrachten of ander personeel in het basisonderwijs hebben ook niet veel ervaring met geweldsincidenten op school. Als het al voorkomt, dan gaat het meestal om verbaal geweld of licht lichamelijke geweld. Heel soms heeft een leerkracht een seksueel getinte opmerking ontvangen van een collega of van een familielid van een leerling. In het voortgezet onderwijs komen leerlingen vaker in aanraking met geweld, meestal verbaal geweld, bedreiging of materieel geweld en soms met licht fysiek geweld. Ook het personeel krijgt wel eens te maken met geweld op school. Ook dan gaat het om verbaal of materieel geweld. Grof lichamelijk geweld richting het personeel komt zelden voor.

Uit de cijfers blijkt dat het lastig is voor zowel leerlingen als leerkrachten en ander schoolpersoneel om aan iemand te vertellen dat ze gepest worden. De wet Veiligheid op school schrijft voor dat scholen twee taken binnen het (onderwijs)personeel moet beleggen: een aanspreekpunt waar leerlingen en ouders pesten kunnen melden en een iemand verantwoordelijk maken voor het pestbeleid op school. Het ligt dan ook misschien voor de hand dat incidenten (pesten en geweldsincidenten) gemeld worden, maar het tegendeel is waar. Een officiële melding aan het schoolbestuur of aangifte bij de politie is bijna altijd een stap te ver. Twintig procent van de basisschoolleerlingen en een kwart van de leerlingen in het voortgezet onderwijs vertelt het aan niemand, met als voornaamste reden dat ze het niet durven te vertellen (basisonderwijs) en dat ze het niet nodig vonden om te melden (voortgezet onderwijs). Uit de cijfers van de metingen in 2018 en 2021 blijkt een opmerkelijke verschuiving in de reden waarom leerlingen niet melden. In 2018 durfde men het vaker niet te melden, in 2021 vindt men het vaker niet nodig om te melden. In het basisonderwijs zien we juist de tegengestelde richting: meer leerlingen in 2021 melden het pesten niet omdat ze het niet durven en minder leerlingen omdat ze het niet nodig vinden dan in 2018. Waarom leerlingen het pesten niet durven te melden of waarom ze het niet nodig vinden om het melden, blijft echter onduidelijk. Zijn leerlingen bang voor represailles, is het incident niet erg genoeg of juist te erg? In een volgende meting zouden de mechanismen achter deze redenen uitgevraagd kunnen worden.

De cijfers vragen om meer aandacht voor het melden van incidenten in het belang van de veiligheid op school, temeer ook omdat de meldingsbereidheid van leerlingen terug te zien is in die van het (onderwijs)personeel. Ook zij melden niet altijd. Een derde van het gepeste (onderwijs)-personeel in het basisonderwijs meldt niet en driekwart in het voortgezet onderwijs doet geen melding. Dit kan mogelijk te maken hebben met de geringe opvolging van een melding. Met een derde van de meldingen in het basisonderwijs en de helft van de meldingen in het voortgezet onderwijs is niets gedaan, zo blijkt uit de cijfers.

Dat pesterijen leiden tot een melding of aangifte bij de politie komt slechts sporadisch voor. Waarschijnlijk speelt de ernst van het incident hier een rol, immers niet alle incidenten zijn strafbare feiten. In het voortgezet onderwijs heeft vijf procent van de gepeste leerlingen en één procent van het (onderwijs) personeel melding gemaakt bij de politie.

Ook de meldingsbereidheid en navolging bij geweldsincidenten kan beter. Zowel leerlingen als personeel die in aanraking zijn geweest met een of meerdere geweldsincidenten melden dit niet altijd. Een van de drie leerlingen in het basisonderwijs meldt dit niet en één op de vijf van het (onderwijs)personeel doet geen melding van het geweld waarmee hij of zij te maken heeft gehad. In het voortgezet onderwijs is dat eveneens het geval, al liggen hier de percentages iets anders: een derde van de leerlingen doet geen melding en drie van de tien schoolmedewerkers meldt het geweldsincident niet. Het kan zijn dat van de geringe mate waarin er iets met een melding wordt gedaan, een ontmoedigende werking uitgaat. Een kwart van de melding van een geweldsincident heeft geen navolging gehad. Dat geldt voor beide sectoren. Als er sprake is van een geweldsincident waarbij een wapen is gebruikt of iemand gewond is geraakt, wordt bijna altijd aangifte gedaan bij de politie.

Opmerkelijk is de constatering in deze monitor dat schoolleiders in zowel het basis als het voorgezet onderwijs lang niet altijd een inschatting kunnen maken hoe vaak er op school incidenten voorkomen.

Melding én registratie van pesterijen en geweldsincidenten op school zijn van cruciaal belang als men serieus en op een actieve manier uitvoering wil geven aan het veiligheidsbeleid/plan op school. Op deze manier krijgt en houdt men zicht op de feitelijke veiligheid op school, kan de prevalentie nauwgezet worden gemonitord en gebruikt worden om het beleid aan te scherpen dan wel strikter te handhaven. Daarnaast is de registratiediscipline ook niet even consequent en verschilt naar aard en omvang van het incident. Zo worden vernielingen aan gebouwen en materialen doorgaans wel geregistreerd, evenals diefstal en computercriminaliteit. Spanningen tussen groepen leerlingen, verbaal of fysiek geweld, online bedreiging van leerlingen worden bijvoorbeeld in het basisonderwijs net zo vaak wel als niet of slechts gedeeltelijk geregistreerd. Gebruik en verkoop van harddrugs in het voorgezet onderwijs bijvoorbeeld wordt in de ene helft van de gevallen wel en in de andere helft niet geregistreerd. Seksueel grensoverschrijdend gedrag wordt in het voorgezet onderwijs daarentegen wel altijd geregistreerd.

Verreweg de meeste scholen voeren een sociaal veiligheidsbeleid: twee van de drie scholen in het primair onderwijs en negen van de tien scholen in het voortgezet onderwijs. De wet Veiligheid op school houdt in dat scholen een inspanningsverplichting hebben om het pesten op scholen tegen te gaan en de sociale veiligheid op school te verbeteren. Daartoe dienen zij een sociaal veiligheidsbeleid uit te voeren en dit regelmatig te evalueren zodat er een actueel beeld van de veiligheidssituatie op school voor handen is. Een pestprotocol maakt in veel gevallen onderdeel uit van dat beleid. Zowel in het basis als in het voortgezet onderwijs bevat het veiligheidsplan dan ook afspraken over omgangs- en gedragsregels voor leerlingen en het personeel, preventie van incidenten, handhavingsbeleid, aangifte- en sanctiebeleid. Ook besteden scholen aandacht aan nazorg van slachtoffers van incidenten. Over (de effectiviteit van) het veiligheidsbeleid is men in het basisonderwijs veelal positief, ondanks een geringe afname in de beoordeling voldoende tot goed tussen 2021 en 2018.

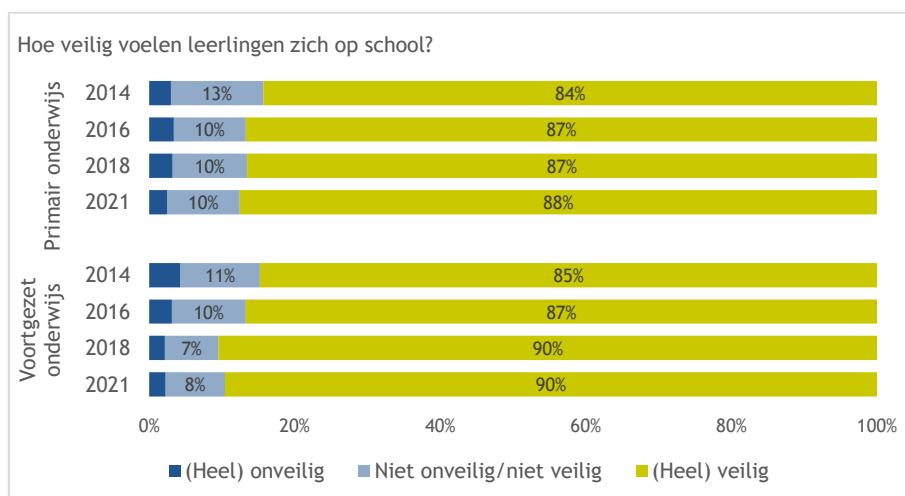
Ongeveer de helft van de scholen in zowel het basis als het voortgezet onderwijs traint het personeel in de omgang met agressie en geweld. De meeste scholen voeren een preventief beleid op het tonen van respect ten aanzien van gedrag, huidskleur, uiterlijk, land van herkomst en veilig gebruik van internet. Daarnaast voeren scholen een actief beleid op aanpak van agressie en geweld, naleving van school- en gedragsregels, corrigeren van ongewenst gedrag en belonen van goed gedrag van leerlingen. Dit geldt voor beide sectoren. Aandacht voor agressie en geweld is op scholen aanwezig in projecten of themalessen over deze onderwerpen.

Gebleden is dat leerlingen die zich niet als jongen of meisje identificeren een grotere kans hebben om gepest te worden. Dit geldt zowel voor het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs. Het is enigszins voorstelbaar dat basisscholen geen actief beleid voeren op het vergroten van acceptatie en respect voor seksuele geaardheid en of geslachtsidentiteit. Wellicht biedt een uitkomst uit deze monitor voldoende aanleiding om hiermee toch aan de slag te gaan. In het voortgezet onderwijs voert ongeveer twee derde van de scholen wel intensief beleid op acceptatie van seksuele geaardheid en geslachtsidentiteit; ook hier zijn LHBT-leerlingen kwetsbaar. Zij hebben, naast een groter risico om gepest te worden, ook een groter risico om slachtoffer te worden van een geweldsincident. Daarnaast is gebleken dat jongeren met een genderincongruentie niet alleen vaker gepest worden, maar zelf ook vaker pesten. Dat geldt eveneens voor de betrokkenheid bij geweldsincidenten: jongeren met een genderincongruentie zijn vaker slachtoffer én dader van geweldincidenten.

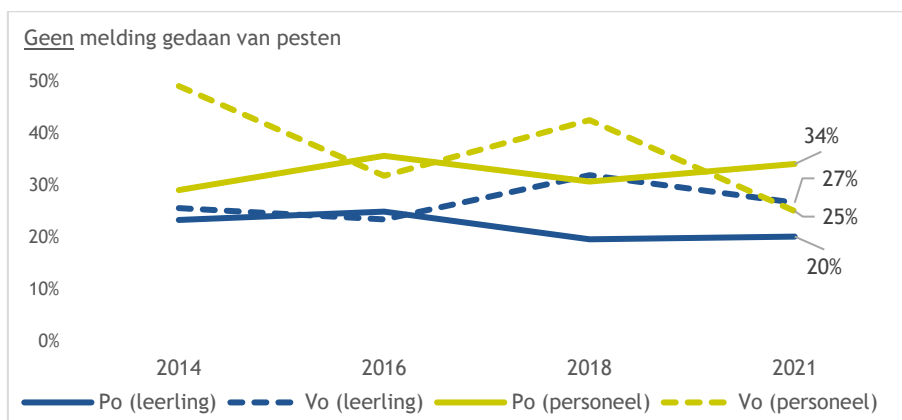
Wat het beste werkt om de veiligheid op school te vergroten is het terugdringen van (gewelds)-incidenten op school. Uit deze monitor komt naar voren dat leerlingen zich veiliger voelen op een school met een goed schoolklimaat. Een goed schoolklimaat is hier gedefinieerd als een school met een lage prevalentie van incidenten. Handhaving van gedragsregels door het (onderwijs)personeel, daadwerkelijk zichtbaar ingrijpen op het moment dat het noodzakelijk is, extra aandacht voor agressie en geweld in de klas na een voorval zijn allemaal factoren die het schoolklimaat positief beïnvloeden. Een volgende monitor zou diepgaander op deze relaties in kunnen gaan.

Welke belangrijke trendverschillen zijn er te zien in de meerjarige metingen van de sociale veiligheid op scholen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs? Een monitoronderzoek is een onderzoek dat periodiek wordt uitgevoerd om veranderingen te meten in de tijd. Meestal bestaat een monitoring uit tenminste twee metingen: een nulmeting (huidige situatie) en een effectmeting (evaluatie of resultaat). We spreken ook van een monitor als over meerdere jaren dezelfde metingen worden verricht om inzicht te krijgen in veranderingen, verbetering of verslechtering van een feitelijke situatie. De veiligheidsmonitor is, in het kader van de wet Veiligheid op school, landelijk ingericht om de feitelijke veiligheidssituatie en de veiligheidsbeleving van leerlingen en personeel in het basis- en voortgezet onderwijs te meten.

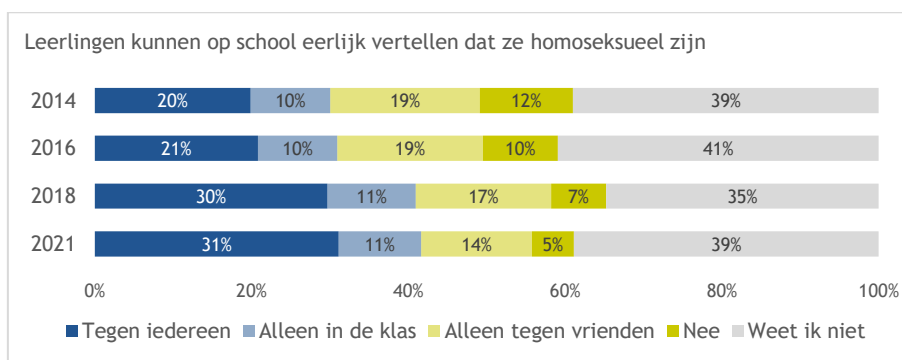
In eerdere metingen in 2016 en 2014 was pesten op school gedaald, tussen 2021 en 2018 is pesten op school redelijk stabiel gebleven. Dat geldt zowel voor het basisonderwijs als het voortgezet onderwijs. De veronderstelling dat er door de schoolsluitingen minder vaak gepest zou worden, kan derhalve niet bevestigd worden. Het gevoel van veiligheid laat een hele lichte verbetering zien tussen 2018 en 2021. Als verder terugkijken tot 2014 dan is die verbetering iets groter. Sinds 2016 voelen negen van de tien leerlingen zich (zeer)veilig op school. Het veiligheidsgevoel van LHBT-leerlingen in het voortgezet onderwijs is in 2021 wel significant verslechterd ten opzichte van 2018.

De meldingsbereidheid over pesten is in 2021 ten opzichte van 2018 toegenomen. Hoewel bij het personeel een grillig verloop van de tijdreeks is te zien, lijkt ook daar een daling ingezet te zijn. Dat geldt vooral voor het voortgezet onderwijs. Een op de vier personeelsleden in het basisonderwijs en een op de drie in het voortgezet onderwijs doet geen melding van pestgedrag. In het basisonderwijs meldt een op de vijf leerlingen pestgedrag niet. Een kwart van de leerlingen in het voortgezet onderwijs doet geen melding van pesten.

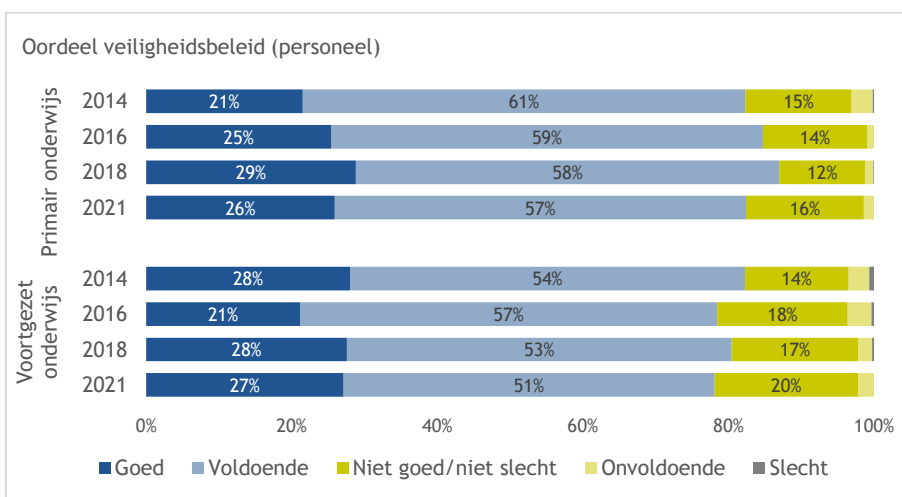
Een noemenswaardig trendverschil is te zien in de openheid van leerlingen over hun seksuele geaardheid in het voortgezet onderwijs, dat wil zeggen dat men vindt dat leerlingen dat kunnen vertellen. Gaat het om de eigen seksuele geaardheid, dan is men daarin voorzichtiger. In 2014 en 2016 vonden twee van de tien leerlingen dat je tegen iedereen op school open kunt zijn over je seksuele geaardheid. In 2018 en 2021 vinden drie van de tien leerlingen dat je hier open over kunt zijn op school. Dat aandeel stijgt evenredig als ook de klas erbij wordt betrokken. Dan zijn vier van de tien er zeker van dat het kan.

Een ander verschil tussen de jaren is dat leerlingen in het voortgezet onderwijs in 2021 minder vaak te maken hebben gehad met verbaal geweld dan in 2018. Dat geldt helaas niet voor LHBT-leerlingen. Docenten en ander personeel van de school hebben in 2021 vaker te maken gehad met seksueel grensoverschrijdend gedrag dan in 2018. Voor het basisonderwijs is er geen significant verschil wat dit betreft.

We zien een verslechtering in handhaving van omgangs- en gedragsregels in het basisonderwijs en dat is zorgwekkend. Leerlingen geven aan dat leerkrachten in 2021 minder vaak leerlingen aanspreken op ongewenst gedrag dan in 2018 het geval was. Ook worden gedragsregels minder vaak in de klas besproken volgens leerlingen. En worden regels minder vaak door leerkrachten opnieuw onder de aandacht gebracht bij basisschoolleerlingen. In het voortgezet onderwijs zien we een verbetering in de handhaving van gedragsregels. Docenten besteden in 2021 vaker aandacht aan gedragsregels dan in 2018 en belonen ook vaker positief gedrag. Zij zijn echter zelf duidelijk minder goed te spreken over de mate waarin er door het personeel ingegrepen wordt bij ongewenst gedrag. Dat gebeurt in 2021 minder vaak dan in 2018.

Meer basisscholen voeren in 2021 beleid op sociale veiligheid. Ten opzichte van 2018 is dat aandeel met vijf procentpunten gestegen en dat is een goede zaak. In het voortgezet onderwijs is dat niet veranderd en ook de beoordeling van de effectiviteit van het beleid is hier niet veranderd. In het basisonderwijs wordt de effectiviteit van het veiligheidsbeleid minder goed beoordeeld door het personeel dan in 2018, maar altijd nog beter dan in 2014 en 2016. Verder zien we in het basisonderwijs dat leerkrachten in 2021 minder vaak dan in 2018 trainingen hebben gevolgd om het schoolklimaat en de veiligheid te vergroten en pesten te verminderen. Een verklaring zou kunnen zijn dat schoolsluitingen, thuiswerkadviezen en vervoersbeperkingen als gevolg van de coronapandemie niet bevorderlijk zijn geweest om (elders) trainingen te volgen.

Deze Monitor sociale veiligheid geeft een waardevolle doorkijk in de veiligheidsbeleving en het veiligheidsbeleid op scholen. Hoewel de algemene conclusie is dat het goed gaat met de sociale veiligheid in het Nederlandse funderend onderwijs, is er ook nog veel terrein te winnen. Een betere registratie van incidenten, nog meer meldingsbereidheid, een betere opvolging daarvan en meer oog voor kwetsbare groepen zijn voorbeelden van onderwerpen die aandacht verdienen. Hierbij blijft een reguliere monitoring een belangrijk en waardevol instrument waar scholen en het overheidsbeleid hun voordeel mee kunnen doen.

1 Veiligheidsmonitor 2020-2021

1.1 Inleiding

Veiligheid op school is een belangrijk thema. Leerlingen moeten met plezier naar school kunnen gaan en zich er veilig voelen, zodat zij in staat zijn om naar hun beste vermogen te presteren. Een veilige omgeving voor scholieren en onderwijspersoneel houdt in dat er een prettige sfeer op school is en dat incidenten zoals ongepast gedrag, intimidatie, diefstal, agressie en pesten worden voorkomen. Landelijk wordt sociale veiligheid al sinds 2006 actief gemonitord. De minister van OCW laat elke twee jaar het veiligheidsgevoel van leerlingen en personeel in kaart brengen met behulp van de 'Monitor sociale veiligheid in en rond scholen', de landelijke Veiligheidsmonitor. De monitor wordt sinds 2006 tweejaarlijks uitgevoerd in het (speciaal) voortgezet onderwijs en sinds 2010 ook in het (speciaal) basisonderwijs. In het voortgezet onderwijs nemen leerlingen, personeelsleden en leidinggevendenden deel; in het po ook de ouders van leerlingen. De inhoud en focus van de vragenlijsten verschilt tussen de doelgroepen. Leerlingen en personeelsleden krijgen met name vragen over hun veiligheidsgevoel, geweldsincidenten en pesten; leerlingen krijgen daarnaast ook vragen over hun sociaal welbevinden. Bij leidinggevendenden wordt gefocust op veiligheidsbeleid. Ouders van kinderen in het po krijgen vragen over hun eigen veiligheidsbeleving in en rond school en die van hun kinderen.

Sinds 2015 staat in de wet Veiligheid op school de zorgplicht van de school centraal. Van scholen wordt verwacht dat ze alles doen wat nodig is om leerlingen een veilige omgeving te bieden. In de wet staat dat scholen:

- een sociaal veiligheidsbeleid moeten uitvoeren;
- taken binnen het onderwijsteam moeten beleggen: er moet een aanspreekpunt zijn bij wie leerlingen en ouders pesten kunnen melden en iemand moet het pestbeleid op school coördineren (dit kan dezelfde persoon zijn, maar dat hoeft niet);
- de beleving van veiligheid en het welzijn van hun leerlingen moeten volgen: de bedoeling hiervan is dat er altijd een actueel en representatief beeld is van de situatie op school.

Om een actief en doeltreffend veiligheidsbeleid te voeren dienen scholen de sociale veiligheid van leerlingen te monitoren. De Memorie van Toelichting bij de wet zegt hierover: 'Een school kan pas goed beleid ten aanzien van sociale veiligheid voeren als zij inzicht heeft in de feitelijke en ervaren veiligheid en het welbevinden van de leerlingen. Op basis van monitoring die een representatief en actueel beeld geeft van de sociale veiligheid van de leerlingen, krijgen scholen inzicht in de daadwerkelijke sociale veiligheid op de school (Kamerstukken II, 34130, nr. 3).' Vanaf augustus 2016 handhaaft de Inspectie de nieuwe wettelijke eisen en controleert of scholen jaarlijks de veiligheidsbeleving van hun leerlingen monitoren (gevoel van veiligheid, ervaren onveiligheid en welbevinden) en of de school maatregelen neemt ter verbetering.

De landelijke Veiligheidsmonitor levert, naast het landelijke beeld, ook voor de afzonderlijke scholen op locatieniveau een rapportage. Deelnemende scholen kunnen daarmee hun eigen veiligheidssituatie vergelijken met die van andere, soortgelijke, scholen en voldoen aan de in de wet gestelde eisen aan monitoring. De Veiligheidsmonitor is echter niet het enige instrument dat scholen ter beschikking staat. Met name Vensters po en Vensters vo ('Scholen op de kaart') zijn, naast ook andere instrumenten, alternatieve schoolmonitoren waar veel gebruik van wordt gemaakt. Deze landelijke Veiligheidsmonitor is naast deze instrumenten zeker ook een waardevol instrument voor het monitoren van een betrouwbaar landelijk beeld van sociale veiligheid in het onderwijs. In 2020 is besloten de Veiligheidsmonitor opnieuw in te richten.

1.2 Vragenlijst

Herziening van de vragenlijst

De vragenlijst is, in samenwerking met Bureau Beke, in 2019-2020 herzien, met aandacht voor mogelijkheden om tijdreeksen te kunnen behouden. De vragenlijst van 2018 is hierbij als basis genomen. Bij de bijstelling van de vragenlijst is rekening gehouden met de toekomstverkenning die is uitgevoerd in 2019 (Kans, e.a. 2019).¹ Daarnaast zijn informatiewensen die naar voren kwamen in twee moties in deze monitor meegenomen.² Het betrof hier vooral verbeteringen ten aanzien van de uitvraag van incidenten en het meenemen van transgenderscholieren. De vragenlijsten voor leerlingen zijn klassikaal afgenomen, de overige vragenlijsten zijn individueel afgenomen. De Veiligheidsmonitor bestaat uit verschillende vragenlijsten voor diverse groepen respondenten, namelijk vragenlijsten voor leerlingen (ouders), leidinggevend en personeel in po en vo. De vragenlijsten en formuleringen verschillen per sector. Aan de respondentengroepen zijn vragen over de volgende onderwerpen voorgelegd:³

Tabel 1.1: Onderwerpen vragenlijsten, inclusief Venstervragen

Leerlingen primair onderwijs:	Personeel primair onderwijs:	Leidinggevend primair onderwijs:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Over school ▪ Veilig voelen op school ▪ Gepest worden en vervelende dingen (zelf meemaken) ▪ De lessen op school ▪ Rapportcijfer ▪ Gepest worden ▪ Zelf pesten ▪ Vervelende dingen (meemaken) ▪ Vervelende dingen (doen) ▪ Alcohol en roken ▪ Spanningen tussen groepen ▪ Achtergrondkenmerken 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Venstervragen tevredenheid ▪ Coronamaatregelen ▪ Veiligheidsbeleid ▪ Nazorg en ondersteuning slachtoffers ▪ Aanpak agressie en geweld ▪ Gedragsregels en handhaving ▪ Seksueel grensoverschrijdend gedrag, pestgedrag leerlingen ▪ Pesten (zelf meemaken) ▪ Gevoel van veiligheid ▪ Geweldsincidenten (zelf meemaken) ▪ Meldingsbereidheid en aangifte ▪ Training, opleiding gericht op agressie en geweld ▪ Ziekteverzuim in relatie met pesten en geweld ▪ Gevolgen coronamaatregelen ▪ Achtergrondkenmerken 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Schoolkenmerken ▪ Schoolklimaat ▪ Ondersteuning leerlingen ▪ Veiligheidsbeleid en betrokkenen bij opstelling ▪ Actualisering veiligheidsplan ▪ Gedragsregels leerlingen/personeel en handhaving ▪ Training, instructie en voorlichting ▪ Gevoerd beleid op ongewenst gedrag, discriminatie, intimidatie ▪ Pestprotocol ▪ Incidentenregistratie ▪ Werkafspraken instanties en politie ▪ Prevalentie van (gewelds)incidenten ▪ Aanpak geweld en agressie ▪ Systematisch en langdurig pesten ▪ Melding en aangifte ▪ Gevolgen coronamaatregelen
Leerlingen voortgezet onderwijs:	Personeel voortgezet onderwijs:	Leidinggevend voortgezet onderwijs:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inleidend vragendeel ▪ Veilig voelen ▪ Gedragsafspraken ▪ Gepest worden ▪ Zelf pesten ▪ Ervaringen met pesten of geweld ▪ Ervaringen als slachtoffer met (gewelds)incidenten ▪ Ervaringen als dader van vervelende dingen ▪ Vergroten van veiligheid in en rond school ▪ Omgang met anderen ▪ Achtergrondkenmerken 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Functie en schooltype ▪ Veiligheidsbeleid ▪ Gedragsregels leerlingen/personeel en handhaving ▪ Veiligheidsgevoel ▪ Seksueel grensoverschrijdend gedrag en pestgedrag leerlingen ▪ Pesten (zelf meemaken) ▪ Geweldincidenten (zelf meemaken) ▪ Meldingsbereidheid en aangifte ▪ Training, opleiding gericht op agressie en geweld ▪ Gevolgen coronamaatregelen ▪ Ziekteverzuim in relatie met pesten en geweld ▪ Achtergrondkenmerken 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Schoolkenmerken en -klimaat ▪ Ondersteuning leerlingen ▪ Veiligheidsbeleid en betrokkenen ▪ Actualisering veiligheidsplan ▪ Gedragsregels leerlingen/personeel en handhaving ▪ Training, instructie en voorlichting ▪ Gevoerd beleid op (on)gewenst gedrag, discriminatie, intimidatie ▪ Pestprotocol ▪ Incidentenregistratie ▪ Werkafspraken instanties en politie ▪ Prevalentie van (gewelds)incidenten ▪ Aanpak geweld en agressie ▪ Systematisch en langdurig pesten ▪ Melding en aangifte ▪ Gevolgen coronamaatregelen

- 1 Kans, K. e.a. (2019). Zicht houden op veiligheid. Toekomstverkenning Veiligheidsmonitor po/vo/so; eindrapport. 's-Hertogenbosch: ECBO
- 2 Incidenten. Motie 29 240 nr. 96, van Westerveld (GL): [...] verzoekt de regering tevens, in de monitor sociale veiligheid een beeld te geven van het aantal incidenten op scholen en de aard hiervan. De tweede motie betreft een motie rondom transgenderscholieren. Motie 29 240 nr. 97, van Westerveld en Van den Hul (GL en PvdA): [...] verzoekt de regering om, de ervaringen van transgenderscholieren bij gebrek aan een toereikende steekproef voortaan toch mee te nemen in de sociale veiligheidsmonitor, bijvoorbeeld op kwalitatieve wijze.
- 3 De vragenlijsten zijn in te zien via www.veiligheidsmonitorpovo.nl en via DANS.

De verbetering van het uitvragen van incidenten en de toevoeging van de groep transgenderscholieren als antwoordcategorie bij een aantal vragen kan theoretisch een verschuiving in de antwoorden op vragen tot gevolg hebben. Immers, als antwoordcategorieën of vraagclusters worden uitgebreid, kan dat tevens een verschuiving van alle andere antwoorden tot gevolg hebben. Wijzigingen in de vraagstelling hebben altijd tot gevolg dat trends niet meer (precies) vergelijkbaar zijn. In bijlage 3 (primair onderwijs) en 4 (voorgezet onderwijs) zijn de trendtabellen uit eerdere rapportages van de Monitor sociale veiligheid uitgebreid met cijfers van 2021 voor zover de onderzoekers dit verantwoord vonden. In onderstaand overzicht wordt dit geïllustreerd door de uitvraag van incidenten in 2018 en 2021 naast elkaar te zetten (zie tabel 1.2). Sommige vragen zijn veranderd, bij andere vragenblokken zijn vragen toegevoegd.

Tabel 1.2: Wijzigingen in de uitvraag van incidenten in 2018 en 2021 vergeleken

2021	2018
Iemand heeft jou bedreigd met de bedoeling jou bang te maken	Je bent bedreigd, bang gemaakt
Iemand heeft je geïntimideerd, gedwongen iets te doen	Je bent geïntimideerd, door iemand gedwongen
Iemand heeft je gechanteerd, afgeperst	Je bent gechanteerd, afgeperst
Je bent met opzet gestompt en/of geslagen	Je bent met opzet gestompt
	Je bent met opzet geslagen
Iemand is met jou gaan vechten	Anderen zijn met jou gaan vechten
Iemand heeft je in elkaar geslagen, afgetuigd	Je bent in elkaar geslagen, afgetuigd
Je bent door iemand met een wapen bedreigd of bang gemaakt	Je bent met een wapen bedreigd, bang gemaakt
Je bent expres door iemand met een wapen verwond	Er is een wapen tegen je gebruikt
Er zijn ongewenste seksuele opmerkingen naar jou gemaakt	Er zijn seksuele opmerkingen naar jou gemaakt
Je bent betast of aangeraakt terwijl je dat niet wilde	Je bent ongewenst betast of aangeraakt
Er zijn via internet of telefoon seksueel getinte foto's of filmpjes van jou verspreid terwijl je dat niet wilde	Er zijn seksuele afbeeldingen van jou verspreid, zonder dat je dat wilde
Je hebt via sociale e-mail of in een online forum/chatbox een bericht ontvangen waarmee iemand jou bang probeerde te maken	Niet gevraagd
Iemand heeft jou bedreigd met de bedoeling iets van je te stelen	Niet gevraagd
Iemand heeft geweld gebruikt om iets van je te stelen	Niet gevraagd
Iemand heeft ingelogd op jouw computer, e-mailaccount of sociale media account zonder dat jij dat wist of toestemming had gegeven	Niet gevraagd
Iemand heeft op jouw computer of profiel ingelogd en gegevens van jou veranderd of gewist	Niet gevraagd
Iemand heeft jou op of rond school drugs of verdovende middelen laten gebruiken zonder dat je dat wilde of dat je dat wist	Niet gevraagd
Je bent voor je gevoel gediscrimineerd	Niet gevraagd
Heb je op of rond school weleens incidenten of geweld meegemaakt met iemand met extreme ideeën of gedrag	Niet gevraagd

De uitvraag van transgenderscholieren is als volgt gevraagd: wat is je geboortegeslacht en hoe voel je je (po en vo), zou je verliefd kunnen worden op een jongen (jongen) of meisje (meisje). Deze laatste vraag is alleen aan vo-scholieren gesteld. Op basis hiervan zijn LHBT-jongeren geïdentificeerd. Aan de vragenlijst van 2021 zijn daarnaast in verband met de COVID-19 pandemie vragen toegevoegd over het hebben van online onderwijs, mogelijkheid tot contact met leerkrachten, de veiligheidsbeleving tijdens online onderwijs en over het algehele welbevinden van leerlingen (CP Core).⁴

4 Cooke, R., Barkham, M., Audin, K., Bradley, M., & Davy, J. (2004). Student debt and its relation to student mental health. *Journal of Further and Higher Education*, 28(1), 53-66.

Niet op alle vragen kon een verantwoorde vergelijking gemaakt worden met 2018. Allereerst omdat vragen qua formulering zijn aangepast en beter geschikt zijn gemaakt voor de doelgroep, incidenten zijn toegevoegd of categorieën zijn toegevoegd (zie hiervoor).⁵ Dit zou (theoretisch) kunnen leiden tot andere resultaten of verdelingen, ook zonder dat er feitelijk sprake is van trendwijziging. Daarbij komt dat door de coronacrisis de omstandigheden in het onderwijs (tijdelijk) zijn veranderd. Dit kan van invloed zijn geweest op het invulgedrag van respondenten. Trends moeten vanuit dit perspectief zorgvuldig worden weergegeven en geïnterpreteerd. Er is daarom niet gerapporteerd over trends die niet 1-op-1 vergelijkbaar zijn. In alle hoofdstukken zijn daarom (in separate paragrafen) alleen trends opgenomen, die verantwoord kunnen worden weergegeven. Trends zijn opgenomen en beschreven in hoofdstuk 5 (primair onderwijs) en in hoofdstuk 9 (voortgezet onderwijs).

Samenhang tussen schoolbeleid en sociale veiligheid

De rapportage die voor u ligt, bevat tevens een verslag van multilevelanalyses die zijn uitgevoerd op de data. Het doel van deze analyses is na te gaan hoe groot verschillen zijn tussen scholen in de veiligheidsbeleving, pesten en andere incidenten, of er verschillen zijn tussen kenmerken van leerlingen of personeel en of er een samenhang bestaat tussen de veiligheidsbeleving en incidenten en het schoolklimaat. Multilevelanalyses worden toegepast op het moment dat er sprake is van data waarbij leerlingen en personeel behoren tot één entiteit (de school) waarbij we veronderstellen dat de antwoorden tussen deze groepen onderling samenhangen, gecorreleerd zijn. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat leerlingen en/of personeel binnen één school meer op elkaar lijken dan leerlingen en/of personeel tussen verschillende scholen. Hiermee wordt rekening gehouden in de analyse. Voor het primair en voortgezet onderwijs zijn deze analyses opgenomen in hoofdstuk 10.

1.3 Opzet, deelname en respons

Opzet en respons Veiligheidsmonitor

Om deel te nemen aan het onderzoek hebben alle scholen een uitnodiging ontvangen per brief en per e-mail. Hiervoor zijn de post- en mailadressen, zoals bekend bij DUO, gebruikt. De eerste afname heeft plaatsgevonden in het studiejaar 2019-2020. Tijdens de voorbereiding van het onderzoek (december 2019 tot maart 2020) hadden zich 251 scholen aangemeld voor de veiligheidsmonitor waarvan 182 p(s)o scholen en 69 v(s)o scholen. Van die 251 scholen hebben 19 scholen zich ook weer actief (via de mail) afgemeld, grotendeels vanwege de situatie rondom de coronamaatregelen. Hierbij moet ook opgemerkt worden dat scholen ook nog tijdens het veldwerk (vanaf 2 maart) hadden mogen aanmelden.

Tijdens het veldwerk van de veiligheidsmonitor werd het onderwijs geconfronteerd met een schoolsluiting als gevolg van coronamaatregelen. Deze situatie heeft invloed gehad op de uiteindelijke deelname van scholen en respondenten aan dit onderzoek in 2020. In 2020 is het veldwerk op 2 maart 2020 gestart met in totaal 232 scholen die zich hadden aangemeld en zich hier niet actief voor hebben afgemeld (176 po-scholen en 56 vo-scholen). Dit waren min of meer dezelfde aantallen als in 2018 (206 po-scholen en 64 vo-scholen). Er was een overlap van 'slechts' 18 po-scholen en 7 vo-scholen. Dit betekent dat het grootste gedeelte van de aangemelde scholen in 2020 uit nieuwe scholen bestond. Door de schoolsluiting bleef de respons in 2020 enorm achter bij de verwachting. De responsgroep was qua samenstelling weliswaar vergelijkbaar met die in 2018, maar in aantal dermate laag dat het schetsen van een landelijk representatief beeld niet verantwoord was. Ook werd gevreesd dat door de lange schoolsluiting resultaten van leerlingen die wel hadden meegedaan mogelijk niet meer betrouwbaar terug te voeren waren op de school.

5 Bijvoorbeeld: aan de vraag over de redenen van pesten is een categorie opgenomen 'Omdat ik transgender ben' (deze categorie zat niet in de vragenlijst van 2018). Dit kan in theorie leiden tot een verschuiving in de andere aangekruiste redenen, zoals 'vanwege uiterlijk', 'omdat ik homo/lesbisch ben', 'omdat ik jongen/meisje ben'.

In het voorjaar van 2021 is een extra veldwerkperiode ingelast. De hier gerapporteerde resultaten hebben uitsluitend betrekking op de meting van 2020-2021.

Voor de meting van 2020-2021 meldden zich 192 po-scholen en 66 vo-scholen aan. De deelname was uiteindelijk respectievelijk 168 po-locaties en 60 vo-locaties. Vanwege de druk die op de scholen lag in verband met de coronamaatregelen, hebben sommige scholen hun prioriteit elders gelegd en zagen ze af van deelname. In totaal vulden 18.364 leerlingen, 2.519 personeelsleden, 5.433 ouders en 210 leidinggevendenden de vragenlijst geheel in (tabel 1.3). Ook in 2021 zijn alle scholen benaderd (zowel per brief als per e-mail) met de uitnodiging om deel te nemen aan het onderzoek. Scholen die al eerder deelnamen, kregen een iets (inhoudelijk) andere brief/e-mail dan scholen die nooit eerder deelnamen. De respons van vso-leerlingen was dermate laag dat deze groep in deze rapportage buiten beschouwing gelaten is.

Tabel 1.3: Deelname scholen, personeel en leerlingen aan de Veiligheidsmonitor 2020-2021

	2018	2020 (schoolsluiting)	2021 (aanmeldingen)
Locaties po (aanmelding)	206	182	168 (192)*
Locaties v(s)o (aanmelding)	66	69	60 (66)*
Respons leerlingen po	9.371	1.572	8.953
Respons ouders po	5.765	1.192	5.433
Respons personeel po	1.960	445	1.630
Respons leidinggevendenden po	221	39	150
Respons leerlingen vo	13.043	1.451	9.048
Waarvan vso			363
Respons personeel vo	1.649	338	889
Respons leidinggevendenden vo	142	33	60
Totaal leerlingen	22.414	3.023	18.364

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021. * Tussen haakjes het aantal oorspronkelijke aanmeldingen. Er hebben 168 unieke po-locaties en 60 unieke vo-locaties meegedaan. Niet van alle locaties hebben alle gremia vragenlijsten ingevuld.

1.4 Representativiteit naar achtergrondkenmerken en uitkomstmaten

De representativiteit van de resultaten is op twee manieren onderzocht. Allereerst door de deelnemende scholen op achtergrondkenmerken te vergelijken met niet-deelnemende scholen en ten tweede door middel van een analyse op een aantal uitkomstmaten. Voor dit laatste onderdeel is een non-responsonderzoek uitgevoerd.

Representativiteit naar achtergrondkenmerken

Tabel 1.4 laat aan de hand van analyses van de groep deelnemende scholen in vergelijking met de groep niet-deelnemende scholen zien dat er op de drie opgenomen schoolkenmerken (achterstandsscore, stedelijkheid en schoolgrootte) geen verschil is tussen beide groepen. Hieruit kunnen we concluderen dat de deelnemende scholen qua schoolkenmerken niet verschillen van niet-deelnemende scholen en daarmee (uitgaande van opgenomen kenmerken) de groep deelnemende scholen in deze monitor representatief is voor het totale scholenbestand.

Tabel 1.4: Representativiteit van de deelnemende scholen naar schoolkenmerken (achterstandscore, stedelijkheid en schoolgrootte)

Achterstandsscore (cbs)	Geen deelname VM	Deelname VM	Totaal	Sig.
<i>Primair onderwijs</i>				
Geen achterstand	57%	52%	57%	n.s.
Overige scholen	29%	27%	29%	
Bovenste 15% achterstand	14%	20%	14%	
Totaal	100%	100%	100%	
<i>Voortgezet onderwijs</i>				
Geen achterstand	34%	25%	34%	n.s.
Overige scholen	53%	55%	53%	
Bovenste 15% achterstand	13%	20%	13%*	
Totaal	100%	100%	100%	
<i>Stedelijkheid</i>				
Geen deelname VM Deelname VM Totaal Sig.				
<i>Primair onderwijs</i>				
Niet	39%	29%	39%	n.s.
Matig	16%	19%	16%	
Stedelijk	45%	51%	45%	
Totaal	100%	100%	100%	
<i>Voortgezet onderwijs</i>				
Niet	22%	20%	22%	n.s.
Matig	14%		14%	
Stedelijk	63%	80%	63%	
Totaal	100%	100%	100%	
<i>Leerlingaantal</i>				
Gem. N Std. Sig.				
<i>Primair onderwijs</i>				
Geen deelname VM	221,6	6.148	139,1	n.s.
Deelname VM	238,5	98	142,3	
Totaal	221,9	6.246	139,1	
<i>Voortgezet onderwijs</i>				
Geen deelname VM	654,3	1.418	487,7	n.s.
Deelname VM	462,9	20	314,2	
Totaal	651,7	1.438	486,1	

Bron: DUO/BBO-gegevens scholen/CBS; * ondanks ogenschijnlijk groot verschil wijken verdelingen niet significant af, dit wordt veroorzaakt door het relatief kleine aantal deelnemende scholen aan de VM.

Voor het voortgezet onderwijs is een vergelijking gemaakt met de onderwijsniveaus in de steekproef en op basis van CBS-gegevens (voorjaar 2021). Op basis van tabel 1.5 kunnen we concluderen dat in het vo de groep scholen naar leerlingaantal representatief is voor de totale verdeling tussen de onderwijsniveaus. De verdelingen wijken niet significant van elkaar af. Dat wil zeggen dat binnen het voortgezet onderwijs de verdeling in de respondentgroep naar onderwijssoort overeenkomt met die in de populatie.

Tabel 1.5: Representativiteit van de deelnemende vo-scholen in vergelijking met alle vo-scholen naar schoolsoort (bron: CBS)

	Populatie (CBS)		Steekproef	
Algemene leerjaren 1-2-3	378.302	40%	2.820	39%
Vwo leerjaar 3-6	173.410	19%	1.777	25%
Havo leerjaar 3-5	162.373	17%	1.140	16%
Vmbo-gt leerjaar 3-4	104.053	11%	764	11%
Vmbo-k leerjaar 3-4	54.357	6%	486	7%
Vmbo-b leerjaar 3-4	32.078	3%	209	3%
Praktijkonderwijs	29.760	3%	42	1%
Totaal	934.333	100%	7.238	100%

Chi-Square = 4,53; df = 6; p > 0,05; vergelijkingsgroep zie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/80041ned>.

Representativiteit naar uitkomstmaten

Om na te gaan of deelnemende scholen op een aantal belangrijke uitkomstmaten afwijken van niet-deelnemende scholen is in december 2021 een non-responsonderzoek uitgevoerd. Hiervoor zijn ruim 7.000 scholen voor po en vo aangeschreven met de vraag een (zeer) korte vragenlijst in te vullen over het veiligheidsbeleid op school. De volgende indicatoren zijn bevraagd:

- aanwezigheid van een veiligheidsbeleid/veiligheidsplan;
- aanwezigheid vormen van beleid;
- betrokkenheid van diverse geledingen bij het opstellen van gedragsregels;
- opvolging van incidenten;
- evaluatie van de aanpak van geweld/agressie met bijhorende beheersmaatregelen.

Binnen een week reageerde zestien procent van de scholen (bijna 1.100 scholen). Van deze groep vulde 61 procent de vragenlijst voldoende in (478 primair onderwijs en 129 voortgezet onderwijs); deze groep scholen is betrokken in de vergelijkende analyse. Allereerst is gekeken naar de aanwezigheid van een veiligheidsbeleid/veiligheidsplan op de scholen.

Tabel 1.6: Verschillen tussen deelnemend een niet-deelnemende scholen in aanwezigheid veiligheidsbeleid/veiligheidsplan en evaluatie van beheersmaatregelen

	Is er op uw school(locatie) een veiligheidsbeleid/veiligheidsplan				Wordt aanpak van agressie/geweld met bijbehorende pakket van beheersmaatregelen regelmatig geëvalueerd?			
	Geen deelname VM	Deelname VM	Totaal	Sig.	Geen deelname VM	Deelname VM	Totaal	Sig.
Primair onderwijs								
Ja	99%	96%	98%		75%	67%	74%	
Nee	1%	4%	2%		25%	33%	26%	
Totaal	100%	100%	100%	*	100%	100%	100%	n.s.
Voortgezet onderwijs								
Ja	98%	98%	98%		67%	74%	69%	
Nee	2%	2%	2%		33%	26%	31%	
Totaal	100%	100%	100%	n.s.	100%	100%	100%	n.s.

Tabel 1.6 laat zien dat in het primair onderwijs de deelnemende scholen iets minder vaak een veiligheidsplan of veiligheidsbeleid hebben dan de scholen uit het non-responsonderzoek. Deze verschillen zijn weliswaar significant, doch klein. In het voorgezet onderwijs is er geen verschil in de aanwezigheid van een veiligheidsbeleid/plan tussen deelnemende en niet-deelnemende scholen. Ten aanzien van de evaluatie van de aanpak van agressie en geweld met het bijbehorende pakket van beheersmaatregelen is er geen verschil tussen deelnemende scholen en niet-deelnemende scholen.

Hierna zijn vragen gesteld over aanwezigheid vormen van beleid, stellingen over de betrokkenheid van diverse geledingen bij het opstellen van gedragsregels en de opvolging van incidenten. Op deze stellingen zijn factoranalyses uitgevoerd; hierna zijn ongewogen gemiddelden berekend over de gehele set vragen per indicator. Alle drie indicatoren zijn te herleiden tot één achterliggende dimensie (zie tabel B.06 in bijlage 2). Tabel 1.7 laat zien dat er in de mate waarin incidenten worden opgevolgd, geen verschillen bestaan in het primair onderwijs. De deelnemende scholen wijken niet af van de niet-deelnemende scholen en zijn daarmee vergelijkbaar op dit onderdeel.

Wel verschillen deelnemende en niet-deelnemende scholen in het primair onderwijs als het gaat om de intensiteit van het veiligheidsbeleid en de betrokkenheid van verschillende gremia binnen de school bij het opstellen gedragsregels. Deelnemende po-scholen scoren hier iets lager. Op basis hiervan concluderen we dat het geschetste beeld van scholen voor het primair onderwijs op basis van deze steekproef wellicht ongunstiger is en dat hierdoor mogelijk de situatie een kleine onderschatting betekent van de werkelijkheid.

In het voorgezet onderwijs zijn verschillen bij deze drie indicatoren veel kleiner. Er zijn helemaal geen verschillen tussen scholen die deelnamen aan de veiligheidsmonitor en scholen die deelnamen aan het non-responsonderzoek in van de mate waarin zij een intensief veiligheidsbeleid hebben en de mate waarin zij diverse gremia binnen de school betrekken bij het opstellen ervan. Deelnemende scholen scoren iets lager op de opvolging van incidenten. In het voortgezet onderwijs zijn daarmee de resultaten grotendeels vergelijkbaar met die uit de non-responsgroep.

Tabel 1.7: Gemiddelde scores scholen wel/niet deelname aan VM op geconstrueerde schalen

	Intensiteit beleid sociale veiligheid	Betrekken gremia bij afspraken sociale veiligheid	Opvolging incidenten
<i>Primair onderwijs</i>			
Geen deelname VM (n = 478)	3,53	4,19	3,35
Deelname VM (n = 150)	3,33	4,00	3,33
Totaal (n = 628)	3,48	4,14	3,34
F	8,97 **	12,16 **	0,10 (n.s.)
<i>Voortgezet onderwijs</i>			
Geen deelname VM (n = 129)	3,39	3,54	3,36
Deelname VM (n = 60)	3,48	3,58	3,59
Totaal (n = 189)	3,42	3,55	3,43
F	0,76 (n.s.)	0,16 (n.s.)	6,41 *

1.5 Opzet rapportage

De Veiligheidsmonitor 2020-2021 is uitgevoerd in het primair en voortgezet onderwijs. Vanuit meerdere perspectieven is onderzoek gedaan naar het gevoerde veiligheidsbeleid op scholen, de veiligheidsbeleving en het welbevinden van betrokkenen, het schoolklimaat, de aard en omvang van pesten, andere incidenten op school, zoals wapenbezit en aangiftebereidheid. Zoals gezegd zijn de doelgroepen: leerlingen in het primair (speciaal) onderwijs (en hun ouders), scholieren in het voortgezet (speciaal)onderwijs en personeel en leidinggevende in de genoemde onderwijssectoren. Er is gekozen voor een opzet waarbij in twee aparte delen gerapporteerd wordt over het primair en voortgezet onderwijs. Derhalve bestaat deel I van dit rapport uit de resultaten van de Veiligheidsmonitor 2020-2021 in het primair onderwijs en deel II uit het voortgezet onderwijs. We hanteren bij de verslaglegging de volgende volgorde: (1) leerlingen, (2) personeel en (3) leidinggevendenden.

Voor elke doelgroep en onderwijssoort zijn vragenlijsten opgesteld die niet allemaal met elkaar corresponderen qua vraagstelling. Ook zijn in de vragenlijsten de vragen opgenomen die scholen kunnen (laten) doorleveren voor Scholen op de Kaart (<https://scholenopdekaart.nl>). Voor scholen was deze functionaliteit belangrijk bij de overweging om aan de monitor deel te nemen. Zij ontvingen dan ook een rapportage waarin deze resultaten wel zijn opgenomen en hebben de resultaten (zelf of via het onderzoeksbureau) doorgeleverd aan 'Scholen op de Kaart'. Vanwege het veelal andere karakter van deze venstersvragen (algemene oordeelsvragen) is hierover grotendeels niet gerapporteerd. Een deel van de vragen heeft namelijk geen betrekking op sociale veiligheid maar op algehele tevredenheid.

Deze rapportage heeft uitsluitend betrekking op de vragen die gaan over sociale veiligheid uit de Landelijke Veiligheidsmonitor 2020-2021.

Deel I - Primair onderwijs

2 Leerlingen in het primair onderwijs

2.1 Deelnemers en achtergrondkenmerken

In 2021 hebben 8.953 leerlingen uit het basisonderwijs meegedaan aan de Veiligheidsmonitor, verdeeld over 151 schoolvestigingen (tabel 2.1). Alleen leerlingen uit de bovenbouw zijn benaderd. Veertig procent zat in groep 8, 39 procent in groep 7 en 21 procent in groep 6 van het basisonderwijs. De meest leerlingen zitten in de leeftijd tussen de 10 en 12 jaar. Een enkeling is ouder dan 12. Bij acht procent van de leerlingen is er sprake van een genderincongruentie.

Tabel 2.1: Achtergrondkenmerken deelnemende leerlingen in het basisonderwijs

	2021
Leeftijd:	
- 9 jaar	9%
- 10 jaar	28%
- 11 jaar	38%
- 12 jaar	23%
- 13 jaar	2%
Geslacht:	
- Jongen	46%
- Meisje	48%
- Niet zeggen/niet geregistreerd	5%
Geboorteland:	
- Nederland	91%
- Elders	9%
Genderidentiteit:	
- Ik voel mij een jongen	46%
- Ik voel mij een meisje	42%
- Geen van beide	1%
- Zowel jongen als meisje	2%
- Anders	4%
- Wil niet zeggen	5%
Gelovig:	
- Wel	40%
- Niet	60%
Woonsituatie:	
- Bij beide ouders	75%
- Bij een van de ouders	8%
- Om en om bij een ouder	5%
- Bij een van de ouders met nieuwe partner	4%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021; n = 8.953; om de gender-(in)congruentie te bepalen is het geboortegeslacht (jongen/meisje) vergeleken met de genderidentiteit (hoe voel je je zelf: jongen, meisje, geen van beide, beide, anders). In de gevallen waar deze niet overeenkwamen zijn de leerlingen ingedeeld bij genderincongruent; daar waar deze wel overeenkwamen zijn ze ingedeeld bij gendercongruent.

De vragenlijst bestond uit 97 vragen, waarvan 23 vragen voor ‘Scholen op de kaart’. Tien vragen gingen over het onderwijs in coronatijd en wat de coronamaatregelen hebben betekend voor het contact met de leerkrachten en medeleerlingen. Dat bespreken we in de paragraaf hierna.

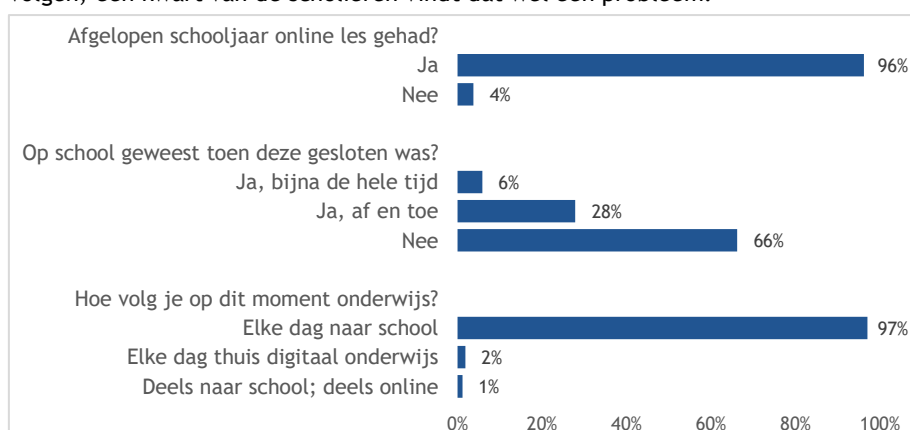
Bijna veertig procent van de leerlingen vond het leuk om de vragenlijst in te vullen (figuur 2.1). Bijna een kwart vond de vragenlijst te lang, twaalf procent vond hem te persoonlijk en vijf procent vond het lastig om eerlijk te zijn bij het geven van antwoorden.

Figuur 2.1: Po leerlingen over het invullen van de vragenlijst

2.2 Onderwijs in coronatijd

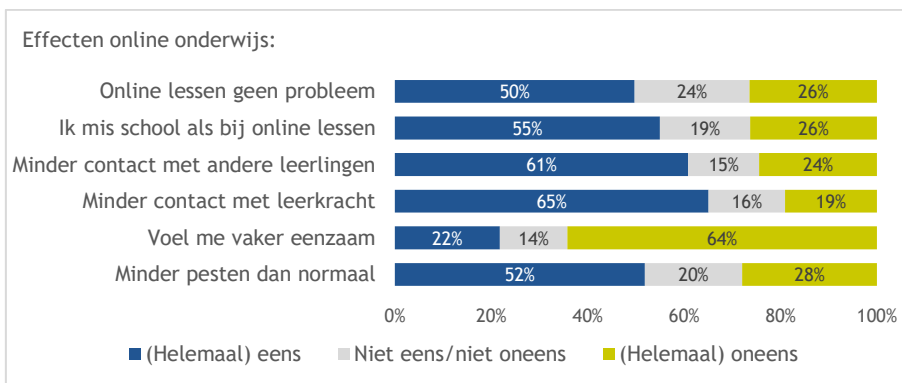
In het schooljaar 2020-2021 heeft 96 procent van de leerlingen online onderwijs gehad (figuur 2.2). Twee derde deel van de leerlingen is tijdens de schoolsluitingen de hele tijd niet op school geweest; 28 procent is af en toe op school geweest en 6 procent zegt elke dag op school te zijn geweest. Op het moment van afname van de vragenlijst volgt 97 procent weer les op school, twee procent volgt online les thuis en één procent geeft aan voor een deel van de tijd naar school te gaan en voor het ander deel thuis les te hebben gehad via het beeldscherm. De helft van de leerlingen vindt het geen probleem om thuis online lessen te volgen; een kwart van de scholieren vindt dat wel een probleem.

Figuur 2.2: Onderwijs in coronatijd

Gevolgen van online onderwijs

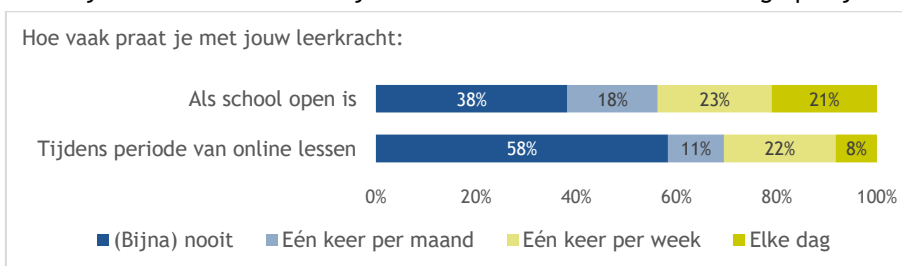
De gevolgen van het online onderwijs thuis zijn in kaart gebracht. Iets meer dan de helft (55%) mist school, zes van de tien leerlingen hebben minder contact met andere leerlingen en bijna twee derde heeft minder contact met de juf of meester (figuur 2.3). Iets minder dan de helft (52%) geeft aan dat er tijdens het online onderwijs thuis minder gepest is op school dan normaal. Een van de vijf leerlingen zegt vaker eenzaam te zijn dan wanneer zij gewoon naar school toe kunnen.

Figuur 2.3: Gevolgen online onderwijs voor po leerlingen

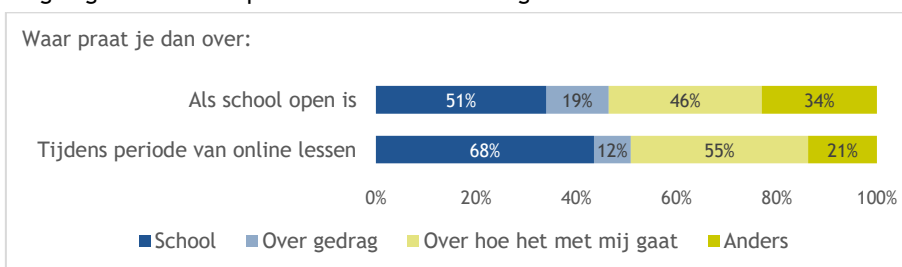
Verschillen in de mate van contact

Voor de schoolsluitingen spraken vier van de tien leerlingen minstens een keer per maand of vaker met de juf of meester (figuur 2.4). In de helft van de gevallen gaat het over school of over hoe het met de leerling gaat. Bij een op de vijf leerlingen wordt er gesproken met de juf of meester over het gedrag van de leerling. Tijdens de online lessen is er minder vaak contact. Bijna zes van de tien leerlingen hebben niet of nauwelijks contact met de juf of meester; 11 procent heeft één keer per maand contact en 22 procent een keer per week. Acht procent van de leerlingen heeft dagelijks contact met de leerkracht tijdens het online onderwijs. Even praten met de juf of meester zit er vaak niet in, zo blijkt. Ruim driekwart van leerling heeft tijdens het online onderwijs veel minder vaak dan normaal een gesprekje met de juf of meester.

Figuur 2.4: Praten met leerkracht in coronatijd

Als er toch ruimte is voor een gesprek tijdens het online onderwijs, dan gaat het in de meeste gevallen (68%) over school en over hoe het met de leerling gaat (55%, figuur 2.5). In een vijfde van de gevallen wordt er over andere dingen gesproken. Dan gaat het over het online onderwijs als zodanig, leerlingen stellen vragen over wat ze niet snappen en de leraar polst hoe het met hen gaat. Maar er wordt ook gezellig gekletst of gepraat over onderwerpen die de leerling bezighouden. Als de school open is, praten leerlingen iets minder vaak met de juf of meester over school (51%) of over hoe het met hen gaat (46%). Andere onderwerpen die leerlingen opgeschreven hebben zijn: praten over wat ze gaan doen of hebben gedaan, kletsen gezellig wat of vertellen over thuis of hun hobby. Als de school weer open is, maken ze gebruik van de gelegenheid om te praten over wat hen bezighoudt of dwars zit.

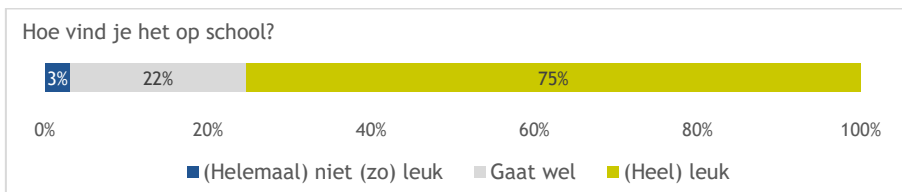

Figuur 2.5: Onderwerp van gesprek in coronatijd

2.3 Welbevinden

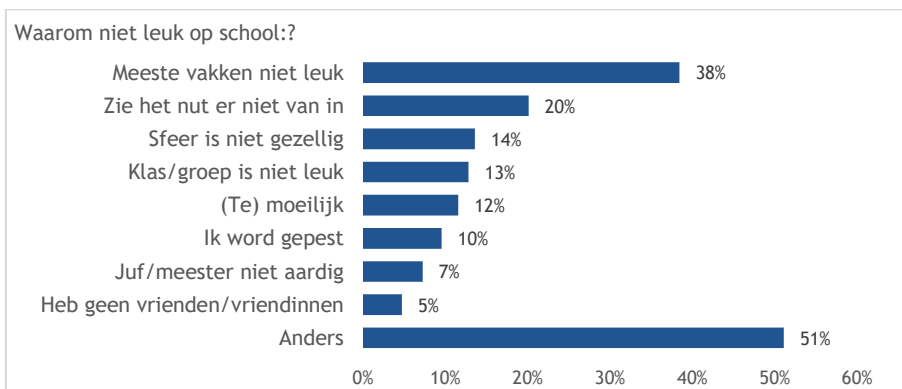
Schoolbeleving

Een kwart van de leerlingen in het basisonderwijs vindt het niet leuk op school. Driekwart van de leerlingen vindt het wel leuk op school (figuur 2.6).

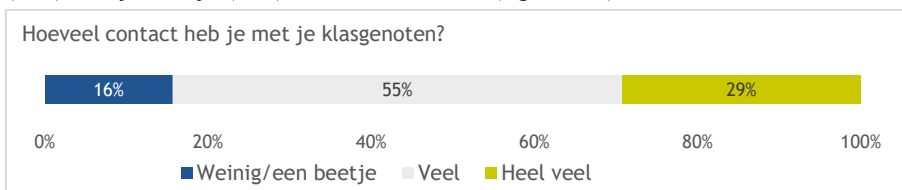
Figuur 2.6: Schoolbeleving in het algemeen

De redenen waarom leerlingen het niet leuk vinden op school, zijn divers. Bijna veertig procent van de kinderen vindt het niet leuk op school omdat ze de schoolvakken niet leuk vinden, twintig procent ziet het nut van school niet in en veertien procent vindt de sfeer niet fijn op school (figuur 2.7). Tien procent van de leerlingen die het niet leuk vinden op school, zegt dat dit komt omdat ze gepest worden. Andere redenen (51%) om het niet leuk te vinden op school zijn drukte in de klas en ruzies, met de leerling zelf of als andere kinderen onderling ruzie hebben. Ook te moeilijke of juist te gemakkelijke lessen worden als reden opgegeven. En soms hebben leerlingen hun dag niet, zijn ze moe en hebben ze moeite met opstaan of duurt de schooldag voor hen te lang.

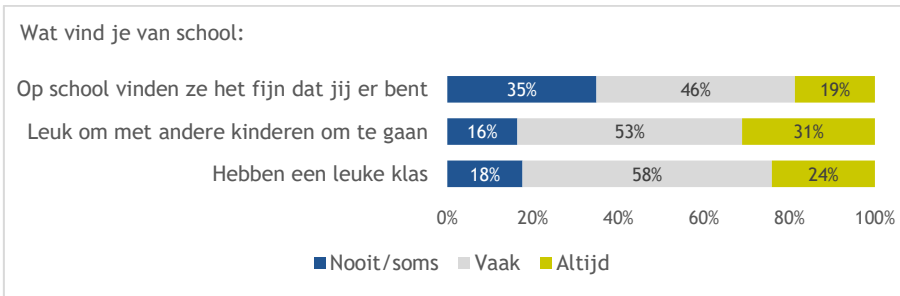
Figuur 2.7: Reden van negatieve schoolbeleving

De meeste leerlingen (84%) hebben (heel)veel contact met andere leerlingen (figuur 2.8) en vinden meestal (58%) of bijna altijd (24%) dat de klas leuk is (figuur 2.9).

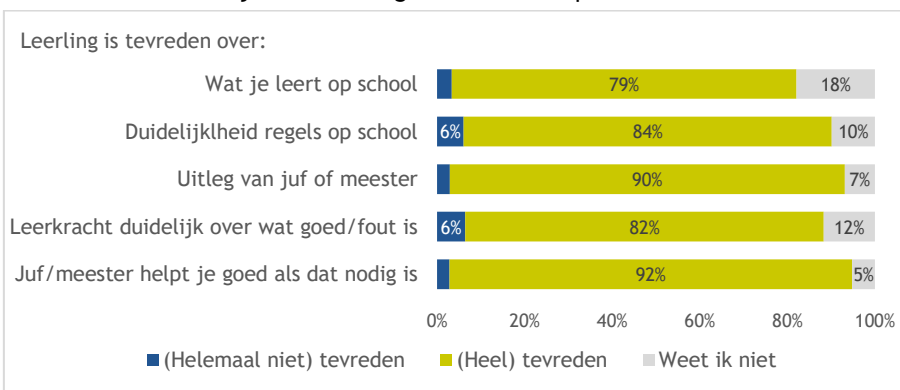
Figuur 2.8: Contact met klasgenoten

Ook vinden de meeste leerlingen het vaak of bijna altijd leuk om met andere kinderen van school om te gaan (figuur 2.9). Twee derde van de kinderen voelt zich welkom op school. Vijf procent heeft echter nooit het gevoel dat de mensen het op school fijn vinden dat hij of zij er is.

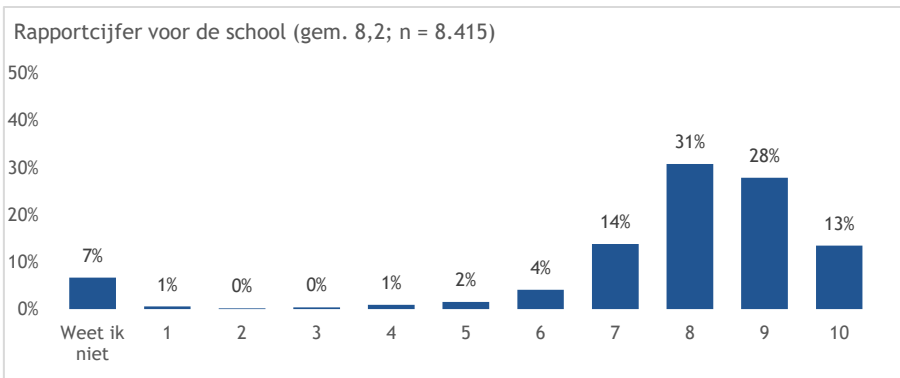
Figuur 2.9: Thuis voelen op school

Negen van de tien leerlingen zijn (heel)tevreden over de hulp en uitleg van de juf of meester tijdens de lessen (figuur 2.10). Acht van de tien leerlingen geven aan dat de regels op school duidelijk zijn en dat de leerkracht ook duidelijk is over wat goed en fout is op school.

Figuur 2.10: Tevredenheid over de lessen op school

Een goede indicator voor tevredenheid is een rapportcijfer. Leerlingen is gevraagd wat voor cijfer zij geven aan school in het algemeen (figuur 2.11). Gemiddeld geven de leerlingen een 8,2.

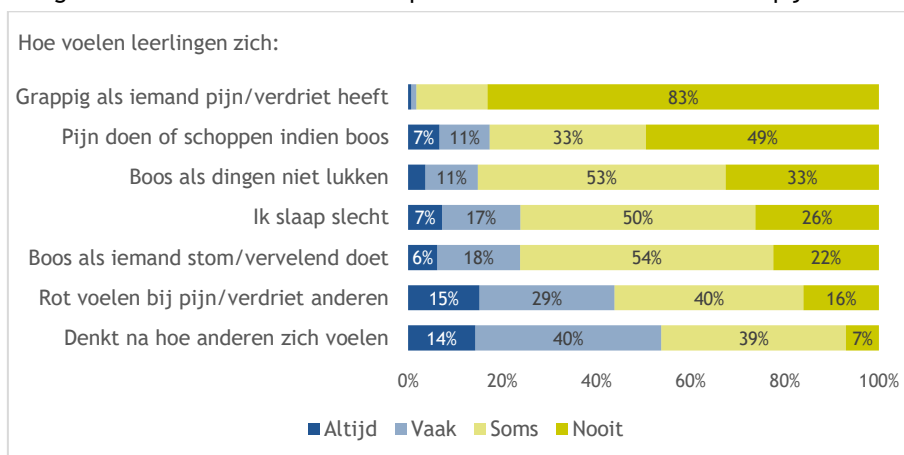

Figuur 2.11: Rapportcijfer voor de school

Psychisch welbevinden en pesten

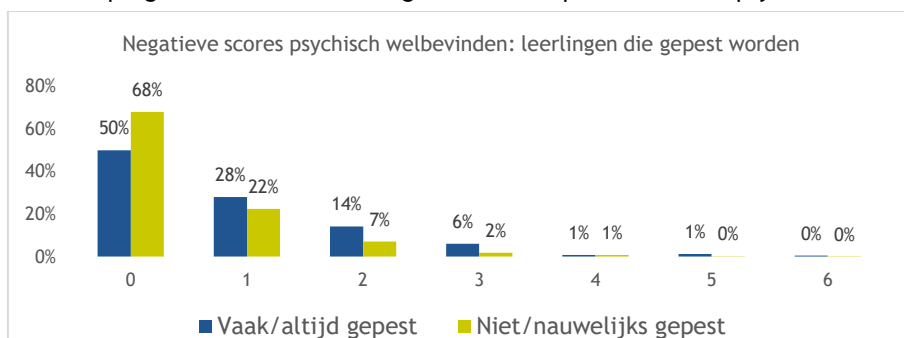
Zitten kinderen goed in hun vel? Om hierover iets te kunnen zeggen zijn er zeven vragen opgenomen over hoe leerlingen zich voelen, denken en reageren op bepaalde omstandigheden. De vraagrubriek heette in de vragenlijst 'Over jezelf'. Opvallend is dat een kwart van de kinderen (vaak/altijd) slecht slaapt en dat bijna een vijfde deel (18%) agressieve gedachten heeft als hij of zij boos is (iemand pijn willen doen, tegen iets slaan of schoppen). Vijftien procent wordt boos als dingen niet lukken en bijna een kwart wordt boos als iemand iets vervelends of stoms doet. Negen procent van de kinderen scoort op beide aspecten negatief (figuur 2.12).

Kijken we naar het empathische gevoel van kinderen, dan blijkt dat ruim de helft (54%) nadenkt over de vraag hoe anderen zich voelen en 44 procent voelt zich rot als iemand pijn of verdriet heeft.

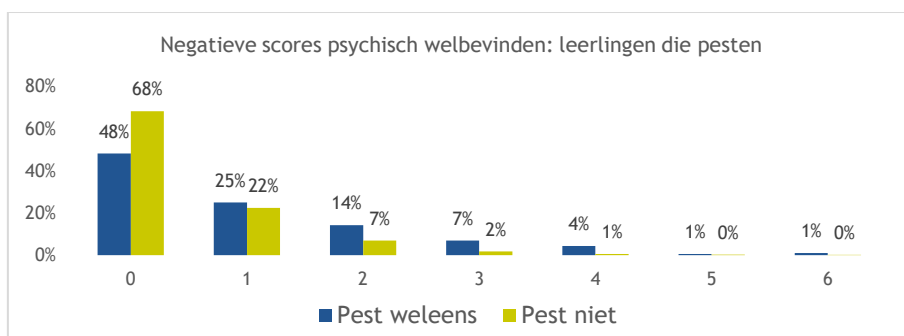

Figuur 2.12: Psychisch welbevinden van leerlingen

We leggen vervolgens een relatie tussen een negatief psychisch welbevinden en slachtoffer/dader zijn van pesten (figuur 2.13 en figuur 2.14). Hieruit blijkt dat zowel kinderen die pesten, als kinderen die gepest worden op significant meer items negatief scoren op de schaal van psychisch welbevinden.

Figuur 2.13: Negatief psychisch welbevinden van slachtoffers van pesten

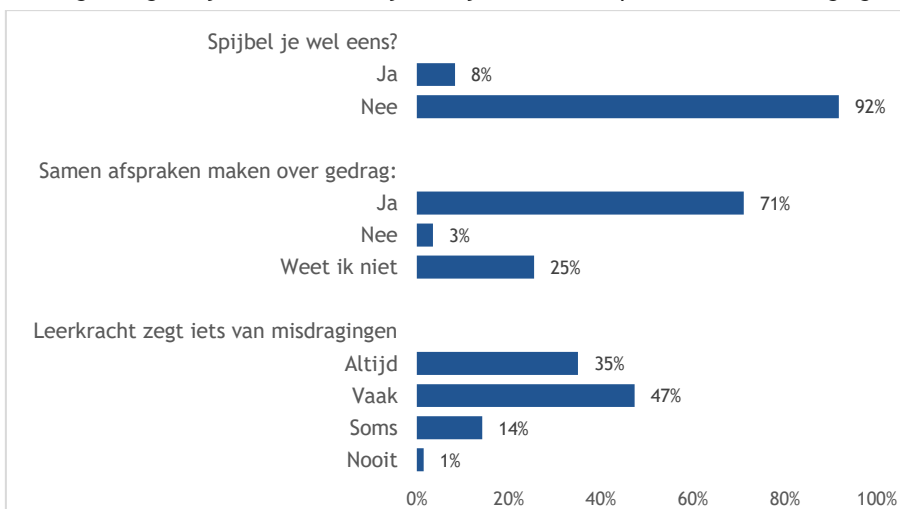
Figuur 2.14: Negatief psychisch welbevinden van daders van pesten

2.4 Schoolklimaat en veiligheidsbeleving op school

Als er veel gespijbeld wordt op school of als er sprake is van spanningen tussen groepen leerlingen zijn dat belangrijke signalen dat het schoolklimaat niet in orde is. Een minder goed schoolklimaat beïnvloedt het veiligheidsgevoel van leerlingen op school. Daartegenover staat dat afspraken over omgangsvormen, gedragsregels, naleving en handhaving daarvan zorgen voor een positief schoolklimaat en vergroten het veiligheidsgevoel. Achtereenvolgens beschrijven wij hierna wat leerlingen ons vertellen over het schoolklimaat en wat hun gevoel van veiligheid is.

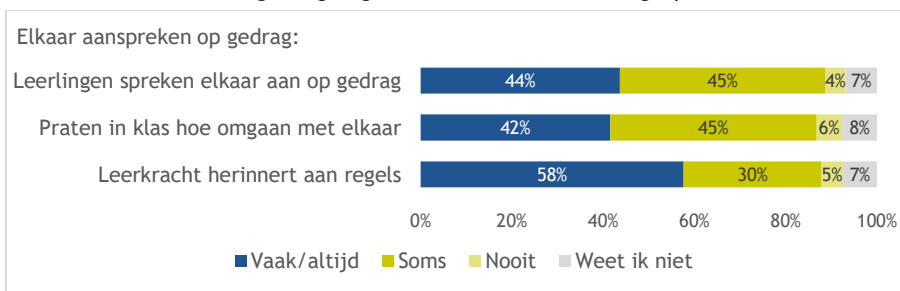
2.4.1 Spijbelen, gedragsregels en afspraken over omgangsvormen

Negen van de tien leerlingen op de basisschool zeggen niet te spijbelen. Een kwart van de leerlingen weet niet te zeggen of er gedragsregels zijn op school. Zeventig procent weet dat wel. Volgens acht van de tien leerlingen zegt de juf of meester bijna altijd iets als er sprake is van misdragingen (figuur 2.15).

Figuur 2.15: Spijbelgedrag van leerlingen en gedragsregels

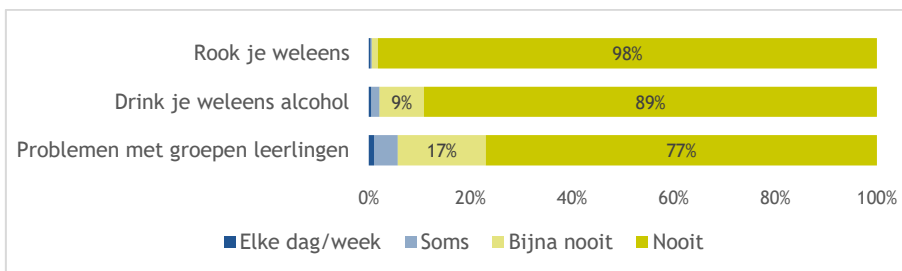
Dat leerlingen elkaar aanspreken op misplaatst gedrag komt minder vaak voor (figuur 2.16). Vier van de tien leerlingen zeggen dat dit vaak/altijd gebeurt, maar eveneens vier van de tien zegt dat dit soms wel, soms niet gebeurt. Vier procent geeft aan dat men elkaar helemaal niet aanspreekt op misdragingen. Eenzelfde gevarieerd beeld zien we bij de vraag of er in de klas gepraat wordt over hoe je met elkaar om hoort te gaan. Bij zes procent gebeurt dit nooit en in 42 procent van de gevallen wordt hier wel in de klas over gesproken. In bijna zes van de tien gevallen herinnert de juf of meester de leerlingen aan de regels hoe men met elkaar om hoort te gaan op school; drie van de tien doet dat soms. Vijf procent van de leerlingen laat weten dat er over gedragsregels niet in de klas wordt gesproken.

Figuur 2.16: Naleving en handhaving van gedragsregels

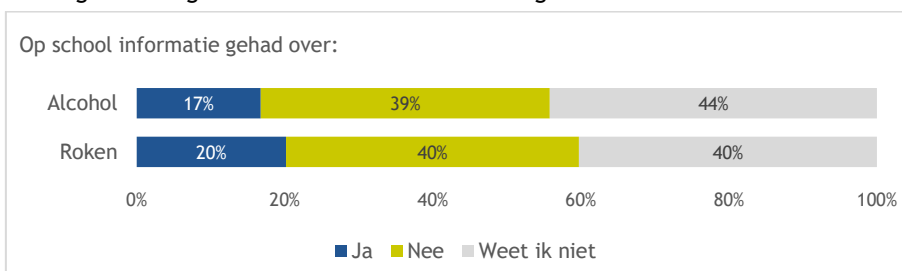
2.4.2 Roken, alcoholgebruik en spanningen tussen groepen

Roken en gebruik van alcohol op een basisschool is een ongewenste situatie bij jonge leerlingen. We zien ook in figuur 2.17 dat hier niet of nauwelijks sprake van is. Problemen tussen groepen leerlingen op school komt in zes procent van de gevallen wel voor.

Figuur 2.17: Roken, alcoholgebruik en spanningen tussen groepen leerlingen

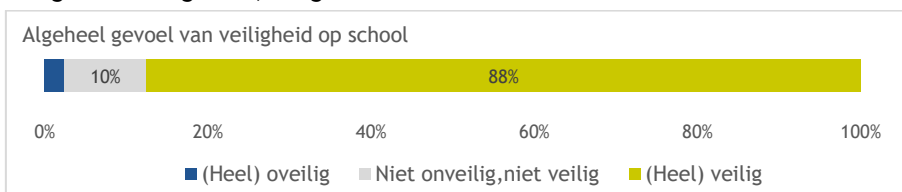
Informatie over roken en alcoholgebruik op school kan beter, zo getuigen de cijfers in figuur 2.18. Tussen de 17 en 20 procent van de leerlingen geeft aan dat zij hierover zijn geïnformeerd. Veertig procent van de leerlingen heeft geen informatie hierover ontvangen.

Figuur 2.18: Informatie op school over alcohol en roken

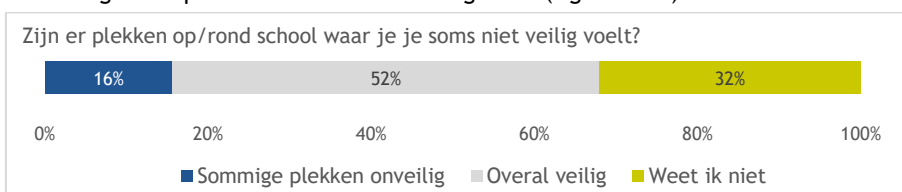
2.4.3 Gevoel van (on)veiligheid op school

Veruit de meeste leerlingen voelen zich (heel) erg veilig op school, tien procent voelt zich niet helemaal veilig en twee procent voelt zich (heel) erg onveilig (figuur 2.19). Ook al betreft het onveilig voelen slechts een klein deel, verdient dit toch aandacht. Elke kind heeft recht op een veilige leeromgeving, zo is het streven. In dit licht gezien, is een percentage van twaalf procent van de leerlingen dat zich niet helemaal veilig tot onveilig voelt, hoog te noemen.

Figuur 2.19: Veiligheidsgevoel op school van leerlingen

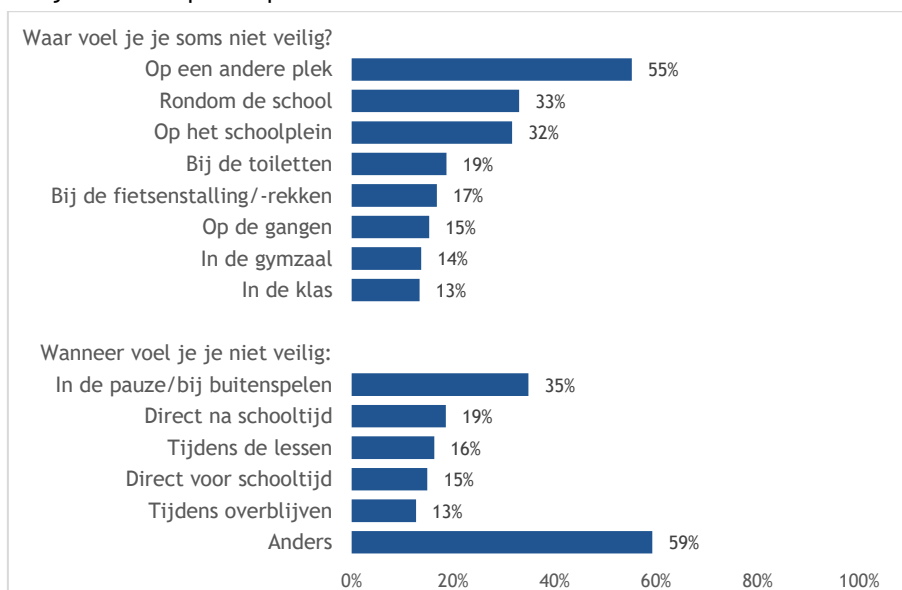
We hebben vervolgens de leerlingen gevraagd of zij zich op bepaalde plekken op school onveilig voelen. De helft van de kinderen voelt zich overal veilig. Zestien procent geeft aan zich op bepaalde plekken op of rond school onveilig te voelen (figuur 2.20). Ook is nagegaan bij leerlingen of er momenten zijn tijdens een schooldag waarop men zich het minst veilig voelt (figuur 2.21).

Figuur 2.20: Veiligheidsgevoel op plekken op/rond school

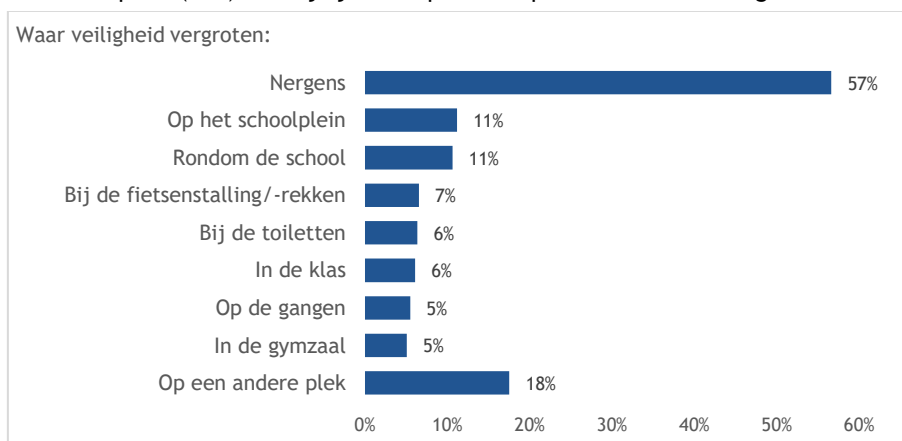
Ruim de helft van kinderen (55%) voelt zich op een ‘andere plek’ onveilig dan voorgegeven is in de vragenlijst (figuur 2.21). Het is helaas niet mogelijk om te achterhalen welke plekken dat zijn. Een derde van de leerlingen voelt zich niet veilig rondom de school en op het schoolplein. De meest veilige plek zou toch in de klas moeten zijn. Maar ook daar voelt 13 procent zich niet veilig.

Kijken we naar de momenten op een schooldag, dan voelen de meeste leerlingen zich niet veilig tijdens de pauze en bij het buitenspelen. Zes van de tien leerlingen geeft een ander onveilig moment aan. We hebben dit nader bekeken en hieruit blijkt dat leerlingen zich onveilig voelen na schooltijd, buiten de school en bang zijn voor bepaalde plekken of personen. Ook binnen de school kunnen ze zich onveilig voelen in de nabijheid van bepaalde personen.

Figuur 2.21: Onveilige plekken op school en onveilige momenten

Vier van de tien leerlingen vinden dat de veiligheid op bepaalde plekken op school beter kan (figuur 2.22). Het vaakst wordt wederom die ‘andere plek’ genoemd (18%), gevolgd door op en rondom de school (11%) en het schoolplein (11%). Dit zijn juist de plekken op school waar leerlingen zich het vaakst onveilig voelen.

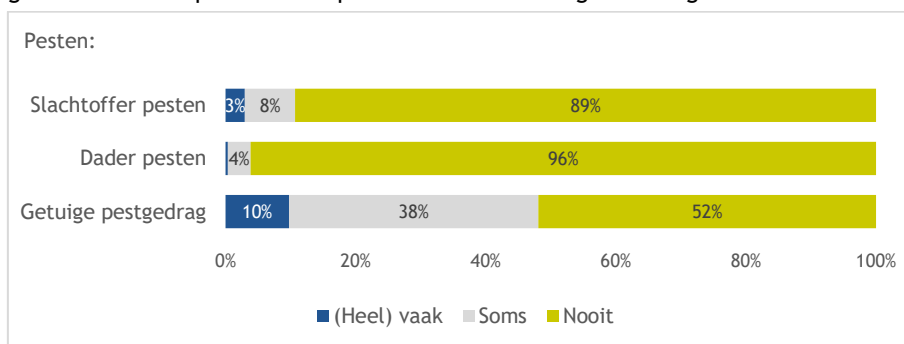
Figuur 2.22: Veiligheid vergroten van plekken op/rond school

2.5 Pesten en sociale uitsluiting op school

Pesten is een hardnekkig fenomeen. Het komt nog steeds voor op iedere school, in de nabije schoolomgeving, op het schoolplein, in de gangen en in de klas. Het vormt een belangrijk onderwerp als het gaat over sociale veiligheid op school. Stelselmatige en langdurige pesterijen maken dat er op school een onveilige sfeer ontstaat, waardoor het leervermogen en de (persoonlijke) ontwikkeling van kinderen ernstig worden belemmerd. Het is alom bekend dat leerlingen die gepest worden, hier jaren later nog hinder van ondervinden.

In vergelijking met de cijfers uit de Veiligheidsmonitor 2018 is frequent pesten in het primair onderwijs gestabiliseerd (3%). Toch worden er nog altijd vijftigduizend leerlingen één keer per maand of vaker gepest. In deze paragraaf gaan we in op het pestgedrag in het primair onderwijs in 2020-2021. Wie worden er gepest, hoe vaak en waarom? Wat kunnen we zeggen over de daders van pesten, wie zijn zij en waarom doen ze dat? Inzicht in de prevalentie van pesten en de achterliggende oorzaken kunnen voor het schoolbestuur en het (onderwijs) personeel aanleiding zijn gedragsregels aan te scherpen, handhaving en naleving te intensiveren en voortdurend aandacht te vragen voor het pesten en te bespreken in de klas.

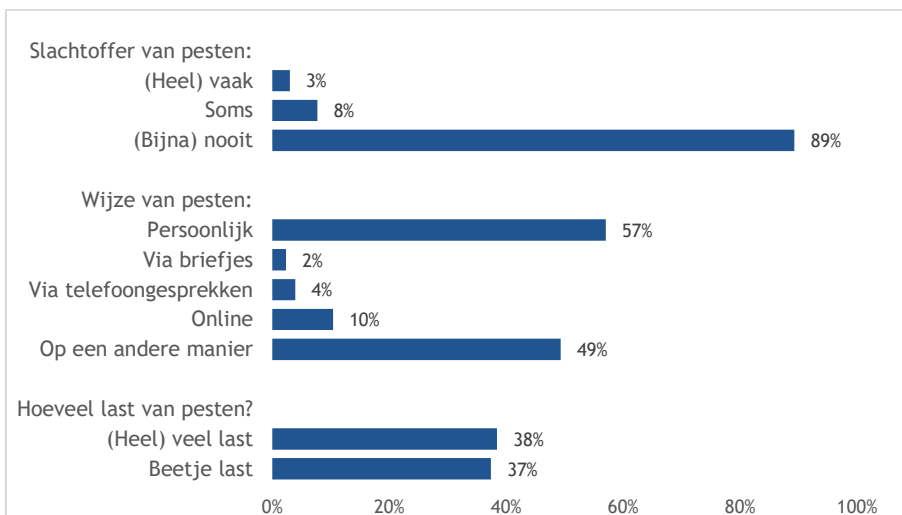
Drie procent van de leerlingen wordt (heel) vaak gepest en dit is in vergelijking met 2018 niet meer, maar ook niet minder geworden (figuur 2.23). Acht procent wordt soms gepest. En vier procent van de leerlingen geeft aan zelf te pesten. Tien procent van de leerlingen heeft gezien dat andere leerlingen werden gepest.

Figuur 2.23: Slachtoffers, daders en getuigen van pesten

2.5.1 Slachtoffers van pesten

Bijna negentig procent van de leerlingen in het basisonderwijs wordt (bijna) nooit gepest (figuur 2.24). Dit percentage is in vergelijking met 2018 nagenoeg gelijk gebleven. Elf procent van de kinderen wordt soms tot vaak gepest. In de afgelopen drie jaar is pesten in het basisonderwijs niet meer geworden. 38 procent van de gepeste kinderen ondervindt (veel) last van het pesten. Dat is beduidend minder dan in 2018 toen zo'n zestig procent daarvan hinder ondervond.

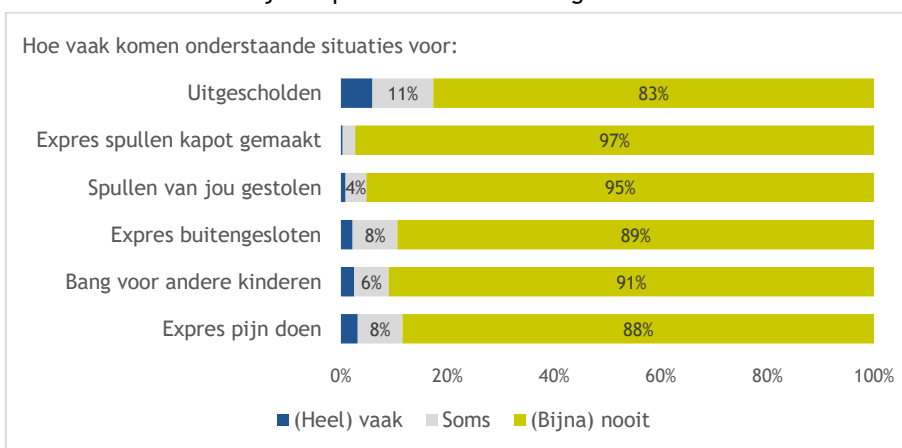

Figuur 2.24: Manier van pesten en ervaren last

Manier van pesten

Twee derde van de gepeste kinderen wordt persoonlijk gepest. Dat houdt in dat deze kinderen ongewenst verbaal zijn bejegend (bijv. uitgescholden, uitgelachten) of ongewild zijn aangeraakt (bijv. geduwd, gestompt). Digitale pesterijen treft vijf procent van de kinderen. Het pesten gaat dan via berichten of plaatjes op internet of telefoon (bijv. WhatsApp, Instagram of e-mail). Het verschil met 2018 toen acht procent via sociale media werd gepest, is niet noemenswaardig.

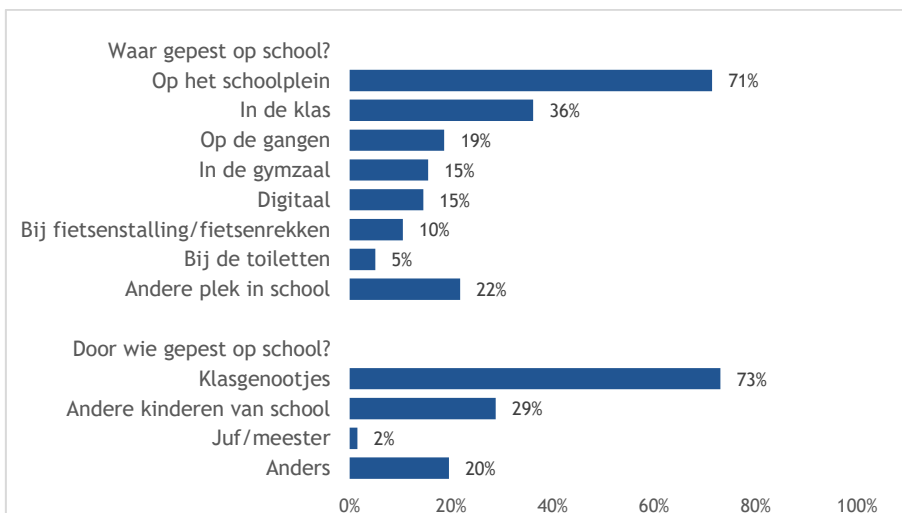
Zeventien procent van de gepeste kinderen in het basisonderwijs, werd uitgescholden (figuur 2.25). Zestien procent van de kinderen werd fysiek pijn gedaan door pesters. Buitengesloten worden of bang zijn voor andere kinderen treft vijftien procent van de leerlingen.

Figuur 2.25: Type pestgedrag

Waar wordt er gepest en door wie?

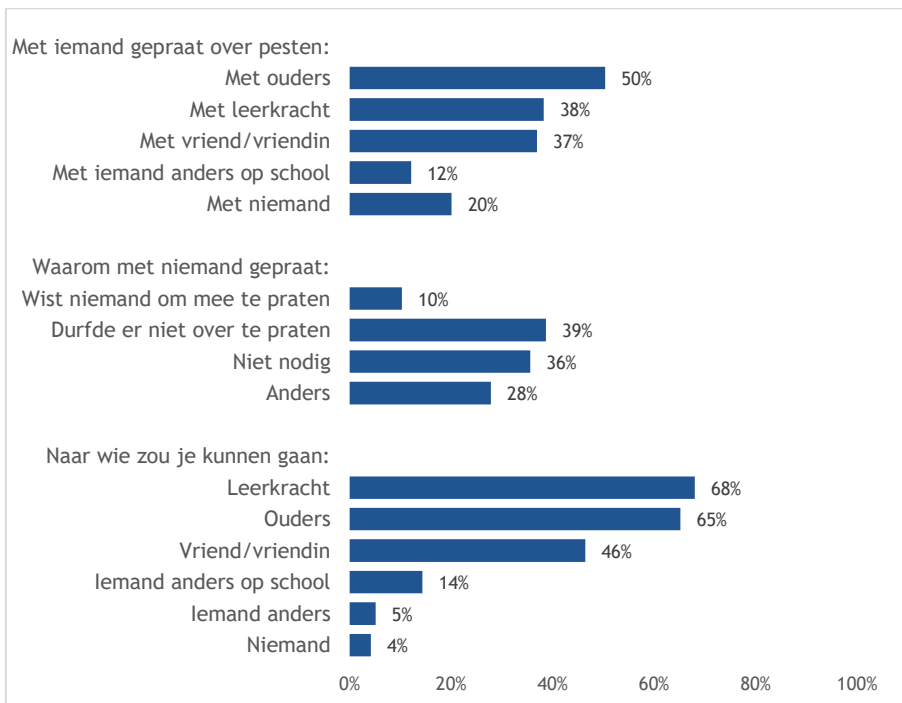
Veruit de meeste pesterijen vinden plaats op het schoolplein (71%). Ook in de klas wordt er gepest, namelijk in 36 procent van de gevallen (figuur 2.26). Andere plekken (22%) waar gepest wordt zijn: buiten of op stille plekje in de school waar de juf/meester niet is, bijvoorbeeld kleedkamer of bijleshoek. Het zijn vooral klasgenoten die pesten (73%) of andere kinderen van school (29%). In twee procent van de gevallen wordt een leerling door de juf of meester gepest. Onder de categorie 'anders' vallen pesterijen door kinderen van een andere school of door oud-leerlingen van de school.

Figuur 2.26: Door wie en waar wordt er gepest?

Meldingsbereidheid

Melding maken van pesten is lastig, zo blijkt (figuur 2.27). Een op de vijf kinderen heeft het pestgedrag jegens hen met niemand besproken, met als belangrijkste reden dat ze het niet durfden (39%). In vergelijking met 2018 is deze groep beduidend groter geworden. Toen durfde 19 procent van de kinderen niet te vertellen dat ze gepest werden. In 36 procent van de gevallen vond de leerling het niet nodig om te vertellen dat ze gepest werden. Andere redenen (28%) voor het niet melden zijn: ze vinden dat ze het zelf moeten oplossen, geen zin hebben in een gesprek dat over negatieve dingen gaat of bang zijn dat het pesten daarna escaleert. In 2021 komt het ook vaker voor dan in 2018 dat kinderen niet wisten bij wie ze het pesten konden melden en minder vaak dat ze het melden niet nodig vonden.

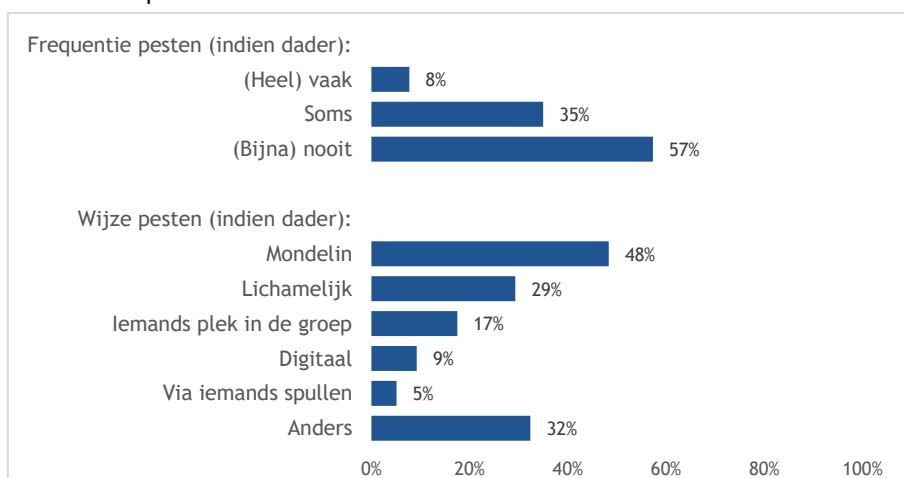

Figuur 2.27: Meldingsbereidheid van pesten

Ook in hypothetische zin is aan leerlingen gevraagd of ze ergens terecht kunnen, mochten zij gepest worden (figuur 2.27). Alleen al het feit dat er iemand beschikbaar is aan wie ze dit mogelijk zouden kunnen melden, geeft een gevoel van veiligheid. Zeker als het een medewerker van school is. Zeven van de tien leerlingen denken dat ze het pesten bij de leerkracht kunnen aankaarten. En 65 procent gaat in zo'n geval naar ouders toe om het te melden. Bijna de helft van de kinderen zou het zeggen tegen een vriend of vriendin.

2.5.2 Daders van pestgedrag

Vier procent van de leerlingen zegt zelf te pesten (figuur 2.28). Acht procent van hen zegt heel vaak te pesten en 35 procent geeft aan dat hij of zij soms pest. In praktisch de helft van de gevallen wordt er mondeling gepest (uitschelden, roddelen, beledigende grapjes maken, bijnamen gebruiken). Bij een van de drie daders zijn de pesterijen lichamelijk (duwen, stompen, schoppen of slaan). Als kinderen op een andere manier pesten (32%), bedoelen ze geregeld dat ze vinden dat ze eigenlijk alleen plagen of grapjes maken en niet echt pesten.

Figuur 2.28: Daders, frequentie en manier van pesten

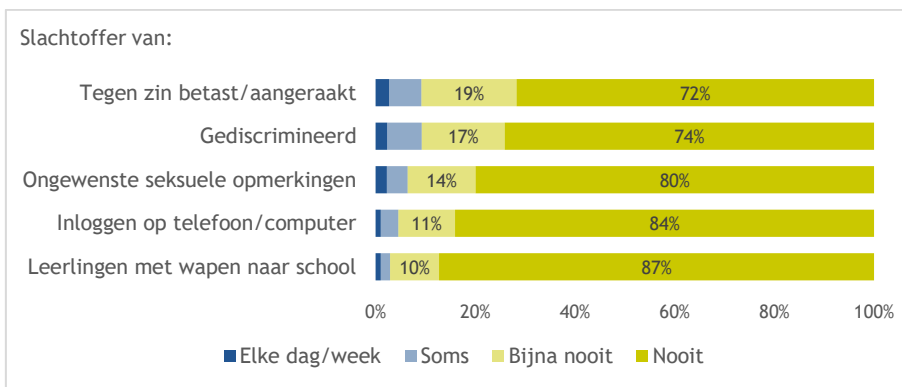
2.6 Ervaringen met (gewelds)incidenten

Slachtoffer zijn van (gewelds)incidenten of pleger te zijn is in de vragenlijst aan leerlingen in het primair onderwijs uitgevraagd door te vragen naar de mate waarin vervelende dingen voorkomen op school. Vrij gedetailleerd is gevraagd of iemand deze vervelende dingen zelf heeft meegemaakt, of dat iemand deze dingen zelf heeft gedaan. Het gaat onder meer om de volgende vervelende dingen: fysiek geweld en bang maken, intimidatie en sociale uitsluiting, materieel geweld en beroving, seksueel grensoverschrijdend gedrag, discriminatie en wapenbezit op school. De vragen betreffen steeds de periode vanaf de zomervakantie 2020 tot de afname van de vragenlijst in het voorjaar van 2021. Grofweg gaat het dan om de prevalentie van gewelds(incidenten) gedurende zes maanden.

2.6.1 Slachtoffers van (gewelds)incidenten

Aard en omvang incidenten

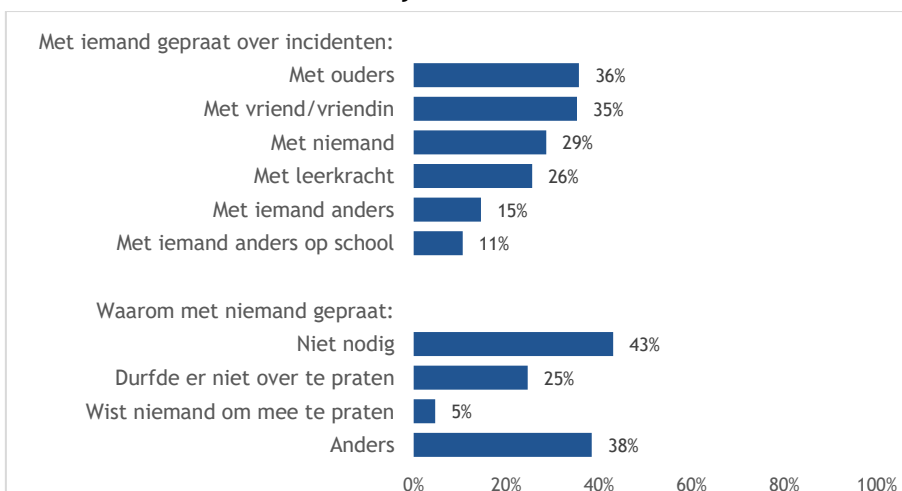
Uit de gegevens blijkt dat (gewelds)incidenten in het basisonderwijs voorkomen, maar niet in ernstige mate (figuur 2.29). Ongewenst aangeraakt/betast of gediscrimineerd worden, komen beide het vaakst voor: in negen procent van de gevallen, waarvan in twee procent elke dag of minstens een keer per week. In zes procent van de gevallen is over een leerling ongewenste seksuele opmerkingen gemaakt, waarbij in twee procent dat zeer frequent is gebeurd. Drie procent van de leerlingen heeft gezien dat er iemand een wapen bij zich had op school. Er is niet gevraagd of dat tegen hem of haar is gebruikt.

Figuur 2.29: Aard en omvang van (gewelds)incidenten jegens slachtoffers

Meldingsbereidheid

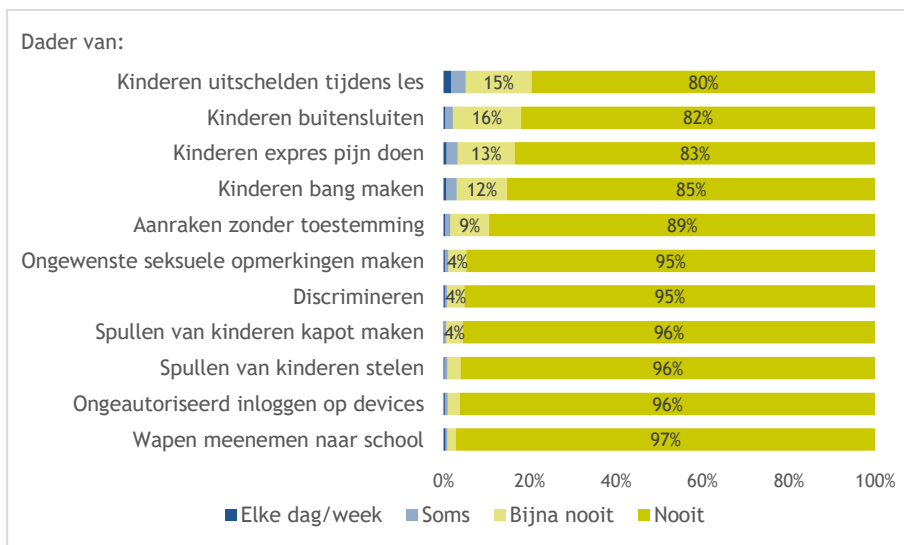
Hoe is de meldingsbereidheid van slachtoffers van deze (gewelds)incidenten. Een van de drie kinderen meldt het aan niemand (figuur 2.30). Meestal niet omdat ze het niet nodig vinden (43%) of het niet durven te vertellen (25%). Bijna vier van de tien geeft een andere reden aan waarom ze het aan niemand wilden vertellen. De meesten hadden er geen zin in of vonden het niet ernstig genoeg om er een gesprek over te beginnen. Als kinderen wel melden dat ze slachtoffers zijn geweest van een of meerdere incidenten, dan komen allereerst de ouders in beeld (36%), gevolgd door een vriend of vriendinnetje (35%). Een kwart van de slachtoffers meldt het incident bij een leerkracht.

Figuur 2.30: Meldingsbereidheid van (gewelds)incidenten

2.6.2 Daders van (gewelds)incidenten

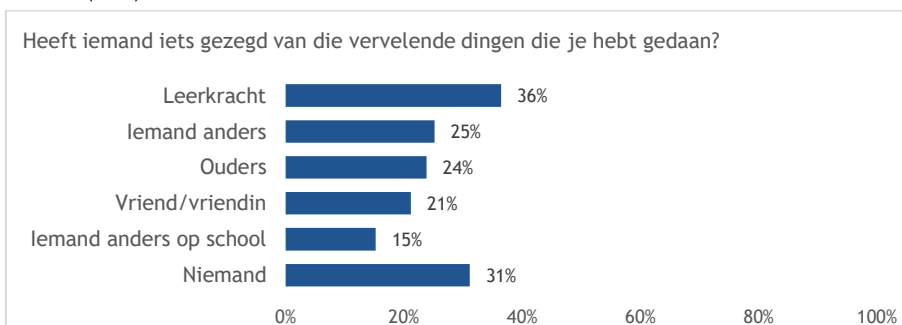
Aan leerlingen in het primair onderwijs is gevraagd of zij zich schuldig hebben gemaakt aan 'vervelende dingen' richting anderen (figuur 2.31). Elf verschillende incidenten zijn voorgelegd, waarbij ze konden aangeven hoe vaak dat ze gedaan hebben: elke dag, elke week (maar niet elke dag), soms (maar niet elke week), bijna nooit of helemaal nooit. Uit de cijfers blijkt vijf procent (waarvan 2% vaak) andere kinderen heeft uitgescholden tijdens de les. Andere incidenten waar leerlingen zich schuldig aan maken zijn: kinderen expres pijn doen (4%, waarvan 2% vaak), kinderen buiten sluiten (4%, waarvan 2% vaak) of bang maken (3%, waarvan 1% vaak). Eén procent van de daders zegt weleens een wapen mee naar school te nemen. Het gaat hier om uitsluitende antwoordcategorieën.

Figuur 2.31: Aard en omvang van (gewelds)incidenten door daders

Zijn plegers aangesproken?

Bijna een derde van de leerlingen die zich schuldig maken aan een of meerdere incidenten, zegt niet op zijn gedrag te zijn aangesproken (figuur 2.32). Twee derde is wel aangesproken op zijn gedrag, in de meeste gevallen door een leerkracht (36%) gevolgd door iemand anders (25%) van buiten de school of de ouders (23%).

Figuur 2.32: Aanspreken van plegers van (gewelds)incidenten

2.7 Samenvatting

In 2021 hebben 8.953 leerlingen uit de bovenbouw van het basisonderwijs meegedaan aan de Veiligheidsmonitor, verdeeld over 151 schoolvestigingen. Veertig procent zat in groep 8, 39 procent in groep 7 en 21 procent in groep 6 van het basisonderwijs. De meeste leerlingen zijn tussen de 10 en 12 jaar.

Gevolgen online onderwijs en pesten

Op het moment van afname van de vragenlijst was bijna iedereen (97%) weer op school en kreeg fysiek onderwijs. De helft van de leerlingen vond het geen probleem om thuis online lessen te volgen; een kwart van de scholieren vond dat wel een probleem. Iets meer dan de helft van de leerlingen miste school tijdens de schoolsluiting en zes van de tien leerlingen hadden niet of nauwelijks contact met de juf of meester. Iets minder dan de helft geeft aan dat er tijdens het online onderwijs thuis minder gepest is op school dan normaal. Een van de vijf leerlingen zegt vaker eenzaam te zijn dan wanneer zij gewoon naar school toe kunnen.

Schoolbeleving en psychisch welbevinden

Een kwart van de leerlingen in het basisonderwijs vindt het niet leuk op school meestal omdat ze de schoolvakken niet leuk vinden, het nut van school niet inzien of vanwege de sfeer op school. Tien procent van de leerlingen die het niet leuk vinden op school, zegt dat dit komt omdat ze gepest worden. Leerlingen geven gemiddeld een 8,2 voor de school in het algemeen. Wat welbevinden betreft, valt op dat een kwart van de kinderen slecht slaapt en dat bijna een vijfde deel agressieve gedachten heeft als hij of zij boos is. Dan willen ze iemand pijn doen, tegen iets slaan of schoppen. Vijftien procent wordt boos als dingen niet lukken en bijna een kwart wordt boos als iemand iets vervelends of stoms doet. Negen procent van de kinderen scoort op beide aspecten negatief. Uit het onderzoek blijkt dat zowel kinderen die pesten, als kinderen die gepest worden op significant meer items negatief scoren op de schaal van psychisch welbevinden.

Schoolklimaat

De meeste leerlingen vinden dat de regels op school duidelijk zijn, dat de juf of meester duidelijk is over wat goed en fout is op school en er iets van zegt als iemand zich misdraagt. Er wordt bijna niet of zeer zelden gespijeld op school en ook van roken of alcoholgebruik is nauwelijks sprake. Problemen tussen groepen leerlingen op school komen wel voor, zij het in geringe mate.

Veiligheidsgevoel

Veruit de meeste leerlingen voelen zich (heel) erg veilig op school. Twaalf procent voelt zich daarentegen niet helemaal veilig tot erg onveilig op school. Als leerlingen zich onveilig voelen, dan is dat meestal rondom de school of op het schoolplein, maar ook in de klas voelt een men zich niet altijd veilig. Het onveiligste voelen leerlingen zich in de pauzes en bij het buiten spelen.

Pesten

Drie procent van de leerlingen wordt (heel) vaak gepest en is in vergelijking met 2018 stabiel gebleven. Vier procent van de leerlingen geeft aan zelf te pesten en tien procent van de leerlingen heeft gezien dat andere leerlingen werden gepest. Twee derde van de gepeste kinderen is persoonlijk gepest. Deze kinderen werden uitgescholden, uitgelachten, geduwd of gestompt. Digitale pesterijen treft vijf procent van de kinderen. In 2018 was dat acht procent. Veruit de meeste pesterijen vinden plaats op het schoolplein of in de klas. Andere plekken waar gepest wordt, zijn: buiten of op stille plekjes in de school waar de juf/meester niet aanwezig is, bijvoorbeeld kleedkamer of bijleshoek. Het zijn vooral klasgenoten die pesten of andere kinderen van school. In twee procent van de gevallen wordt een leerling door de juf of meester gepest.

Melding van pesten

Melding maken van pesterijen is lastig, zo blijkt uit het onderzoek. Een op de vijf kinderen heeft het pestgedrag jegens hem of haar met niemand besproken, met als belangrijkste reden dat ze het niet durfden (39%). In vergelijking met 2018 is deze groep beduidend groter geworden. Toen durfde 19 procent van de kinderen niet te vertellen dat ze gepest werden.

Daders

Vier procent van de leerlingen zegt zelf te pesten. In praktisch de helft van de gevallen wordt er mondeling gepest (uitschelden, roddelen, beledigende grapjes maken, bijnamen gebruiken). Bij een van de drie daders zijn de pesterijen lichamelijk (duwen, stompe, schoppen of slaan). Opvallend is dat een derde van de daders vindt dat ze eigenlijk niet echt pesten, maar alleen plagen of grapjes maken.

Slachtoffers van geweldsincidenten en meldingsbereidheid

Geweldsincidenten komen wel voor in het basisonderwijs, maar niet in erge mate. Ongewenste aanrakingen of discriminatie, komen met negen procent van gevallen nog het vaakst voor. In zes procent van de gevallen is over een leerling ongewenste seksuele opmerkingen gemaakt, waarbij in twee procent dat zeer frequent is gebeurd. Drie procent van de leerlingen heeft gezien dat er iemand een wapen bij zich had op school. De meldingsbereidheid van slachtoffers van (gewelds)incidenten is niet groot. Een van de drie kinderen meldt het aan niemand, meestal omdat ze het niet nodig vinden of het niet durven te vertellen.

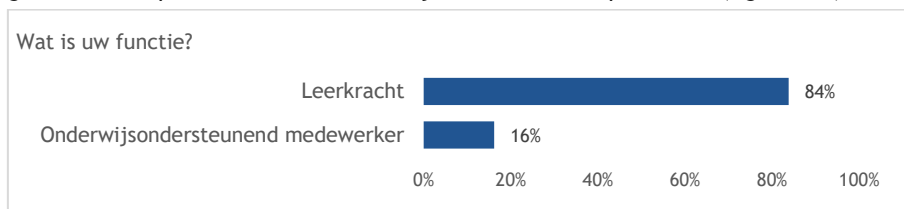
Daders van geweldsincidenten

Vier procent van de leerlingen in het primair onderwijs maakt zich wel eens schuldig aan het doen van vervelende dingen richting anderen, meestal door andere kinderen uit te schelden tijdens de les (5%), expres pijn te doen (4%), buiten te sluiten (4%) of bang te maken (3%). Eén procent van de daders zegt weleens een wapen mee naar school te nemen. Bijna een derde van de leerlingen die zich schuldig maken aan een of meerdere incidenten, zegt niet op zijn gedrag te zijn aangesproken.

3 Personeel in het primair onderwijs

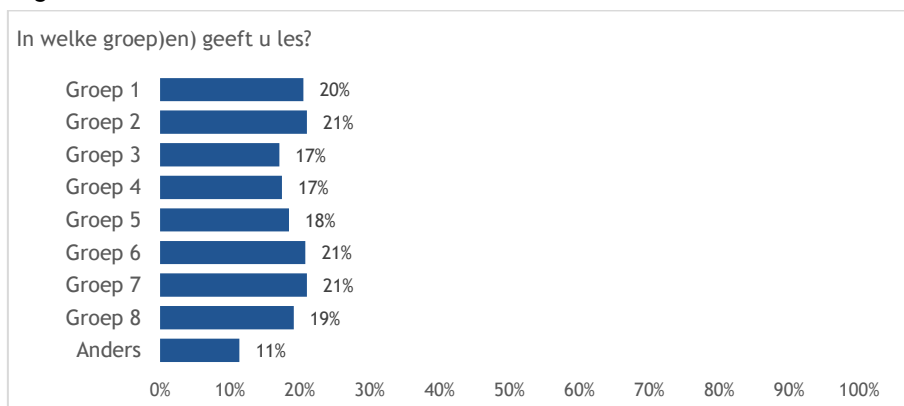
3.1 Deelnemers en achtergrondkenmerken

De Veiligheidsmonitor is door 1.630 personeelsleden ingevuld. Hoofdzakelijk is dat door leerkrachten (84%) gedaan en 16 procent van het onderwijsondersteunend personeel (figuur 3.1).

Figuur 3.1: Functie van onderwijspersoneel

Gevraagd is in welke groep of groepen de leerkrachten lesgeven. Met een percentage tussen de 17 en 21 procent blijken de deelnemende leerkrachten vrij evenredig over de groepen 1 t/m 8 te zijn verdeeld (figuur 3.2). Onder de elf procent die antwoordde met 'anders' vallen onder meer vakleerkrachten, intern begeleiders en remedial teachers.

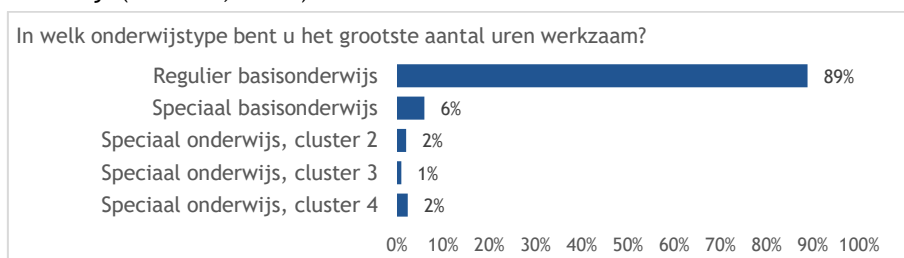

Figuur 3.2: Groepen waarin leerkrachten werkzaam zijn

Bovendien is gevraagd hoeveel uur iemand op school werkzaam is. Zesentwintig procent werkt gemiddeld minder dan 20 uur per week; 9 procent tussen de 20 en 24 uur per week; 26 procent werkt tussen de 24 en 32 uur per week en 39 procent is 32 uur per week of meer werkzaam op de betreffende schoollocatie.

Onderwijstypen

Figuur 3.3 laat zien dat de meeste deelnemers aan de Veiligheidsmonitor in het regulier basisonderwijs werken (89%); zes procent werkt (grotendeels) in het speciaal basisonderwijs en vijf procent in het speciaal onderwijs (cluster 2, 3 of 4).

Figuur 3.3: Onderwijstype waarin respondenten werkzaam zijn

Persoonskenmerken van onderwijspersoneel

Het onderwijspersoneel dat heeft meegewerkt aan de Veiligheidsmonitor heeft de volgende kenmerken: ongeveer de helft van hen is ouder dan 40 jaar en 53 procent is jonger (tabel 3.1). Meer vrouwen (85%) dan mannen (13%) hebben de vragenlijst ingevuld. De meerderheid is heteroseksueel en 11 procent heeft een andere seksuele geaardheid. Drieënveertig procent is gelovig en 96 procent is in Nederland geboren.

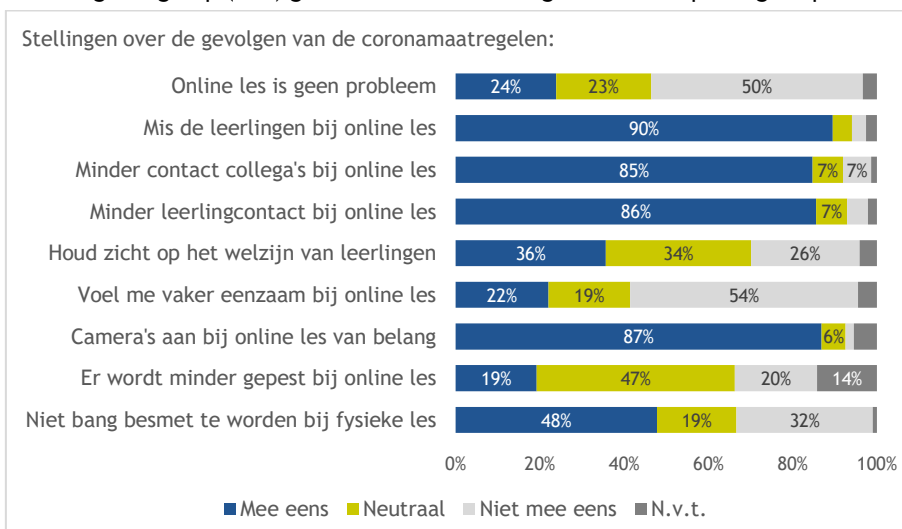
Tabel 3.1: Persoonskenmerken onderwijspersoneel

	2021
Leeftijd:	
- 30 jaar of jonger	23%
- 31 - 40 jaar	30%
- 41 - 50 jaar	20%
- 51 - 60 jaar	21%
- 61 - 66 jaar	7%
- Onbekend	0%
Geslacht:	
- Man	13%
- Vrouw	85%
- Niet zeggen/ niet geregistreerd	2%
Seksuele geaardheid	
- Heteroseksueel	89%
- Homoseksueel/lesbisch	2%
- Biseksueel	1%
- Geen antwoord	8%
Genderidentiteit:	
- Man	13%
- Vrouw	84%
- Geen van beide	0%
- Zowel man als vrouw	0%
- Anders	0%
- Wil niet zeggen	3%
Gelovig:	
- Wel	43%
- Niet	57%
Geboorteland:	
- Nederland	96%
- Elders	4%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021; n = 1.630

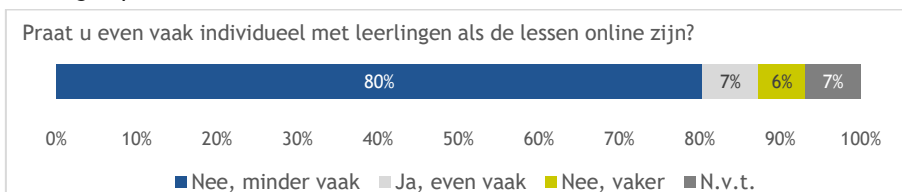
3.2 Onderwijs in coronatijd

Aan de personeelsleden zijn verschillende stellingen voorgelegd over de gevolgen van het online onderwijs tijdens de coronapandemie (figuur 3.4). Een ruime meerderheid (90%) geeft aan dat ze de leerlingen missen als de lessen online zijn. Daarnaast is ook het contact met collega's en leerlingen in coronatijd volgens een groot deel (85% en 86%) aanzienlijk minder dan normaal. In lijn hiermee geeft meer dan de helft (54%) aan dat ze zich vaker eenzaam voelen als de school gesloten is. Een kwart van het personeel vindt het geen probleem als de lessen online zijn, terwijl dat voor de helft wel een probleem is. De beperking om zicht te houden op het welzijn van leerlingen speelt daarin mogelijk een rol. Een kwart van de personeelsleden geeft namelijk aan dat ze tijdens een periode van online onderwijs minder goed in de gaten hebben als het met leerlingen wat minder goed gaat. Het overgrote deel van het personeel (87%) vindt het dan ook belangrijk dat leerlingen hun camera aanzetten tijdens online onderwijs. Eén van de stellingen was dat als de lessen online zijn, er minder wordt gepest dan normaal. Eén op de vijf personeelsleden denkt dat dit inderdaad zo is. Daartegenover staat dat eveneens 20 procent het niet eens is met deze stelling. Een relatief grote groep (14%) geeft aan dat de stelling niet van toepassing is op hun schoollocatie.

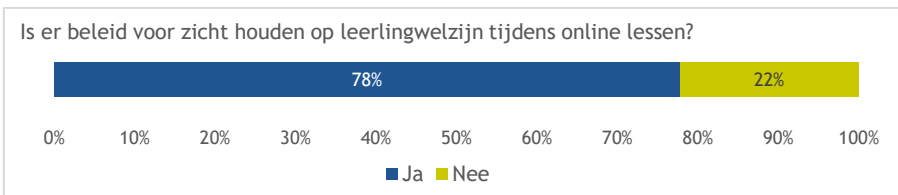
Figuur 3.4: Gevolgen van online onderwijs

Hierboven was al te zien dat tijdens online onderwijs een aanzienlijk deel van de personeelsleden minder contact heeft leerlingen. Daarnaast blijkt dat er ook minder individueel contact is met leerlingen (figuur 3.5). Vier op de vijf personeelsleden geven aan dat ze bij online lessen minder vaak individueel met leerlingen praten.

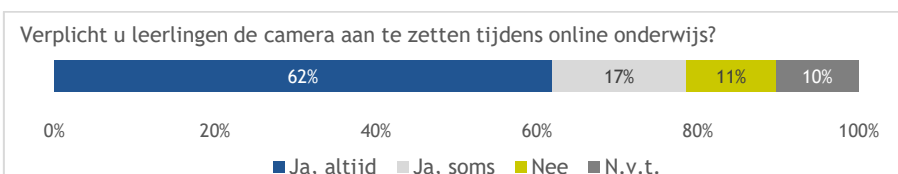
Figuur 3.5: Individueel contact met leerlingen

Hoewel een kwart van het personeel aangaf dat ze tijdens de schoolsluitingen minder goed in de gaten hebben hoe het met leerlingen gaat, zegt 78 procent dat er op hun school in deze periode hier wel beleid op werd gevoerd (figuur 3.6). Er werd aandacht gevraagd om het welzijn van leerlingen in de gaten te houden. Bij een van de vijf werd hier geen extra aandacht voor gevraagd door de school.

Figuur 3.6: Zicht op welzijn van leerlingen

Om het contact met leerlingen te behouden en mogelijk ook meer zicht te krijgen op hun welzijn zouden leerkrachten de leerlingen kunnen verplichten de camera aan te zetten tijdens het online onderwijs (figuur 3.7). Ruim zes van de tien leerkrachten geeft aan dat ze hun leerlingen altijd verplichten om de camera aan te zetten.

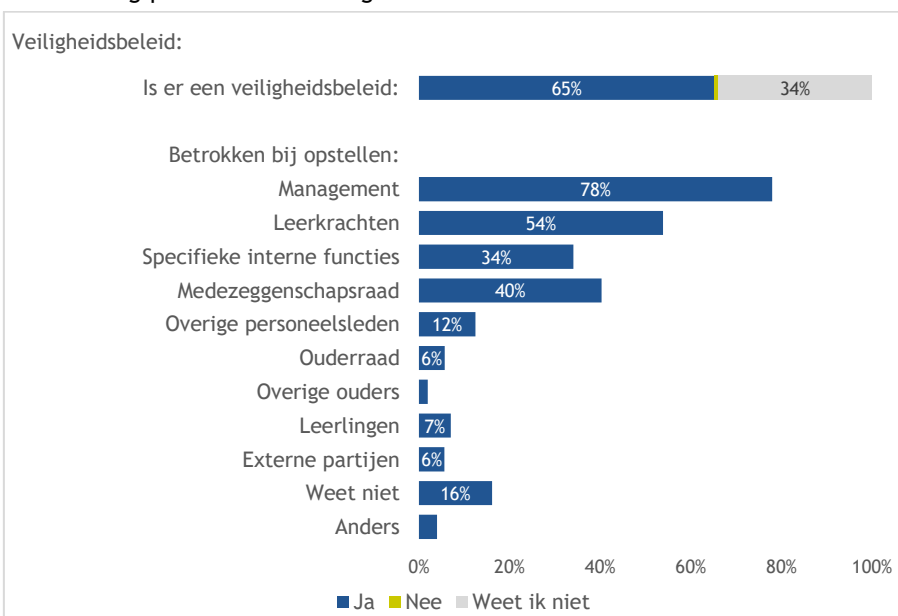

Figuur 3.7: Verplichting camera aan tijdens online onderwijs

3.3 Veiligheidsbeleid op school

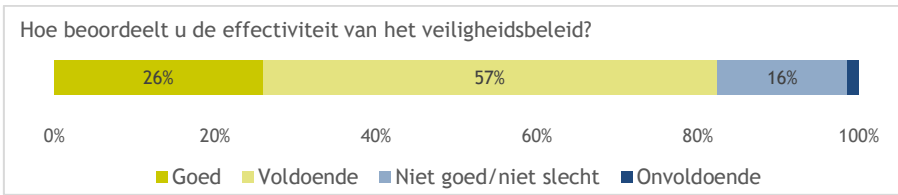
3.3.1 Betrokkenheid en effectiviteit veiligheidsbeleid

Op de meeste scholen in het primair onderwijs is er een veiligheidsbeleid (65%); 34 procent van het personeel weet het niet en volgens één procent voert de school geen veiligheidsbeleid (figuur 3.8). Bij het opstellen van het veiligheidsbeleid is in ruim driekwart van de gevallen (78%) het management betrokken. Daarnaast hebben ook leerkrachten (54%) en de medezeggenschapsraad (40%) vaak invloed op het ontwikkelingsproces van het veiligheidsbeleid.

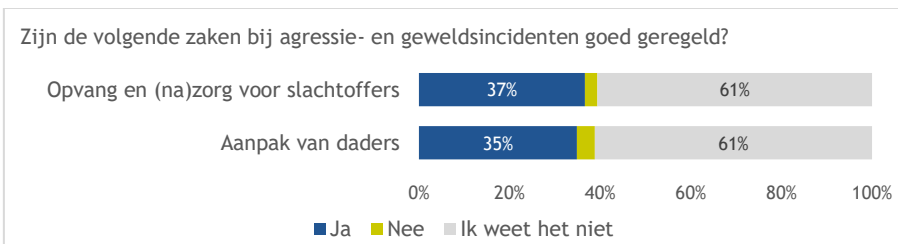
Figuur 3.8: Veiligheidsbeleid op school

Ruim een kwart van het (onderwijs)personeel vindt het veiligheidsbeleid van de school effectief en iets meer dan de helft (57%) beoordeelt het veiligheidsbeleid als voldoende (figuur 3.9). Slechts één procent vindt dat het veiligheidsbeleid onvoldoende effectief is.

Figuur 3.9: Beoordeling van het veiligheidsbeleid

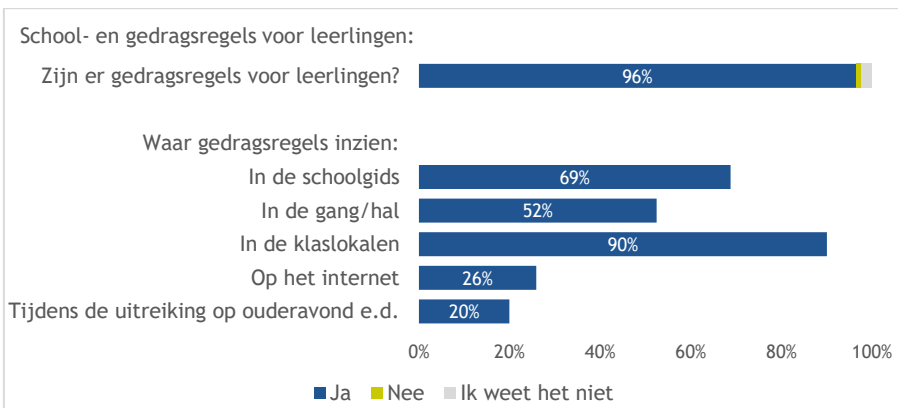
Daarnaast is specifiek aan het personeel gevraagd of de school voorziet in opvang en ondersteuning van en eventuele nazorg voor slachtoffers van (gewelds)incidenten (figuur 3.10). Ook is nagegaan of er een aanpak is voor daders van agressie en geweldsincidenten op school. Volgens ruim een derde van het personeel zijn deze zaken op school goed geregeld. Daarentegen geeft een relatief grote groep (61%) aan het niet te weten.

Figuur 3.10: Opvang slachtoffers en aanpak daders in veiligheidsbeleid

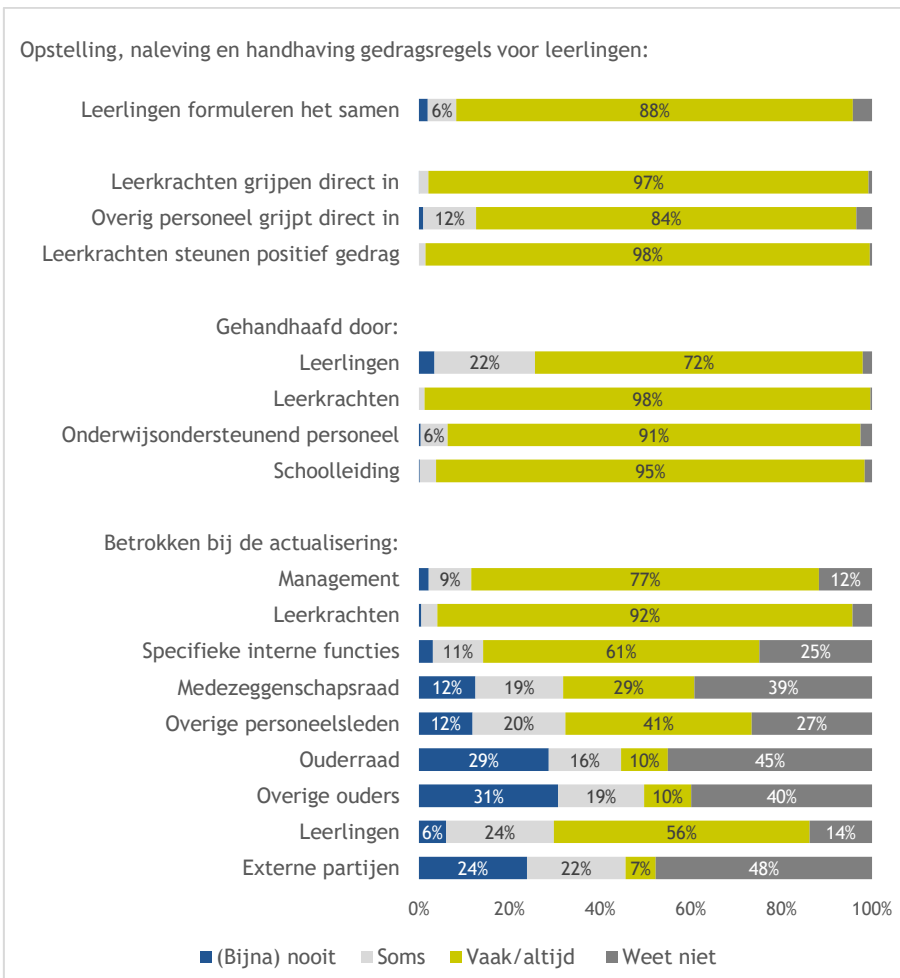
3.3.2 Gedrags- en omgangsregels voor leerlingen

Onderdeel van het veiligheidsbeleid zijn gedrags- en omgangsregels voor leerlingen en de communicatie daarover met leerlingen en hun ouders. Dergelijke gedrags- en omgangsregels voor leerlingen zijn op een ruime meerderheid van de scholen (96%) aanwezig (figuur 3.11). De regels hangen vaak in de klaslokalen (90%) en zijn daarnaast op ruim de helft van de scholen in te zien in de schoolgids (69%) en in de gang of hal (52%). In mindere mate zijn de regels via het internet in te zien (26%) of worden ze uitgereikt tijdens ouderavonden (20%).

Figuur 3.11: Gedrags- en omgangsregels voor leerlingen

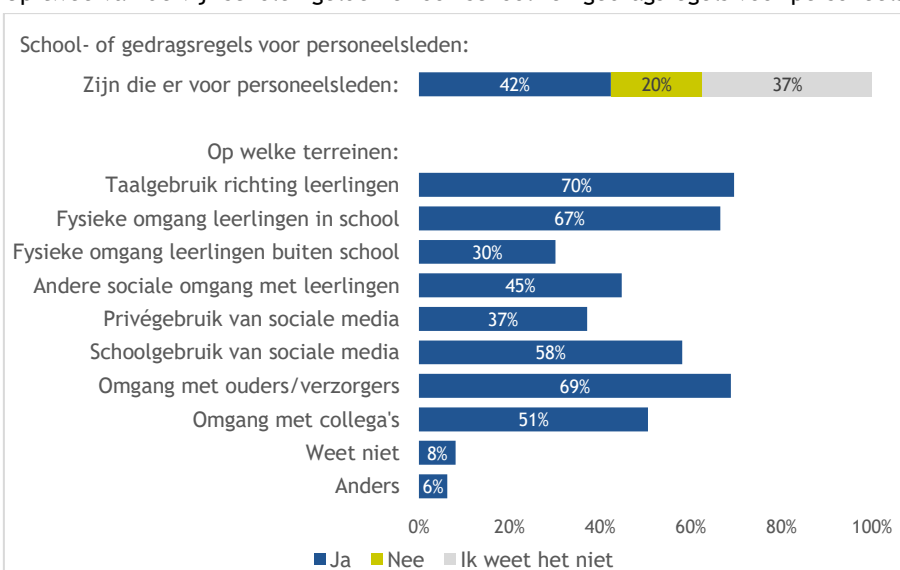
Het is aannemelijk dat betrokkenheid bij de opstelling van gedragsregels de naleving ervan positief beïnvloedt. In figuur 3.12 is te zien dat leerlingen in 88 procent betrokken zijn bij de opstelling ervan en 72 procent van de leerlingen handhaaft de regels ook. In negen van de tien gevallen zijn het leerkrachten en ander personeel van de school die de regels handhaven. Als we verder kijken naar de actualisering van de gedrags- en omgangsregels, dan ligt dit vooral op het bordje van leerkrachten (92%) en het management van de school (77%). Daarnaast zijn op ruim de helft van de scholen (56%) ook leerlingen betrokken bij de actualisering van de gedrags- en omgangsregels.

Figuur 3.12: Opstelling, naleving en actualisering van gedragsregels leerlingen

3.3.3 Omgangs- en gedragsregels voor personeel

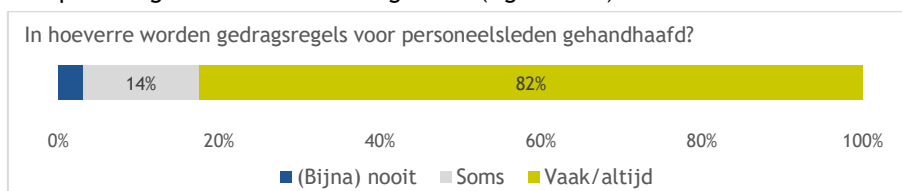
Op twee van de vijf scholen gelden er ook school- en gedragsregels voor personeelsleden (figuur 3.13).

Figuur 3.13: Omgangs- en gedragsregels voor personeel

Twintig procent van het personeel geeft aan dat er geen school- en gedragsregels voor personeelsleden op hun school zijn. Taalgebruik richting leerlingen (70%), omgang met ouders/verzorgers (69%) en fysieke omgang met leerlingen in school (67%) zijn terreinen waarop vaak expliciete regels zijn opgesteld.

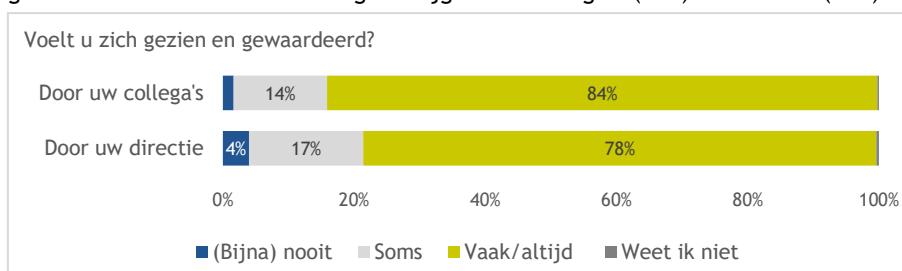
Op een groot deel van de scholen (82%) worden de school- en gedragsregels ook daadwerkelijk nageleefd. Drie procent geeft aan dat dit niet gebeurt (figuur 3.14).

Figuur 3.14: Naleving van gedragsregels voor personeel

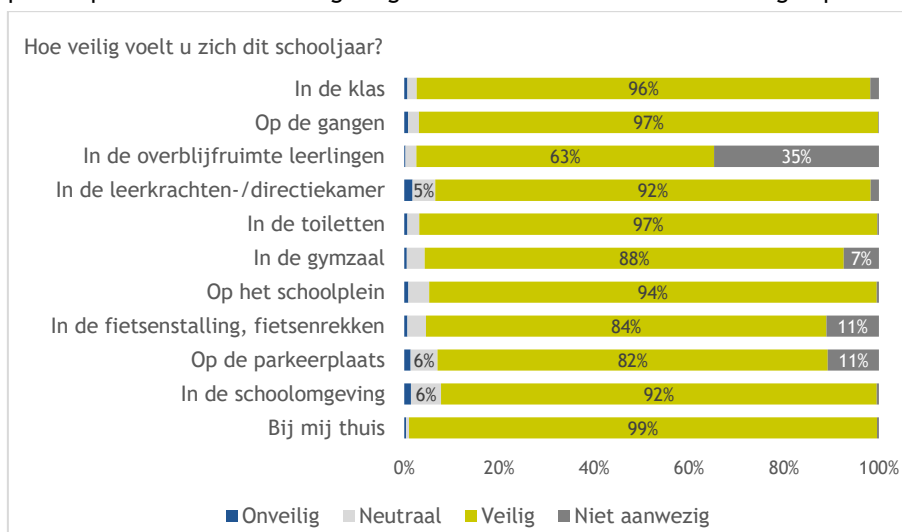
3.3.4 Welbevinden en veiligheidsgevoel

Belangrijke indicatoren voor een positieve werkbeleving zijn waardering van collega's en/of de directie. Slechts twee procent voelt zich totaal niet gewaardeerd of gezien door collega's en vier procent niet door de directie van de school (figuur 3.15). Een meerderheid van het personeel geeft aan wel altijd of in ieder geval vaak voldoende waardering te krijgen van collega's (84%) en directie (78%).

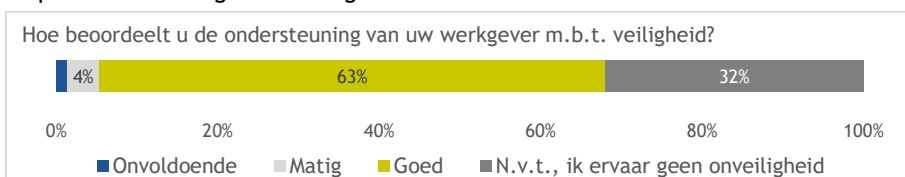
Figuur 3.15: Waardering door leiding en collega's

Daarnaast is ook aan het personeel gevraagd hoe (sociaal) veilig zij zich dit schooljaar voelden op verschillende plaatsen in of rond de school (figuur 3.16). Op de meeste plekken blijken de personeelsleden zich (heel) veilig te voelen. Het meest veilig voelt men zich op de wc (97%) en in de gangen (97%), gevolgd door het klaslokaal (96%). Plekken die als relatief onveilig ervaren worden, zijn de leraren- of directiekamer, de parkeerplaats en de schoolomgeving. Dit wordt echter door een kleine groep als zodanig ervaren.

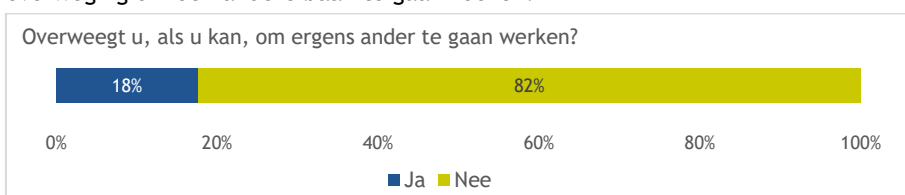
Figuur 3.16: Veilig en onveilige plekken op school voor (onderwijs)personeel

Een minderheid van vijf procent vindt dat de werkgever te weinig doet om de werkplek veiliger te maken (figuur 3.17). Bijna twee derde van het personeel vindt dat de werkgever wel voldoende doet en de overige 30 procent ervaart geen onveiligheid.

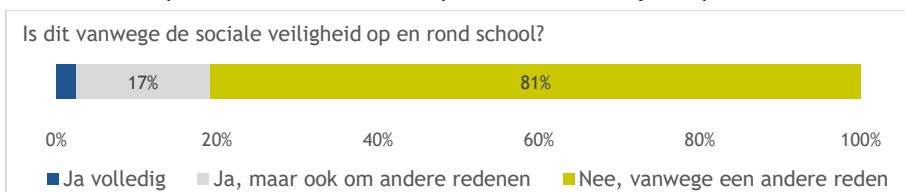
Figuur 3.17: Borging van veilige werkplek door werkgever

Bijna twee van de vijf personeelsleden overwegen weleens om ergens anders te gaan werken (figuur 3.18). Van deze groep geeft twee procent aan dit te willen vanwege de veiligheidssituatie op school (figuur 3.19). Daarnaast speelt bij zeventien procent de veiligheidssituatie op school naast andere redenen mee in de overweging om een andere baan te gaan zoeken.

Figuur 3.18: Overweging voor baan elders

Andere overwegingen om elders werk te zoeken (81%) zijn nieuwe uitdagingen aan willen gaan, voor de afwisseling of om door te kunnen groeien. Ook een gunstiger reisafstand is een reden voor een andere baan, evenals de hoop dat een andere school qua beleid beter bij hen past.

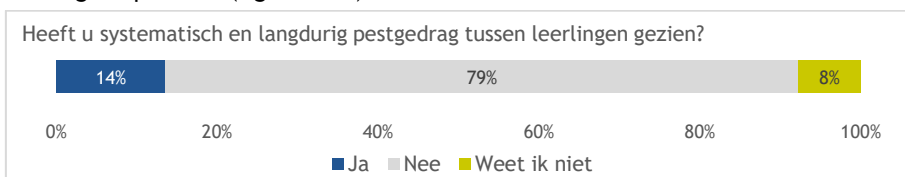
Figuur 3.19: Elders werkzaam vanwege veiligheidssituatie

3.4 Schoolklimaat

Het personeel is gevraagd naar hun ervaringen met incidenten in en rondom de school. Incidenten, zoals bijvoorbeeld pestgedrag van leerlingen onderling of het vertonen van grensoverschrijdend seksueel gedrag, zijn belangrijke indicatoren om de kwaliteit van het schoolklimaat aan af te lezen. Dergelijke gedragsvormen beïnvloeden de sfeer op school waardoor de kans groot is dat zowel leerlingen als personeel zich onveilig voelen op school. Tot slot is ook aan het personeel de vraag gesteld met welke activiteiten het schoolklimaat beïnvloed wordt en welke onveilige plekken in en rond de school extra aandacht behoeven.

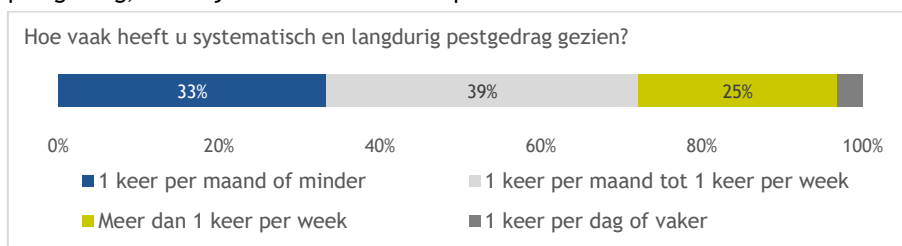
Systematisch en langdurig pestgedrag tussen leerlingen

Veertien procent van het personeel is getuige geweest van systematisch en langdurig pestgedrag tussen leerlingen op school (figuur 3.20).

Figuur 3.20: Langdurig en systematisch pestgedrag tussen leerlingen

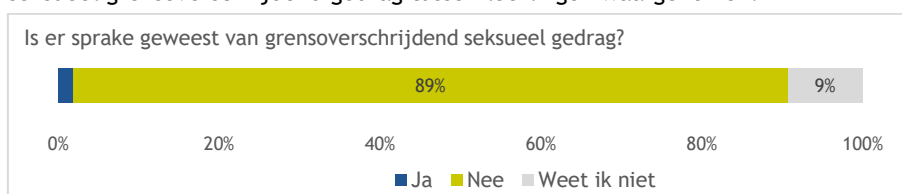
In 39 procent van de gevallen waarbij er sprake was van systematisch pesten, komt dat één keer per maand tot één keer per week voor (figuur 2.21). Achtentwintig procent is getuige geweest van zeer frequent pestgedrag, namelijk meer dan één keer per week.

Figuur 3.21: Frequentie van pestgedrag tussen leerlingen

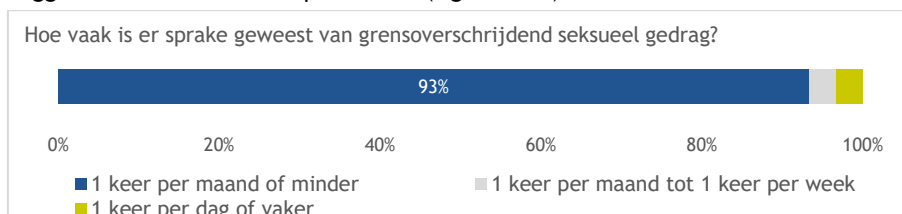
Seksueel grensoverschrijdend gedrag van en tussen leerlingen

De meeste personeelsleden in het primair onderwijs hebben geen leerlingen in hun klas die betrokken zijn bij seksueel grensoverschrijdend gedrag (figuur 3.22). Slechts twee procent van het personeel heeft seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen leerlingen waargenomen.

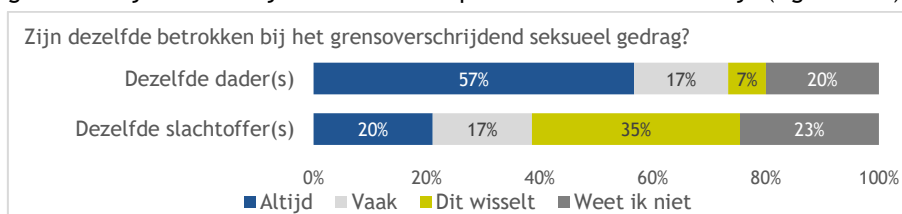
Figuur 3.22: Grensoverschrijdend seksueel gedrag van en tussen leerlingen

Op een enkele school kwam het seksueel grensoverschrijdend gedrag frequent voor. Dat wil in dit geval zeggen vaker dan één keer per maand (figuur 3.23).

Figuur 3.23: Frequentie van grensoverschrijdend gedrag tussen leerlingen

Van het personeel dat grensoverschrijdend seksueel gedrag heeft waargenomen (2%), geeft meer dan de helft (57%) aan dat bij deze incidenten altijd dezelfde daders zijn betrokken. In ruim een derde deel van de gevallen blijken ook altijd/vaak dezelfde personen slachtoffer te zijn (figuur 3.24).

Figuur 3.24: Slachtoffers en daders van seksueel grensoverschrijdend gedrag

Problemen tussen groepen leerlingen, anonieme bedreigingen tegen school, extremisme

Daarnaast is het personeel ook gevraagd naar de ervaring met problemen of spanningen tussen groepen jongeren, incidenten vanwege extremisme of radicalisering en anonieme bedreigingen tegen de hele school (figuur 3.25). Hiervan blijken spanningen tussen groepen leerlingen op school het vaakst voor te komen.

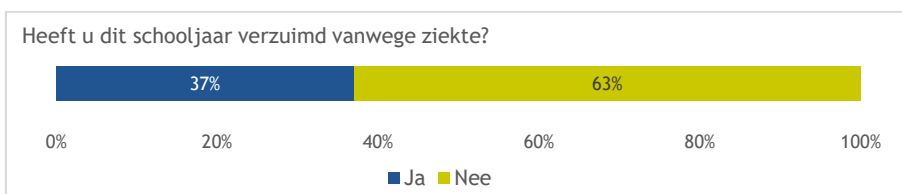
Bijna één op de vijf personeelsleden geeft aan dat het wel eens voorkomt. Dit gebeurt dan vaak minder dan één keer per maand. Incidenten gerelateerd aan extremisme of anonieme dreiging komen op de meeste scholen in het primair onderwijs bijna nooit voor. Drie procent van het personeel geeft aan hier enige ervaring mee te hebben.

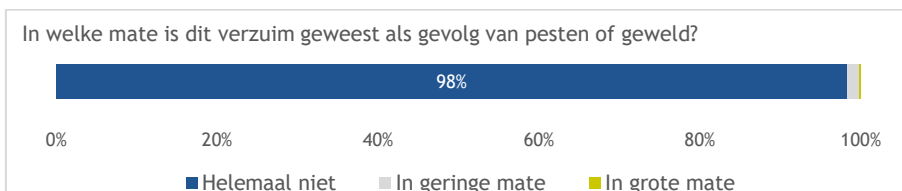
Figuur 3.25: Spanning tussen groepen leerlingen, anonieme dreiging met geweld, extremisme

Verzuimgedrag personeel als gevolg van pesten of geweld

Verzuimgedrag van het personeel als gevolg van pesten of geweld is een belangrijke indicator voor een (on)veilig schoolklimaat. Uit de huidige Veiligheidsmonitor blijkt dat ruim een derde van het personeel in het primair onderwijs weleens verzuimt vanwege ziekte (figuur 3.26). In totaal hebben ongeveer zes personeelsleden aangegeven dat dit verzuim in geringe mate het gevolg is geweest van pesten of geweld (figuur 3.27). Voor het overgrote deel van het personeel (98%) heeft het verzuim helemaal niets met incidenten te maken.

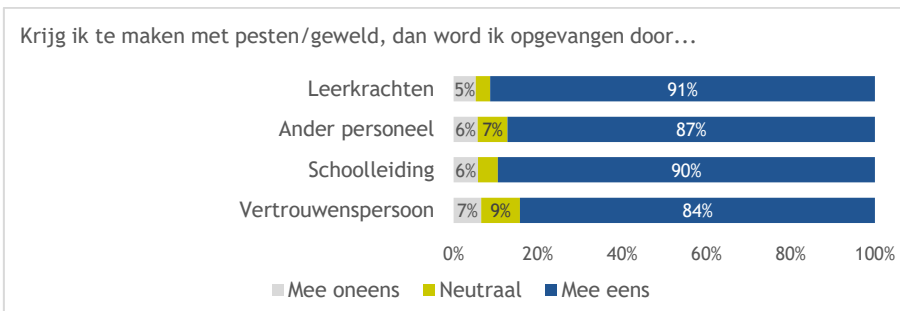
Figuur 3.26: Verzuim vanwege ziekte of andere reden

Figuur 3.27: Verzuim als gevolg van pesten of geweld

Opvang in geval van pesten of bij geweld

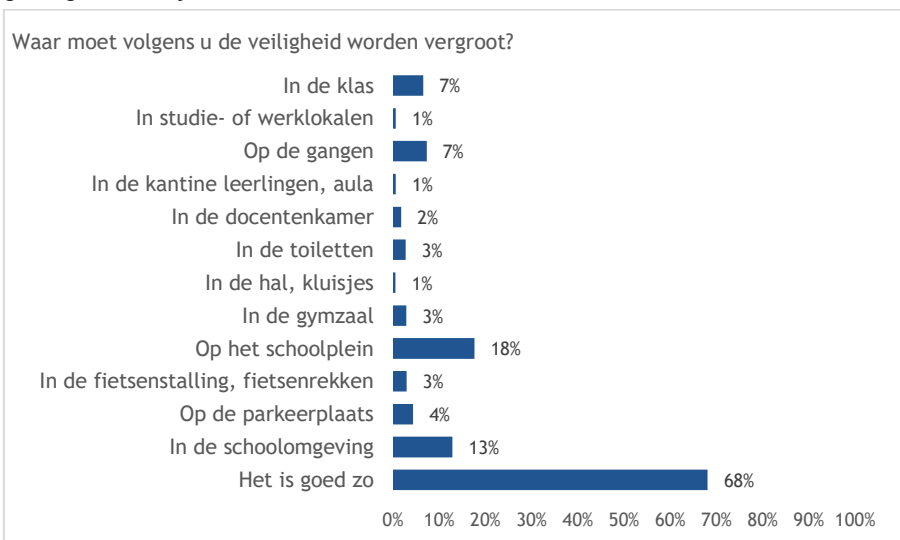
We hebben personeelsleden gevraagd of ze opgevangen worden als ze te maken zouden krijgen met pesten of geweld. Het merendeel van het personeel denkt dat ze dan goed opgevangen worden door zowel leerkrachten (91%), ander personeel (87%), schoolleiding (90%) als door de vertrouwenspersoon (84%). Slechts een klein deel (tussen 3%-4%) denkt dat hij helemaal niet goed opgevangen zou worden in een dergelijke onveilige situatie (figuur 3.28).

Figuur 3.28: Opvang van (onderwijs)personeel ingeval van pesten/geweld

Veiligere plekken op school

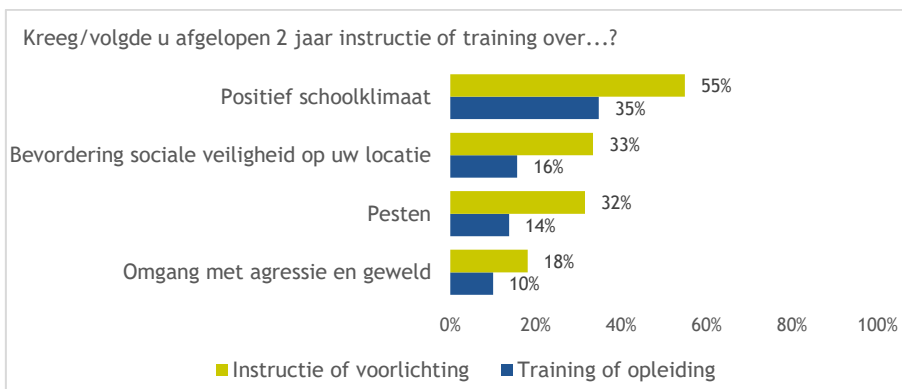
Twee derde van het personeel vindt dat het wel goed zit met de veiligheid op verschillende plekken op school (figuur 3.29). De overige personeelsleden geven één of meerdere plekken aan waarvan de veiligheid wel wat vergroot mag worden. De veiligheid kan met name beter op het schoolplein en in de schoolomgeving. Daarnaast geeft zeven procent aan dat in de klas en op de gangen de veiligheid beter geborgd moet zijn.

Figuur 3.29: Plekken op school die veiliger kunnen

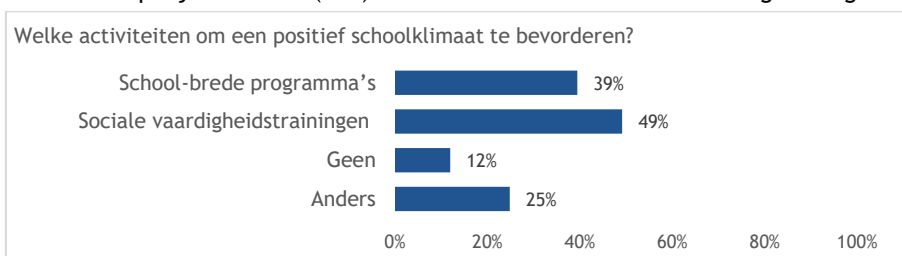
Beïnvloeding schoolklimaat

Verder is aan het personeel gevraagd wat de school doet om het schoolklimaat positief te beïnvloeden. Worden er trainingen of instructies aangeboden over hoe men het beste om kan gaan met pesten, agressie en geweld bijvoorbeeld? Het onderzoek laat zien dat er vaker instructies of voorlichting gegeven worden, dan dat er trainingen of opleidingen worden aangeboden (figuur 3.30). Het meest behandelde onderwerp was op welke manier men het schoolklimaat positief kan beïnvloeden, gevolgd door de manieren waarop men de sociale veiligheid kan bevorderen en hoe men dient om te gaan met pesten.

Figuur 3.30: Instructies en trainingen over schoolklimaat, omgang pesten en agressie

De activiteit die door de school het vaakst wordt aangeboden zijn sociale vaardigheidstrainingen voor docenten. Op bijna de helft (49%) van de scholen worden deze trainingen aangeboden (figuur 3.31).

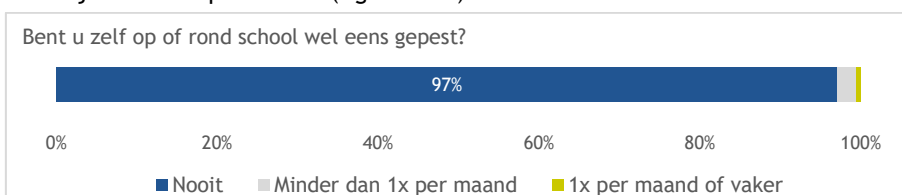
Figuur 3.31: Aangeboden activiteiten ter bevordering van schoolklimaat

3.5 Pesten en geweldsincidenten richting personeel

Slachtofferschap onder personeel zelf is een onderwerp waar in de Veiligheidsmonitor 2021 ook uitgebreid bij stil wordt gestaan. We hebben personeelsleden gevraagd of zij het afgelopen jaar gedupeerd zijn geweest door pesten, discriminatie of geweldsincidenten, hoe vaak dat gebeurde, door wie en waarom. Daarbij is ook de meldingsbereidheid aan bod gekomen.

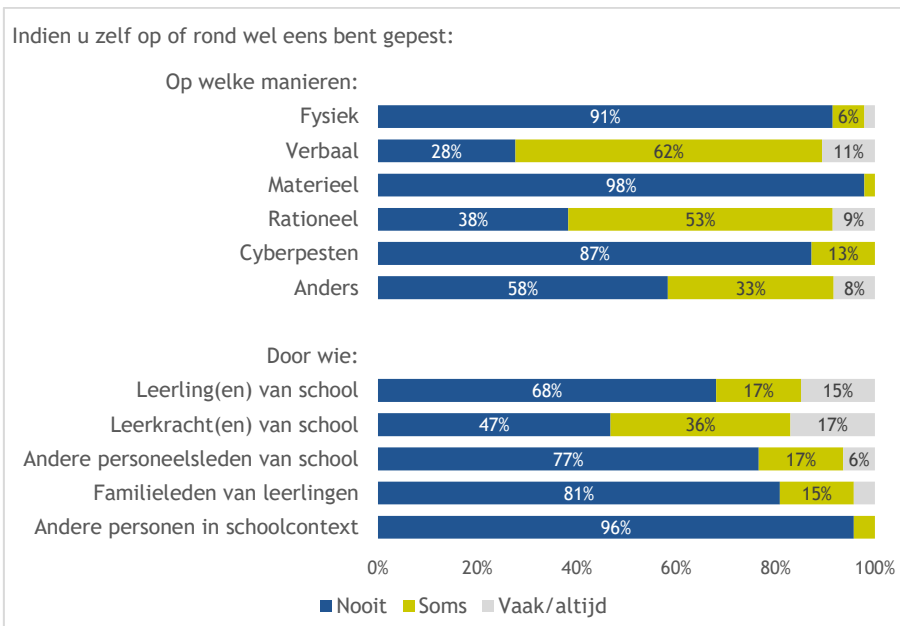
3.5.1 Pesten en discriminatie

Drie procent van het (onderwijs)personeel wordt gepest, waarvan één procent met enige regelmaat namelijk één keer per maand (figuur 3.32).

Figuur 3.32: Mate waarin (onderwijs)personeel gepest wordt

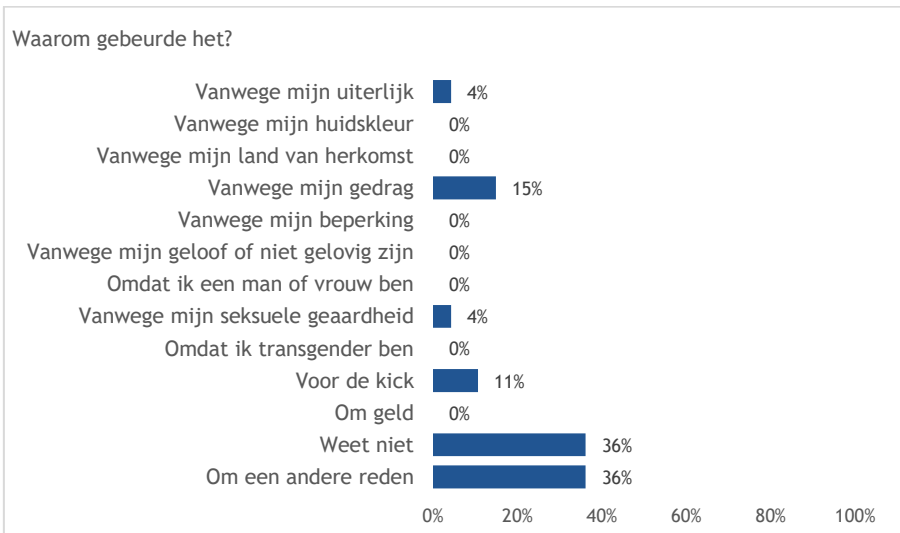
Vormen van pesten waarmee het personeel te maken krijgt, zijn in de meeste gevallen verbaal of rationeel van aard. Dat eerste wil zeggen dat ze worden uitgescholden, uitgelachen of dat er over hen wordt geroddeld. Rationeel pesten heeft betrekking op worden buitengesloten, genegeerd of niet mee mogen doen (figuur 3.33). Bij buitengesloten worden zijn enkele voorbeelden gegeven, zoals collega's die bondjes sluiten met anderen en het met opzet iemand niet uitnodigen voor een overleg. Als het personeel wordt gepest dan gebeurt dit vaak door een collega (17%). Vijftien procent van de gepeste personeelsleden wordt (vaak/altijd) gepest door een leerling van school.

Figuur 3.33: Wijze van pesten en door wie gepest

Waarom wordt een medewerker gepest?

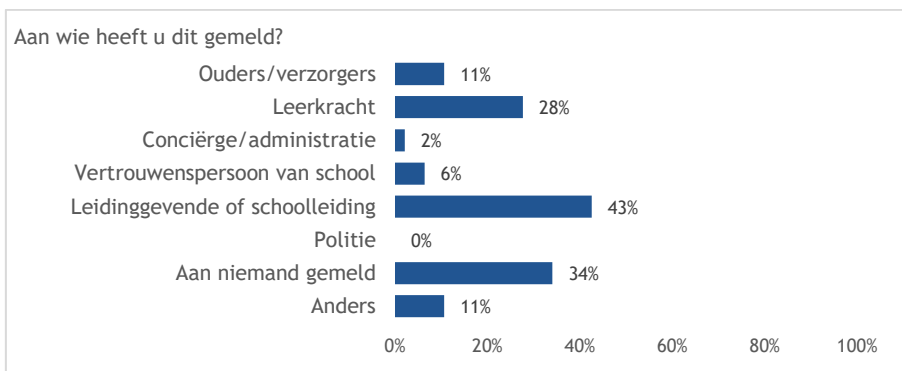
In het onderzoek hebben we personeelsleden gevraagd waarom zij werden gepest en daarbij zijn een aantal mogelijke redenen voorgelegd (figuur 3.34). Wat opvalt is dat een derde van het personeel niet weet waarom ze worden gepest (36%) of geeft iets ‘anders’ aan (36%). Bij dit laatste wordt iemand gepest vanwege andere inzichten/meningen en jaloezie om de functie die iemand bekleedt. Van de voorgegeven antwoordopties zijn het gedrag van het personeelslid (15%) en de kick de voornaamste redenen (11%).

Figuur 3.34: Reden van pesten

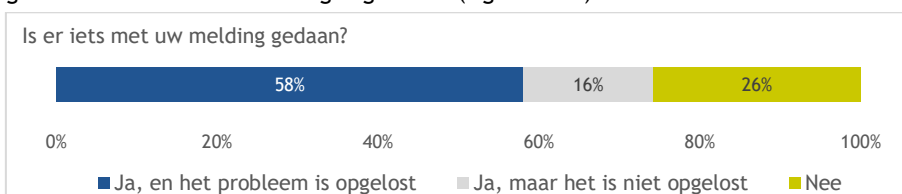
Meldings- en aangiftebereidheid van pestgedrag

Een derde van de slachtoffers van pestgedrag, heeft dat aan niemand gemeld (figuur 3.35). Wanneer er wel melding van werd gemaakt, dan was dat het vaakst bij de leidinggevende (43%) of bij een (collega)leerkracht (28%). Geen enkel slachtoffer heeft het pestgedrag bij de politie gemeld.

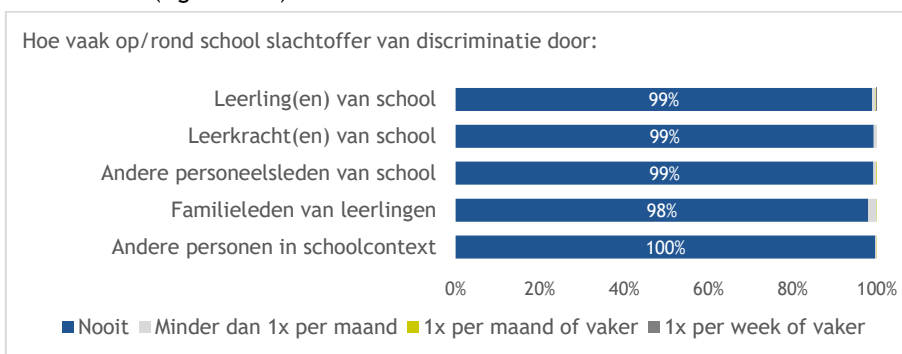
Figuur 3.35: Meldingsbereidheid van (onderwijs)personeel

Hoewel bij een meerderheid het probleem is opgelost, blijkt uit het onderzoek dat in een kwart van de gevallen niets met de melding is gebeurd (figuur 3.36).

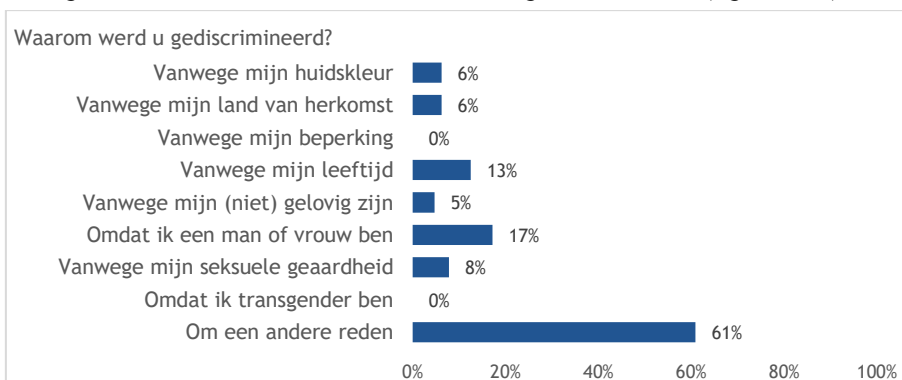
Figuur 3.36: Gevolgen van melding van pesten

Onder de personeelsleden geeft een enkel percentage aan wel eens slachtoffer te zijn geweest van discriminatie (figuur 3.37).

Figuur 3.37: Slachtoffer van discriminatie en daders

Als er sprake is van discriminatie dan is dat meestal vanwege geslacht (17%) of leeftijd (13%). Meer dan de helft geeft aan dat om een andere reden wordt gediscrimineerd (figuur 3.38).

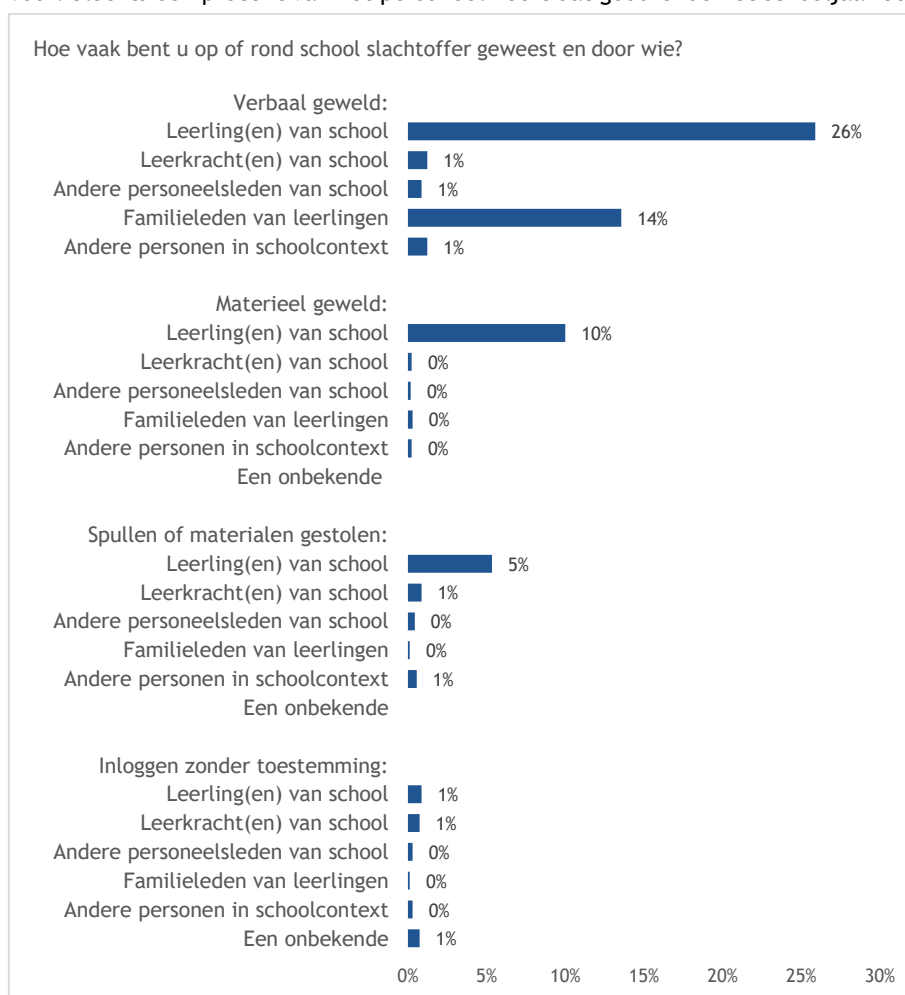
Figuur 3.38: Reden van discriminatie

De betrokken ouders zijn in die gevallen vaak familieleden van leerlingen. De aanleiding om gediscrimineerd te worden is voor de betrokkenen nogal eens onduidelijk (61%). Als ze wel een vermoeden hebben, geven ze aan dat ze nog niet zo lang les geven of dat er een verschil van mening was met ouders, leerlingen of management.

3.5.2 Geweldsincidenten jegens personeel

Slachtoffer van verbaal en materieel geweld

Geweldsincidenten waar het (onderwijs)personeel (wel eens) als slachtoffer bij betrokken is, zijn het vaakst verbaal van aard. Een kwart geeft aan wel eens verbaal ongewenst te zijn bejegend door leerlingen (figuur 3.39). Bij tien procent gebeurt dit minstens één keer per maand. Daarnaast blijkt ook dat familieleden van leerlingen soms bij het verbaal geweld betrokken zijn. Het materieel geweld dat personeelsleden treft wordt het vaakst gepleegd door leerlingen. Het gaat hierbij om het bekrassen, beschadigen of vernielen van spullen. Drie procent heeft dit minstens één keer per maand meegemaakt. Verder blijkt bij vijf procent van het personeel materiaal te zijn gestolen door leerlingen. Echter in geen enkel geval gebeurde dit vaker dan één keer per maand. Ongeoorloofd inloggen komt daarnaast ook zelden voor. Slechts één procent van het personeel heeft dat gedurende het schooljaar een keer meegemaakt.

Figuur 3.39: Slachtoffer van verbaal en materieel geweld, diefstal, ongeoorloofd inloggen

Slachtoffer van bedreiging en lichamelijk geweld

Het personeel in het primair onderwijs heeft weinig tot geen ervaring met bedreigingen en lichamelijk geweld (geen figuur opgenomen). In de paar gevallen dat men wel in het rechtstreekse contact is bedreigd, gebeurde dat door leerlingen van school of door familieleden van de leerling. Eén procent van het personeel werd minstens één keer per maand rechtstreeks bedreigd. Daarnaast geeft acht procent aan slachtoffer te zijn geweest van licht lichamelijk geweld door leerlingen.

Slachtoffer van wapengeweld

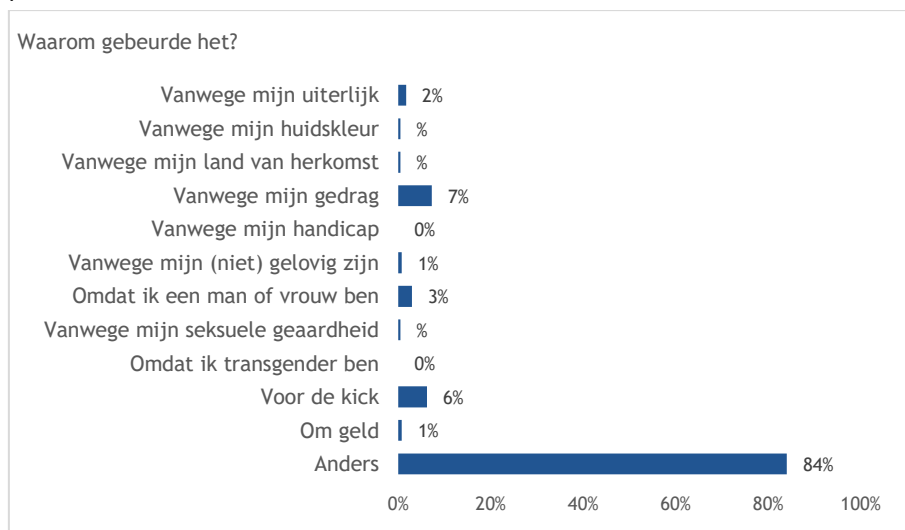
Het gaat om een zeer ernstige vorm van geweld als daarbij gebruik is gemaakt van een wapen. Eén procent van het personeel is weleens met een wapen bedreigd door een leerling van school (geen figuur opgenomen).

Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Geen enkel personeelslid in het primair onderwijs heeft afgelopen schooljaar te maken gehad met grensoverschrijdend seksueel gedrag in de vorm van fysieke incidenten of het verspreiden van seksuele afbeeldingen (geen figuur opgenomen). Wel blijkt één tot twee procent van het personeel weleens een seksueel getinte opmerking te hebben ontvangen van een leerkracht of familielid van een leerling.

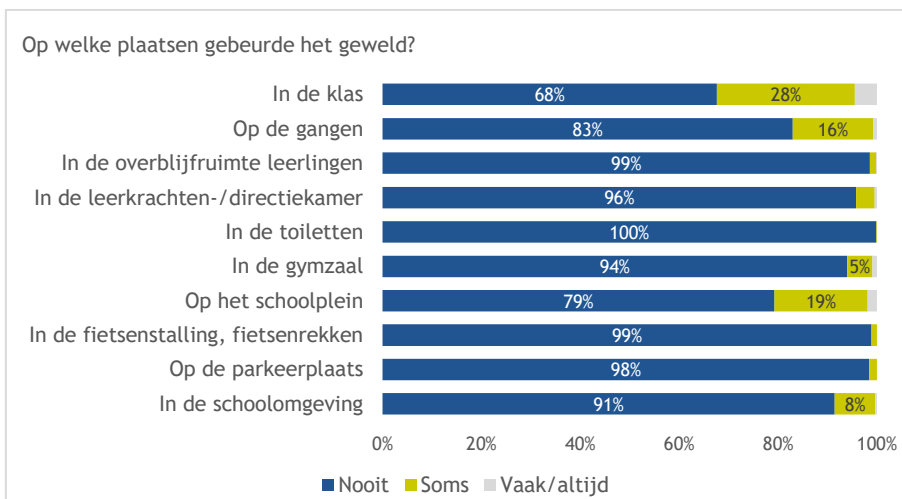
Reden en locaties van geweld

Aan de slachtoffers van geweld is gevraagd wat volgens hen daarvan de reden. In veel gevallen blijkt er sprake te zijn van een andere redenen voor het geweld dan wij op voorhand hadden voorzien. Vierentachtig procent van het personeel geeft namelijk een andere reden aan van het geweld (figuur 3.40). Als leraren slachtoffer van geweld zijn, komt dat nogal eens door een agressieve leerling. Het geweld blijkt niet altijd persoonlijk bedoeld, maar komt vaak voort uit de gedragsproblematiek van de leerling. Bij een hoog opgelopen conflict kan een leraar ook een klap krijgen omdat hij ingreep. Een enkele keer escaleerde een verschil van mening met een ouder en dat was de aanleiding voor het geweld. Zeven procent van het (onderwijs) personeel geeft aan dat zijn/haar gedrag een rol heeft gespeeld bij het geweld en benoemt zes procent dat de daders het voor de kick deden.

Figuur 3.40: Reden van het geweld gepleegd jegens (onderwijs)personeel

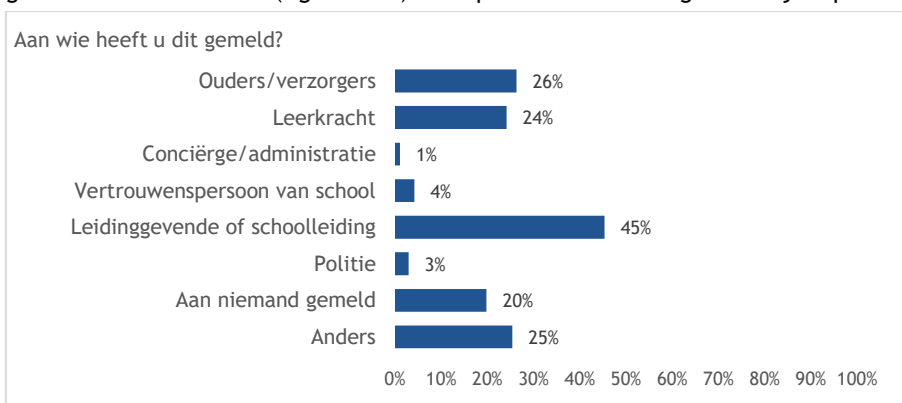
Daarnaast is ook aan het personeel gevraagd op welke plaatsen het geweldsincident plaatsvond. In de klas (32%), op het schoolplein (21%) en op de gangen (17%) vindt het geweld het vaakst plaats (figuur 3.41).

Figuur 3.41: Locaties van geweld jegens (onderwijs)personeel

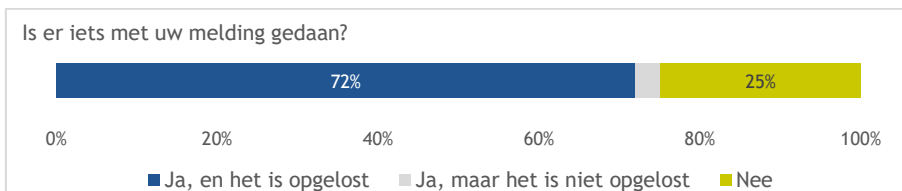
Meldingsbereidheid van geweldsincidenten

Eén op de vijf slachtoffers maakt geen melding van het incident. Personeelsleden die het wel melden, doen dat het vaakst bij de leidinggevende (45%). Ook worden ouders/verzorgers en leerkrachten op de hoogte gesteld van het incident (figuur 3.42). Drie procent meldt het geweld bij de politie.

Figuur 3.42: Meldingsbereidheid van geweldsincidenten

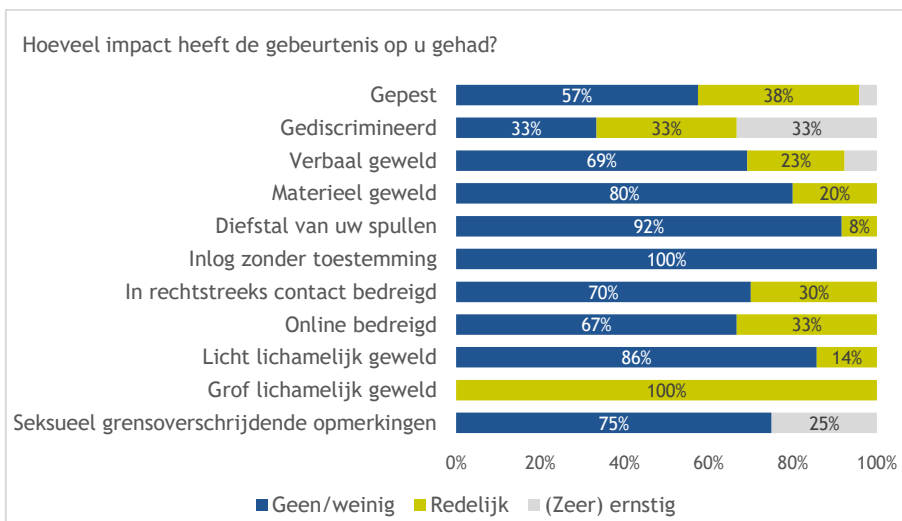
We hebben de slachtoffers gevraagd of er iets met de melding is gedaan. Bij 72 procent is dat het geval én is het probleem opgelost. Een kwart van het personeel geeft echter aan dat er na melding van het geweldsincident niets is gebeurd (figuur 3.43).

Figuur 3.43: Vervolg van melding van geweldsincidenten

3.5.3 Overall-beeld en impact van geweldsincidenten

Aan de slachtoffers hebben we gevraagd hoeveel impact de gebeurtenissen op hen had. Nogmaals melden we dat hieraan kleine percentages ten grondslag liggen. Doordat de antwoorden van verschillende geweldsincidenten in figuur 3.44 onder elkaar zijn gezet, wordt snel zichtbaar dat vooral discriminatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag een (zeer) grote impact hebben op iemands fysieke en mentale gesteldheid.

Figuur 3.44: Impact van geweldsincidenten

3.6 Samenvatting

De Veiligheidsmonitor is door 1.630 personeelsleden ingevuld, hoofdzakelijk door leerkrachten. De leerkrachten zijn evenredig verdeeld over de groepen 1 tot en met 8. Negen van de tien leerkrachten werken in het regulier basisonderwijs. Zes procent werkt (grotendeels) in het speciaal basisonderwijs en vijf procent in het speciaal onderwijs (cluster 2, 3 of 4).

Online onderwijs en pesten tijdens schoolsluiting

Een ruime meerderheid van de leerkrachten in het primair onderwijs mist het contact met leerlingen als de lessen online zijn. Daarnaast is ook het contact met collega's en leerlingen in coronatijd volgens een groot deel aanzienlijk minder dan normaal. Meer dan de helft voelt zich tijdens de schoolsluiting vaker eenzaam dan wanneer de school open is. Een kwart van de personeelsleden heeft in de periode van online onderwijs minder goed kunnen bewaken of het met de leerlingen wel goed gaat. Het overgrote deel van het personeel vindt het dan ook belangrijk dat leerlingen hun camera aanzetten tijdens online onderwijs. Een op de vijf personeelsleden denkt dat er minder gepest wordt tijdens onderwijs online en eveneens een op de vijf denkt dat niet.

Veiligheidsbeleid

Op twee derde van de scholen in het primair onderwijs is er een veiligheidsbeleid, een derde weet het niet en volgens één procent voert de school geen veiligheidsbeleid. Ruim een kwart van het personeel vindt het veiligheidsbeleid van de school effectief en iets meer dan de helft beoordeelt het veiligheidsbeleid als voldoende. Ruim een derde van de scholen voorziet zowel in opvang en ondersteuning van en nazorg voor slachtoffers van (gewelds)incidenten. Ook beschikken zij over een plan van aanpak voor daders van agressie en geweldsincidenten. Daarentegen geeft een relatief grote groep (61%) aan niet te weten of deze zaken op school geregeld zijn.

Een ruime meerderheid van de scholen hanteert gedrags- en omgangsregels voor leerlingen. Op twee van de vijf scholen gelden er ook school- en gedragsregels voor personeelsleden. Taalgebruik richting leerlingen, omgang met ouders/verzorgers en fysieke omgang met leerlingen in school zijn terreinen waarop vaak expliciete regels zijn opgesteld. Op een groot deel van de scholen worden de school- en gedragsregels ook daadwerkelijk nageleefd. Twintig procent van het personeel geeft aan dat er geen gedrags- en omgangsregels op hun school zijn.

Schoolklimaat

Veertien procent van het personeel is getuige geweest dat een leerling systematisch en langdurig werd gepest. Bij drie van de tien gevallen ging het om zeer frequent pestgedrag, namelijk meer dan één keer per week. De meeste personeelsleden in het primair onderwijs hebben geen leerlingen in hun klas die betrokken zijn bij seksueel grensoverschrijdend gedrag. Volgens één op de vijf personeelsleden komen spanningen tussen groepen leerlingen op school wel voor, maar niet frequent (minder dan een keer per maand). Incidenten gerelateerd aan extremisme of anonieme dreiging komen op de meeste scholen in het primair onderwijs bijna nooit voor. Drie procent van het personeel geeft aan hier enige ervaring mee te hebben.

Gevoel van veiligheid

Personeelsleden blijken zich op de meeste plekken (heel) veilig te voelen. Vooral op de wc, in de gangen en het klaslokaal voelt men zich doorgaans veilig. Veertig procent van de personeelsleden overweegt weleens om ergens anders te gaan werken en binnen deze groep wil twee procent dit vanwege de veiligheidssituatie op school. Daarnaast speelt bij zeventien procent de veiligheidssituatie op school mee in de overweging naast andere redenen om een ander baan te gaan zoeken. Het ziekteverzuim onder het personeel heeft niet of nauwelijks met geweldincidenten te maken. Ongeveer zes personeelsleden geven aan dat hun ziekteverzuim in geringe mate het gevolg is geweest van pesten of geweld.

Pesten en discriminatie

Drie procent van het (onderwijs)personeel in het primair onderwijs wordt gepest, waarvan één procent met enige regelmaat (minstens één keer per maand). Vormen van pesten waarmee het personeel te maken krijgt, zijn in de meeste gevallen verbaal of rationeel van aard. Rationeel pesten heeft betrekking op worden buitengesloten en genegeerd worden: bondjes tussen collega's, met opzet niet uitgenodigd worden voor een overleg, niet mogen meedoen zijn hier als voorbeelden genoemd. Als het personeel wordt gepest, dan gebeurt dit door een leerkracht (17%), leerlingen (15%) of door een andere medewerker van school (6%). Een derde van het personeel weet niet waarom ze worden gepest en eveneens een derde wordt gepest vanwege andere inzichten/meningen en jaloezie om de functie die iemand heeft. Onder personeelsleden geeft een enkel percentage aan wel eens slachtoffer te zijn geweest van discriminatie. In deze gevallen gebeurt dat meestal vanwege het geslacht of leeftijd van iemand.

Melding van pesten

Een derde van de slachtoffers van pestgedrag, meldt dat aan niemand. Geen enkel slachtoffer heeft het pestgedrag bij de politie gemeld. Hoewel bij een meerderheid het probleem is opgelost, is in een kwart van de gevallen niets met de melding gedaan.

Geweldsincidenten

Geweldsincidenten waarvan personeel slachtoffer is, zijn het vaakst verbaal van aard. Een kwart geeft aan wel eens verbaal ongewenst te zijn bejegend door leerlingen. Het materieel geweld dat personeelsleden treft, wordt het vaakst gepleegd door leerlingen. Het gaat hierbij om het bekrassen, beschadigen of vernielen van spullen. Ongeoorloofd inloggen komt zelden voor. Slechts één procent van het personeel heeft dat gedurende het schooljaar een keer meegemaakt. Ook heeft personeel in het primair onderwijs weinig tot geen ervaring met bedreigingen en lichamelijk geweld; acht procent geeft aan slachtoffer te zijn geweest van licht lichamelijk geweld door leerlingen. En één procent van het personeel is weleens met een wapen bedreigd door een leerling van school.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Geen enkel personeelslid in het primair onderwijs heeft afgelopen schooljaar te maken gehad met grensoverschrijdend seksueel gedrag in de vorm van fysieke incidenten of het verspreiden van seksuele afbeeldingen. Wel heeft één tot twee procent van het personeel weleens een seksueel getinte opmerking ontvangen van een leerkracht of een familielid van een leerling.

Reden van het plegen van geweld

Als leraren slachtoffer van geweld zijn, komt dat nogal eens door een agressieve leerling. Het geweld blijkt niet altijd persoonlijk bedoeld, maar komt vaak voort uit de gedragsproblematiek van de leerling. Bij een hoog opgelopen conflict kan een leraar een klap krijgen omdat hij ingreep. Een enkele keer escaleerde een verschil van mening met een ouder en dat was de aanleiding voor het geweld. Zeven procent van het (onderwijs) personeel geeft aan dat zijn/haar gedrag een rol heeft gespeeld bij het geweld en benoemt zes procent dat de daders het voor de kick deden.

Melding en aangifte van geweld

Eén op de vijf slachtoffers maakt geen melding van het incident. Drie procent meldt het geweld bij de politie. Bij een kwart van het personeel is er niets met de melding gedaan.

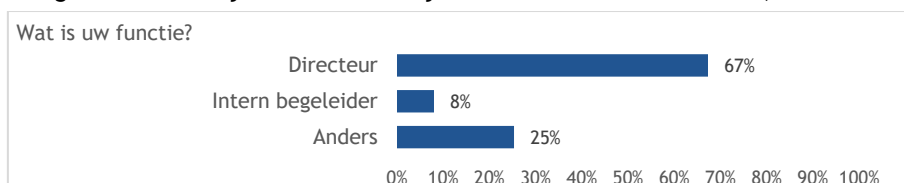
Grote impact

Vooraf discriminatie en seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben een (zeer) grote impact op iemands fysieke en mentale gesteldheid.

4 Leidinggevend in het primair onderwijs

4.1 Deelnemers en schoolkenmerken

In totaal hebben honderdvijftig leidinggevend van scholen in het primair onderwijs deelgenomen aan de Veiligheidsmonitor 2021 (figuur 4.1). Het merendeel daarvan vervulde een leidinggevende functie als directeur (67%) en acht procent was werkzaam als intern begeleider. De functies die zijn genoemd bij de categorie 'anders' zijn onder meer: adjunct of waarnemend directeur, directeur-bestuurder en teamleider.

Figuur 4.1: Functie van leidinggevend personeel

Gevraagd is welk(e) onderwijstype(n) aanwezig zijn op de betreffende schoollocatie. Onder de respondenten blijkt een ruime meerderheid (92%) leidinggevend te zijn in het reguliere onderwijs (Tabel 4.1).

Tabel 4.1: Onderwijstype(n) op de schoollocatie

	2021
Regulier basisonderwijs	92%
Speciaal basisonderwijs	4%
Speciaal onderwijs (cluster 1)	0%
Speciaal onderwijs (cluster 2)	2%
Speciaal onderwijs (cluster 3)	1%
Speciaal onderwijs (cluster 4)	2%
Anders	4%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021; n = 150

In de meeste gevallen betreft het locaties met rooms-katholiek onderwijs (31%) of openbaar onderwijs (29%). In een van de vijf gaat het om protestants-christelijk onderwijs (Tabel 4.2).

Tabel 4.2: Richting of denominatie van de schoollocatie

	2021
Algemeen bijzonder	6%
Openbaar	29%
Protestants-christelijk	19%
Gereformeerd	7%
Rooms-katholiek	31%
Samenwerkingsschool	1%
Interconfessioneel	3%
Islamitisch	2%
Anders	2%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021; n = 150

De meeste scholen (86%) hebben een reguliere onderwijskundige inrichting en biedt een op de tien Dalton onderwijs aan (tabel 4.3).

Tabel 4.3: Onderwijskundige inrichting van de schoollocatie

	2021
Regulier basisonderwijs	86%
Dalton onderwijs	9%
Jenaplan onderwijs	0%
Montessori onderwijs	1%
Anders	5%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021; n = 150

Een derde van de scholen heeft 100 tot 199 leerlingen en 27 procent tussen 200 tot 299 (tabel 4.4).

Tabel 4.4: Aantal leerlingen per onderwijslocatie, peildatum 1 oktober 2021

	2021
Minder dan 100	12%
100 - 199	33%
200 - 299	27%
300 - 399	12%
400 - 499	13%
>500	3%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021; n = 150

De meeste scholen (87%) hebben een management bestaande uit 1 of 2 leidinggevenden (tabel 4.5). In 40 procent van de deelnemende scholen omvat het leerkrachtencorps 10 tot 19 fte's. Een meerderheid (84%) heeft minder dan 10 fte ondersteunend personeel; 11 procent tussen de 10 en 19.

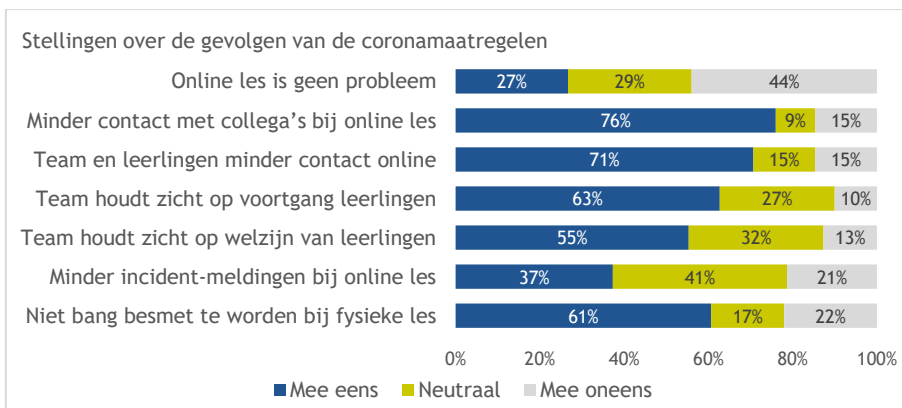
Tabel 4.5: Aantal fte leiding/management, leerkrachten en overig personeel per onderwijslocatie, peildatum 1 oktober 2021

		2021
Leiding/management:	- 0	1%
	- 1 t/m 2	87%
	- 3 t/m 4	8%
	- 5 t/m 9	4%
Leerkrachten:	- Minder dan 10	33%
	- 10 - 19	40%
	- 20 - 29	21%
	- 30 - 39	2%
	- >40	3%
Overig personeel:	- Minder dan 10	84%
	- 10 t/m 19	11%
	- 20 t/m 25	2%
	- =>26	3%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021; n = 150

4.2 Gevolgen van coronamaatregelen

Aan de hand van een aantal stellingen zijn bij schoolleiders de gevolgen van de coronamaatregelen in kaart gebracht. Van hen geeft driekwart aan dat ze zelf minder contact hebben gehad met collega's tijdens de online lessen en is 71 procent van mening dat het leerkrachtenteam minder contact met de leerlingen heeft gehad (figuur 4.2). Desondanks vinden schoolleiders wel in meer dan de helft van de gevallen dat het leerkrachtenteam de vorderingen en de sociaal-emotionele gesteldheid van de leerlingen goed in de gaten heeft gehouden. Verder geeft één op de drie schoolleiders aan dat ze minder meldingen van incidenten hebben gekregen tijdens de periode van online onderwijs.

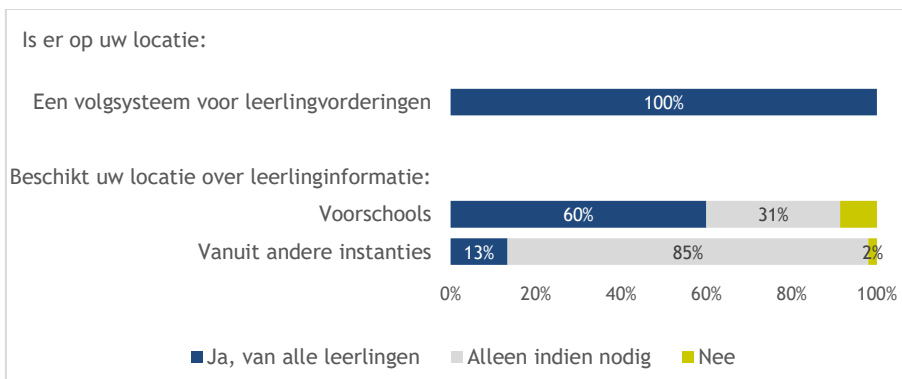
Figuur 4.2: Gevolgen van coronamaatregelen

4.3 Schoolklimaat

Het schoolklimaat is afhankelijk van verschillende factoren. Bij de schoolleiders hebben we de volgende indicatoren voorgelegd: aandacht voor de leerprestaties van leerlingen, de werkhouding van leerlingen en een respectvolle bejegening en omgang van leerkrachten met leerlingen.

Leerlingvolgsysteem

Uit het onderzoek blijkt dat op alle scholen in het primair onderwijs de vorderingen van leerlingen met een systeem worden gevolgd (figuur 4.3). Daarnaast beschikken zes op de tien scholen vanuit de voorschoolse voorziening over informatie van hun leerlingen. Ongeveer een derde beschikt alleen over deze informatie indien nodig. Tot slot geeft een ruime meerderheid (98%) van de scholen aan dat ze (indien nodig) over leerling informatie beschikken vanuit andere instanties. In 13 procent van de gevallen geldt dit overigens standaard; ze beschikken vanuit andere instanties over informatie van alle leerlingen.

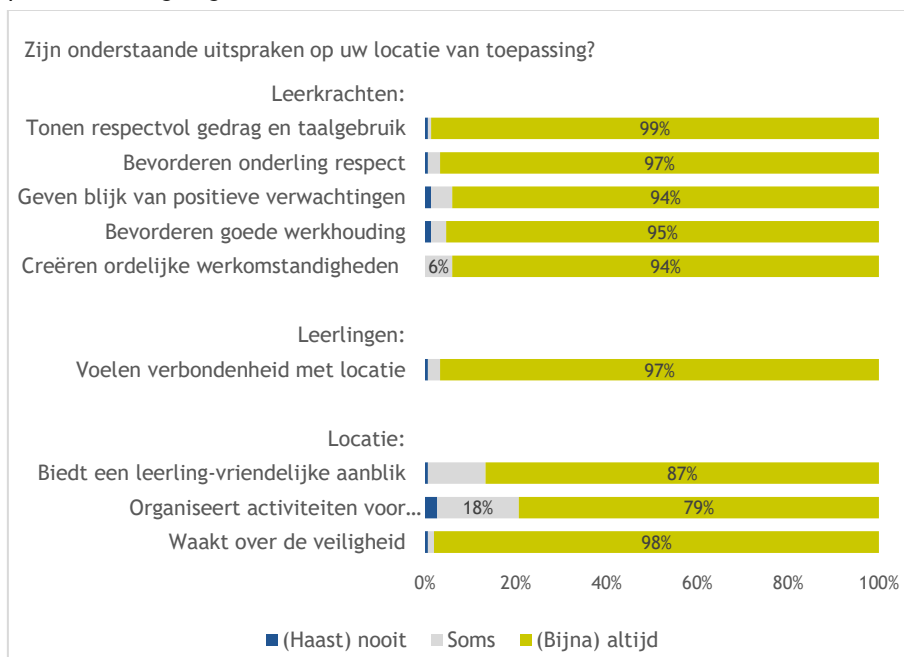

Figuur 4.3: Leerlingvolgsysteem en informatie vanuit andere instanties

Aandacht voor omgang, bejegening en onderlinge verhoudingen

Aan schoolleiders is een aantal stellingen voorgelegd over de mate waarin er op de schoollocatie aandacht is voor de omgang, bejegening en onderlinge verhoudingen tussen leerkrachten en leerlingen.

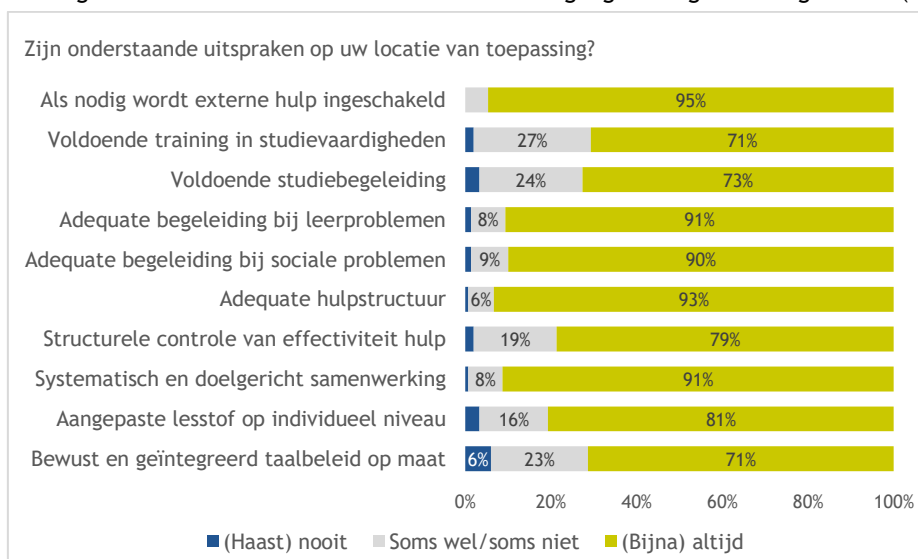
In onderstaande figuur 4.4 is te zien dat schoolleiders gemiddeld genomen heel tevreden zijn. Op haast alle scholen stellen de leerkrachten zich (bijna) altijd positief op ten opzichte van leerlingen. Bijvoorbeeld door in gedrag en taalgebruik respect te tonen voor leerlingen (99%) en het onderling respect tussen leerlingen te bevorderen (97%). Ook op een ruime meerderheid van de scholen (97%) geldt dat de leerlingen zich (bijna) altijd verbonden voelen met hun school. Een deel van de schoolleiders reageert iets kritischer op de aanblik van het gebouw en de georganiseerde activiteiten: 13 procent van de schoolleiders geeft aan dat de algemene ruimtes op school niet altijd een leerling-vriendelijke aanblik bieden. Activiteiten ter bevordering van de betrokkenheid met leerlingen en docenten worden op 18 procent van de scholen soms en bij drie procent nooit georganiseerd.

Figuur 4.4: Aandacht voor omgang, bejegening en onderlinge verhoudingen

Aandacht voor studievoordigheden, begeleiding bij leer- en sociale problemen

Vervolgens hebben we de tevredenheid over leerlingbegeleiding in kaart gebracht (figuur 4.5).

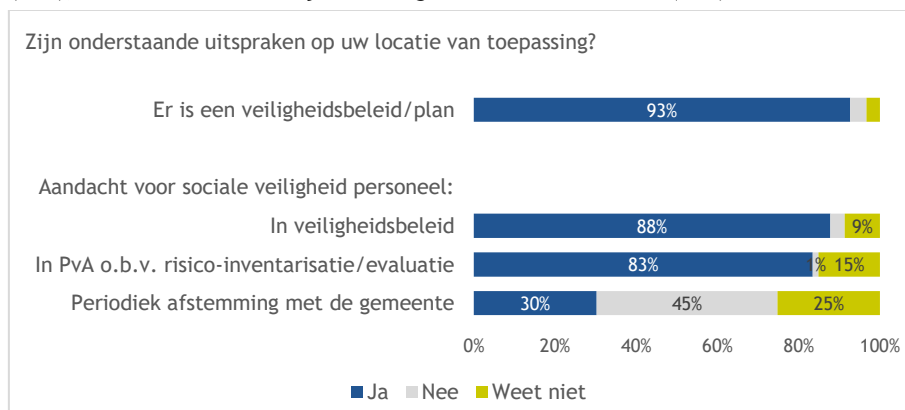
Figuur 4.5: Aandacht voor studievoordigheden, hulp bij leer- en sociale problemen

Negen op de tien schoolleiders vindt dat leerlingen met leer- en sociale problemen (bijna) altijd begeleid worden (91% en 90%), er een adequate hulpstructuur is (93%), externe hulp wordt ingeschakeld wanneer nodig (95%) en leerkrachten en begeleiders hierbij systematisch en doelgericht samenwerken (91%). Minder vaak, maar toch nog in ongeveer vier van de vijf gevallen wordt de lesstof op individueel niveau aangepast en wordt de effectiviteit van de begeleiding structureel geëvalueerd. Daarentegen wordt voldoende training in studievaardigheden en studiebegeleiding op een kwart van de scholen slechts enkele keren geboden. Op drie van de tien scholen wordt niet standaard een bewust en geïntegreerd taalbeleid gevoerd.

4.4 Veiligheidsbeleid

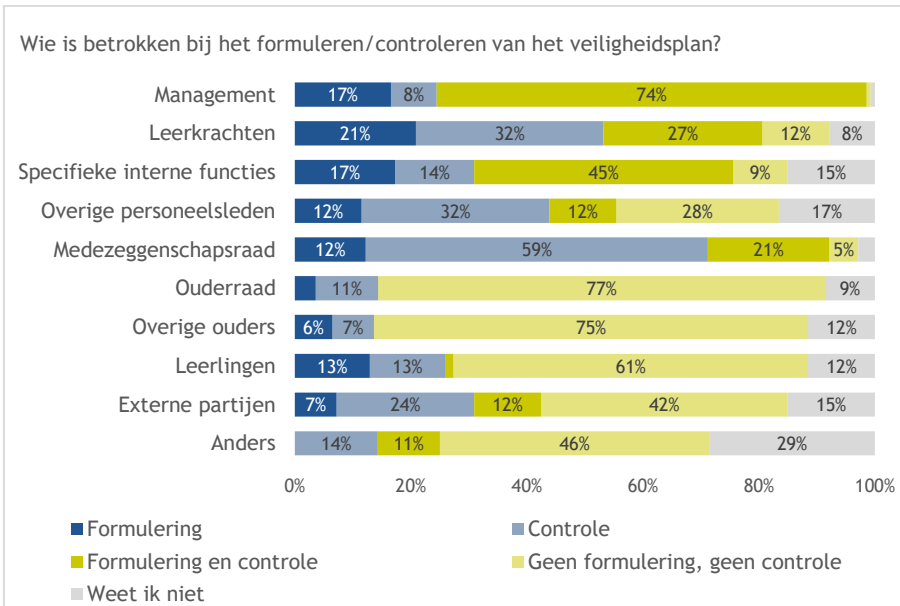
Inhoud veiligheidsplan en betrokkenheid

Op drieënnegentig procent van de scholen is een veiligheidsplan aanwezig (figuur 4.6). Op de meeste scholen (88%) wordt in dat plan ook aandacht besteed aan de sociale veiligheid van het onderwijspersoneel. De sociale veiligheid van het personeel maakt op drieëntachtig procent van de scholen bovendien ook deel uit van het plan van aanpak, gebaseerd op de risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E/Arbomeester). Het is minder vanzelfsprekend dat er over het veiligheidsbeleid periodieke afstemming plaatsvindt tussen de school en gemeente. Er zijn meer scholen die aangeven dat er geen periodieke afstemming plaatsvindt (45%), dan dat er scholen zijn die aangeven dat het er wel is (30%).

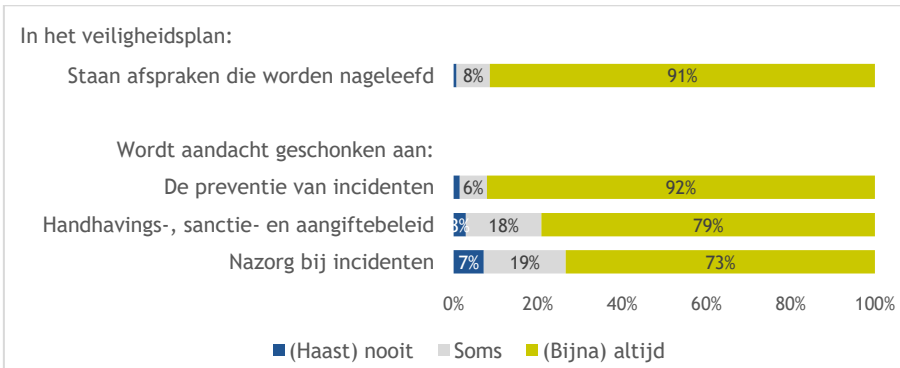
Figuur 4.6: Veiligheidsbeleid en afstemming met de gemeente

Vervolgens is ook aan schoolleiders gevraagd wie er op hun school betrokken zijn of input leveren bij het formuleren en controleren van het veiligheidsplan. In driekwart van de gevallen is het management van de school betrokken bij het formuleren én het controleren van het veiligheidsbeleid (figuur 4.7). Ook komt het regelmatig voor dat specifieke interne functies bij beide onderdelen input geven (45%). De rol van de medezeggenschapsraad is op met merendeel van de scholen controlerend (59%) en in sommige gevallen zijn ze eveneens betrokken bij het formuleren van het veiligheidsplan (21%). Leerkrachten vervullen in vergelijking met andere betrokkenen op de school het vaakst alleen een initiërende rol bij het formuleren van het veiligheidsplan (21%). Tot slot valt op dat driekwart van de scholen ouders niet betrekken bij het formuleren als het controleren van het veiligheidsplan, ook niet middels de ouderraad.

Figuur 4.7: Betrokkenheid bij formuleren en controleren van het veiligheidsbeleid

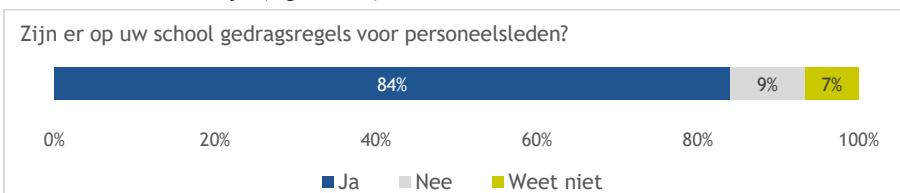
Gemaakte afspraken uit het veiligheidsplan worden op negen van de tien scholen (bijna) altijd nageleefd (figuur 4.8). Daarnaast is ook gevraagd waar het veiligheidsplan aandacht aan besteedt. Op tweeënnegentig procent van de gevallen wordt standaard aandacht geschonken aan de preventie van incidenten. Het handavings-, sanctie- en aangiftebeleid is vaak (79%) ook een specifiek onderwerp binnen het plan. Op driekwart van de scholen (73%) wordt in het veiligheidsplan tot slot ook aandacht geschonken aan de nazorg bij incidenten. Zeven procent geeft aan dat nazorg bij incidenten niet is opgenomen in het veiligheidsplan.

Figuur 4.8: Wat staat er in het veiligheidsplan?

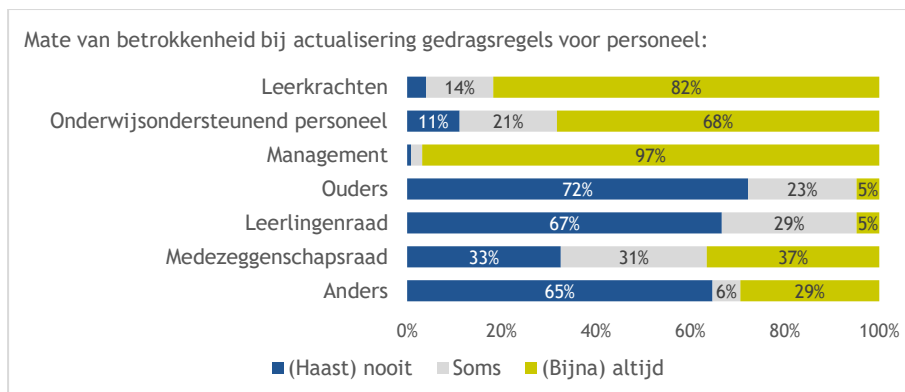
Gedragregels voor leerlingen en personeel

Haast alle scholen (99%) hebben gedragsregels opgesteld voor leerlingen. Op ruim vier van de vijf scholen zijn daarnaast ook gedragsregels voor personeelsleden opgesteld. Negen procent van de schoolleiders geeft aan dat die er niet zijn (figuur 4.9).

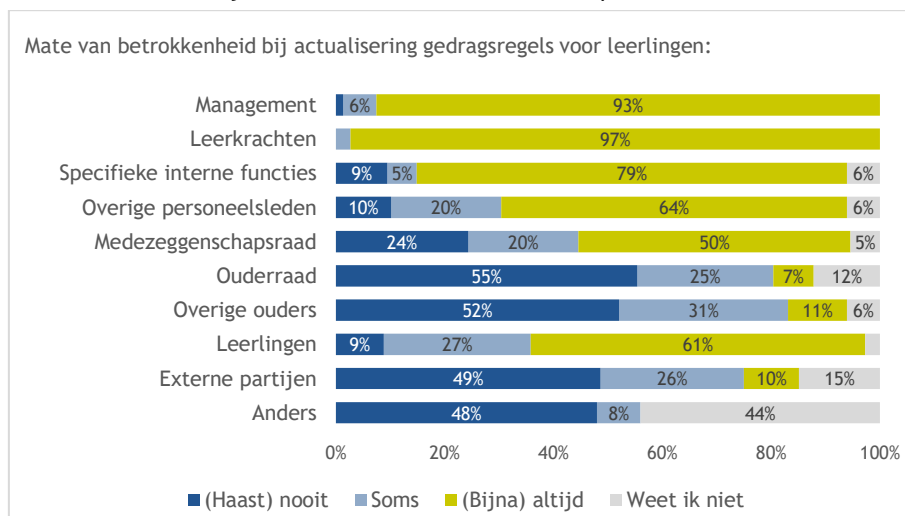
Figuur 4.9: Gedragregels voor personeel

De actualisering van gedragsregels voor het personeel is vooral een taak van het management (97%), leerkrachten (82%) en onderwijsondersteunend personeel (68%). Of ook de medezeggenschapsraad bij het actualiseren van de regels betrokken is, verschilt sterk (figuur 4.10). Bij een derde van de gevallen is de medezeggenschapsraad (haast) nooit betrokken, terwijl dat bij zevenendertig procent van de scholen wel standaard is. Bij de categorie anders (29%) wordt vooral het schoolbestuur genoemd.

Figuur 4.10: Partijen betrokken bij actualiseren gedragsregels personeel

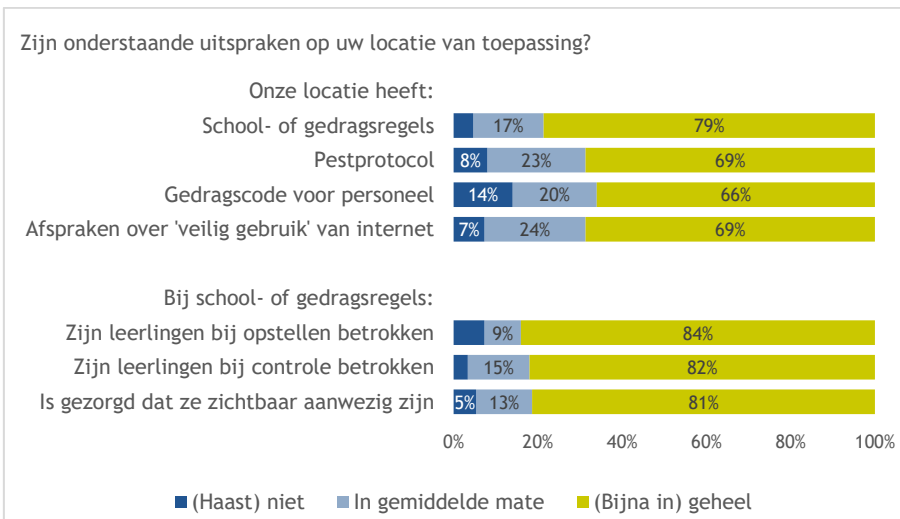
Vervolgens hebben we schoolleiders gevraagd welke partijen betrokken zijn bij de actualisering van gedragsregels voor leerlingen. Hier spelen op veel scholen meerdere partijen een rol. De leerlingenraad is volgens 61 procent van de schoolleiders standaard betrokken bij de actualisering van de gedragsregels voor leerlingen (figuur 4.11). Net als bij de actualisering van gedragsregels voor het personeel, blijkt ook hier dat ouders slechts bij de helft van de scholen een rol spelen.

Figuur 4.11: Partijen betrokken bij actualiseren gedragsregels leerlingen

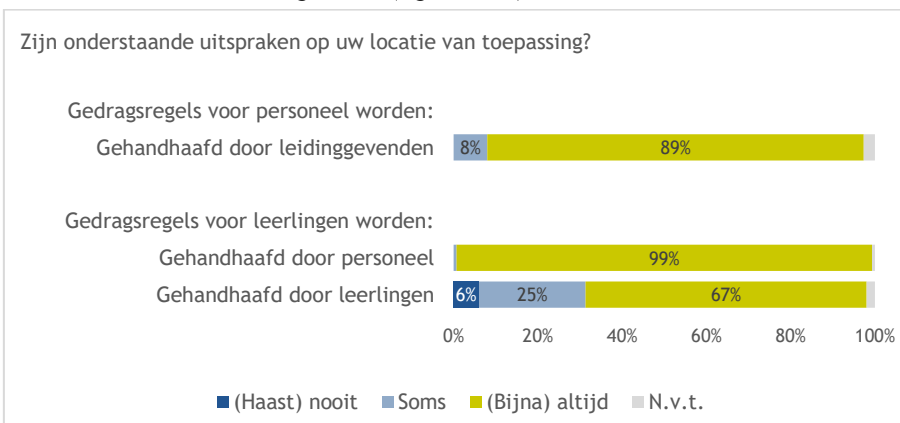
Bekendheid en naleving van gedragsregels

Over de inhoud en bekendheid van gedragsregels zijn aan schoolleiders een aantal stellingen voorgelegd. Op ruim vier van de vijf scholen worden leerlingen aan het begin van elk schooljaar betrokken bij het opstellen en controleren/nakomen van de gedragsregels (figuur 4.12). Daarnaast zijn veel schoolleiders het eens met de stellingen dat op hun school de regels zichtbaar aanwezig zijn in lokalen en gemeenschappelijke ruimten (81%) en dat de regels bij alle leerlingen en ouders bekend zijn (79%). Over de bekendheid van het pestprotocol bestaat iets meer twijfel. Ruim twee derde van de schoolleiders geeft aan dat het pestprotocol bij alle leerlingen en ouders bekend is, bij acht procent is dat niet het geval. Verder heeft veertien procent van de scholen geen gedragscode voor personeel wat betreft de omgang met leerlingen en ouders. Afspraken over 'veilig gebruik' van internet en e-mail ontbreken op zeven procent van de scholen.

Figuur 4.12: Bekendheid van school- en gedragsregels en pestprotocol

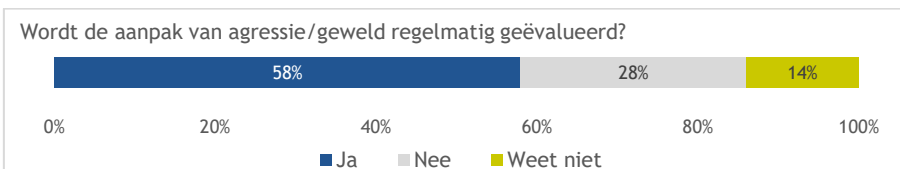
De handhaving van de gedragsregels voor personeel ligt op veel scholen bij het management (89%). De gedragsregels voor leerlingen worden altijd door het personeel gehandhaafd en op twee derde van de scholen ook door de leerlingen zelf (figuur 4.13).

Figuur 4.13: Naleving van school- en gedragsregels

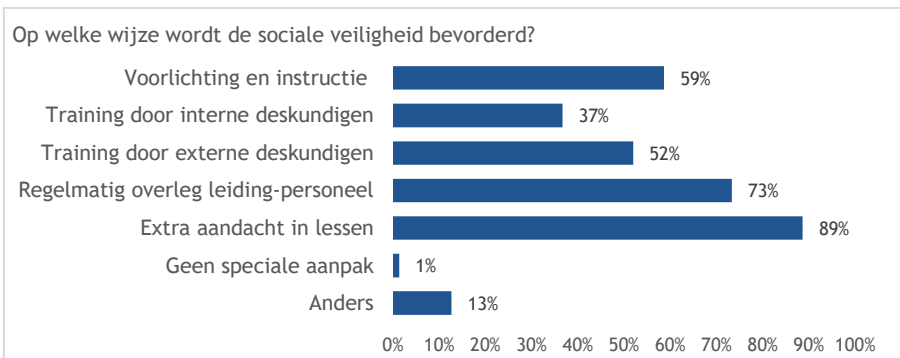
Beleid ter bevordering sociale veiligheid

Bijna zes van de tien schoolleiders (58%) evalueren regelmatig de aanpak van agressie en geweld; 28 procent doet dat niet regelmatig en veertien procent weet dat niet (figuur 4.14).

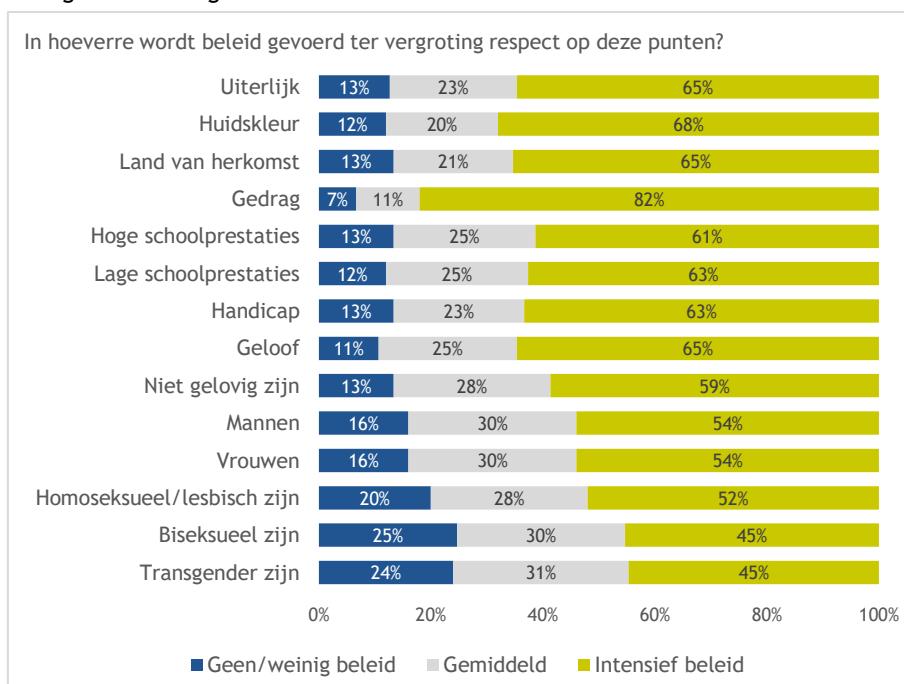
Figuur 4.14: Evaluatie van plan van aanpak agressie/geweld

We hebben schoolleiders gevraagd wat zij doen om sociale veiligheid op en rond de schoollocatie te bevorderen (figuur 4.15). Het vaakst wordt in lessen aandacht besteed aan sociale veiligheid en pesten (89%). Over dit thema vindt daarnaast op heel wat scholen regelmatig overleg plaats tussen leiding en personeel (73%), is er voorlichting/instructie van personeel (59%) en training/opleiding van personeel door externe deskundigen (52%). Eén procent van de schoolleider laat weten dat er geen specifieke aanpak is om de sociale veiligheid op school te verbeteren.

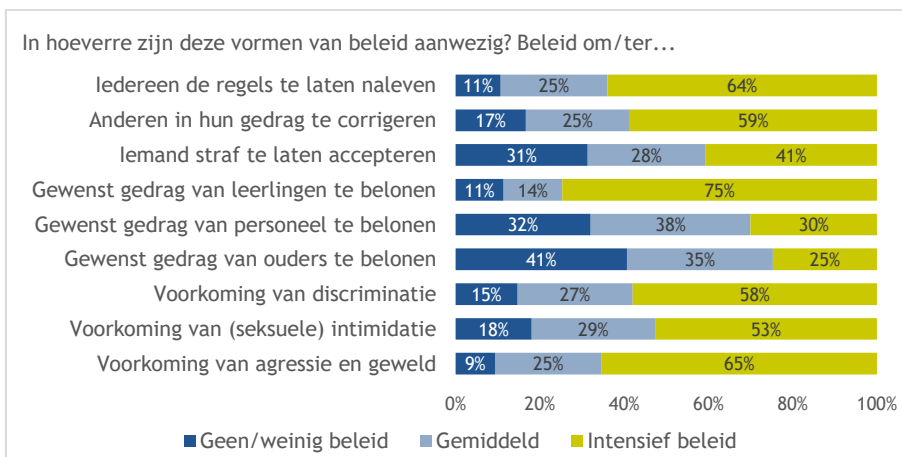
Figuur 4.15: Instrumenten ter bevordering sociale veiligheid op school

In deze Veiligheidsmonitor 2021 is uitgebreid stilgestaan bij het beleid dat gevoerd wordt om het onderlinge respect en LHBT-acceptatie te vergroten (figuur 4.16). Zij blijken vooral beleid te voeren om meer respect te hebben voor elkaars gedrag (82%), huidskleur (68%), uiterlijk (65%), land van herkomst (65%) en geloof (65%). Een kwart van de scholen voert geen of weinig beleid om het respect voor bisexualiteit en transgender te vergroten.

Figuur 4.16: Preventief beleid gevoerd op onderling respect en acceptatie

Scholen voeren intensief beleid om gewenst gedrag van leerlingen te belonen (75%), ter voorkoming van agressie en geweld (65%) en om iedereen de regels te laten naleven (64%). Op bijna drie van de vijf scholen wordt daarnaast intensief beleid gevoerd om anderen in hun gedrag te corrigeren en ter voorkoming van discriminatie (figuur 4.17). Thema's waar scholen vaker geen of weinig beleid op voeren zijn gewenst gedrag van ouders (41%) of personeel (32%) belonen en iemand straf te laten accepteren (31%).

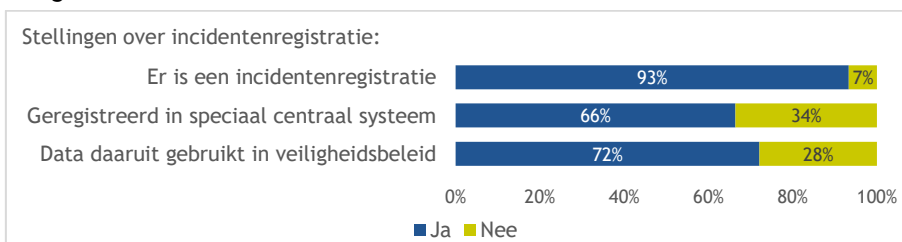

Figuur 4.17: Preventief beleid gericht op navolging regels en gedrag, discriminatie en agressie/geweld

4.5 Incidentenregistratie en veiligheidsmaatregelen

Registratie van incidenten

Schoolleiders zijn daarnaast bevraagd over de wijze waarop de school in de dagelijkse praktijk uitvoering geeft aan het veiligheidsbeleid en hiermee tracht incidenten te voorkomen. Ruim negen op de tien scholen heeft een incidentenregistratie; zeven procent heeft dit niet (figuur 4.18). Twee derde van de scholen doet dit door middel van een speciaal daarvoor bedoeld centraal systeem. De gegevens uit deze (digitale) incidentenregistratie worden op 72 procent van de scholen gebruikt voor het (opnieuw) vaststellen van het veiligheidsbeleid.

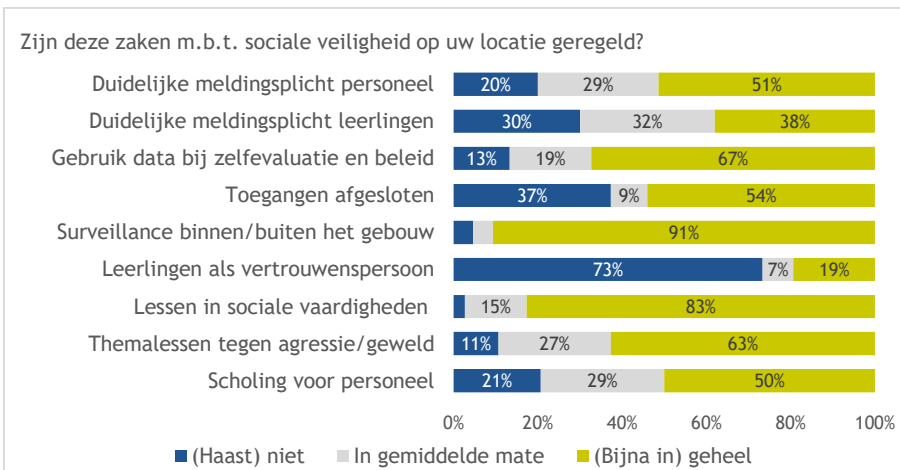
Figuur 4.18: Incidentenregistratie en gebruik voor veiligheidsbeleid

De helft van de scholen heeft duidelijk vastgesteld welke incidenten in en rond de school door het personeel gemeld moeten worden (figuur 4.18). Achtendertig procent heeft de meldingsplicht ook voor leerling vastgelegd. Gegevens over de sociale veiligheid worden op twee derde van de scholen gebruikt voor zelfevaluatie en het bijstellen van beleid.

Veiligheidsmaatregelen

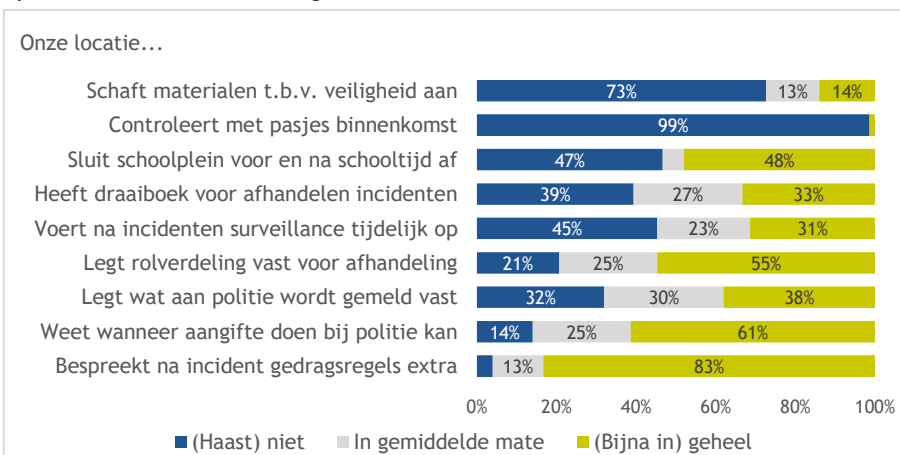
De toegangen (anders dan de hoofdingang) worden tijdens schooltijd op de helft van de scholen afgesloten, terwijl ze op 37 procent open blijven (figuur 4.19). Daarnaast wordt tijdens pauzes, wisseling van lessen en tussenuren van leerlingen op een ruime meerderheid (91%) van de gevallen gezorgd voor surveillance binnen en buiten het gebouw. Wat verder opvalt is dat het aantal scholen dat getrainde leerlingen inzet als vertrouwenspersoon of mediator voor andere leerlingen beperkt is tot 19 procent van de gevallen. Driekwart van de scholen zet leerlingen niet op deze manier in.

Lessen over sociale vaardigheden worden op veel scholen aan alle leerlingen verzorgd (83%). Jaarlijkse aandacht voor agressie en geweld door middel van projecten of themalessen is op bijna twee derde van de scholen gebruikelijk en de helft van de scholen traint personeel op het gebied van sociale veiligheid.

Figuur 4.19: Meldingsplicht en preventieve veiligheidsmaatregelen

Allereerst hebben we de schoolleiders een aantal stellingen voorgelegd over de toegang tot de school. Hieruit blijkt dat haast geen enkele school door middel van een pasjessysteem controleert wie de school binnenkomt (figuur 4.20). Ook het aanschaffen van materiaal ten behoeve van de veiligheid (bijv. videobewaking of detectiepoortjes) blijkt op driekwart van de scholen niet aan de orde. Bij ongeveer de helft van de locaties wordt het schoolplein voor en na schooltijd afgesloten. Welke veiligheidsmaatregelen getroffen worden bij incidenten zijn in de rest van de stellingen bevraagd. Bijna vier op de tien scholen hebben geen draaiboek voor het afhandelen van verschillende type incidenten. Een derde van de scholen voert na incidenten de surveillance binnen en buiten het gebouw tijdelijk op. De rollen die verschillende personen in school spelen in het afhandelen van incidenten is op 55 procent van de scholen vastgelegd. Welke incidenten aan de politie worden gemeld staat bij 38 procent van de scholen vast, maar daarentegen weet wel bijna twee derde van de scholen in welke gevallen ze bij de politie aangifte kunnen doen. Na incidenten spreken op de meeste scholen (83%) de leerkrachten van de betrokken klas de gedragsregels opnieuw door met de leerlingen.

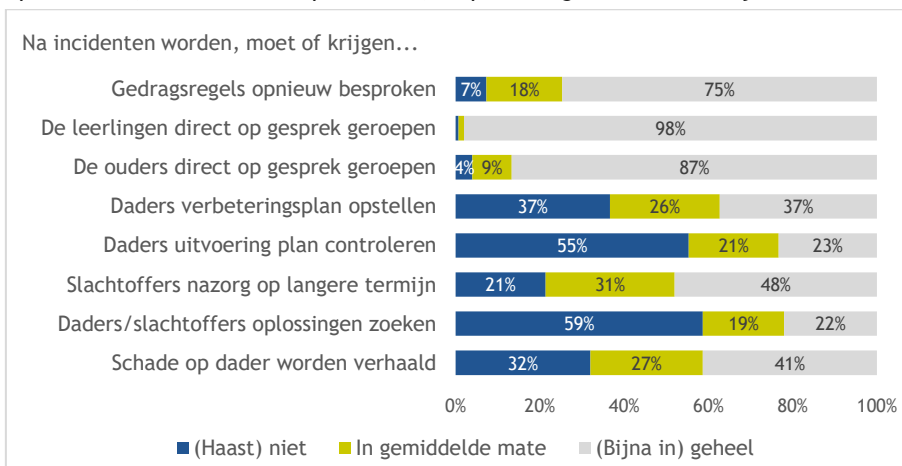

Figuur 4.20: Fysieke veiligheidsmaatregelen, afspraken over afhandeling en aangifte

Getroffen maatregelen na incidenten

In figuur 4.21 staan nog meer maatregelen die getroffen worden nadat er incidenten hebben plaatsgevonden. Hierin is te zien dat in bijna alle gevallen de leerlingen die betrokken zijn geweest bij een incident, door de mentor opgeroepen worden voor een gesprek (98%) en zo ook de ouders (87%). Op bijna vier van de tien scholen moeten leerlingen die incidenten veroorzaken een plan voor verbetering opstellen.

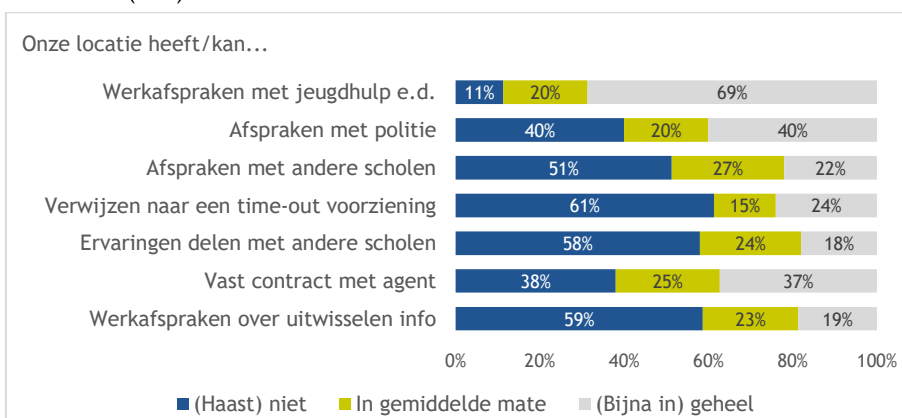
En op een kwart van de scholen moeten deze leerlingen de uitvoering van dit verbeterplan ook mede controleren. Iets minder dan de helft van de scholen (48%) geeft aan dat slachtoffers van incidenten naast onmiddellijke hulp ook altijd nazorg op de langere termijn krijgen; op 21 procent van de scholen gebeurt dit (haast) nooit. Bijeenkomsten waar ouders en slachtoffers onder begeleiding naar oplossingen zoeken, worden op slechts 22 procent van de scholen georganiseerd. Of de schade van een incident verhaald wordt op de dader, verschilt sterk per school; 41 procent geeft aan dit altijd te doen en 32 procent nooit.

Figuur 4.21: Getroffen maatregelen na incident binnen de school

Samenwerking met externe partijen

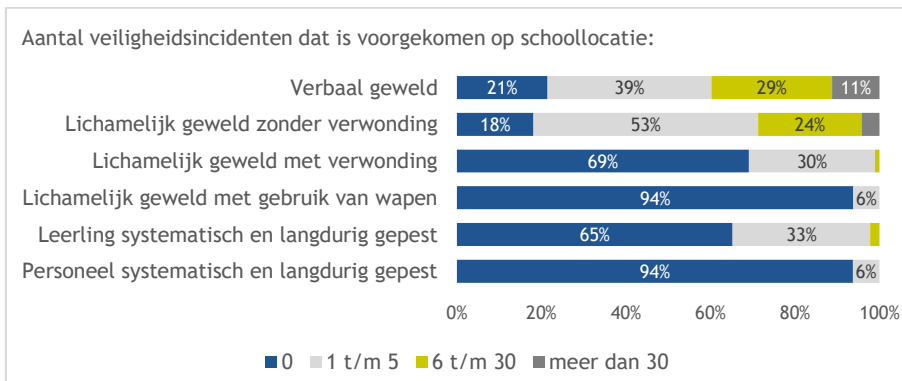
Tot slot gaan een aantal stellingen over de mate waarin met externen wordt samengewerkt bij veiligheidsvraagstukken (figuur 4.22). In ruim twee derde van de gevallen (69%) zijn er over de samenwerking werkafspraken gemaakt met jeugdhulp/wijkteams en Veilig Thuis. Op (ongeveer) twee van de vijf scholen informeert de politie de school wanneer een leerling met politie/justitie in aanraking komt en heeft de school vast contact met de wijkagent. Deze school- of wijkagent geeft jaarlijks voorlichting en wordt ingeschakeld bij incidenten. Op ruim de helft van de scholen kunnen leerlingen die incidenten veroorzaken niet worden doorverwezen naar een time-out voorziening (61%); zijn er geen werkafspraken over informatie-uitwisseling met partners (59%); worden er geen ervaringen uitgewisseld met andere scholen in de buurt (58%); en zijn er geen afspraken met andere schoollocaties over de aanpak bij incidenten (51%).

Figuur 4.22: Veiligheidsafspraken met externe partijen

4.6 Prevalentie van (gewelds)incidenten en pesten

Aan schoolleiders is gevraagd om in te schatten hoe vaak verschillende veiligheidsincidenten afgelopen schooljaar op hun locatie zijn voorgekomen. Zij konden per soort het aantal ingeschatte incidenten opgeven óf kiezen voor de categorie ‘weet niet’. De periode waarop deze vraag betrekking heeft, is ongeveer een half jaar: vanaf de zomervakantie in 2020 tot aan de afname van de vragenlijst in het voorjaar van 2021. Incidenten met verbaal geweld komen volgens scholen het vaakst voor (figuur 4.23). Incidenten zoals uitschelden, expres storen en lawaai maken kwamen bij één op de tien scholen in een half jaar meer dan 30 keer voor; 29 procent van de gevallen had er 6 tot 30 keer mee te maken. Dat is minstens 1 keer per maand. Daarnaast blijken ook incidenten met lichamelijk geweld zonder verwonding met regelmaat voor te komen: volgens een kwart van de schoolleider 6 tot 30 keer. Een wat ernstigere vorm van lichamelijk geweld, waarbij iemand gewond is geraakt, komt in 30 procent van de gevallen 1 tot 5 keer voor.

Figuur 4.23: Prevalentie van (gewelds)incidenten en pesten

Systematisch en langdurig pesten

Hoewel er behoorlijk wat geweldsincidenten door schoolleiders worden gemeld, blijkt ook een aanzienlijk deel niet te weten hoe frequent de incidenten hebben plaatsgevonden. Om een volledig beeld te verstrekken is daarom ook tabel 4.6 opgenomen. Hierin is te zien dat meer dan drie van de tien schoolleiders niet kan inschatten hoe vaak incidenten met verbaal geweld en lichamelijk geweld zonder verwonding op hun schoollocatie zijn voorgekomen. Mogelijk hebben we dus te maken met een onder- of overschatting van de prevalentie van geweldsincidenten op school.

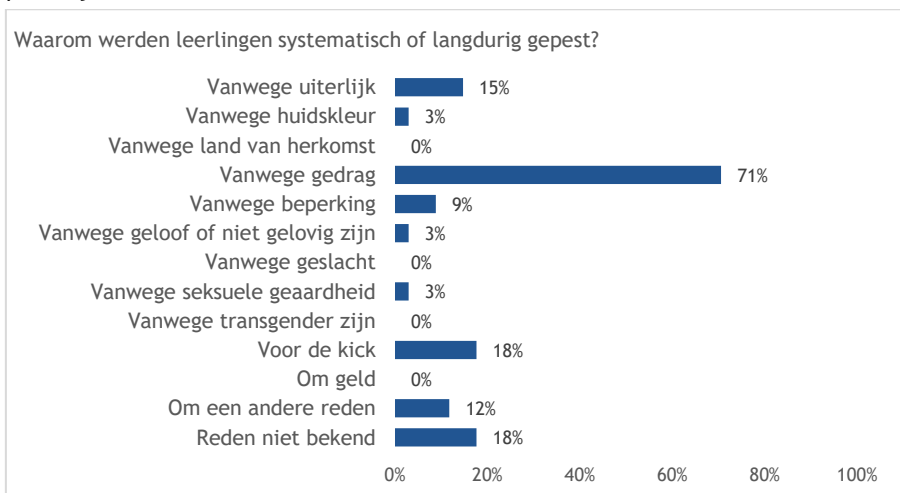
Tabel 4.6: Prevalentie van (gewelds)incidenten en pesten

	Gemiddelde	Mediaan ⁶	Weet niet
Verbaal geweld	19	4	35%
Lichamelijk geweld zonder verwonding	9	2	31%
Lichamelijk geweld met verwonding	1	0	22%
Lichamelijk geweld met gebruik van een wapen	0	0	13%
Leerlingen systematisch en langdurig gepest	1	0	27%
Personeel systematisch en langdurig gepest	0	0	18%
Totaal n = 150			

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021

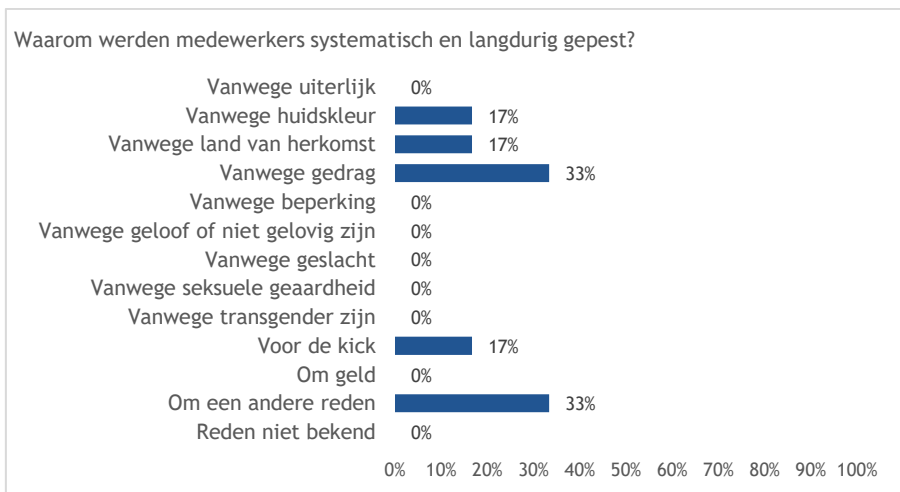
⁶ Een mediaan van 4 wil zeggen dat op de helft van de scholen er minder dan 4 incidenten met verbaal geweld zijn voorgevallen en op de andere helft meer.

Op twee derde van de scholen (65%) worden leerlingen niet systematisch en langdurig gepest (figuur 4.24). Op een derde van de scholen is dit wel 1 tot 5 keer voorgevallen in het afgelopen schooljaar. We hebben deze schoolleiders ook naar de reden van het pesten gevraagd. In de meeste gevallen werden leerlingen gepest vanwege hun gedrag (71%). Gepest worden voor de kick (18%) of vanwege het uiterlijk (15%) zijn ook vaker als reden genoemd. Haast één op de vijf schoolleiders geeft aan dat de reden van deze stelselmatige pesterijen niet bekend was.

Figuur 4.24: Redenen van systematisch en langdurig pesten van leerlingen

Incidenten waarbij een personeelslid van school systematisch en langdurig werd gepest, komen niet vaak voor (figuur 4.25). Op de meeste scholen (94%) is het afgelopen jaar geen enkele keer voorgevallen; zes procent gaf aan 1 tot 5 keer. In totaal zijn dergelijke incidenten op zes scholen voorgevallen. Redenen waarom medewerkers werden gepest zijn: vanwege hun gedrag (33%), huidskleur (17%), land van herkomst (17%) of voor de kick (17%). Op twee scholen was bovendien sprake van een andere reden. Hier is wel eens een medewerker gepest omdat collega's deze persoon niet in het team vonden passen. Ook wordt gemeld dat een leraar gepest is omdat deze geen grip had op de klas.

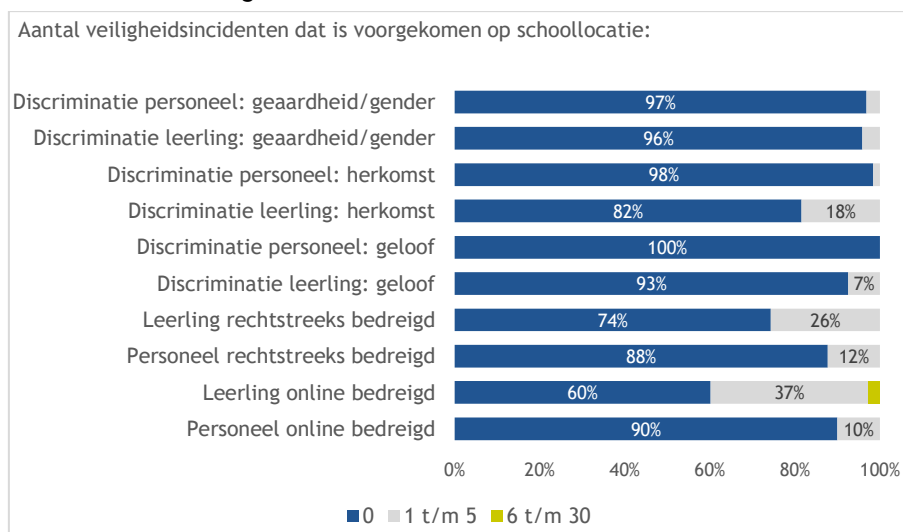

Figuur 4.25: Redenen van pesten van medewerkers

4.7 Discriminatie, bedreiging en materieel geweld

Discriminatie en bedreiging

Over het algemeen komen incidenten met discriminatie op scholen in het primair onderwijs (haast) niet voor. Toch blijkt het discrimineren van leerlingen vanwege hun herkomst (18%) of vanwege hun geloof (7%) wel op een aantal scholen (vaker) plaats te hebben gevonden (figuur 4.26). Verder gaat figuur 4.26 ook over incidenten met bedreiging, intimidatie, chantage of bangmakerij. Bijna negen van de tien scholen (88%) hebben een dergelijke aanval op een medewerker nooit meegemaakt in rechtstreeks contact en op 90 procent van de gevallen nooit via sociale media of e-mail. Op één van de tien scholen is dit een medewerker overkomen. Het aandeel scholen waarbij deze incidenten een leerling overkwam, is groter. Op 26 procent van de scholen is een leerling minstens één keer rechtstreeks bedreigd en op 40 procent overkwam een leerling dit online.

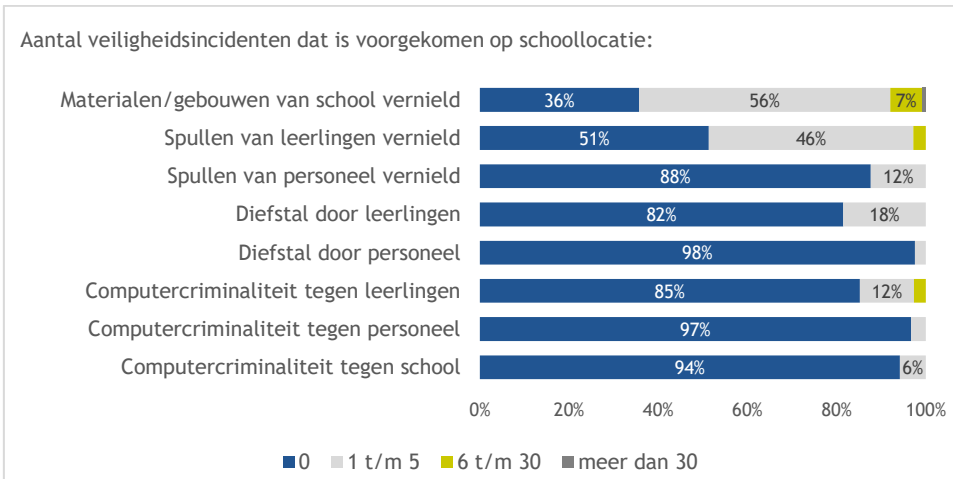

Figuur 4.26: Prevalentie van discriminatie en bedreiging

Eén op de vijf schoolleiders geeft aan dat ze niet kunnen inschatten hoe vaak leerlingen gediscrimineerd worden en ook niet of dit vanwege herkomst (23%), seksuele geaardheid (19%) of geloof (13%) is. Twintig procent van de schoolleiders weet niet of leerlingen rechtstreeks of online bedreigd worden (26%). Tussen de 12 en 17 procent van de schoolleiders weet geen inschatting te maken van het aantal keren dat iemand van het personeel is gediscrimineerd dan wel bedreigd is. Deze percentages zijn lager dan in het voorgezet onderwijs (zie pagina xxx), maar kan ook hier duiden op een onderschatting van de werkelijkheid.

Materieel geweld

Het aantal scholen dat minstens eenmaal te maken heeft gehad met vernieling of bekladding van schoolmaterialen en -gebouwen (64%) of spullen van leerlingen (49%) is aanzienlijk (figuur 4.27). Incidenten met vandalisme, vernieling of bekladding van schoolmaterialen en -gebouwen komen drie keer per halfjaar voor. Spullen van medewerkers worden minder vaak beschadigd; op een 1 van de tien scholen minstens één keer. Nagenoeg geen enkele school (98%) had te maken met diefstal door een medewerker; diefstal door leerlingen is wel in één op de vijf gevallen voorgekomen. Vijftien procent van de scholen heeft te maken gehad met computercriminaliteit gericht tegen leerlingen (bijvoorbeeld zonder toestemming inloggen en/of gegevens veranderen in computer, e-mailaccount of sociale media account). Het deel van de scholen dat te maken heeft gehad met computercriminaliteit gericht tegen medewerkers, is drie procent en gericht tegen de school (bijvoorbeeld hacken, een virus-aanval of DDOS-aanval) is zes procent.

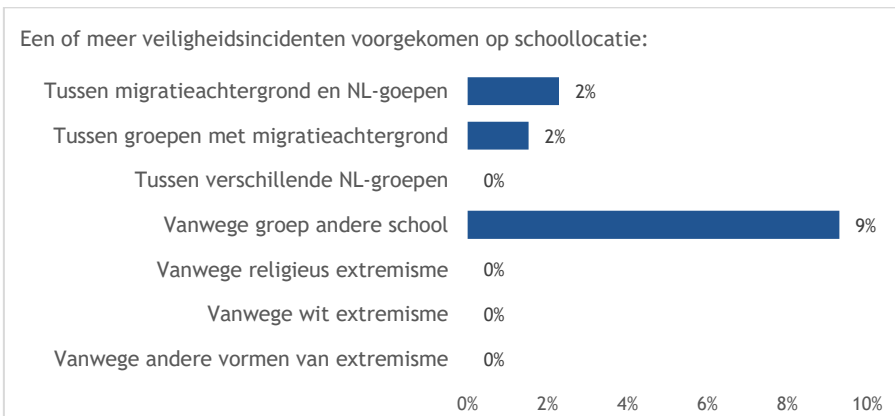

Figuur 4.27: Prevalentie van materieel geweld en computercriminaliteit

Ook hier weet een deel van de schoolleiders geen aantallen incidenten te noemen. Tussen de 15 en 27 procent weet niets te zeggen over het aantal vernielingen van gebouwen, materialen of spullen van leerlingen en personeel. Tussen 15 en 19 procent van de schoolleiders kan over diefstal geen aantallen noemen en tussen de 15 en 21 procent kan niks zeggen over computercriminaliteit richting leerlingen of personeel.

Spanningen tussen groepen leerlingen en extremisme

Incidenten tussen verschillende groepen leerlingen of vanwege een vorm van extremisme hebben volgens de schoolleiders nooit plaatsgevonden (figuur 4.28). Daarnaast geeft slechts twee procent van hen aan dat er op school incidenten speelden tussen leerlingen met een migratieachtergrond en groepen leerlingen met een Nederlandse achtergrond. Incidenten met leerlingen van andere scholen zijn voorgekomen op negen procent van de scholen. Tussen de 10 en 13 procent van de schoolleiders kunnen van voornoemde incidenten geen aantallen noemen.

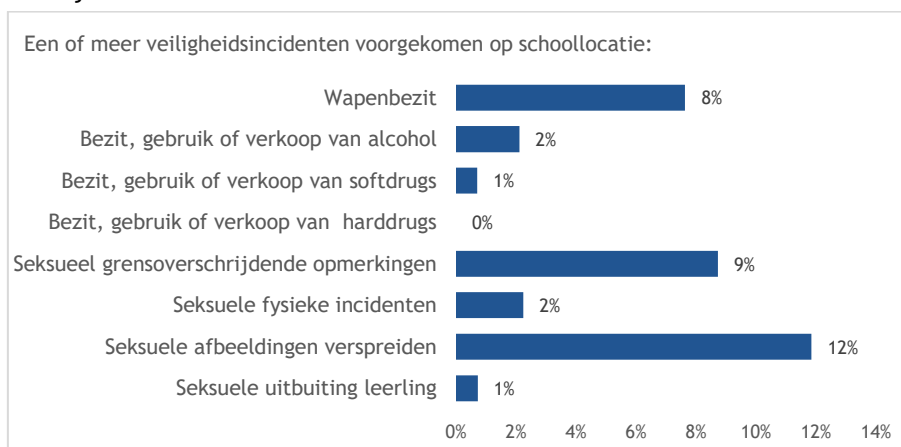

Figuur 4.28: Prevalentie van groepsconflicten en extremisme

Seksueel grensoverschrijdend gedrag, wapenbezit, alcohol en drugs

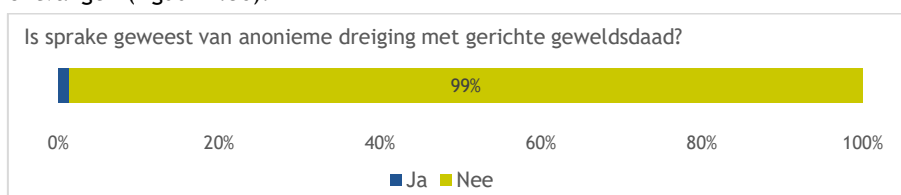
Seksueel grensoverschrijdend gedrag in de vorm van het verspreiden van seksuele afbeeldingen door leerlingen heeft op twaalf procent van de scholen minstens eenmaal in zes maanden plaatsgevonden (figuur 4.29). Daarnaast gaf negen procent van de schoolleiders aan dat seksueel grensoverschrijdend gedrag in de vorm van opmerkingen door leerlingen voorkwam. Op acht procent van de scholen speelden in het voorbije schooljaar een of meerdere incidenten vanwege wapenbezit. Wanneer scholen in het afgelopen schooljaar te maken hebben gehad met een dergelijk incident, is dat nooit vaker dan vijf keer voorgevallen.

Het is mogelijk om deze reden dat de meeste schoolleiders hiervan wel een inschatting kunnen maken van de prevalentie. Slechts vier tot vijf procent gaf aan niet te weten hoe vaak het was voorgevallen afgelopen schooljaar.

Figuur 4.29: Prevalentie van wapenbezit, drugs en seksueel grensoverschrijdend gedrag

Op acht procent van de scholen speelden een (of twee) incident(en) wegens wapenbezit van leerlingen. Incidenten waarbij alcohol of drugs in het spel waren, komen over het algemeen niet voor op scholen in het primair onderwijs. Eén procent van de scholen heeft een anonieme dreiging met gerichte geweldsdaad ontvangen (figuur 4.30).

Figuur 4.30: Anonieme dreiging met gerichte geweldsdaad

4.8 Registratie en aangifte van incidenten

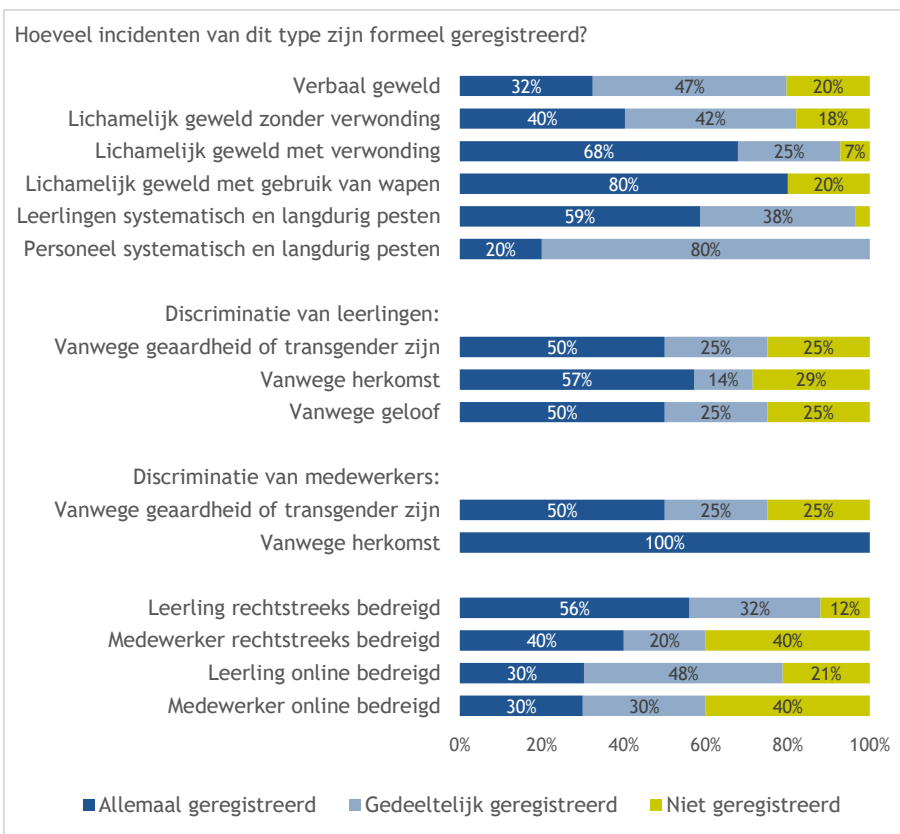
Aan schoolleiders die aangaven dat een bepaald type veiligheidsincident minstens eenmaal op hun locatie is voorgekomen, hebben we ook gevraagd hoe vaak dit type formeel is geregistreerd. In de toelichting zullen we de incidenten die relatief vaak⁷ voorkwamen uitlichten.

Registratie van verbaal en lichamelijk geweld

Registratie van incidenten met verbaal geweld, lichamelijk geweld zonder verwonding of waarbij leerlingen online zijn bedreigd gebeurt niet heel consistent; op ongeveer 40 tot 50 procent van de scholen worden deze incidenten slechts gedeeltelijk geregistreerd (figuur 4.31).

Bij ruim twee derde van de schoolleiders is er altijd sprake van registratie als lichamelijk geweld tot serieuze verwonding leidde. Zeven procent gaf aan lichamelijk geweld met verwonding niet te registreren. Tot slot komt ook het systematisch en langdurig pesten van leerlingen relatief vaak voor, namelijk op 29 scholen. Op 59 procent van de scholen blijken deze incidenten allemaal geregistreerd te worden en in drie procent is het niet geregistreerd.

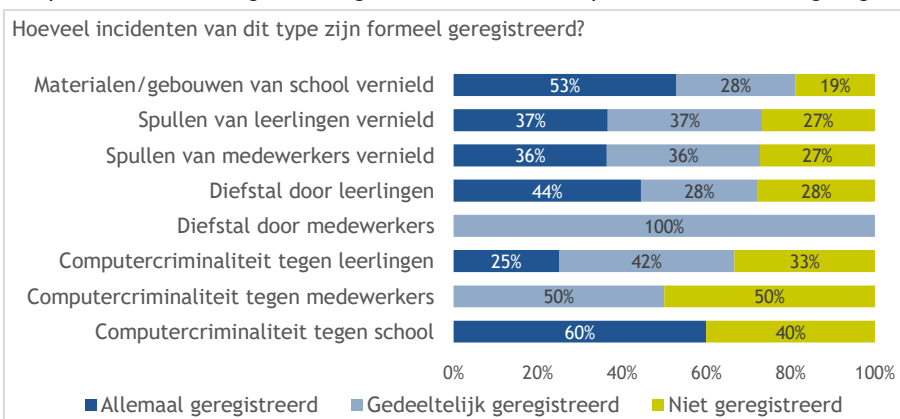
⁷ Dat wil zeggen de incidenten die op iedere school gemiddeld één keer of vaker hebben plaatsgevonden.

Figuur 4.31: Registratie van (gewelds)incidenten, pesten, discriminatie en bedreiging

Registratie van materieel geweld

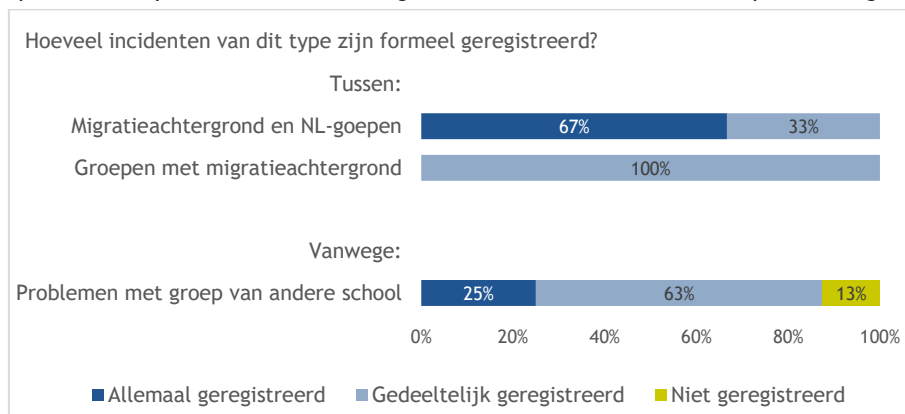
Van de 53 scholen die te maken hebben gehad met vernieling of bekladding van schoolmaterialen en - gebouwen heeft ruim de helft (53%) dit in alle gevallen geregistreerd (figuur 4.32). Op 41 procent van de scholen zijn spullen van leerlingen minstens eenmaal beschadigd. De mate waarin dit wordt geregistreerd verschilt sterk per school; 37 procent registreerde het standaard en 37 procent gedeeltelijk. Wat daarnaast opvalt is dat bij bepaalde typen veiligheidsincidenten het percentage scholen dat dit standaard niet registreert vrij hoog is. Dit kan mogelijk vertekend zijn door het lage aantal scholen dat überhaupt met dit type te maken heeft gehad. Op tien scholen zijn medewerkers rechtstreeks of online bedreigd; daarvan gaf 40 procent aan het niet te registeren. Computercriminaliteit tegen medewerkers is op één school gedeeltelijk en op één andere school niet geregistreerd. Vijf scholen hebben te maken gehad met computercriminaliteit gericht tegen de school. Dit is op twee scholen niet geregistreerd.

Figuur 4.32: Registratie van materieel geweld en computercriminaliteit

Registratie van groepsconflicten

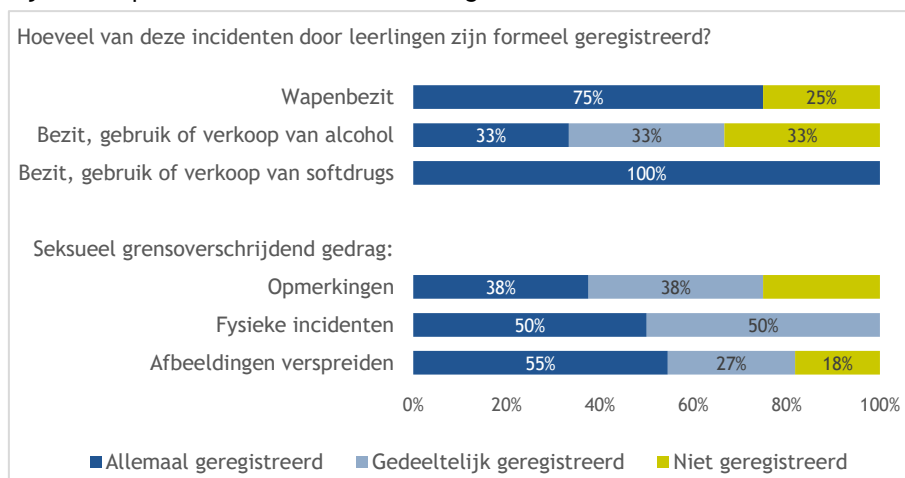
Twee derde van de scholen registreert alle groepsconflicten tussen groepen leerlingen ongeacht hun achtergrond (figuur 4.33). Opmerkelijk is dat alle scholen conflicten tussen groepen leerlingen met Nederlandse achtergrond slechts gedeeltelijk registreren. Een kwart van de scholen registreert alle gevallen waarin er sprake is van problemen met leerlingen van andere scholen. Dertien procent registreert deze niet.

Figuur 4.33: Registratie van groepsconflicten tussen leerlingen

Registratie van wapenbezit, middelengebruik en grensoverschrijdend gedrag

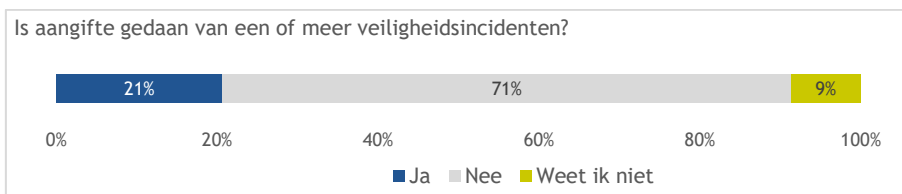
Driekwart van de scholen registreert incidenten waarbij een wapen is gebruikt of een wapen in bezit heeft op school (figuur 4.34). Een kwart registreert dit soort incidenten niet. Bezit, gebruik of verkoop van softdrugs daarentegen wordt in alle gevallen door alle scholen geregistreerd. Een kwart van de scholen registreert incidenten waarbij sprake is van seksueel getinte opmerkingen niet en 18 procent doet dat niet bij het verspreiden van seksuele afbeeldingen.

Figuur 4.34: Registratie van wapenbezit, drugs en seksueel grensoverschrijdend gedrag

Aangifte van (gewelds)incidenten

Eén op de vijf scholen heeft afgelopen schooljaar aangifte gedaan van één of meer veiligheidsincidenten (figuur 4.35). Wanneer er sprake was van lichamelijk geweld met gebruik van een wapen of wapenbezit dan is dit altijd bij de politie gemeld. Andere incidenten waarvan aangifte is gedaan zijn: vernieling van schoolmaterialen of -gebouwen (80%), rechtstreekse bedreiging van een medewerker (71%), online bedreiging van medewerker of leerling (14%) en rechtstreekse bedreiging van een leerling (11%).

Figuur 4.35: Aangifte van incidenten

4.9 Samenvatting

In totaal hebben honderdvijftig leidinggevend van scholen in het primair onderwijs deelgenomen aan de Veiligheidsmonitor 2021. Twee derde daarvan vervulde een leidinggevende functie als directeur en acht procent was werkzaam als intern begeleider.

Schoolsluiting, online onderwijs en incidenten

Driekwart van de schoolleiders geeft aan dat er minder contact is geweest met collega's in de periodes dat er online onderwijs werd gegeven. Ook zijn zeven van de tien leidinggevend van mening dat het docententeam minder contact heeft gehad met leerlingen. Toch denkt meer dan de helft dat docenten voldoende zicht hebben gehouden op de vorderingen en sociaal-emotionele gesteldheid van de leerlingen. Een op de drie schoolleiders geeft aan minder meldingen van incidenten te hebben gehad tijdens het online-onderwijs.

Schoolklimaat

Op haast alle scholen in het primaire onderwijs stellen de leerkrachten zich (bijna) altijd positief op ten opzichte van leerlingen, door in gedrag en taalgebruik respect te tonen voor leerlingen en het onderling respect tussen leerlingen te bevorderen. Ook geldt op de meeste scholen dat de leerlingen zich verbonden voelen met hun school. Negen op de tien schoolleiders vinden dat leerlingen met leer- en sociale problemen begeleid worden, er een adequate hulpstructuur is, externe hulp wordt ingeschakeld wanneer nodig, leerkrachten en begeleiders hierbij systematisch en doelgericht samenwerken.

Veiligheidsplan en evaluatie

Negen van de tien scholen hebben een veiligheidsplan en zowel de sociale veiligheid van het personeel als van leerlingen is onderdeel van dat plan. In het veiligheidsplan staan afspraken die nageleefd dienen te worden, wordt aandacht besteed aan preventie van incidenten en handhaving-, sanctie- en aangiftebeleid. Bijna een kwart van de scholen besteedt in het veiligheidsplan ook aandacht aan nazorg van slachtoffers van incidenten. Haast alle scholen hebben gedragsregels opgesteld voor leerlingen en vier van de vijf heeft ook gedragsregels voor het personeel. Ruim de helft van de schoolleiders evalueert regelmatig hun aanpak van agressie en geweld. Op veruit de meeste scholen wordt er in de lessen extra aandacht besteed aan de sociale veiligheid in het algemeen en specifiek aan pesten op school. Ook in het overleg tussen leiding en personeel is sociale veiligheid regelmatig onderwerp van gesprek.

School- en gedragsregels en handhaving

Tachtig procent van de schoolleiders zegt dat de school- en gedragsregels bekend zijn bij leerlingen en ouders. Zeventig procent heeft een pestprotocol en in ruim twee derde van de scholen is dat protocol bekend bij ouders en leerlingen. Ook beschikt twee derde deel van de scholen over een gedragscode voor het personeel waarin de omgang met leerlingen en ouders staat beschreven. Verder hebben zeven van de tien scholen afspraken gemaakt over het veilig gebruik van internet en e-mail binnen de school. De gedragsregels voor leerlingen worden altijd door het personeel gehandhaafd en op twee derde van de scholen ook door de leerlingen zelf.

Beleid gericht op sociale veiligheid

Ruim de helft van de schoolleiders (58%) evalueert regelmatig hun aanpak van agressie en geweld. Op de meeste basisscholen (negen van de tien) wordt er intensief preventief beleid gevoerd op het tonen van respect ten aanzien van gedrag (82%), huidskleur (68%), uiterlijk (65%) en land van herkomst (65%). Een kwart van de scholen voert geen of weinig beleid om het respect voor bisexualiteit en transgender te vergroten. Scholen voeren intensief beleid om gewenst gedrag van leerlingen te belonen (75%), ter voorkoming van agressie en geweld (65%) en om iedereen de regels te laten naleven (64%). Op bijna drie van de vijf scholen wordt er daarnaast intensief beleid gevoerd om anderen in hun gedrag te corrigeren en ter voorkoming van discriminatie. Lessen over sociale vaardigheden worden op veel scholen aan alle leerlingen verzorgd (83%). Jaarlijkse aandacht voor agressie en geweld door middel van projecten of themalessen is op bijna twee derde van de scholen gebruikelijk en de helft van de scholen traint personeel op het gebied van sociale veiligheid.

Incidentenregistratie, afhandeling en meldingsplicht

Negen van de tien scholen hebben een incidentenregistratie. De helft van de scholen heeft duidelijk vastgesteld welke incidenten in en rond de school door het personeel gemeld moeten worden. Achtendertig procent heeft de meldingsplicht ook voor leerlingen vastgelegd. Gegevens over de sociale veiligheid worden op twee derde van de scholen gebruikt voor zelfevaluatie en het bijstellen van beleid. Bijna vier op de tien scholen hebben geen draaiboek voor het afhandelen van verschillende type incidenten. Een derde van de scholen voert na incidenten de surveillance binnen en buiten het gebouw tijdelijk op. De rollen die verschillende personen in school spelen bij het afhandelen van incidenten is op ongeveer de helft van de scholen vastgelegd. Bijna twee derde van de scholen weet in welke gevallen er aangifte bij de politie gedaan moet worden. Incidenten worden op de meeste scholen door de leerkrachten van de betrokken klas aan de orde gesteld en gedragsregels opnieuw met de leerlingen doorgesproken. Door scholen wordt in zeven van de tien gevallen werkafspraken gemaakt over veiligheidsvraagstukken met instanties zoals jeugdhulp, wijkteams of Veilig thuis; veertig procent maakt hierover afspraken met de politie. Op (ongeveer) twee van de vijf scholen informeert de politie de school wanneer een leerling met politie of justitie in aanraking komt en heeft de school vast contact met de wijkagent.

Inschatting van de prevalentie van incidenten

Meer dan drie van de tien schoolleiders kunnen niet inschatten hoe vaak incidenten met verbaal geweld en lichamelijk geweld zonder verwonding op hun schoollocatie zijn voorgekomen. Mogelijk hebben we dus te maken met een onderschatting van de prevalentie van deze geweldsincidenten op school. Incidenten met verbaal geweld komen het vaakst voor (gemiddeld 1 keer per maand). Daarnaast komt lichamelijk geweld zonder verwonding regelmatig voor; volgens een kwart van de schoolleiders tussen 6 tot 30 keer. Een ernstigere vorm van lichamelijk geweld, waarbij iemand gewond is geraakt, komt in 30 procent van de gevallen 1 tot 5 keer voor.

Langdurig en systematisch pesten

Op een derde van de scholen komt het voor dat leerlingen systematisch en langdurig gepest worden; tussen de 1 en 5 keer in het afgelopen schooljaar. In de meeste gevallen werden leerlingen gepest vanwege hun gedrag (71%), voor de kick (18%) of vanwege het uiterlijk (15%). Dat personeelsleden systematisch en langdurig gepest worden, komt niet vaak voor. In totaal zijn dergelijke incidenten op zes scholen voorgevallen. Als medewerkers stelselmatig gepest worden is dat vanwege hun gedrag (33%), huidskleur (17%), land van herkomst (17%) of voor de kick (17%).

Discriminatie en bedreiging

Over het algemeen komen incidenten met discriminatie op scholen in het primair onderwijs sporadisch voor. Als leerlingen gediscrimineerd worden is dat vanwege hun herkomst (18%) of vanwege hun geloof (7%). Incidenten met bedreiging, intimidatie, chantage of bangmakerij komen ook zelden voor op scholen in het primair onderwijs; negen van de tien heeft een dergelijk incident nog nooit meegemaakt. Op een kwart van de scholen is een leerling minstens een keer rechtstreeks persoonlijk bedreigd en 40 procent overkwam een leerling dit online.

Materieel geweld en spanningen tussen groepen leerlingen

Bijna twee derde van de scholen heeft minstens eenmaal te maken gehad met vernieling of bekladding van schoolmaterialen en -gebouwen. Bij de helft van de scholen zijn er spullen van leerlingen vernield. Deze incidenten komen gemiddeld drie keer per halfjaar voor. Vijftien procent van de scholen heeft te maken gehad met computercriminaliteit gericht tegen leerlingen. Incidenten waarbij sprake is van enige vorm van extremisme hebben volgens de schoolleiders nooit plaatsgevonden. Wel vinden op negen procent van de scholen incidenten plaats met leerlingen van andere scholen.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Seksueel grensoverschrijdend gedrag in de vorm van het verspreiden van seksuele afbeeldingen door leerlingen heeft op twaalf procent van de scholen minstens eenmaal plaatsgevonden. Daarnaast gaf negen procent van de schoolleiders aan dat seksueel grensoverschrijdend gedrag in de vorm van opmerkingen door leerlingen voorkwam.

Wapenbezit, gebruik van middelen

Acht procent van de scholen heeft wel eens meegemaakt dat leerlingen een wapen bij zich hadden op school. Incidenten waarbij alcohol of drugs in het spel waren, komen over het algemeen niet voor op scholen in het primair onderwijs. Bijna geen enkele school heeft een anonieme dreiging met gerichte geweldsdaad ontvangen.

Registratie van geweldsincidenten

Registratie van geweldsincidenten gebeurt lang niet altijd op alle scholen even consequent en verschillend. Incidenten met verbaal geweld, lichamelijk geweld zonder verwonding of waarbij leerlingen online zijn bedreigd, wordt op ongeveer 40 tot 50 procent van de scholen slechts gedeeltelijk geregistreerd. Bij ruim twee derde van de schoolleiders is er wel altijd sprake van registratie als lichamelijk geweld tot een serieuze verwonding leidt. Op zes van de tien scholen worden systematische en langdurige pesterijen allemaal geregistreerd. Circa de helft van de scholen die te maken hebben gehad met vernieling van schoolmaterialen en -gebouwen, registreert dit in alle gevallen. De mate waarin beschadiging van spullen van leerlingen wordt geregistreerd, verschilt sterk per school: 37 procent registreert het standaard en 37 procent slechts gedeeltelijk. Twee derde van de scholen registreert alle groepsconflicten tussen groepen leerlingen met een migratieachtergrond en een Nederlandse achtergrond. Opmerkelijk is dat alle scholen conflicten tussen groepen leerlingen met een Nederlandse achtergrond slechts gedeeltelijk registreren. Een kwart van de scholen registreert wel alle gevallen waarin er sprake is van problemen met leerlingen van andere scholen. Driekwart van de scholen registreert incidenten waarbij een wapen is gebruikt of iemand een wapen bij zich had op school. Een kwart van de scholen registreert dit soort ernstige incidenten niet. Bezit, gebruik of verkoop van softdrugs daarentegen wordt in alle gevallen door alle scholen geregistreerd. Incidenten waarbij sprake is van seksueel getinte opmerkingen of verspreiding van seksuele afbeeldingen worden niet geregistreerd door respectievelijk een kwart en 18 procent van de scholen.

Aangifte

Eén op de vijf scholen heeft afgelopen schooljaar aangifte gedaan van één of meer veiligheidsincidenten. Lichamelijk geweld met gebruik van een wapen of wapenbezit wordt in alle gevallen bij de politie gemeld. Van vernieling van schoolmaterialen of -gebouwen wordt in acht van de tien gevallen aangifte gedaan. Ook als een medewerker wordt bedreigd wordt er in de meeste gevallen aangifte gedaan.

5 Trends in het primair onderwijs

5.1 Inleiding

Er zijn trendanalyses uitgevoerd om na te gaan in hoeverre er sprake is van ontwikkelingen in de tijd (2018-2021). Deze analyses zijn separaat voor het po en vo uitgevoerd. Om deze trends te kunnen vaststellen, is een koppeling gemaakt met de databestanden uit 2018 (onderzoek Praktikon). Hiervoor is zorgvuldig gekeken naar de vragen die exact hetzelfde zijn gesteld. Pas dan kan worden vastgesteld c.q. geanalyseerd of de ontwikkelingen betekenisvol zijn. Dit betekent eveneens dat alle vragen waarbij meerdere antwoorden mogelijk waren of zijn uitgebreid, ingekort of tekstueel gewijzigd, niet meegenomen zijn bij de trendanalyses. Er zijn ook geen analyses uitgevoerd waarbij een koppeling nodig was op schoolniveau omdat we voor 2018 niet beschikken over de vestigingscodes van de scholen. De analyses voor het primair onderwijs zijn uitgevoerd op basis van de volgende vragen. Bijlage 3 bevat op een groot aantal indicatoren trendvergelijkingen ten opzichte van voorgaande jaren. In dit hoofdstuk zijn onderstaande vragen getoetst op trendverschillen voor leerlingen in het primair onderwijs:

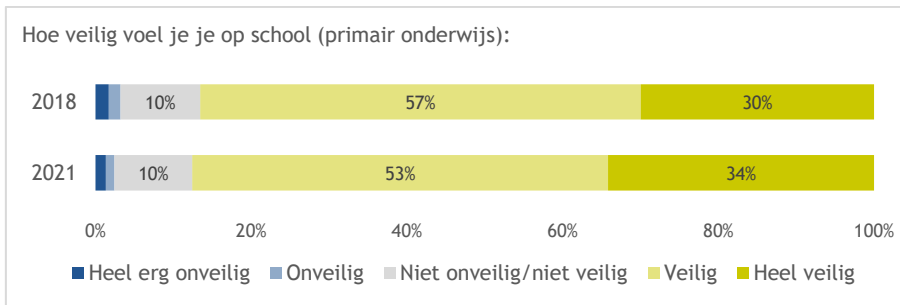
Leerlingen	Leerkrachten
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hoe veilig voelt je je op of rond school? ▪ Word je (wel eens) gepest op school? ▪ Word je wel eens uitgescholden door kinderen op school? ▪ Worden er wel eens expres spullen van jou kapot gemaakt op school? ▪ Worden er wel eens spullen van jou gestolen op school? ▪ Word je wel eens expres buitengesloten door kinderen op school? ▪ Ben je wel eens bang voor andere kinderen op school? ▪ Maken de kinderen op jouw school samen met de juf/meester afspraken over wat wel en niet mag? ▪ Als kinderen zich niet gedragen of vervelend zijn, dan zegt de juf/meester er iets van. ▪ Als kinderen zich niet gedragen of vervelend zijn, dan zeggen andere kinderen er iets van. ▪ We praten in de klas over hoe je met elkaar omgaat. ▪ De juf/meester herinnert ons aan de (klassen)regels als dat nodig is. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Is er op uw school(locatie) een veiligheidsbeleid? ▪ Hoe beoordeelt u de effectiviteit van het veiligheidsbeleid? ▪ Is de opvang, ondersteuning en eventuele nazorg voor slachtoffers van een agressie of geweldsincident goed geregeld? ▪ Is de aanpak van daders van agressie- en geweldsincidenten goed geregeld? ▪ Zijn er op uw school(locatie) school- of gedragsregels voor leerlingen? ▪ Leerkrachten grijpen direct in wanneer nodig bij ongewenst gedrag van leerlingen (stelling) ▪ Onderwijs ondersteunend personeel grijpt direct in wanneer nodig bij ongewenst gedrag van leerlingen (stelling) ▪ Leerkrachten steunen positief gedrag (stelling) ▪ Zijn er op uw school(locatie) expliciete school- of gedragsregels voor personeelsleden?
Management <ul style="list-style-type: none"> ▪ De leerkrachten tonen in gedrag en taalgebruik respect voor de leerlingen (stelling) ▪ De leerkrachten bevorderen het onderling respect tussen de leerlingen (stelling) ▪ De leerkrachten geven blijk van positieve verwachtingen van de leerlingen (stelling) ▪ De leerkrachten bevorderen een goede werkhouding van de leerlingen (stelling) ▪ De leerkrachten creëren in de onderwijsleersituatie ordelijke werkomstandigheden (stelling) ▪ De leerlingen voelen zich verbonden met de locatie (stelling) ▪ De algemene ruimtes van de locatie bieden een leerling-vriendelijke aanblik (stelling) ▪ De locatie organiseert activiteiten om de algemene betrokkenheid van leerlingen en ouders/verzorgers bij de school te vergroten (stelling) ▪ De locatie waakt over de veiligheid van de leerlingen en hun bezittingen (stelling) ▪ Is er op uw school(locatie) een veiligheidsbeleid/veiligheidsplan? ▪ Heeft uw school periodiek afstemming met de gemeente over het veiligheidsbeleid in en om school? ▪ Zijn er op uw school(locatie) gedragsregels voor personeelsleden? ▪ Gedragsregels voor personeelsleden worden gehandhaafd door leidinggevenden (stelling) ▪ Gedragsregels voor leerlingen worden gehandhaafd door personeel (stelling) ▪ Gedragsregels voor leerlingen worden gehandhaafd door leerlingen (stelling) ▪ Heeft uw schoollocatie een pest-protocol? ▪ Beschikt uw school over een incidentenregistratie? 	

In het navolgende onderdeel worden achtereenvolgens de trends besproken voor leerlingen, personeel en management.

5.2 Leerlingen in het primair onderwijs

Veiligheidsgevoel

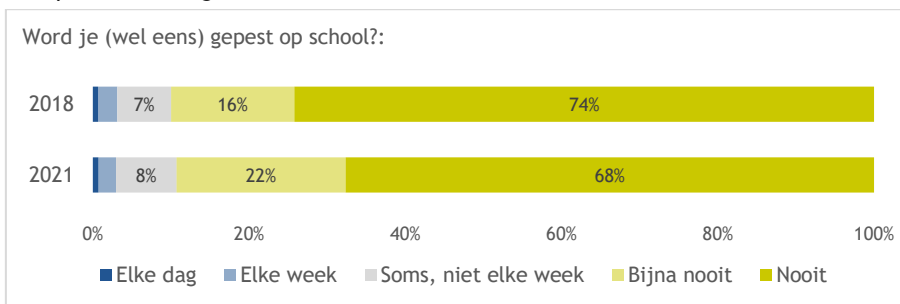
Het gevoel van veiligheid van leerlingen in het basisonderwijs is tussen 2018 en 2021 niet verbeterd (figuur 5.1). De gemiddelde waarde op deze school stijgt van 4,12 naar 4,18. Het is een klein, doch significant verschil ($p < 0,001$). Dit heeft vooral te maken met het feit dat meer leerlingen in 2021 (34% versus 30%) in de hoogste categorie vallen.

Figuur 5.1: Gevoel van veiligheid op school (po: 2018 versus 2021)

Pesten

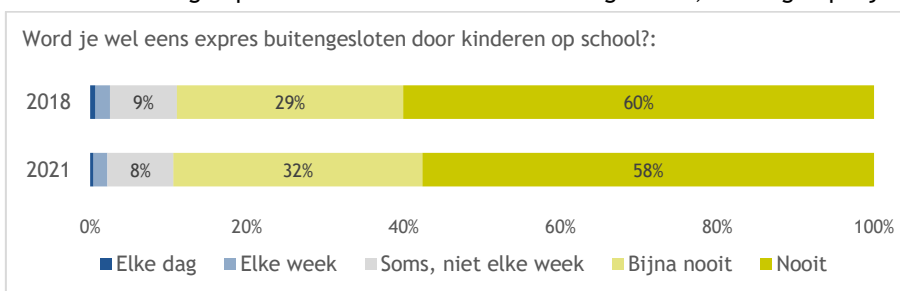
Bij de mate waarin leerlingen gepest worden, zien we een (lichte) significante tendens. In vergelijking met 2018 hebben leerlingen in 2021 significant anders geantwoord op de vraag of ze wel eens worden gepest en hoe vaak. Relatief minder leerlingen geven in 2021 aan helemaal nooit gepest te worden. Het gaat om een daling van zes procentpunten (figuur 5.2). Ook hier zien we alleen een trend aan de bovenkant. Het aandeel po-leerlingen dat regelmatig (elke dag/elke week) gepest wordt is in beide jaren gelijk, namelijk drie procent. Het gaat om kleine verschillen.

Figuur 5.2: Frequentie gepest worden (po: 2018 versus 2021)

Buitengesloten worden

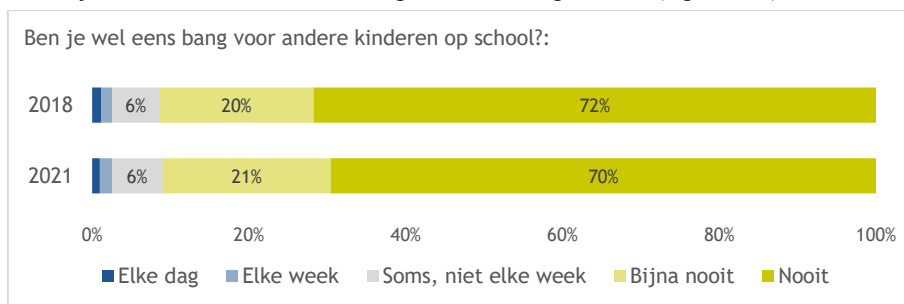
Een soortgelijke tendens als bij pesten is er ook bij de mate waarin leerlingen door medeleerlingen worden buitengesloten (figuur 5.3). Ook hier hebben leerlingen significant anders geantwoord op de vraag of ze wel eens expres worden buitengesloten door kinderen op school. Er is een daling van enkele procentpunten te zien zowel in de groep die helemaal nooit wordt buitengesloten, als de groep bij wie het elke dag gebeurt.

Figuur 5.3: Frequentie buitengesloten worden (po: 2018 versus 2021)

Bang zijn voor andere kinderen

Leerlingen blijken in 2021 iets vaker bang te zijn voor andere kinderen op school dan in 2018. De groep die helemaal nooit bang is voor andere leerlingen is met twee procentpunten gedaald. Het aandeel leerlingen dat 'bijna nooit' of 'elke week' bang is, is iets toegenomen (figuur 5.4).

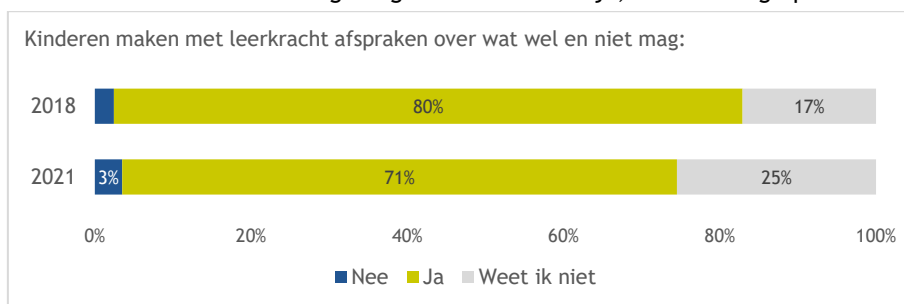

Figuur 5.4: Angst voor andere kinderen op school (po: 2018 versus 2021)

De mate waarin kinderen op school worden uitgescholden, spullen van leerlingen op school kapot worden gemaakt of spullen van leerlingen worden gestolen, verschilt niet tussen 2018 en 2021.

Gedrags- en omgangregels

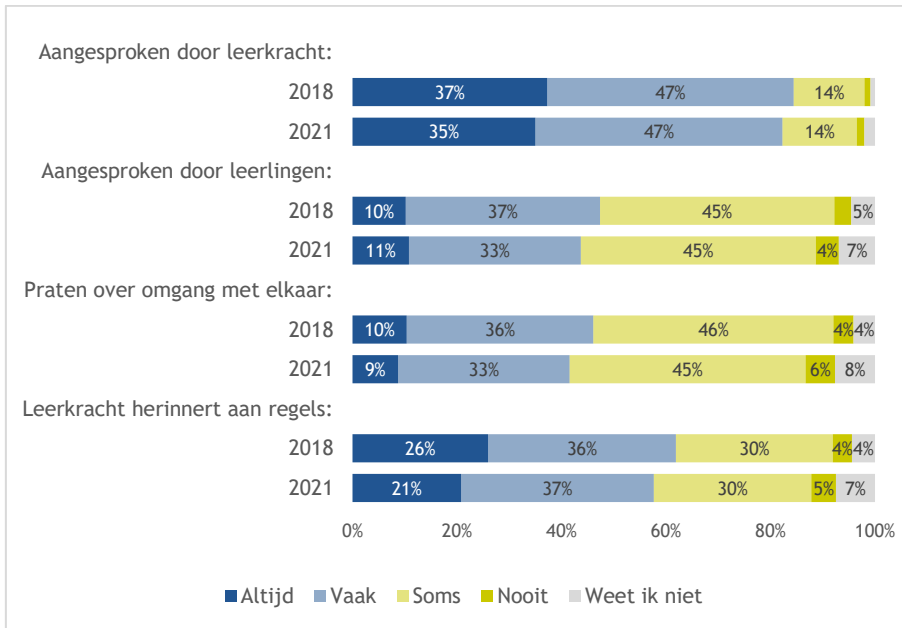
Bij de vraag of kinderen samen met de juf of meester afspraken maken over wat wel en niet mag, geven in 2021 iets minder leerlingen aan dat dit het geval is (figuur 5.5). Daarentegen merken we op dat een groter deel van de leerlingen aangeeft hiervan niet op de hoogte te zijn. Ook blijkt uit de gegevens dat leerkrachten in 2021 er minder vaak iets van zeggen als kinderen zich niet gedragen of vervelend zijn (niet in figuur). Het gaat hier om kleine, maar significante verschillen. Hetzelfde patroon zien we bij de mate waarin kinderen die zich niet gedragen of vervelend zijn, worden aangesproken door medeleerlingen.

Figuur 5.5: Maken de kinderen op jouw school samen met de juf/meester afspraken over wat wel en niet mag? (po: 2018 versus 2021)

Ook als het gaat om de mate waarin leerlingen worden aangesproken op hun gedrag of waarin gedrag bespreekbaar wordt gemaakt, zien we een soortgelijk patroon dat ons leidt tot de volgende conclusies:

- leraren zeggen er in 2021 minder vaak iets van als kinderen zich niet gedragen of vervelend zijn;
- kinderen die zich niet gedragen of vervelend zijn, blijken daar in 2021 ook minder vaak door andere kinderen op te worden aangesproken;
- hoe men met elkaar om hoort te gaan is volgens de leerlingen in 2021 minder vaak besproken dan in 2018;
- leerlingen zeggen in 2021 dat de juf/meester hen minder vaak aan de (klassen)regels herinneren wanneer dat nodig is.

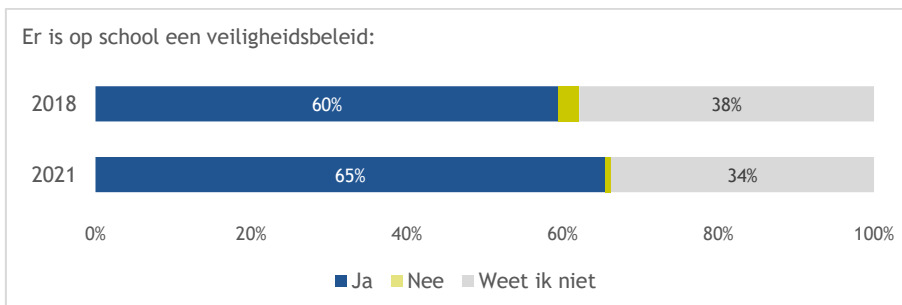

Figuur 5.6: Regels, bespreken en aanspreken op gedrag (po: 2018 versus 2021)

5.3 Personeel in het primair onderwijs

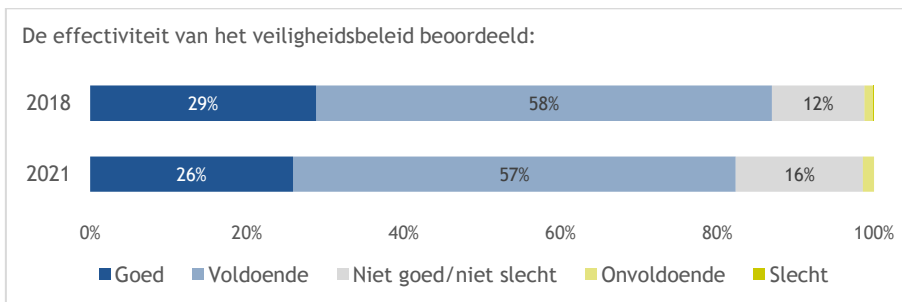
Effectief veiligheidsbeleid

In 2018 gaf meer dan de helft van het personeel (60%) aan dat hun school een veiligheidsbeleid heeft (figuur 6.7). In 2021 is deze groep gestegen naar 65 procent.

Figuur 5.7: Veiligheidsbeleid op school (po: 2018 versus 2021)

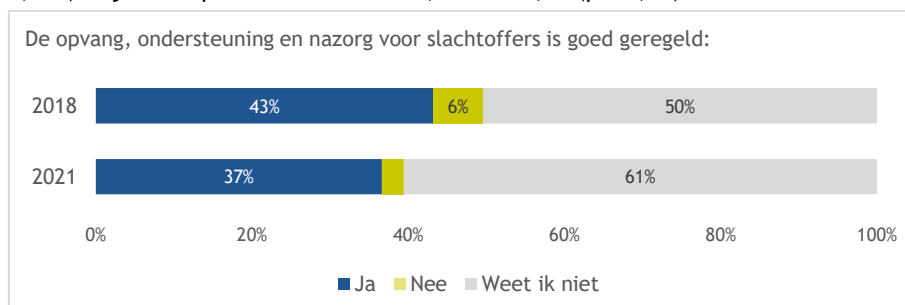
Daarentegen laat figuur 6.8 zien dat personeelsleden in 2021 iets kritischer zijn op de effectiviteit van het veiligheidsbeleid. Op een schaal van goed naar slecht stijgt de gemiddelde waarde van 1,86 naar 1,93. Het is een klein, doch significant verschil ($p < 0,01$). De groep die het beleid als goed beoordeeld, is ten opzichte van 2018 gedaald met drie procent, terwijl de groep die het beleid niet goed maar ook niet slecht vindt, is met vier procent gegroeid.

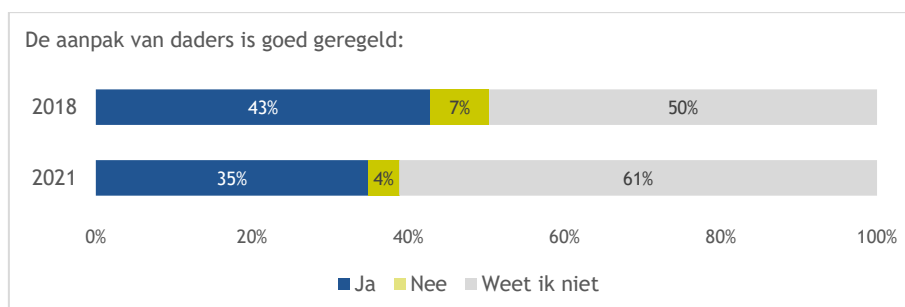
Figuur 5.8: Effectiviteit van het veiligheidsbeleid (po: 2018 versus 2021)

Nazorg van slachtoffers en aanpak van daders

Of na agressie- en geweldsincidenten de zorg voor slachtoffers en aanpak van daders goed geregeld is, is bij beide metingen aan het personeel gevraagd (figuur 5.9 en figuur 5.10). In de antwoorden is een kleine verschuiving te zien. De groep die het niet weet, is gestegen van 50 naar 61 procent. Als de 'weet ik niet'-categorie buiten beschouwing wordt gelaten, dan blijkt dat in 2021 relatief meer personeelsleden aangeven dat het goed geregeld is. Bij de zorg voor slachtoffers steeg de gemiddelde waarde van 0,87 naar 0,93 ($p < 0,001$). Bij de aanpak van daders van 0,85 naar 0,90 ($p < 0,01$).

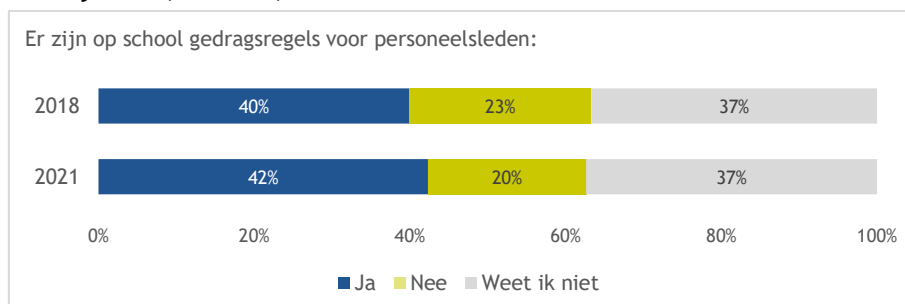
Figuur 5.9: Opvang, ondersteuning en nazorg voor slachtoffers (po: 2018 versus 2021)

Figuur 5.10: Aanpak van daders (po: 2018 versus 2021)

Gedragsregels en handhaving

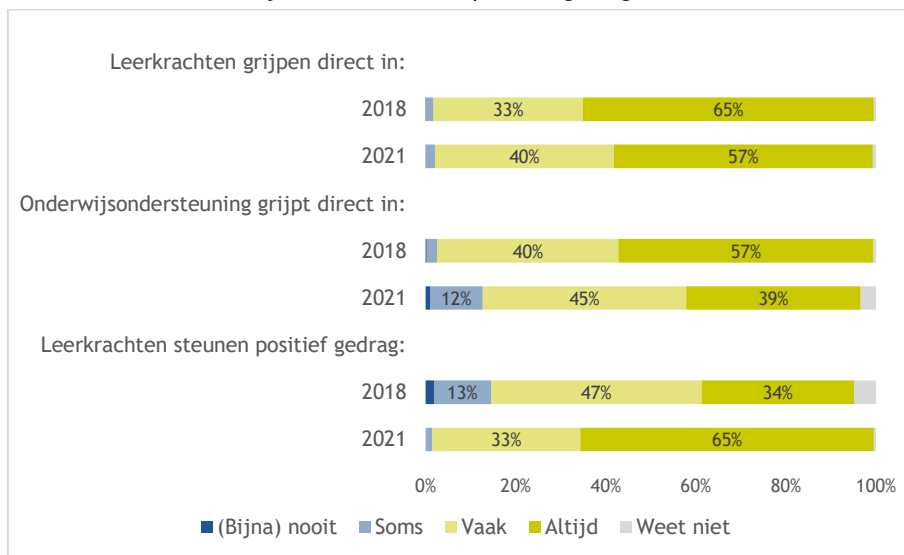
Het aantal schoollocaties met gedragsregels voor leerlingen is in 2021 niet significant meer of minder dan in 2018 (figuur 5.11). Er zijn in 2021 wel iets meer schoollocaties die expliciete gedragsregels hebben voor personeelsleden. Er is een kleine, doch significante stijging te zien in de gemiddelde waarde ($p < 0,05$), namelijk van 0,63 naar 0,68.

Figuur 5.11: Gedragsregels voor personeelsleden op school (po: 2018 versus 2021)

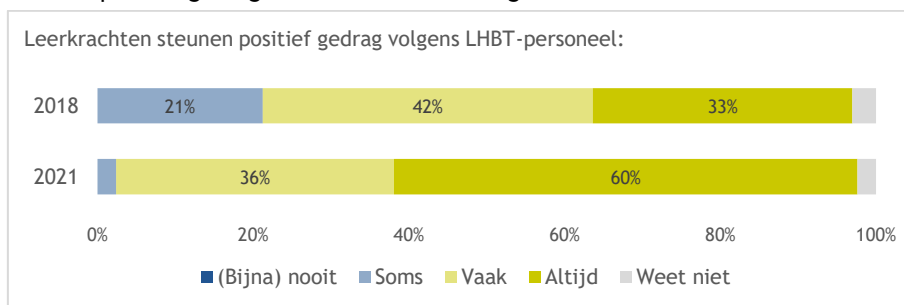
Drie stellingen zijn voorgelegd over de frequentie waarmee het personeel het gedrag van leerlingen beïnvloedt. In 2021 grijpen leerkrachten minder regelmatig in bij ongewenst gedrag van leerlingen dan in 2018. De gemiddelde waarde is gedaald van 4,63 naar 4,56 ($p < 0,001$).

Figuur 5.12 laat zien dat direct ingrijpen bij ongewenst gedrag door leerkrachten nu meer ‘vaak’ gebeurt in plaats van ‘altijd’. Onderwijsondersteunend personeel grijpt in 2021 eveneens minder vaak direct in dan in 2018. De gemiddelde waarde daalde van 4,54 naar 4,26 ($p < 0,001$). Het aantal personeelsleden dat ‘altijd’ ingrijpt is gedaald met 18 procent, terwijl we een toename zien bij de groep die ‘vaak’ (+5%) of ‘soms’ (+10%) ingrijpt bij ongewenst gedrag. Daarentegen steunen leerkrachten in 2021 regelmatig positief gedrag. De gemiddelde waarde steeg van 4,18 naar 4,64 ($p < 0,001$). Het relatieve percentage dat aangeeft dat leerkrachten dit altijd doen, is met 21 procent gestegen.

Figuur 5.12: De invloed van personeel op gedrag van leerlingen (po: 2018 versus 2021)

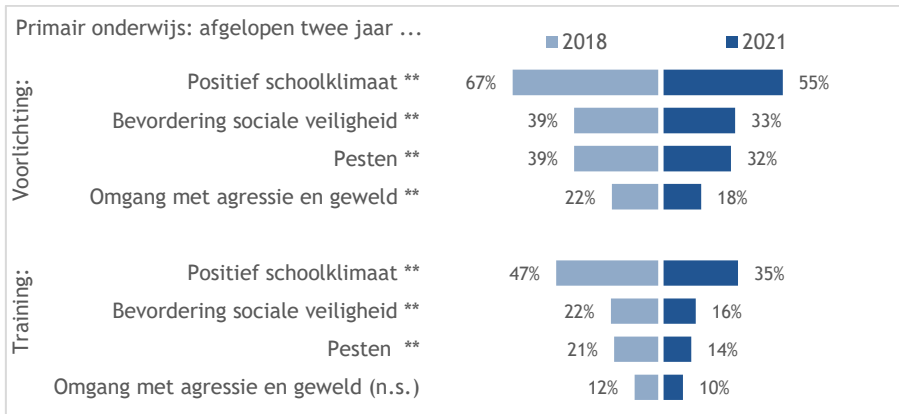
In de analyse is ook onderzocht of de trends afwijken onder personeelsleden die homoseksueel, lesbisch of biseksueel zijn (figuur 5.13). Vaak bleek er onder deze groep geen significant verschil tussen 2018 en 2021. De kleine omvang van de groepen kan hiervoor een verklaring zijn. Alleen bij de stelling ‘Leerkrachten steunen positief gedrag’ vonden we ook een significant verschil in de antwoorden tussen 2018 en 2021.

Figuur 5.13: De invloed op het gedrag van leerlingen volgens LHBTPersonnel (po: 2018 versus 2021)

Voorlichting, instructie en training

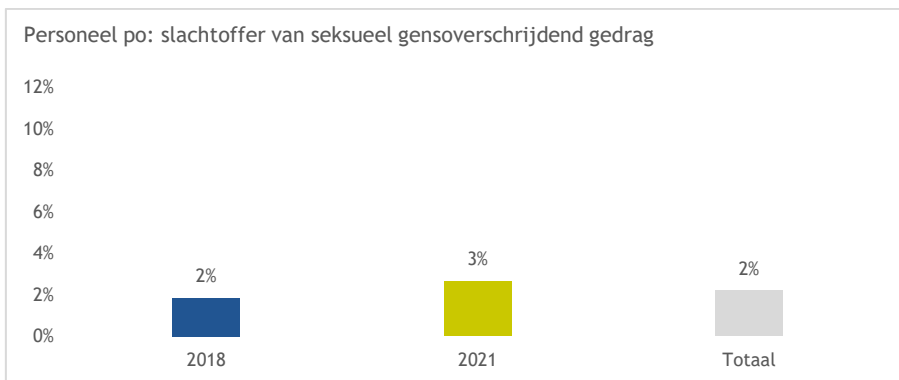
Uit de trendanalyses blijkt dat het personeel in 2021 significant minder vaak een training heeft gevolgd om het schoolklimaat positief te bevorderen, de sociale veiligheid te bevorderen en pesten (figuur 5.14). Het verschil in het volgen van een training hoe om te gaan met agressie, is niet significant. Voorlichting en instructie omtrent al deze veiligheidszaken zijn in 2021 significant minder vaak gegeven aan het personeel dan in 2018.

Figuur 5.14: Voorlichting en training personeel (po: 2018 versus 2021)

Slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag

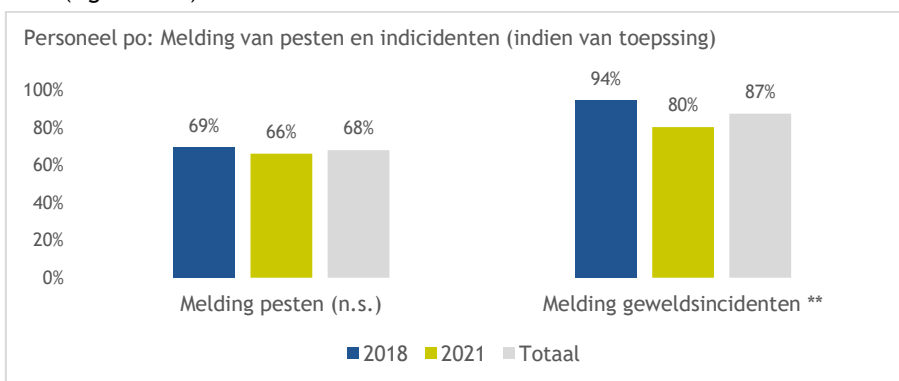
Er is geen significant verschil tussen 2018 en 2021 van de mate waarin het personeel in het primair onderwijs slachtoffer is van seksueel grensoverschrijdend gedrag (figuur 5.15).

Figuur 5.15: Slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag, personeel (po: 2018 versus 2021)

Meldingsbereidheid personeel van pesten en geweldsincidenten

De meldingsbereidheid van het personeel over pesten verschilt niet significant tussen 2018 en 2021. Daarentegen is het verschil in meldingsbereidheid van geweldsincidenten wel significant: de meldingsbereidheid van het personeel over geweldsincidenten jegens hen is in 2021 significant lager dan in 2018 (figuur 5.16).

Figuur 5.16: Meldingsbereidheid van pesten en geweldsincidenten, personeel (po: 2018 versus 2021)

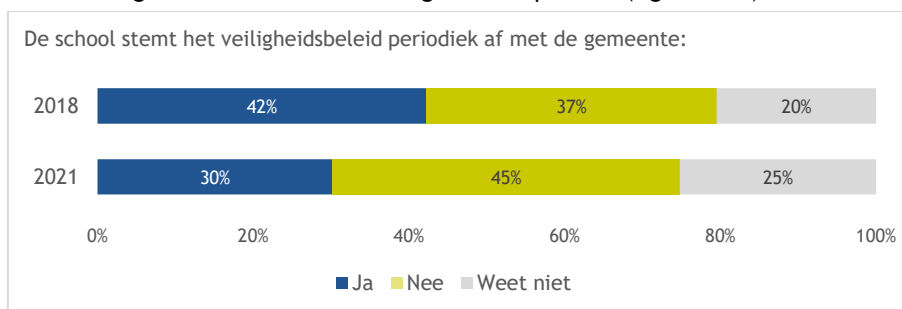
5.4 Management in het primair onderwijs

Schoolklimaat

Het management heeft een aantal stellingen gekregen over de mate waarin het personeel het schoolklimaat positief bevordert en leerlingen zich met de school verbonden voelen, bijvoorbeeld 'De leerkrachten tonen in gedrag en taalgebruik respect voor de leerlingen' en 'De algemene ruimtes van de locatie bieden een leerling-vriendelijke aanblik'. Er is geen significant verschil tussen 2018 en 2021 in de mate waarin dit volgens het management gebeurt.

Veiligheidsbeleid, gedragsregels en incidentenregistratie

Er zijn in 2021 niet meer of minder schoollocaties met een veiligheidsbeleid. Wel blijkt dat het aantal scholen dat periodieke afstemming heeft met de gemeente over het veiligheidsbeleid in en om de school in 2021 iets is afgenomen ten opzichte van 2018 ($p < 0,05$). In 2018 gaf nog 42 procent van het management aan dat dit gebeurde. In 2021 is dit nog maar 30 procent (figuur 6.13).

Figuur 5.17: Periodieke afstemming over het veiligheidsbeleid (po: 2018 versus 2021)

Volgens het management zijn er in 2021 niet meer of minder schoollocaties met gedragsregels voor personeelsleden. Ook worden gedragsregels nog steeds in een gelijke mate gehandhaafd. Daarnaast is het aantal scholen met een pestprotocol of incidentenregistratie ook niet significant veranderd in 2021 ten opzichte van 2018.

5.5 Samenvatting

Leerlingen

- Het gevoel van veiligheid van leerlingen in het basisonderwijs is tussen 2018 en 2021 niet verbeterd. Het aantal leerlingen dat regelmatig gepest wordt is niet veranderd in de tijd. Minder leerlingen geven in 2021 aan dat ze helemaal nooit gepest zijn. Er is een kleine daling te zien van het aantal kinderen dat expres wordt buitengesloten door kinderen op school. Deze daling is zowel te zien in de groep die helemaal nooit wordt buitengesloten, als de groep bij wie het elke dag gebeurt.
- Leerlingen blijken in 2021 iets vaker bang te zijn voor andere kinderen op school dan in 2018. De mate waarin kinderen op school worden uitgescholden, spullen van leerlingen op school kapot worden gemaakt of spullen van leerlingen worden gestolen, verschilt niet tussen 2018 en 2021.
- In 2021 geven minder kinderen aan dat zij samen met de juf of meester afspraken maken over wat wel en niet mag. Hoe men met elkaar om hoort te gaan is volgens de leerlingen in 2021 minder vaak besproken dan in 2018. Leerlingen zeggen in 2021 dat de juf/meester hen minder vaak aan de (klassen)regels herinneren wanneer dat nodig is.
- Leraren zeggen er in 2021 minder vaak iets van als kinderen zich niet gedragen of vervelend zijn. Kinderen die zich niet gedragen of vervelend zijn, blijken daar in 2021 ook minder vaak door andere kinderen op te worden aangesproken.

Personeel

- In 2018 gaf meer dan de helft van het personeel (60%) aan dat hun school een veiligheidsbeleid heeft. In 2021 is deze groep gestegen naar 65 procent. Personeelsleden in 2021 zijn iets kritischer op de effectiviteit van het veiligheidsbeleid op school. In 2021 geven relatief meer personeelsleden aan dat het schoolklimaat op orde is.
- Het aantal schoollocaties met gedragsregels voor leerlingen is in 2021 niet meer of minder dan in 2018. Er zijn in 2021 wel iets meer schoollocaties die expliciete gedragsregels hebben voor personeelsleden.
- In 2021 grijpen leerkrachten minder regelmatig in bij ongewenst gedrag van leerlingen dan in 2018. Dat geldt ook voor onderwijsondersteunend personeel. Zij grijpen in 2021 eveneens minder vaak direct in dan in 2018. Daarentegen steunen leerkrachten in 2021 regelmatig positief gedrag.
- Het personeel heeft in 2021 minder vaak een training gevolgd over het positief bevorderen van het schoolklimaat, sociale veiligheid en pesten. Voorlichting en instructie omtrent deze veiligheidszaken inclusief de omgang met agressie en geweld zijn in 2021 minder vaak gegeven aan het personeel dan in 2018.
- Er is geen significant verschil tussen 2018 en 2021 van de mate waarin het personeel in het primair onderwijs slachtoffer is van seksueel grensoverschrijdend gedrag.
- De meldingsbereidheid van het personeel over pesten verschillen niet in de tijd. Daarentegen is de meldingsbereidheid van het personeel over geweldsincidenten jegens hen wel in de tijd afgenomen.

Management

- Er zijn in 2021 niet meer of minder schoollocaties met een veiligheidsbeleid. Wel blijkt dat het aantal scholen dat periodieke afstemming heeft met de gemeente over het veiligheidsbeleid in en om de school in 2021 iets is afgenomen ten opzichte van 2018.

Deel II - Voortgezet onderwijs

6 Scholieren in het voortgezet onderwijs

6.1 Deelnemers en achtergrondkenmerken

Er hebben in 2021 9.048 scholieren meegedaan aan de Veiligheidsmonitor , verdeeld over 50 schoolvestigingen. De meeste leerlingen die meegedaan hebben aan de Veiligheidsmonitor zijn tussen de 12 en 14 jaar oud (61%, tabel 6.1). De andere deelnemers zijn vijftien jaar of ouder (39%). De verhouding tussen jongens en meisjes is ongeveer gelijk. Veruit de meerderheid van de deelnemers is in Nederland geboren.

Tabel 6.1: Achtergrondkenmerken deelnemende scholieren

	2021
Leeftijd:	
- 12 jaar	12%
- 13 jaar	25%
- 14 jaar	24%
- 15 jaar	20%
- 16 jaar	12%
- 17 jaar	6%
- 18 jaar	1%
Geslacht:	
- Jongen	46%
- Meisje	50%
- Niet zeggen/ niet geregistreerd	4%
Geboorteland:	
- Nederland	93%
- Elders	7%
Genderidentiteit:	
- Jongen	45%
- Meisje	46%
- Geen van beide	1%
- Zowel jongen als meisje	1%
- Anders	3%
- Wil niet zeggen	3%
Gelovig:	
- Wel	46%
- Niet	54%
Woonsituatie:	
- Bij beide ouders	78%
- Bij een van de ouders	9%
- Om en om bij een ouder	6%
- Bij een van de ouders met nieuwe partner	4%
- Anders	3%

	2021
Opleidingsniveau ouder:	
- Geen	3%
- Laag	11%
- Midden	20%
- Hoog	26%
- Onbekend	40%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021; n = 9.048

Driekwart zat ten tijde van de afname van de vragenlijst in de onderbouw, een kleine kwart in de bovenbouw en twee procent van in het laatste jaar van het voortgezet onderwijs (tabel 6.2).

Tabel 6.2: Welke onderwijsvorm volg je?

	2021
Praktijkonderwijs	0%
Brugjaar (combinatieklassen vmbo/havo/vwo)	13%
Vmbo brugjaar (leerjaar 1 of 2 van vmbo, maar leerweg nog niet gekozen)	18%
Vmbo basis	2%
Vmbo kader	6%
Vmbo (gemengd) theoretisch	14%
Havo	15%
Vwo	31%
Anders	1%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021; n = 9.048

Vragenlijst

De vragenlijst voor scholieren in het voortgezet onderwijs bestond uit 127 vragen, waarvan 32 verplichte Venstervragen. Ook zijn er in de Veiligheidsmonitor 2020-2021 twaalf vragen meegenomen over het online onderwijs tijdens de coronapandemie en wat dat heeft betekend voor scholieren op het gebied van sociale contacten, pesten en welbevinden. Aan scholieren is gevraagd wat ze van de vragenlijst vonden. Er konden meerdere antwoorden gegeven worden. Vier van de tien scholieren vond de vragenlijst te lang en eveneens vier van de tien vond het saai. De vragenlijst werd doorgaans niet moeilijk gevonden. Slechts twee procent van de scholieren vond de vragenlijst te moeilijk. Ook positief was dat slechts drie procent van de scholieren het moeilijk vond om eerlijk antwoord te geven (figuur 6.1).

Figuur 6.1: Hoe vond je het om deze vragenlijst in te vullen?

6.2 Gevolgen van online onderwijs

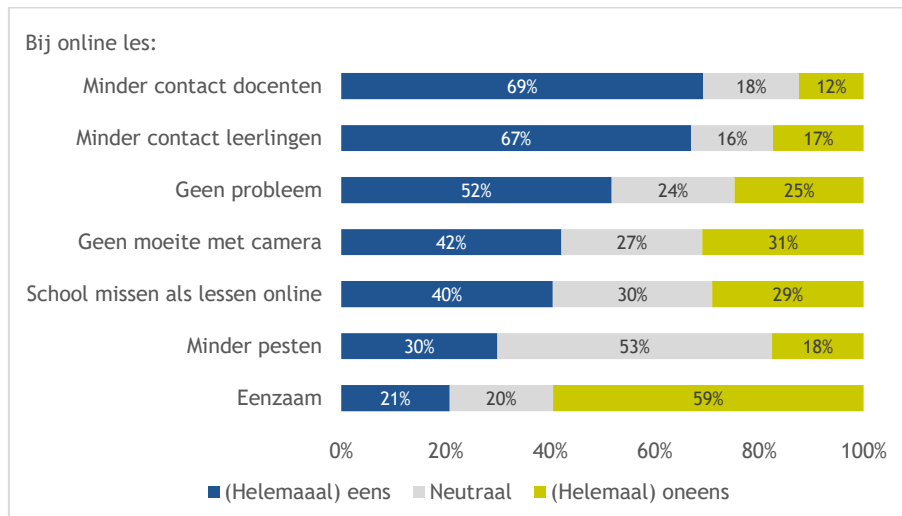
Tijdens de schoolsluitingen in 2021 werd er voornamelijk online onderwijs gegeven. Ook toen de scholen weer open gingen, genoten scholieren vaak maar op één of twee dagen per week fysiek onderwijs. De rest van de week volgden scholieren thuis online les. Om na te gaan of online onderwijs effecten heeft gehad op het welbevinden en pestgedrag is een aantal vragen opgenomen in de Veiligheidsmonitor (figuur 6.2).

Onderwijs tijdens schoolsluiting

Bijna alle leerlingen (97%) hebben online les gehad omdat de school gesloten was; drie procent heeft geen online onderwijs gehad. Tien procent van de leerlingen heeft les gehad op school tijdens de schoolsluiting. Ruim twee derde van de scholieren (68%) geeft aan dat zij geen les op school hebben gehad tijdens de schoolsluiting, 22 procent heeft af en toe les gehad op school en tien procent heeft de hele tijd les op school gehad. Op het moment van afname van de vragenlijst ging 53 procent van de scholieren een deel van de tijd naar school en een deel van de tijd was er online les. 45 procent van de scholieren ging op het moment van afname van de vragenlijst elke dag naar school en twee procent volgde alleen online onderwijs.

Contacten en pestgedrag

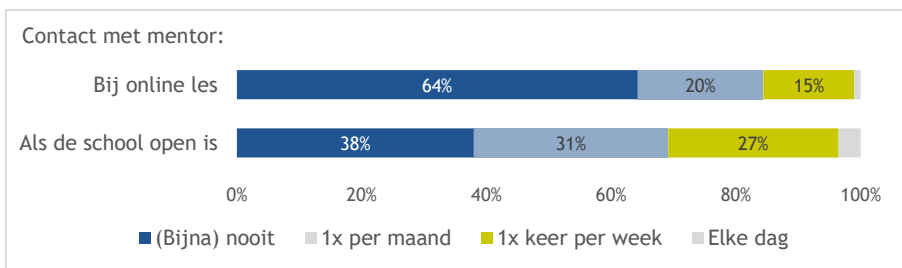
Iets meer dan de helft van de scholieren vond het geen probleem om online les te krijgen. Het contact met andere leerlingen en docenten werd wel als een gemis ervaren. Bijna zeven van de tien scholieren gaf aan dat het contact met beide beduidend minder was dan normaal. Een vijfde deel voelde zich vaker eenzaam toen de school gesloten was dan anders, en veertig procent miste school ook echt. Volgens 31 procent van de scholieren werd er tijdens het online onderwijs minder gepest; bijna een op de vijf leerlingen vond niet dat er minder gepest werd (figuur 6.2).

Figuur 6.2: Gevolgen van online onderwijs

Contact met mentor en gespreksonderwerpen

Het contact met de mentor is tijdens het online onderwijs minder frequent dan als de school open is (figuur 6.3 en figuur 6.4). Bijna zes van de tien scholieren hebben als de school open is minstens een keer per maand of vaker contact met de mentor; gedurende de periode dat er hoofdzakelijk online onderwijs werd gegeven, heeft drie van de tien leerlingen regelmatig contact met de mentor. Ten tijde van het online onderwijs werd er ook minder vaak met de mentor gesproken dan wanneer de school open is. Bijna twee derde geeft aan dat een gesprekje met de mentor minder vaak voorkwam.

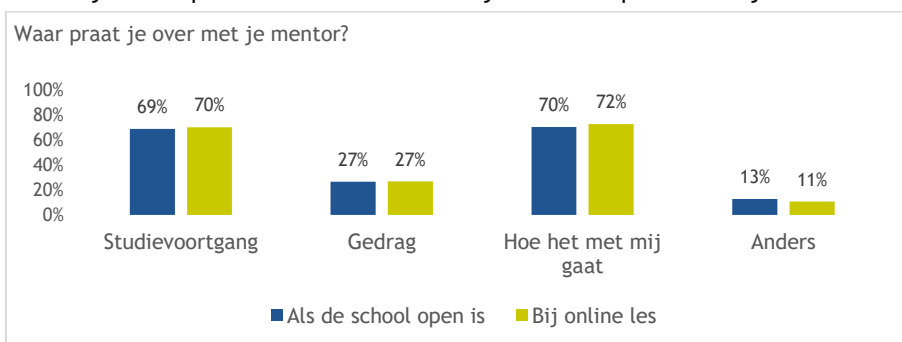

Figuur 6.3: Contact met mentor tijdens online onderwijs

Figuur 6.4: Gesprek met mentor tijdens online onderwijs

Er zijn geen noemenswaardige verschillen tussen de onderwerpen die werden besproken tijdens het contact met de mentor (figuur 6.5). Studievoortgang en welbevinden zijn de belangrijkste gespreksonderwerpen, zowel tijdens de periode van online onderwijs als in de open schooltijd.

Figuur 6.5: Gespreksonderwerp met mentor tijdens online onderwijs

Welbevinden in coronatijd

Een van de vragen had betrekking op hoe de leerlingen zich hebben gevoeld in de tijd waarin hoofdzakelijk online onderwijs werd gegeven en ze niet naar school konden (figuur 6.5). Tussen de vijftig en zestig procent van de scholieren heeft kunnen doen wat ze moesten doen, had een goed gevoel over zichzelf, was content met wat ze hadden gedaan en er waren mensen beschikbaar die ze om hulp konden vragen. Minder dan de helft (46%) gaf aan evengoed met tegenslagen te kunnen omgaan en ongeveer twee derde vond dat alles was gedaan wat men zich had voorgenomen. Opvallend is dat slechts dertig procent van de scholieren zegt optimistisch te zijn over de toekomst en een kwart heeft liefde en genegenheid gevoeld voor iemand tijdens de schoolsluiting.

Fysieke en psychische klachten

Een klein deel van de scholieren had te maken met fysieke of psychische klachten tijdens de schoolsluitingen. Het opvallendste is dat ruim een kwart moeite had met slapen. Dertien procent had lichamelijke klachten of pijn. En eveneens dertien procent was gespannen, nerveus of angstig. Elf procent voelde zich ongelukkig (figuur 6.6).

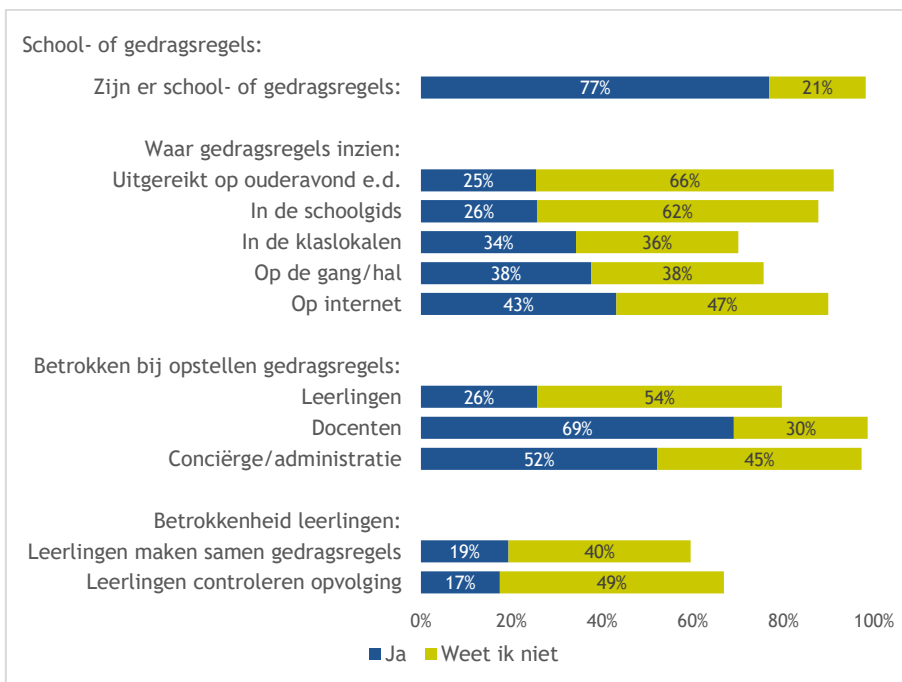
Figuur 6.6: Welzijn en psychisch welbevinden van leerlingen tijdens online onderwijs

6.3 Schoolklimaat en veiligheidsbeleving op school

Het klimaat op school is mede bepalend voor de mate waarin scholieren zich veilig voelen. Gebruik van drugs, alcohol of wapenbezit op school tasten de veiligheid op school aan. Ook aanstootgevend en grensoverschrijdend gedrag van leerlingen is van invloed zijn op het algehele veiligheidsgevoel. Afspraken over gedrag en omgangsvormen en de handhaving daarvan door het onderwijspersoneel zijn daarentegen bevorderend voor het veiligheidsgevoel van scholieren. In deze paragraaf beschrijven wij eerst het schoolklimaat aan de hand van de mate waarin er gedragsregels zijn, in hoeverre deze bekend zijn bij scholieren, nageleefd en gehandhaafd worden. Daarna gaan we in op gedragingen die ongunstig zijn voor een veilig schoolklimaat: spijbelgedrag, drugsgebruik en wapenbezit van leerlingen op school of in de nabije schoolomgeving.

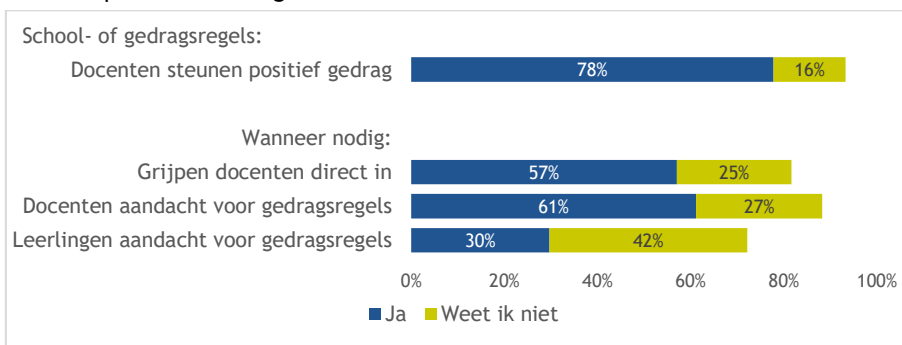
6.3.1 Gedragsregels en afspraken over omgangsvormen

Ruim driekwart van de scholieren in het voortgezet onderwijs geeft aan dat er op hun school gedragsregels zijn opgesteld (figuur 6.7). In de meeste gevallen staan deze op internet of zijn in te zien in de gangen of de hal van de school. In een kwart van de gevallen worden gedragsregels uitgereikt tijdens ouderavonden. De gedragsregels zijn doorgaans opgesteld in samenspraak met docenten (69%) en het ondersteunend personeel (52%). Minder vaak zijn scholieren betrokken bij de opstelling daarvan; dat gebeurt wel bij een kwart van de gevallen. Bijna een op de vijf leerlingen geeft aan dat zij samen met elkaar gedragsregels hebben opgesteld en zeventien procent controleert ook of deze worden opgevolgd.

Figuur 6.7: School- en gedragsregels, betrokkenheid bij opstelling van regels

Belangrijke indicatoren voor een veilig schoolklimaat zijn de mate van aandacht voor gedragsregels, het belonen van positief gedrag door docenten, de mate van aandacht van leerlingen voor gedragsregels en het zichtbaar ingrijpen door docenten als dat nodig is (figuur 6.8). Bijna acht van de tien docenten belooft positief gedrag en circa zes van de tien grijpt ook daadwerkelijk in als gedragsregels worden overschreden. Docenten hebben duidelijk vaker aandacht voor gedragsregels dan scholieren dat hebben, respectievelijk 61 en 30 procent van de gevallen.

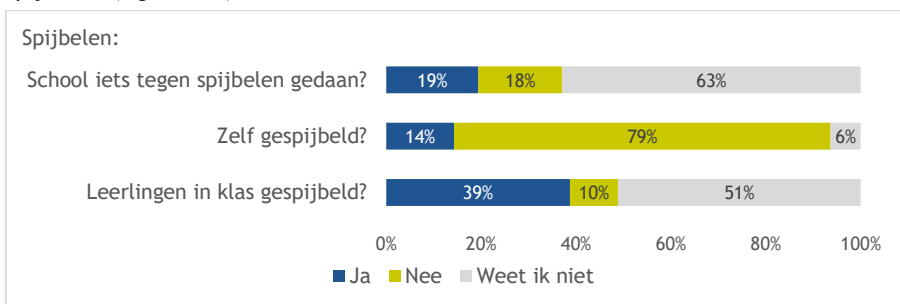
Figuur 6.8: Naleving en handhaving van school- en gedragsregels

6.3.2 Spijbelen, alcohol, drugsgebruik en wapenbezit

Er zijn vele redenen te bedenken waarom scholieren spijbelgedrag vertonen. Het kan uiteraard bij de leerling zelf liggen (leerproblemen, demotivatie) of diens thuissituatie (scheiding, huiselijk geweld), maar het kan ook aan schoolomstandigheden liggen. Ook het gedrag van andere leerlingen (pesten, groepsdruk) en een slechte relatie met docenten kunnen leiden tot spijbelgedrag. De mate waarin gespijbeld wordt op school, vormt een aanwijzing voor een minder goed schoolklimaat. Dat geldt eveneens voor de mate waarin er op school drugs worden gebruikt en zeker voor wapenbezit van leerlingen op school. Hoe de school met deze problemen omgaat en of de school - zichtbaar en merkbaar voor leerlingen - er iets aan doet of ertegen optreedt, is van belang voor de algemene veiligheidsbeleving.

Spijbelen

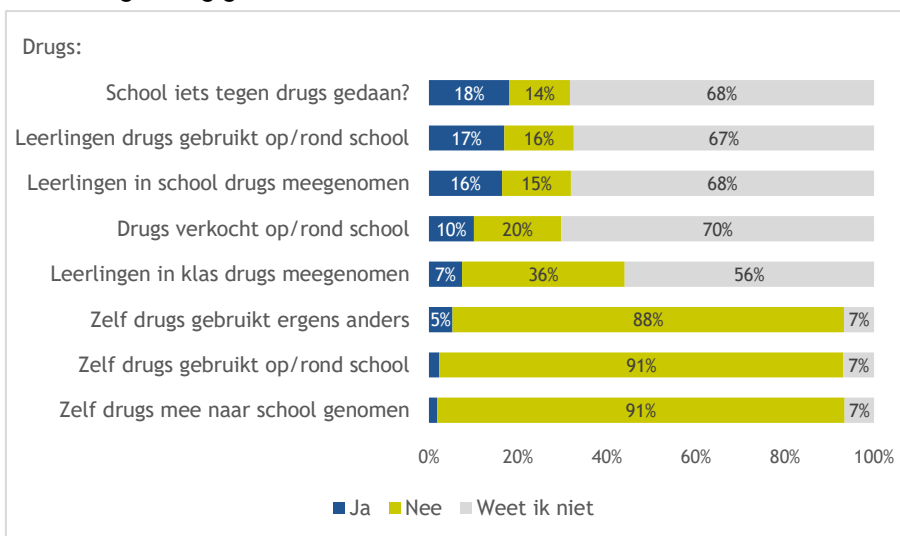
Een klein deel van de leerlingen geeft aan zelf te spijbelen (14%), maar een groter deel zegt dat leerlingen uit hun klas spijbelen (39%). In een op de vijf gevallen vindt de scholier dat de school iets doet tegen het spijbelen (figuur 6.9).

Figuur 6.9: Spijbelgedrag van vo leerlingen

Drugsgebruik op school

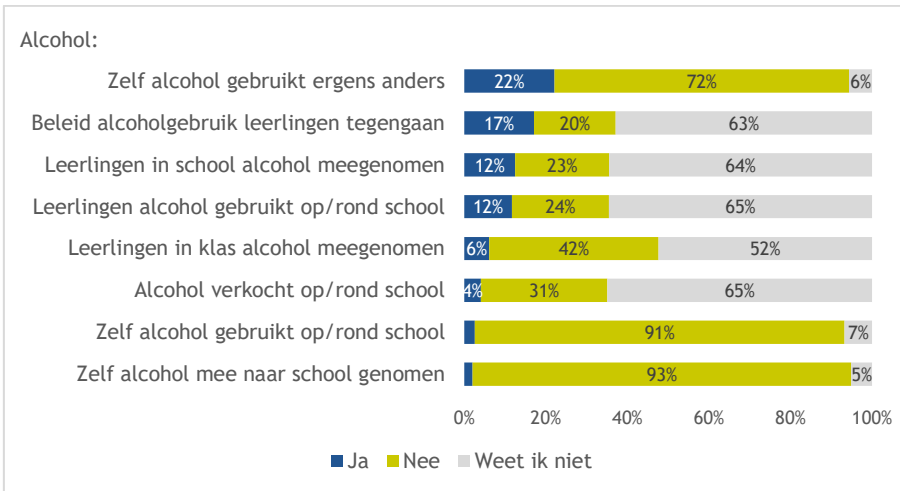
Twee procent van de leerlingen gebruikt weleens drugs op school of neemt het mee naar school (figuur 6.10). Zeven procent neemt weleens drugs mee in de klas en tien procent heeft drugs op het school verkocht. Er is ook gevraagd of andere leerlingen drugs mee naar school nemen of op school drugs gebruiken. Dat gebeurt volgens scholieren in respectievelijk 16 en 17 procent van de gevallen. Ruim twee derde van de leerlingen weet niet wat de school doet tegen het drugsgebruik; 18 procent zegt dat de school wel iets tegen drugsgebruik doet.

Figuur 6.10: Drugsgebruik door vo leerlingen

Alcoholgebruik op school

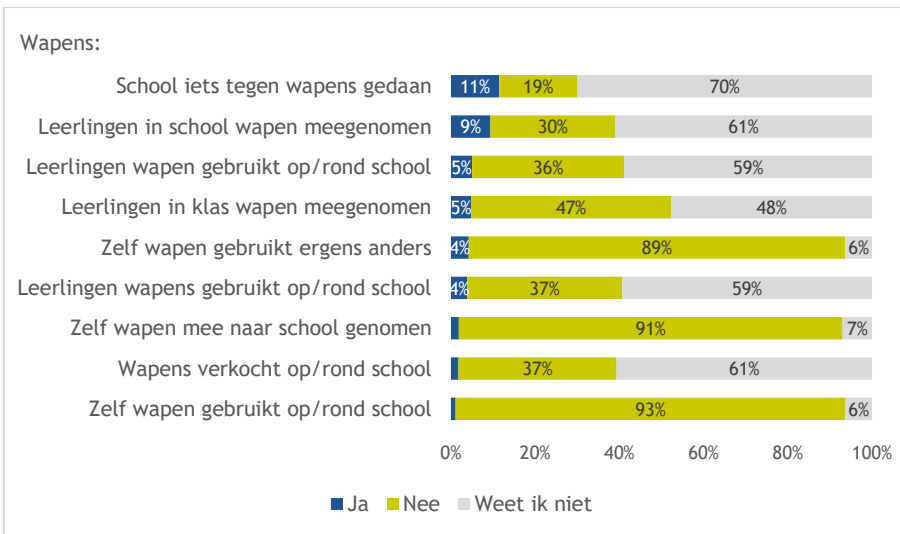
Naast drugsgebruik in of rond de school is alcoholgebruik door leerlingen ook een factor die het veiligheidsgevoel van scholieren negatief beïnvloedt (figuur 6.11). Ook hier zien we dat 2-4 procent van de scholieren zelf weleens alcohol mee naar school heeft genomen, alcohol heeft gebruikt of verkocht heeft op school. Twaalf procent van de scholieren geeft aan dat andere leerlingen alcohol mee hebben genomen naar school of alcohol gebruikt hebben op school. De meeste leerlingen weten niet of de schoolleiding iets doet tegen het alcoholgebruik op school, een op de vijf leerlingen zegt dat de school hiertegen niets onderneemt en zeventien procent zegt dat de school hier wel tegen optreedt. Alcohol drinken op een andere plek dan school, doet 22 procent van de leerlingen.

Figuur 6.11: Alcoholgebruik door vo leerlingen

Wapenbezit op school

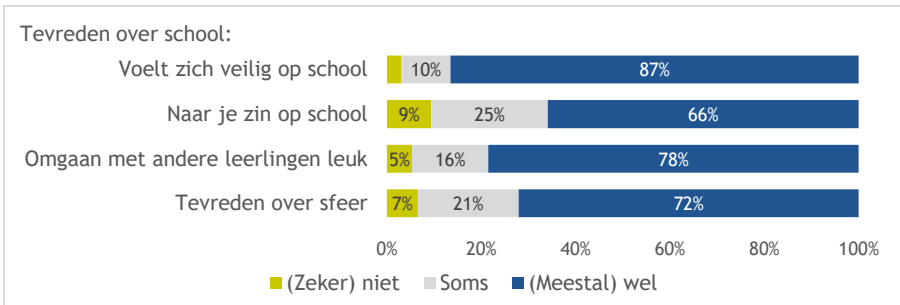
Wapens meenemen naar school of wapens gebruiken op of rond school vormen een ernstige bedreiging voor een veilig schoolklimaat (figuur 6.12). Uit de gegevens blijkt dat 1-2 procent van de leerlingen weleens een wapen mee naar school heeft genomen, wapens verkocht heeft op school of een wapen gebruikt heeft. Negen procent van de scholieren geeft aan dat andere leerlingen wapens mee naar school nemen en vijf procent zegt dat er wapens gebruikt zijn op school door anderen dan zichzelf. Ook hier weet het grootste deel van de leerlingen niet of de schoolleiding optreedt tegen wapengebruik op school, een van de vijf zegt dat er niets tegen gedaan wordt en elf procent vindt dat de school hier wel tegen optreedt.

Figuur 6.12: Wapenbezit van vo leerlingen

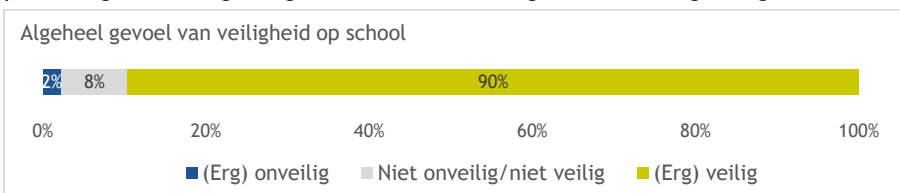
6.3.3 Gevoel van veiligheid op school

Tevreden zijn over je school vormt een aanwijzing van de door leerlingen ervaren veiligheid op school. Uit een viertal Venstervragen blijkt dat 87 procent van de scholieren zich veilig voelt op school, twee derde heeft het naar zijn zin op school en bijna driekwart is tevreden over de sfeer op school (figuur 6.13). Bijna acht van de tien scholieren vinden het leuk om met andere leerlingen van school om te gaan.

Figuur 6.13: Tevredenheid over school

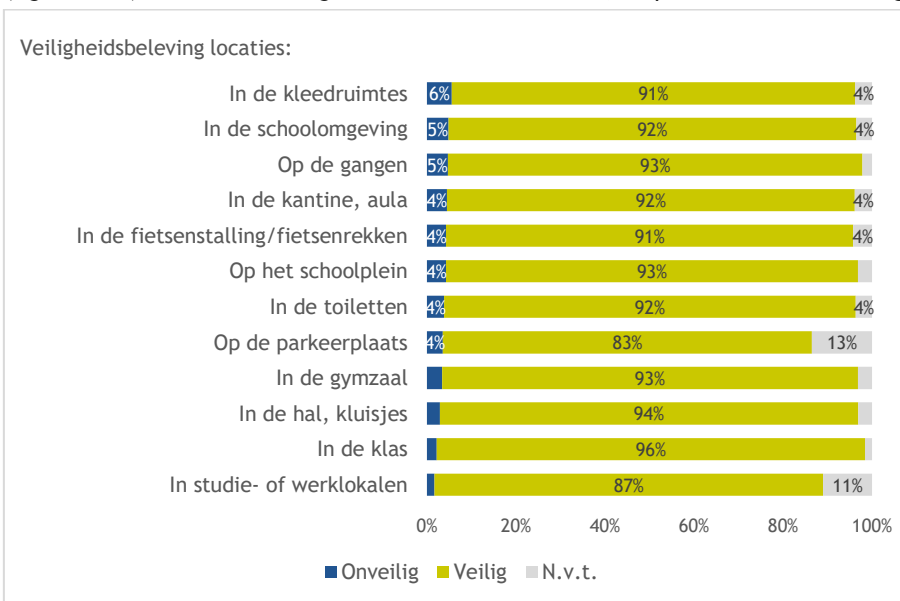
Het algehele gevoel van veiligheid op school is hoog, zo blijkt uit de volgende scores (figuur 6.14). Twee procent voelt zich (erg)onveilig op school en veruit de meerderheid (90%) zegt zich veilig te voelen. Dit percentage komt nagenoeg overeen met de vraag naar het veiligheidsgevoel uit de Venstervragen.

Figuur 6.14: Veiligheidsgevoel op school van leerlingen

Onveilige plekken

Het minst veilig voelen scholieren zich in de kleedruimtes, in de omgeving van de school of op de gangen (figuur 6.15). Het meest veilig voelt men zich in de klas; 96 procent van de leerlingen voelt zich daar veilig.

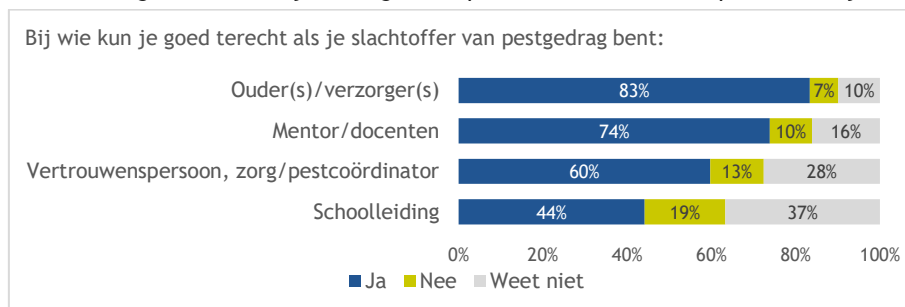
Figuur 6.15: Veilige en onveilige plekken op school

Vergroten van veiligheid op school

Een kwart van de leerlingen vindt dat er op verschillende plekken op school de veiligheid vergroot moet worden. De twee plekken die daarbij het vaakst werden genoemd, zijn de gangen en de kantine/aula, gevolgd door de fietsenstalling, schoolomgeving en het schoolplein. Driekwart van de leerlingen vindt dat de veiligheid op de diverse schoolplekken goed genoeg is en geen verbetering behoeft.

Beschikbare meldplek voor onveilige situaties

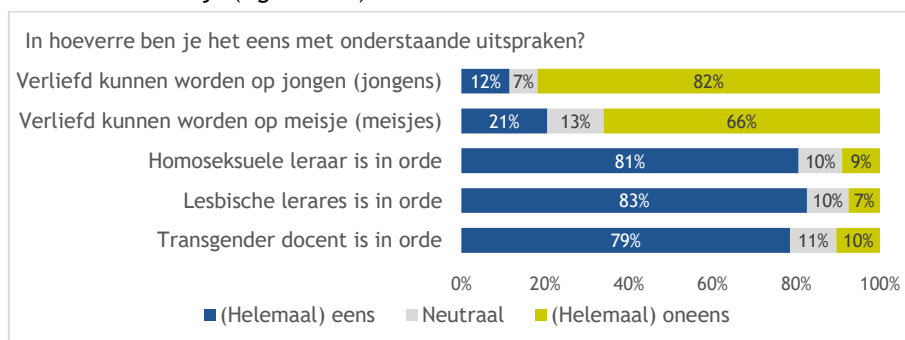
Aan leerlingen is gevraagd om aan te geven bij wie ze terecht kunnen, mochten ze in de situatie komen dat ze gepest worden (figuur 6.16). De meeste leerlingen denken bij hun ouders terecht te kunnen (83%). Driekwart denkt in zo'n situatie naar de mentor of een docent toe te stappen. Zes van de tien leerlingen menen dat ze dan bij een vertrouwenspersoon, zorg- of pestcoördinator terecht kunnen. Ook de schoolleiding is in beeld bij leerlingen: 44 procent denkt met het probleem bij de leiding terecht te kunnen.

Figuur 6.16: Aanspreekpunt voor slachtoffers van pestgedrag

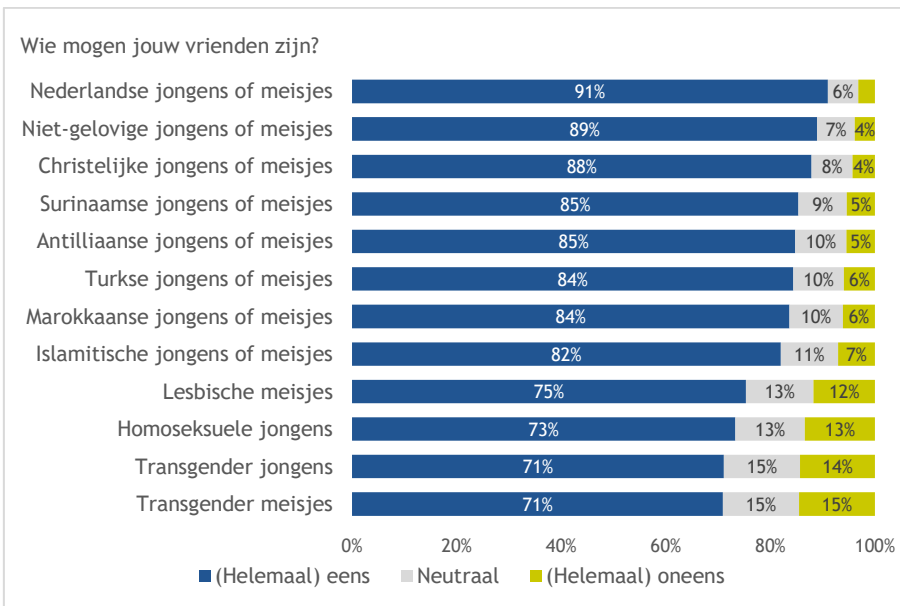
6.3.4 LHBT-acceptatie en geloof

In de Veiligheidsmonitor is aandacht besteed aan de houding van leerlingen ten opzichte van lesbiennes, homo's, biseksuelen en transgenders (LHBT). Ook is gevraagd naar hun houding ten opzichte van leerlingen met diverse geloofsovertuigingen. Voor een veilig schoolklimaat is het belangrijk dat leerlingen en docenten zichzelf kunnen zijn (figuur 6.17).

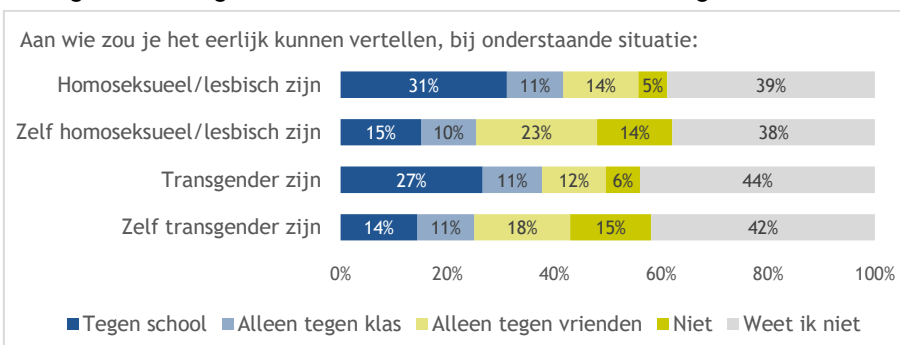
Figuur 6.17: LHBT-acceptatie

Leerlingen hebben een zekere tolerantie ten opzichte van LHBT-docenten (figuur 6.18). Acht van tien leerlingen vinden het helemaal oké om van een homoseksuele, lesbische of transgender leraar les te krijgen. Op de vraag of ze als jongen of als meisje verliefd zouden kunnen worden op iemand van hetzelfde geslacht, zegt 12 procent van de jongens en 21 procent van de meisjes dat dit wel zou kunnen. De acceptatie van medeleerlingen met of zonder geloofsovertuiging of met een andere geloofsovertuiging, ligt tussen de 82 en 91 procent van de leerlingen; geloofsovertuiging maakt hen niets uit bij het aangaan van vriendschappen. Vergelijken we de groepen onderling, dan blijkt dat men het minst vaak tolerant is ten opzichte van een transgender meisje (geboren in jongenslichaam) en transgender jongen (geboren in meisjeslichaam), gevolgd door homoseksuele jongens en lesbische meisjes. Tussen 12-15 procent van de leerlingen wil liever niet met hen bevriend zijn. Deze cijfers zeggen meer over de mate van LHBT-acceptatie van leerlingen, dan een eventuele verliefdheid op iemand van hetzelfde geslacht.

Figuur 6.18: Acceptatie van geloof en seksuele oriëntatie

Tot slot is gevraagd naar de gewenste openheid over de seksuele geaardheid bij leerlingen (figuur 6.19). De vraag is als volgt gesteld: ‘Stel je voor een jongen of meisje uit jouw klas is homo, lesbisch of transgender. Kan hij of zij dat open op school vertellen?’ Vervolgens is de vraag gesteld of ze zelf open zouden zijn over hun eigen seksuele geaardheid als die anders is dan hetero. In figuur 5.19 zien we het volgende beeld.

Figuur 6.19: Openheid over seksuele geaardheid

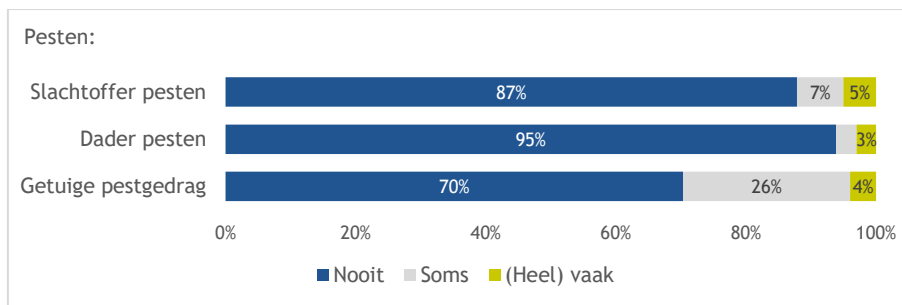
Leerlingen vinden dat medeleerlingen vaker volledige openheid kunnen geven (op school, in de klas) van hun seksuele geaardheid dan wanneer het henzelf aangaat. Circa vier van de tien leerlingen vindt dat iemand dat op school of in de klas moet vertellen dat hij of zij homoseksueel, lesbisch of transgender is. Zelf vinden ze het geven van die openheid lastiger; een kwart geeft aan daarvoor wel te willen uitkomen op school of in de klas en driekwart zou daar alleen open over zijn tegen vrienden of helemaal niet.

6.4 Pesten, discriminatie en sociale uitsluiting op school

Pesten op school is een hardnekkig fenomeen en helaas van allen tijden. Om elke leerling een veilige leeromgeving te bieden is het uitermate belangrijk dat pesten wordt tegengegaan en dat daar preventief en actief op wordt gestuurd. Gedragsregels en afspraken omtrent ongewenste omgangsvormen helpen daarbij. Ook het stimuleren van de meldings- en aangiftebereidheid, evenals het inzichtelijk maken van de aard en de omvang van het pesten zijn daarbij behulpzaam. De school dient, als de cijfers omtrent pesten daartoe aanleiding geven, het veiligheidsbeleid aan te scherpen of beter te verankeren in het schoolbeleid.

6.4.1 Pesten

In 2021 zegt 95 procent van de leerlingen in het voortgezet onderwijs dat ze (bijna) nooit gepest worden. Dat was in 2018 ook zo.⁸ Vijf procent van de scholieren wordt vaak tot zeer vaak gepest (figuur 6.20). Dat houdt in dat zij minstens een keer per maand, wekelijks of dagelijks zijn gepest. Zeven procent wordt soms gepest; dat is minder dan een keer per maand. In vergelijking met 2018 is pesten in 2021 stabiel gebleven. Drie procent zegt zelf te pesten (vaak/zeer vaak) en twee procent doet dat soms. Een kwart van de leerlingen geeft aan soms getuige te zijn geweest dat andere leerlingen werden gepest op school (figuur 5.18). Vier procent zegt heel vaak gezien te hebben dat anderen werden gepest.

Figuur 6.20: Omvang van pesten

In de volgende twee paragrafen staan we uitgebreid stil bij de slachtoffers en daders van pesterijen. Op welke manier en door wie worden scholieren gepest, op welke plaatsen gebeuren de pesterijen en waarom worden zij gepest? Verder gaan we in op de vraag of slachtoffers van pesten hiervan ook melding maken of aangifte doen en bij wie. Daarna maken wij het pestgedrag van de daders inzichtelijk. Wie pesten zij en waarom doen ze dat? Worden zij aangesproken op hun pestgedrag door anderen (medeleerlingen of leraren) en wordt hen gevraagd c.q. gesommeerd ermee te stoppen?

6.4.2 Slachtoffers van pesten

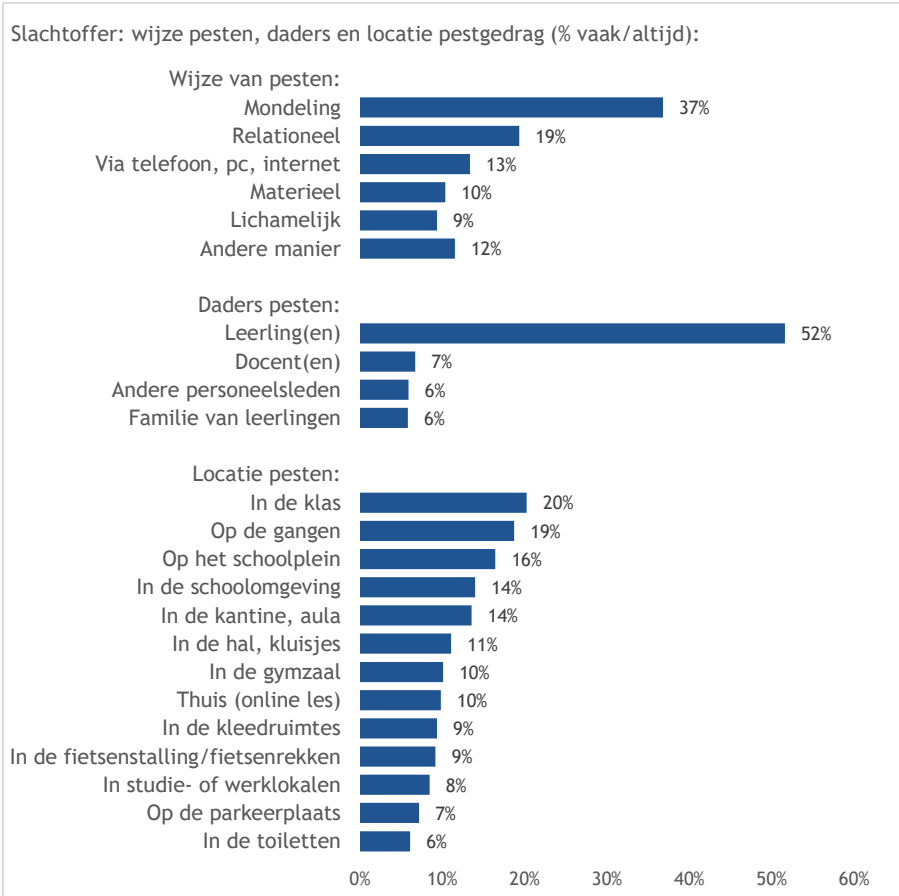
Hoe en door wie wordt er gepest?

Hoe worden scholieren gepest? We lichten hier alleen de groep uit die vaak tot zeer vaak gepest wordt (minstens 1 keer per maand, wekelijks tot dagelijks). We zien dat het mondeling pesten het vaakst voorkomt (37%). Dat wil zegen dat de gepeste scholier wordt uitgescholden of uitgelachten, dat er over hem of haar geroddeld wordt of beledigd wordt. Een op de vijf gepeste leerlingen wordt buitengesloten, genegeerd of mag niet meedoen. Dat wordt relationeel pesten genoemd. Digitaal pesten (foto's, teksten of video's via bv. Whatsapp, Instagram, Snapchat) van leerlingen is in 2021 licht (twee procentpunten) toegenomen in vergelijking met 2018. Kwam dit in 2018 in 20 procent van de gevallen voor, in 2021 komt dat bij 22 procent voor. Daders zijn meestal andere leerlingen (52%), in sommige gevallen een leraar (7%) of een andere medewerker van de school (6%). Dat betekent dat 13 procent van de gepeste leerlingen aangeeft dat ze gepest worden door personen die hen juist zouden moeten beschermen.

Waar wordt er gepest en door wie?

Het pesten vindt meestal plaats in de klas (20%), op de gangen (19%) of op het schoolplein (16%). Op de plek waar leerlingen zich het meest (erg) onveilig voelen, namelijk in de kleedruimtes, vindt negen procent van de pesterijen plaats (figuur 6.21). In ongeveer de helft (52%) van de gevallen zijn het medeleerlingen die pesten; in 7 procent wordt een docent aangewezen als dader en in 6 procent een andere medewerker van school.

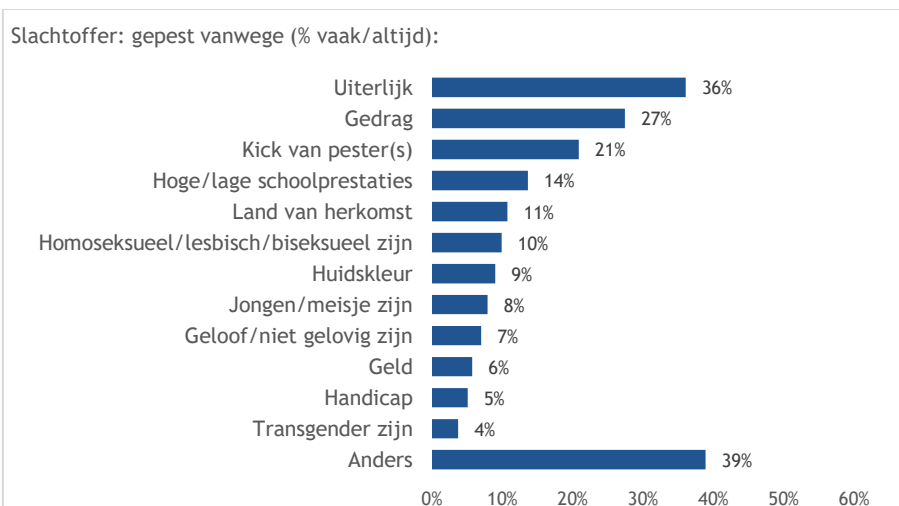
⁸ Cijfers uit de Veiligheidsmonitor 2018 zijn niet opgenomen in de figuren.

Figuur 6.21: Manier van pesten, door wie en waar

Waarom wordt iemand gepest?

De belangrijkste redenen waarom iemand wordt gepest zijn het uiterlijk van iemand (36%), het gedrag van iemand (27%) waarin aanleiding wordt gezien om te pesten of gewoon vanwege de kick (figuur 6.22).

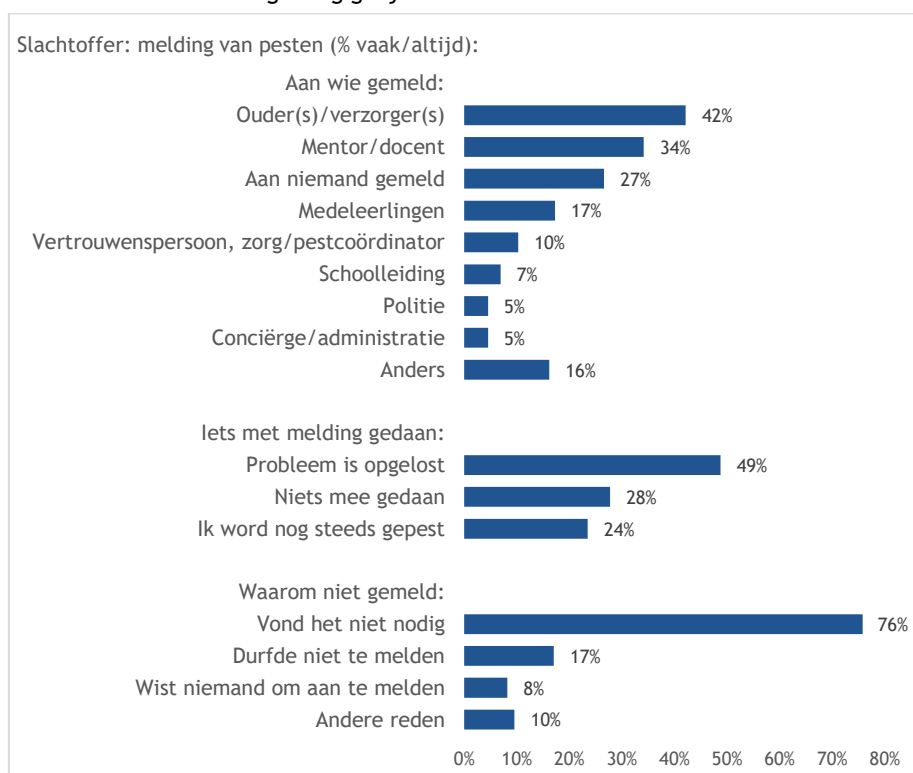

Figuur 6.22: Reden van pesten

Uit een nadere analyse van de open antwoordcategorie ‘anders’ (39%) blijkt dat veel slachtoffers van pesterijen helemaal niet weten waarom ze gepest worden, of dat ze gepest worden om wie ze zijn of wat ze doen. Pesterijen vanwege zijn of haar seksuele geaardheid komt in tien procent van de gevallen voor en in vier procent wordt iemand gepest vanwege het transgender zijn. In 2021 worden leerlingen vaker gepest vanwege hun uiterlijk (45%) en minder vaak vanwege hun gedrag (35%) dan in 2018.

Meldingsbereidheid

Het is niet altijd vanzelfsprekend dat iemand meldt dat hij of zij wordt gepest (figuur 6.23). Ruim een kwart van de gepeste leerlingen (27%) vertelt het aan niemand; een toename ten opzichte van 2018 toen 13 procent het pesten niet meldde. Vaak vindt men het niet nodig om het pesten te melden (76%) en ook dit is een forse toename ten opzichte van 2018 toen 49 procent het niet nodig vond om te melden. Zeventien procent durft het niet te melden (was in 2018 40%) en acht procent weet niet bij wie dat gemeld kan worden en dat is nagenoeg gelijk aan 2018.

Figuur 6.23: Melding van pesten en gevolgen

In de meeste gevallen zijn het de ouders aan wie het pesten verteld wordt (42%), gevolgd door de mentor of docent (36%). Tien procent meldt het aan een vertrouwenspersoon, zorg- of pestcoördinator op school. Vijf procent meldt de pesterijen bij de politie. Kennelijk gaat het dan om dusdanige ernstige vormen van pestgedrag die mogelijk strafbaar zijn. In de helft van de gemelde pesterijen wordt het probleem opgelost. Echter, in de andere helft is er niets met de melding gedaan of is het pesten niet gestopt.

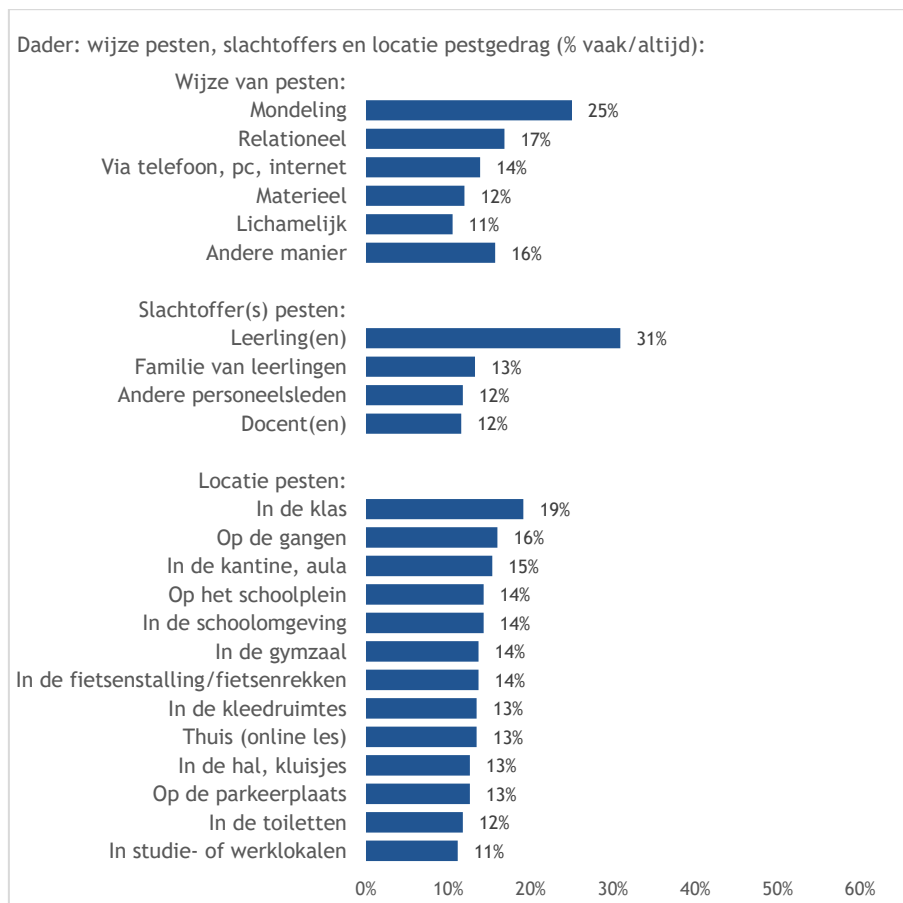
6.4.3 Daders van pestgedrag

We zagen in figuur 5.21 dat medeleerlingen in meer dan de helft van de gevallen (52%) als daders worden aangewezen door leerlingen die vaak/altijd gepest worden. In zeven procent worden docenten door leerlingen als dader van pesten aangewezen en in zes procent andere personeelsleden van school. In sommige gevallen (6%) zijn leerlingen gepest door familieliden (bijv. broers of zussen) van medeleerlingen. Wat zeggen de daders nu zelf over hun pestgedrag: wie pesten zij, op welke manier, waar en waarom?

En worden zij op hun pestgedrag aangesproken, door wie en heeft dat iets veranderd? Ook hier lichten wij alleen de groep daders uit die minstens 1 keer per maand of vaker iemand anders pesten.

Wie pesten zij?

Van de ondervraagde scholieren zegt zes procent weleens iemand gepest te hebben: drie procent doet dat minder dan 1 keer per maand en de andere drie procent doet dat vaker dan 1 keer per maand tot dagelijks (figuur 6.24). Zij pesten vooral medeleerlingen (31%), familieleden van leerlingen (13%), personeel van school (12%) of docenten (12%).

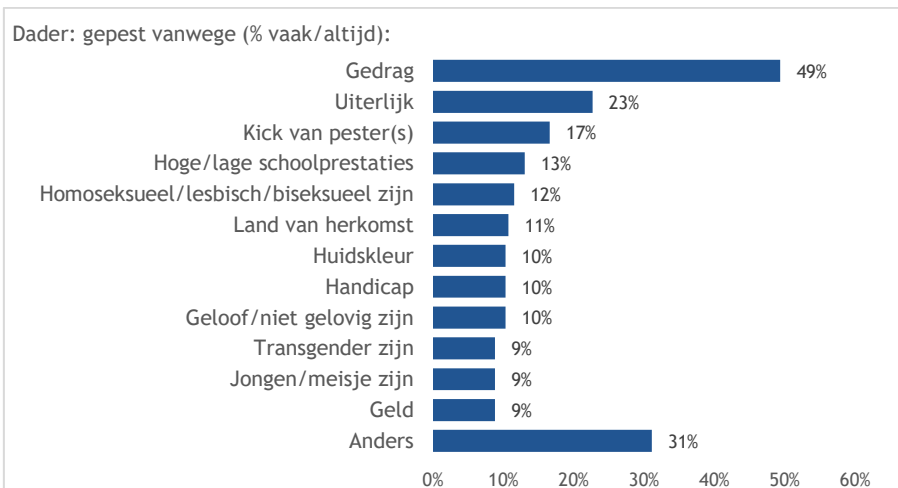
Figuur 6.24: Daders, slachtoffers en locaties van pesten

Hoe en waar wordt er gepest?

Slachtoffers worden door de pesters vooral verbaal ongewenst bejegend (25%); ze worden door hen uitgescholden, uitgelachen of beledigd. De plekken waar pesters het vaakst toeslaan zijn in de klas (19%), op de gangen (16%) en in de kantine of aula van de school (15%).

Waarom wordt er gepest?

Daders zeggen dat ze andere leerlingen pesten vanwege hun gedrag (49%), hun uiterlijk (22%) of omdat ze een kick krijgen van het pesten (17%, figuur 6.25). In twaalf procent van de gevallen pesten zij iemand vanwege zijn of haar seksuele geaardheid en negen procent van de daders zegt iemand te hebben gepest omdat deze transgender is. Drie van de tien leerlingen (31%) zeggen te pesten vanwege een andere reden. Zij zeggen te pesten: (1) gewoon vanwege de grap, er niet echt een reden voor is en het meer plagerijen zijn; (2) ze zelf ook gepest worden (terug pesten), vroeger zelf zijn gepest of ze pesten een leerling omdat die pest; (3) het pesten voortkomt uit irritaties die de ander opwekt.

Figuur 6.25: Reden van pesten door ouders

Aangesproken op pestgedrag

Zijn leerlingen die pesten weleens aangesproken op hun gedrag? Uit ons onderzoek blijkt dat een op de drie leerlingen die vaak/altijd pesten door niemand op de pesterijen is aangesproken (figuur 6.26). Twee derde van de ouders wordt wel aangesproken op het pestgedrag. Dat gebeurt vooral door mentoren of docenten, ondersteunend personeel, schoolleiding en/of een zorg- of pestcoördinator. Bij een op de vijf ouders heeft dit ertoe geleid dat deze met pesten is gestopt. Twee derde is ook gestopt met pesten, maar niet als gevolg van het feit dat iemand hen daarop heeft aangesproken. Zeventien procent zegt nog steeds te pesten, ondanks dat men op het pestgedrag is aangesproken. Een vijfde deel van de ouders is door iemand anders aangesproken op zijn pestgedrag. We hebben hier naar gekeken, maar de meeste antwoorden zijn niet bruikbaar. Enkeligen geven aan zelf te zijn gestopt met pesten.

Figuur 6.26: Aanspreken van ouders op pestgedrag

6.5 Ervaringen slachtoffers van geweld

Vormen van (gewelds)incidenten

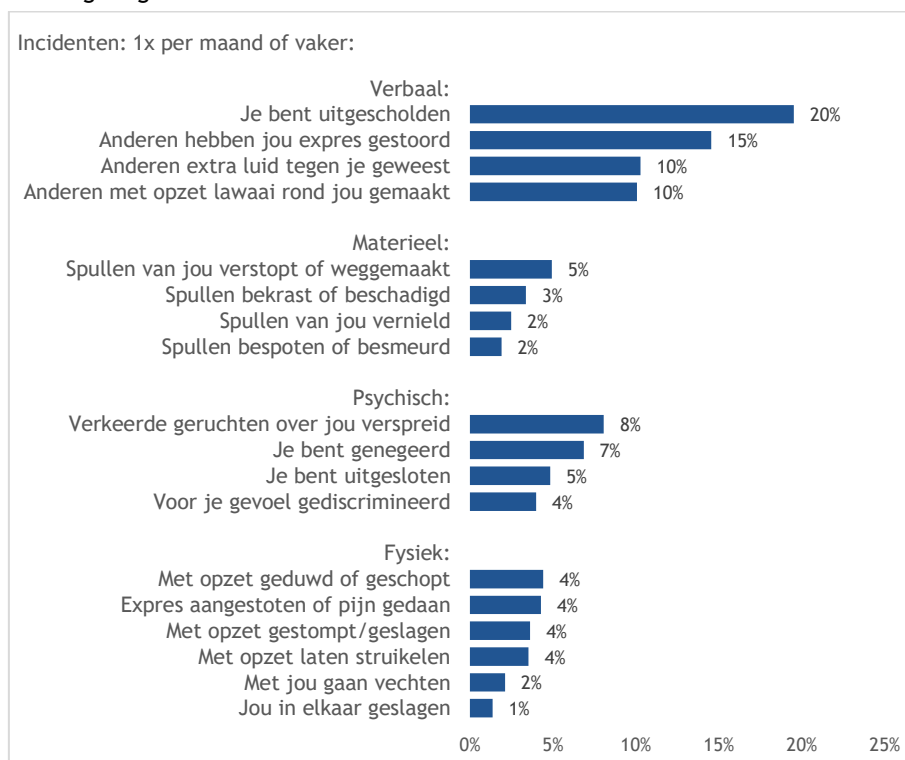
Alle leerlingen zijn gevraagd naar hun ervaringen met verschillende vormen van geweldsincidenten op school (in de vragenlijst vervelende gebeurtenissen genoemd). De afname van de Veiligheidsmonitor heeft tussen maart en juni 2021 plaatsgevonden. Gevraagd werd bij de beantwoording terug te kijken naar de periode vanaf de zomervakantie in 2020. Het betreft dus een tijdsperiode van circa 4-6 maanden, afhankelijk van wanneer de vragenlijst precies is afgenomen.

Er zijn meerdere vormen van (gewelds)incidenten aan de orde gesteld: verbaal geweld, materieel geweld, psychisch en fysiek geweld. In totaal gaat het om 35 vervelende gebeurtenissen (items). Steeds werd er per item gevraagd hoe vaak men met deze specifieke vervelende gebeurtenis in aanraking was geweest. Uit de analyse van de gegevens blijft dat 37 procent van de leerlingen over een periode van 4-6 maanden nooit iets heeft meegemaakt en 63 procent heeft ooit een of meerdere van de 35 onderscheiden gewelds-incidenten aan den lijven ervaren.

In de figuren 5.25, 5.26 en 5.27 zijn alleen de percentages opgenomen van scholieren die vaker dan 1 keer per maand te maken hebben gehad met een/of meerdere vervelende gebeurtenissen. Vervolgfragen over een bepaald incident, bijvoorbeeld naar de plek waar iets heeft plaatsgevonden, zijn alleen gesteld aan de groep scholieren die ooit iets heeft meegemaakt.

Aard en omvang van (gewelds)incidenten

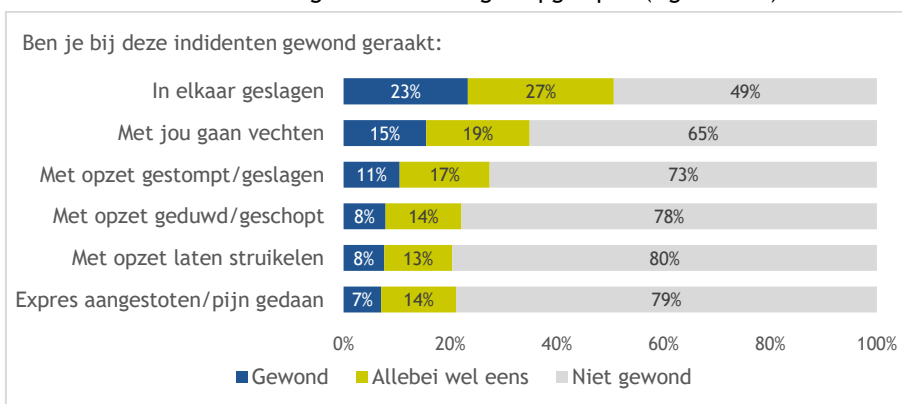
Verbaal en psychische vormen van geweld komen het vaakst voor. Scholieren hebben minder vaak te maken gehad met fysiek of materieel geweld (figuur 6.27). Twintig procent van de leerlingen geeft aan dat ze vaker dan 1 keer per maand zijn uitgescholden en vijftien procent is vaak opzettelijk gestoord. Over acht procent van de scholieren zijn er verkeerde geruchten verspreid en zeven procent geeft aan te zijn genegeerd of buitengesloten. Tussen twee en vijf procent heeft te maken gehad met materieel geweld, bijvoorbeeld dat er spullen zijn verstopt of weggemaakt. Vier procent heeft fysiek geweld ervaren. Deze leerlingen zijn met opzet geduwd of geschopt, expres pijn gedaan, geslagen of zijn met opzet pootje gelicht. Twee procent is ongewild betrokken geraakt bij een vechtpartij en één procent is door iemand in elkaar geslagen.

Figuur 6.27: Aard en omvang van (gewelds)incidenten

Aan de groep leerlingen die te maken kregen met een of meerdere vormen van fysiek geweld, is gevaagd of zij daarbij gewond zijn geraakt (bijv. een bloed neus, blauw oog, ernstigere verwondingen). Van degenen die in elkaar geslagen zijn, is bijna een kwart daarbij gewond geraakt en bijna eveneens een kwart is daarbij de ene keer wel en de andere keer niet verwond.

Vechtpartijen leiden in 15 procent van de gevallen altijd tot een verwonding van het slachtoffer en een vijfde deel raakt de ene keer wel en de andere keer niet gewond. Bij de 'lichtere' vormen van fysiek geweld zijn tussen de zeven en elf procent gewond geraakt. En tussen de 14 en 17 procent heeft de ene keer wel en de andere keer geen verwondingen opgelopen (figuur 6.28).

Figuur 6.28: Verwondingen bij (gewelds)incidenten

Bedreiging en intimidatie

In één tot drie procent van de gevallen zijn scholieren geïntimideerd of bedreigd (figuur 6.29). Ook hier gaat het weer incidenten die vaker dan 1 keer per maand zijn gebeurd. Het vaakst zijn scholieren bedreigd door anderen met de bedoeling om hen bang te maken.

Figuur 6.29: Intimidatie, seksueel grensoverschrijdend gedrag/geweld, extremisme

Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Vijf procent van scholieren heeft minstens een keer per maand te maken gehad met seksueel grensoverschrijdende opmerkingen van anderen (figuur 5.27). Betast of ongewenst aangeraakt is twee procent van de leerlingen en dat ook vaker dan 1 keer per maand.

Eén procent werd gedwongen tot het verrichten van seksuele handelingen en in dezelfde mate werd er van scholieren seksueel getint materiaal verspreid.

Stelen en dwang

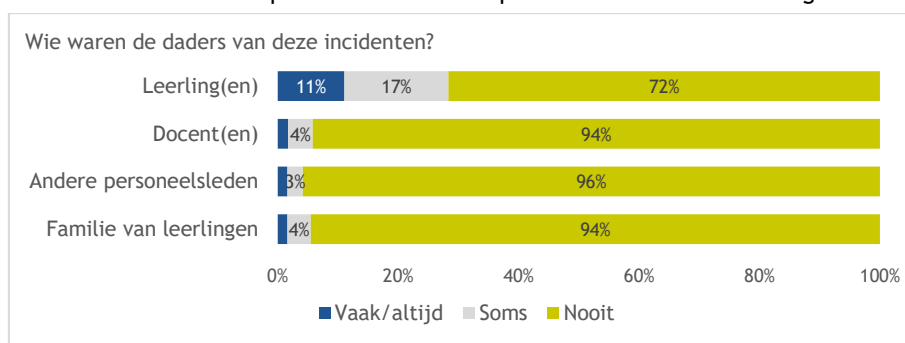
Er zijn ook scholieren waarvan spullen zijn gestolen (2%) of dat er ingelogd is op hun devices zonder toestemming (2%). Bij één procent is er geweld gebruikt bij de beroving. Een ander vervelend en gevaarlijk incident is als scholieren tegen hun wil gedwongen worden om drugs of andere verdovende middelen te gebruiken: één procent van de scholieren heeft daar mee te maken gehad (figuur 6.29).

Extremisme en radicalisering

Vier procent van de leerlingen heeft (vaker dan 1 keer per maand) incidenten of geweld jegens hen meegemaakt door iemand met extreme ideeën of gedrag (religieus extremisme, wit extremisme of andere vormen van extremisme of radicalisering). Zie hiervoor ook figuur 6.29.

Daders en locatie van geweldsincidenten

Meestal zijn het leerlingen van school die deze (gewelds)incidenten veroorzaken (12%), in vier procent zijn het docenten en in drie procent wordt ander personeel van de school aangewezen als dader (figuur 6.30).

Figuur 6.30: Wie zijn daders van (gewelds)incidenten?

Deze geweldsincidenten richting leerlingen vinden meestal plaats op het schoolplein (6%), in de omgeving van de school (5%), op de gangen (5%) of in de kantine/aula van de school (5%). Zie figuur 6.31.

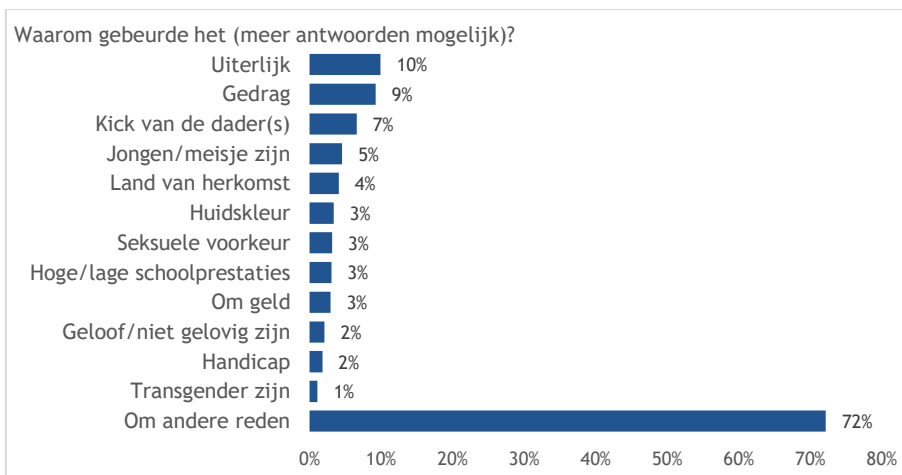

Figuur 6.31: Waar vinden de (gewelds)incidenten plaats?

Waarom gebeurde het geweld?

Scholieren die geconfronteerd zijn met (gewelds)incidenten, geven aan dat dit door hun uiterlijk kwam (10%), hun gedrag (9%), een jongen of meisje zijn (5%), huidskleur (3%) of vanwege het land van afkomst (4%). Zes procent geeft aan dat dit waarschijnlijk gewoon voor de kick van de dader was (figuur 6.32).

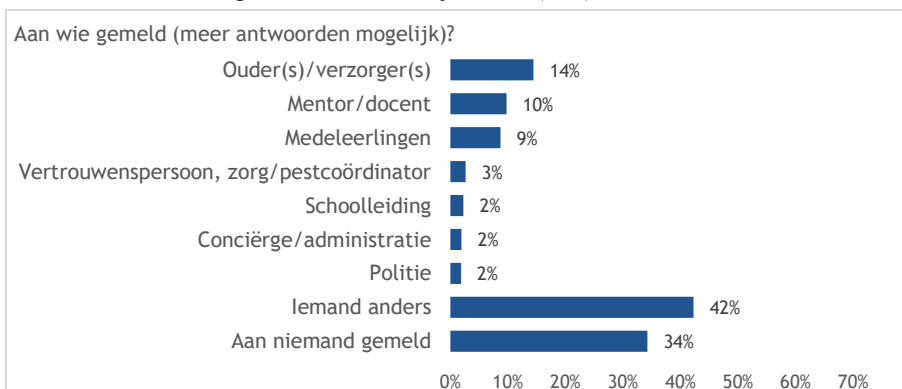
Een groot deel van de leerlingen gaf een andere reden aan waarom zij met een (gewelds)incident in aanraking zijn gekomen. De vaakst genoemde redenen waarom dat gebeurde zijn: (1) gewoon voor de grap of de lol, stoer willen doen of vriendschappelijk gestoei onder elkaar, (2) het niet weten, (3) omdat ze zijn wie ze zijn: anders of raar, dik of dun, te lang of te klein, haarkleur, merk- of merkloze kleding, snel huil, geen borsten of adhd heb. En als laatste geven leerlingen aan dat (4) anderen hen gewoon niet mogen.

Figuur 6.32: Reden van het geweld richting leerlingen

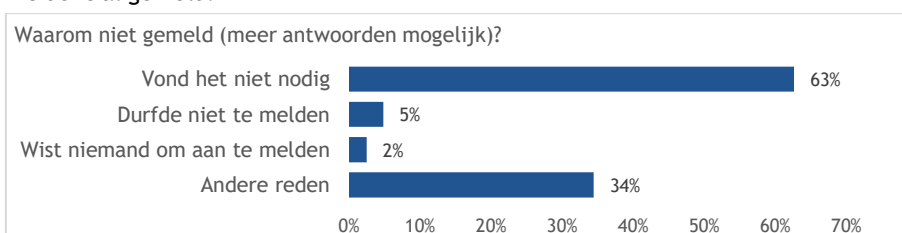
Meldingsbereidheid van (gewelds)incidenten

Dit soort (gewelddadige) incidenten wordt lang niet altijd gemeld (figuur 6.33). Een derde van de leerlingen die dit hebben meegemaakt, heeft hiervan geen melding gedaan met als belangrijkste reden dat ze het niet nodig vonden (63%). Vijf procent durfde het incident niet te melden (figuur 6.34). Twee derde heeft dit soort incidenten wel gemeld, meestal bij ouders (14%) of een mentor/docent van de school (9%).

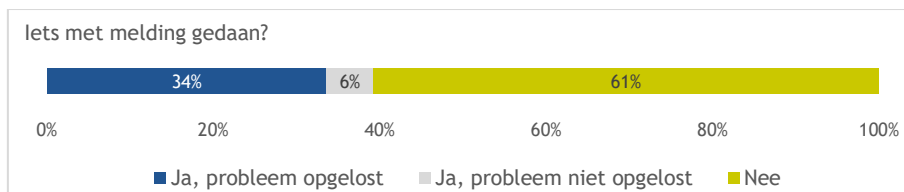
Figuur 6.33: Meldingsbereidheid van (gewelds)incidenten

Circa drie van de tien leerlingen hebben om een andere reden geen melding gedaan van het incident (figuur 6.34). De meest genoemde reden om geen melding te doen zijn: (1) het was een grap, voor de lol of gewoon niet zo heftig, (2) een docent of conciërge was erbij, (3) geen zin of (4) iemand anders had het incident al gemeld.

Figuur 6.34: Waarom is het (gewelds)incident niet gemeld?

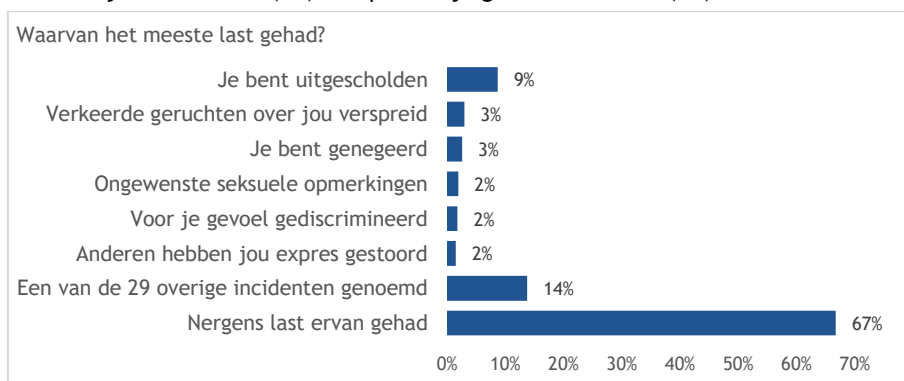
In zes van de tien gevallen is er niets met de melding gedaan; in vier van de tien meldingen is er wel daadwerkelijk iets ondernomen (figuur 6.35). Het melden van incidenten heeft er niet altijd toe geleid dat iemand niet meer werd lastiggevallen. Zes procent van de slachtoffers werd nadien nog steeds lastiggevallen. In 33 procent van de gevallen werd het probleem opgelost; het slachtoffer werd daarna niet meer lastiggevallen.

Figuur 6.35: Gevolgen van de melding van het (gewelds)incident

Impact van het geweld

Van de leerlingen die ooit een geweldsincident hebben meegemaakt, geeft twee derde aan daar geen erge last of hinder van te hebben gehad (figuur 6.36). Een derde heeft er wel erge last van overgehouden. Zes vervelende gebeurtenissen springen eruit. Uitgescholden worden, vinden de meeste slachtoffers het ergste (9%). Genegeerd worden, is ook een vervelende gebeurtenis waarvan de slachtoffers veel hinder ondervinden (3%), net als er verkeerde geruchten of leugens zijn verspreid over iemand (3%). Als er over het slachtoffer seksueel getinte opmerkingen zijn gemaakt, leidt dit tot een ervaren last bij twee procent, net als bij discriminatie (2%) en opzettelijk gestoord worden (2%).

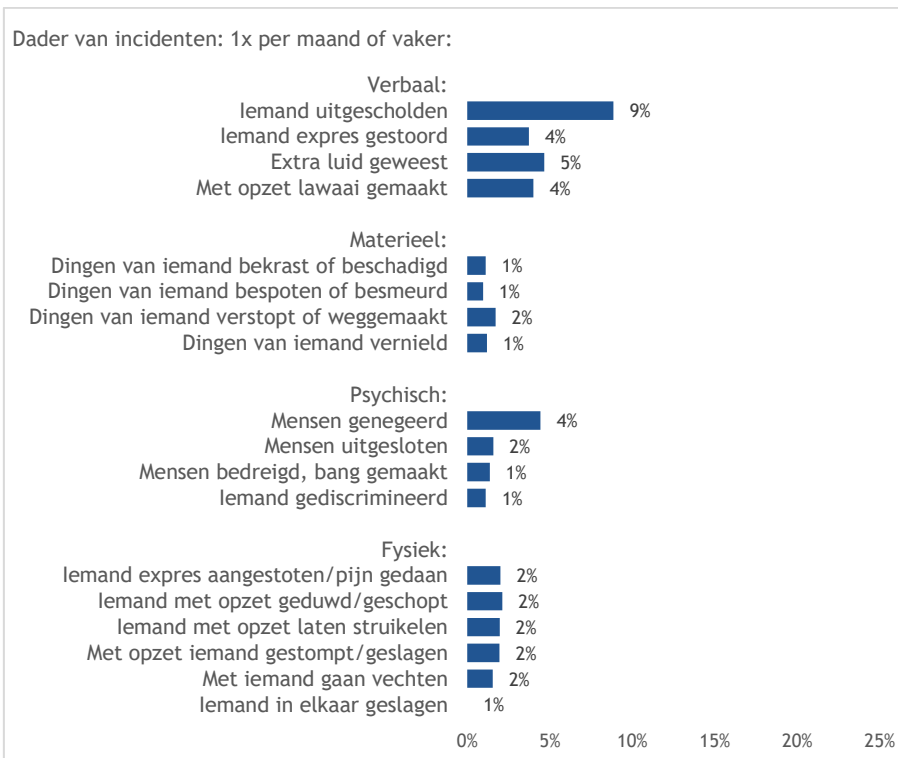
Figuur 6.36: Incidenten met de grootste impact op het slachtoffer

6.6 Ervaringen daders van (gewelds)incidenten

Een derde deel van de leerlingen in het voortgezet onderwijs heeft weleens een of meerdere vervelende dingen gedaan op school. Twee derde zegt nooit dader te zijn geweest van een (gewelds)incident. In de navolgende figuren presenteren wij alleen de (gewelds)incidenten die door daders minstens 1 keer per maand (of vaker) zijn gedaan.

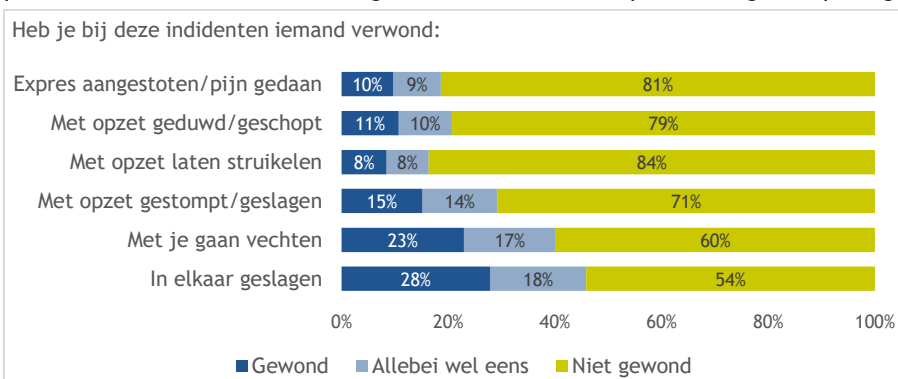
Aard en omvang van (gewelds)incidenten

Daders maken zich het vaakst schuldig aan uitingen van verbaal geweld: iemand uitschelden (9%) of opzettelijk luidruchtig zijn (5%). Psychisch geweld komt ook voor, maar in mindere mate: vier procent van de daders zegt weleens iemand genegeerd te hebben of buitengesloten. Daders maken zich ook schuldig aan fysieke incidenten (2%), bijvoorbeeld iemand opzettelijk pijn doen, schoppen of slaan (figuur 6.37).

Figuur 6.37: Aard en omvang (gewelds)incidenten door daders

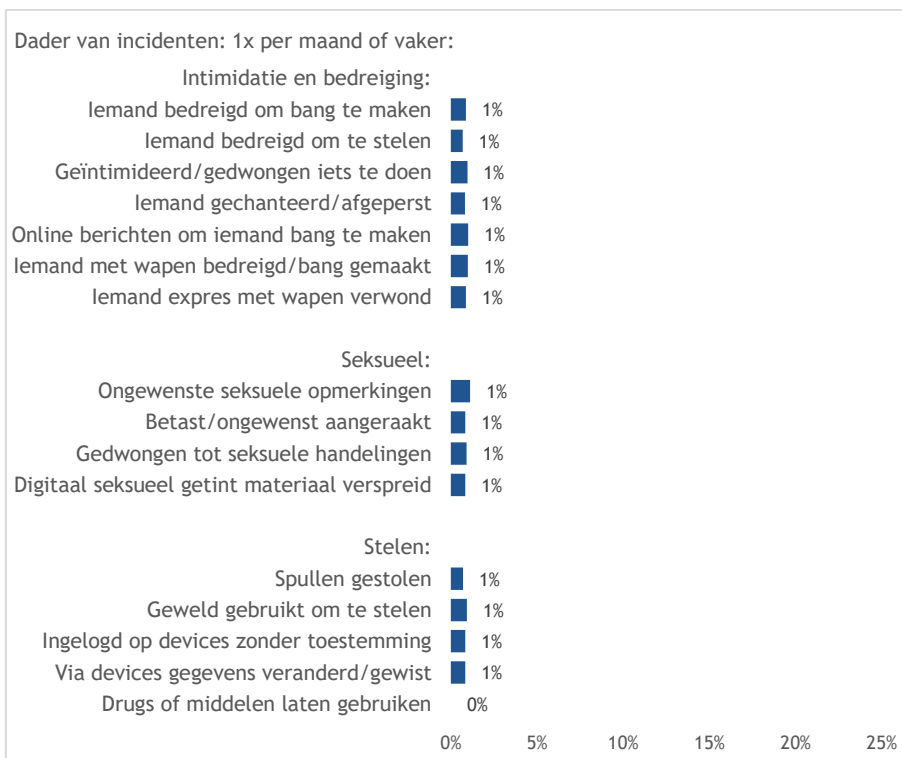
Vinden er fysieke (gewelds)incidenten plaats, dan leidt dat volgens de daders best vaak tot verwondingen (figuur 6.38). Als er iemand in elkaar is geslagen (1%), dan heeft de dader daarbij in 28 procent van de gevallen iemand verwond. Bij een vechtpartij raakt een kwart van de slachtoffers gewond en vijftien procent van de slachtoffers raakt gewond als deze met opzet werd gestompt of geslagen.

Figuur 6.38: Verwondingen bij (gewelds)incidenten door daders

Andere (gewelds)incidenten

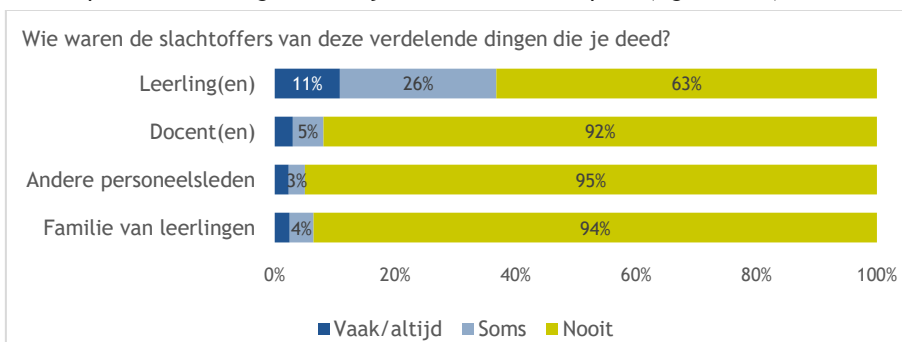
Daders maken zich in één procent van de gevallen schuldig aan bedreigingen, intimidatie, seksueel grensoverschrijdend gedrag, het stelen van spullen of dwingen iemand tot gebruik van drugs of andere verdovende middelen (figuur 6.39).

Figuur 6.39: Intimidatie, seksueel grensoverschrijdend gedrag/geweld door daders

Wie zijn slachtoffers?

De plegers geven aan dat het doorgaans leerlingen zijn (37%) die het mikpunt zijn van (gewelds)incidenten). In acht procent van de gevallen zijn docenten het mikpunt (figuur 6.40).

Figuur 6.40: Slachtoffers van gewelds(incidenten) door daders

Waar vinden de (gewelds)incidenten plaats?

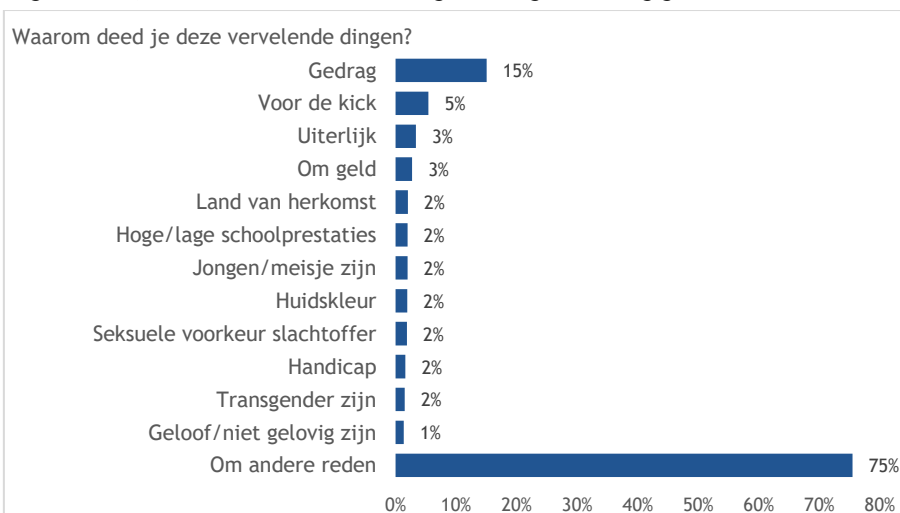
De (gewelds)incidenten vinden het vaakst plaats in de klas, op de gangen, in de kantine/aula van school of op het schoolplein (figuur 6.41).

Figuur 6.41: Waar vinden de geweldsincidenten plaats volgens daders?

Waarom is iemand het mikpunt van (gewelds)incidenten?

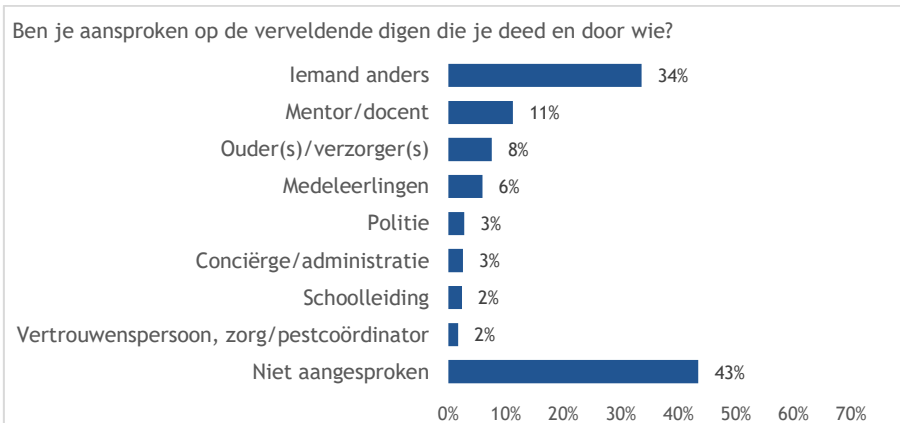
De redenen waarom iemand dit soort (gewelds)incidenten pleegt, zijn divers. Het vaakst doen ze dat vanwege het gedrag van de ander, vanwege de kick of het uiterlijk van iemand. In driekwart van de gevallen wordt iemand vervelend of gewelddadig benaderd om een andere reden (figuur 6.42). We hebben deze nader bekeken. Hieruit blijkt dat leerlingen het (1) vooral voor de grap doen, voor de lof, een beetje rotzooien met vrienden onder elkaar. Of ze deden vervelende tegen anderen uit (2) zelfbescherming of verdediging, omdat ze iets terug wilden doen, iemand willen terugpakken of omdat 'hij/zij eerst hetzelfde deed bij mij'. Anderen geven aan dat ze zich schuldig hebben gemaakt aan vervelende dingen jegens anderen omdat (3) ze hyper of boos waren, zich uitgedaagd voelden, niet goed in hun vel zaten of gewoon uit chagrijn. Ook uit (4) verveling, voor de spanning of om iemand dwars te zitten doen leerlingen weleens vervelende dingen. Als laatste is hier nog noemenswaardig dat een deel aangaf dat (5) het incident per ongeluk was, niet helemaal de bedoeling was of gewoonweg gebeurde.

Figuur 6.42: Reden van het plegen van (gewelds)incidenten

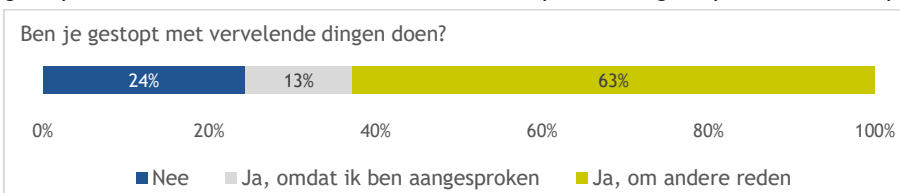
Zijn plegers aangesproken?

In 43 procent van de gevallen is een plegger van (gewelds)incidenten niet aangesproken op de dingen die hij deed (figuur 6.43). In 57 procent gebeurde dat wel, meestal door een medeleerling (34%), iemand van school (19%) of de politie (3%). Kennelijk ging het hier om een ernstig incident.

Figuur 6.43: Aanspreken van plegers van (gewelds)incidenten

Het feit dat plegers zijn aangesproken op de vervelende dingen die ze deden, wil nog niet zeggen dat ze ook daarmee gestopt zijn (figuur 6.44). Een kwart van hen, is nadien niet gestopt. Twee derde is wel gestopt, maar dan om een andere reden. Dertien procent is gestopt omdat ze erop aangesproken waren.

Figuur 6.44: Wel of niet gestopt met plegen van geweldsincidenten

Het ergste incident

Aan de plegers van geweldsincidenten is tot slot gevraagd wat zij zelf het ergste vonden dat ze gedaan hebben (figuur 6.45). Het ergste vonden ze dat ze iemand hadden uitgescholden (36%), gevolgd door iemand te negeren (16%) of met opzet luidruchtig te zijn geweest (7%).

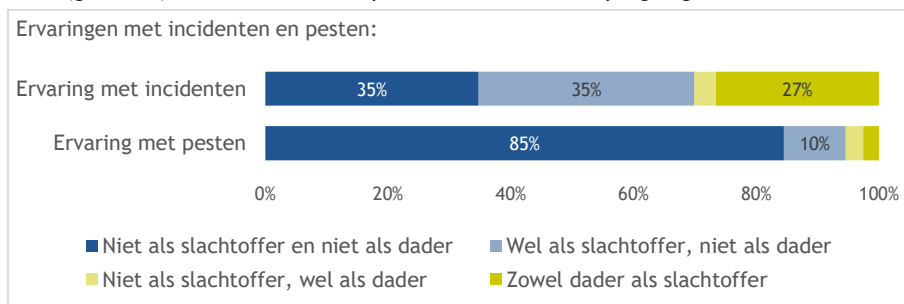

Figuur 6.45: Ergste gepleegde (gewelds)incidenten

6.7 Dader en of slachtoffer

Wie zijn nu de slachtoffers van pesten en (gewelds)incidenten en wie zijn daders? Of kunnen slachtoffers ook daders zijn? Uit een nadere analyse blijkt dat dit laatste inderdaad het geval is (figuur 6.46).

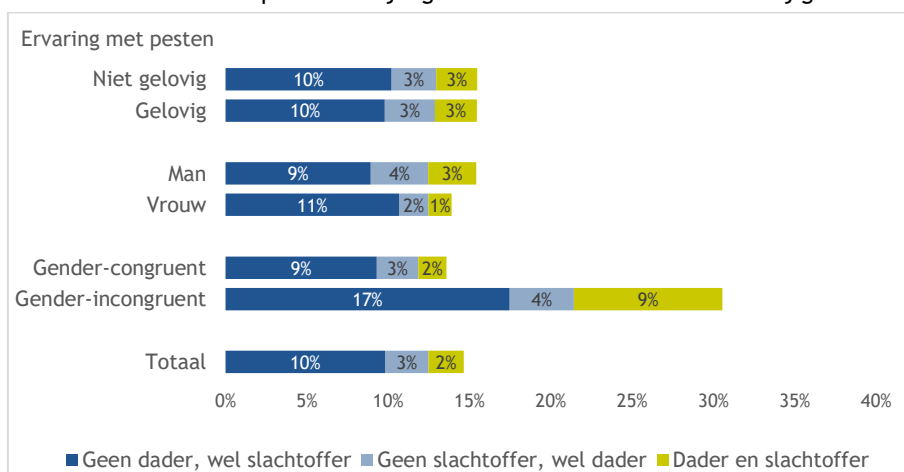
- Pesten: een ruime meerderheid van de scholieren (85%) is noch slachtoffer, noch dader geweest van pesten. Tien procent is wel slachtoffer van pesten geweest, maar heeft zelf nooit gepest. Drie procent is zowel slachtoffer als dader van pesten en eveneens drie procent is alleen dader van pesten en is zelf nooit gepest.
- (Gewelds)incidenten: 35 procent van de scholieren is noch slachtoffer, noch dader van (gewelds)incidenten geweest; 35 procent is wel mikpunt van (gewelds)incidenten geweest, maar heeft zelf geen incidenten gepleegd jegens anderen. Ruim een kwart is zowel dader als slachtoffer van (gewelds)incidenten en vier procent is alleen een plegger geweest.

Figuur 6.46: Daders en/of slachtoffers van (gewelds)incidenten

Verschillen naar geslacht, geloofsovertuiging en gender

Kijken we naar onderlinge verschillen, dan worden meisjes iets vaker gepest dan jongens. Meisjes zijn iets minder vaak dader van pesten dan jongens en minder vaak betrokken bij geweldincidenten (figuur 6.47).

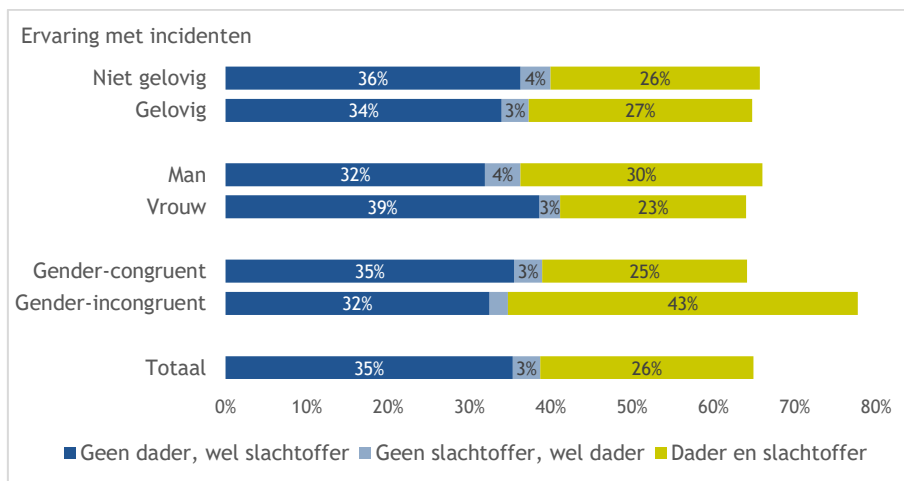

Figuur 6.47: Ervaring met pesten naar geslacht, gender en geloof

Jongeren met een genderincongruentie worden vaker gepest, maar zij pesten zelf ook vaker dan gendercongruente jongeren.⁹ Dat geldt ook voor de betrokkenheid bij (geweld)incidenten: jongeren met een genderincongruentie zijn weliswaar vaker slachtoffer, maar ook vaker plegers van incidenten dan de andere jongeren (figuur 6.48).

De verschillen tussen geslacht en gender zijn significant. Een laatste significante verschil betreft het opleidingsniveau van de ouders (niet in figuur): jongeren met hoogopgeleide ouders zijn minder vaak slachtoffer van incidenten en minder vaak dader en slachtoffer van pesten.

⁹ Om de gender-(in)congruentie te bepalen is het geboortegeslacht (jongen/meisje) vergeleken met de genderidentiteit (hoe voel je je zelf: jongen, meisje, geen van beide, beide, anders). In de gevallen waar deze niet overeenkwamen zijn de leerlingen ingedeeld bij gender-incongruent; daar waar deze wel overeenkwamen zijn ze ingedeeld bij gender-congruent.

Figuur 6.48: Ervaring met (gewelds)incidenten naar geslacht, gender en geloof

6.8 Samenvatting

Aan de Veiligheidsmonitor 2020-2021 hebben 9.048 scholieren uit het voortgezet onderwijs meegedaan, verdeeld over 36 schoolvestigingen. Zo'n driekwart van hen zit ten tijde van afname van de vragenlijst in de onderbouw en een kwart in de bovenbouw.

Schoolsluiting, online onderwijs en pesten

Bijna alle leerlingen hebben online les gehad tijdens de schoolsluiting, drie procent heeft geen online onderwijs gehad. Iets meer dan de helft van de scholieren vond het geen probleem om online les te krijgen. Het contact met andere leerlingen en docenten werd wel als een gemis ervaren en een vijfde deel voelde zich vaker eenzaam toen de school gesloten was en er thuisonderwijs werd gevolgd. Veertig procent van de leerlingen miste school ook echt. Volgens drie van de tien scholieren werd er tijdens het online onderwijs minder gepest. Een klein deel van de scholieren kampte met fysieke of psychische klachten tijdens de schoolsluitingen. Het meest opvallendste is dat ruim een kwart van de jongeren moeite had met slapen.

Schoolklimaat

Ruim driekwart van de scholieren in het voortgezet onderwijs geeft aan dat er op hun school gedragsregels zijn opgesteld. Een van de vijf leerlingen is ook betrokken geweest bij het opstellen daarvan en een kleiner deel van de scholieren (17%) speelt een actieve rol bij de opvolging van gedragsregels. Een groot deel van de docenten belooft positief gedrag en grijpt ook daadwerkelijk in als gedragsregels door leerlingen worden overschreden. Andere belangrijke indicatoren voor een (on)veilig schoolklimaat zijn de mate waarin er gespijbeld wordt door leerlingen op school (14%), drugs wordt gebruikt op school (2%), meegenomen in de klas (7%) of verkocht op school (10%). Wapenbezit, verkopen of gebruiken van een wapen op school komen zelden voor (1-2%).

Veiligheidsgevoel en tolerantie

Het algehele gevoel van veiligheid op school is hoog. Veruit de meerderheid (90%) voelt zich veilig op school; slechts twee procent voelt zich (erg) onveilig op school. Voor een veilig schoolklimaat is het belangrijk dat leerlingen en docenten zichzelf kunnen zijn, ongeacht hun achtergrond, seksuele geaardheid of geloofsovertuiging. Leerlingen laten een hoge tolerantie zien ten opzichte van LHBT-docenten. Acht van tien leerlingen vinden het helemaal oké om van een homoseksuele, lesbische of transgender leraar les te krijgen. Leerlingen zijn minder tolerant als het om LHBT-leerlingen gaat. Het minst tolerant is men ten opzichte van een transgender meisje (geboren in jongenslichaam) en transgender jongen (geboren in meisjeslichaam), gevolgd door homoseksuele jongens en lesbische meisjes. Tussen 12-15 procent van de leerlingen wil liever niet met hen bevriend zijn.

Pesten

Vijf procent van de scholieren wordt (zeer) vaak gepest, dat is minstens 1 keer per maand, wekelijks of dagelijks. In vergelijking met 2018 is dit percentage gelijk gebleven. Drie procent zegt zelf (zeer) vaak te pesten. Vier procent van de leerlingen is meerdere keren getuige geweest dat medeleerlingen werden gepest. Mondeling pesten (uitschelden, beledigen en roddels verspreiden) komt het vaakst voor (37%). Een op de vijf gepeste leerlingen wordt buitengesloten, genegeerd of mag niet meedoen. Dat wordt relationeel pesten genoemd. Online pesten van leerlingen komt in 2021 in 22 procent van de gevallen voor en is licht (twee procentpunten) toegenomen in vergelijking met 2018. Daders zijn meestal andere leerlingen (52%), in sommige gevallen een leraar (7%) of andere medewerker van de school (6%). Dat betekent dat deze leerlingen gepest worden door personen die hen juist zouden moeten beschermen. De meest voorkomende redenen van pesten zijn het uiterlijk van iemand (36%), het gedrag van iemand waarin aanleiding wordt gezien om te pesten (27%) of gewoon vanwege de kick (21%). Het pesten vindt meestal plaats in de klas, op de gangen of op het schoolplein.

Melding en aangifte van pesten

Ruim een kwart van de gepeste leerlingen vertelt het pesten aan niemand; een toename ten opzichte van 2018 toen 13 procent van de leerlingen het pesten niet meldde. Vaak vindt men het niet nodig om het pesten te melden (76%) en ook dit is een forse toename ten opzichte van 2018 toen 49 procent het niet nodig vond om te melden. Vijf procent meldt de pesterijen bij de politie. In de helft van de gemelde pesterijen is er niets met de melding gedaan of is het pesten niet gestopt.

Geweldsincidenten

Verbaal en psychische vormen van geweld komen het vaakst voor. Scholieren hebben minder vaak te maken gehad met fysiek of materieel geweld. Twintig procent van de leerlingen geeft aan dat ze vaker dan 1 keer per maand zijn uitgescholden en vijftien procent is vaak opzettelijk gestoord. Vier procent heeft fysiek geweld ervaren. Deze leerlingen zijn met opzet geduwd of geschopt, expres pijn gedaan, geslagen of zijn met opzet pootje gelicht. Twee procent is ongewild betrokken geraakt bij een vechtpartij en één procent is door iemand in elkaar geslagen. Van degenen die in elkaar geslagen zijn, is bijna een kwart daarbij gewond geraakt. Vechtpartijen leiden in 15 procent van de gevallen altijd tot een verwonding van het slachtoffer. In één tot drie procent van de gevallen zijn scholieren geïntimideerd of bedreigd.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Vijf procent van scholieren heeft minstens een keer per maand te maken gehad met seksueel grensoverschrijdende opmerkingen van anderen. Betast of ongewenst aangeraakt is twee procent van de leerlingen en dat ook vaker dan 1 keer per maand.

Reden van geweld en impact

Scholieren die geconfronteerd zijn geweest met (gewelds)incidenten, geven aan dat dit door hun uiterlijk kwam (10%), hun gedrag (9%), een jongen of meisje zijn (5%), huidskleur (3%) of vanwege het land van afkomst (4%). Van de leerlingen die ooit een geweldsincident mee hebben gemaakt, houdt een derde er veel last aan over. Uitgescholden worden, vinden de meeste slachtoffers het ergste.

Melding en aangifte van (gewelds)incidenten

Gewelddadige incidenten worden lang niet altijd gemeld. Een derde van de leerlingen die dit hebben meegemaakt, heeft hiervan geen melding gedaan met als belangrijkste reden dat ze het niet nodig vonden (63%). In zes van de tien gevallen is er niets met de melding gedaan; in vier van de tien meldingen is er wel daadwerkelijk iets ondernomen.

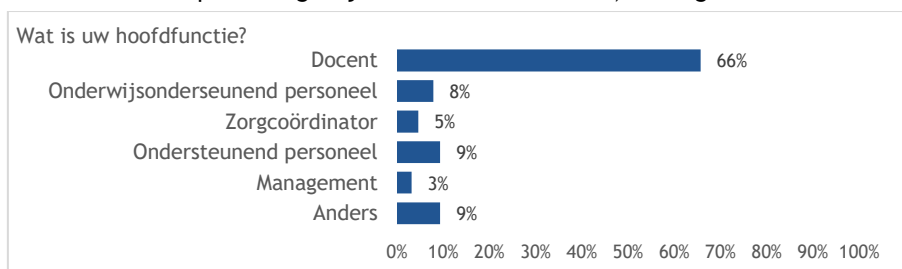
Verschillen

Meisjes worden iets vaker gepest dan jongens, zijn iets minder vaak dader van pesten dan jongens en zijn ook minder vaak betrokken bij geweldincidenten. Jongeren met een genderincongruentie worden vaker gepest, maar zij pesten zelf ook vaker dan gendercongruente jongeren. Dat geldt ook voor de betrokkenheid bij (geweld)incidenten: jongeren met een genderincongruentie zijn weliswaar vaker slachtoffer, maar ook vaker plegers van geweldsincidenten

7 Personeel in het voortgezet onderwijs

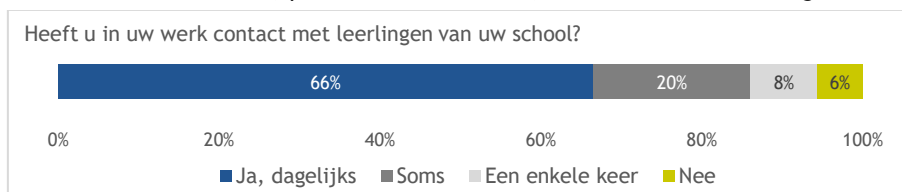
7.1 Deelnemers en achtergrondkenmerken

Aan de Veiligheidsmonitor 2021 hebben 889 personeelsleden meegewerkt. In twee derde van de gevallen hebben docenten de vragenlijst ingevuld, negen procent behoort tot het ondersteunend personeel en in drie procent heeft iemand van het management de vragenlijst ingevuld (hetgeen niet de bedoeling was omdat daar een aparte vragenlijst voor beschikbaar was). Zie figuur 7.1.

Figuur 7.1: Functie van (onderwijs)personeel

Twee derde deel van de respondenten heeft dagelijks contact met leerlingen (figuur 7.2). Slechts een klein deel (6%) heeft helemaal geen contact met leerlingen. Dit zijn elf personen en hun functies zijn zeer uiteenlopend: manager/directie, beleidsmedewerker, administratief medewerker, roostermaker, ICT-er of technische ondersteuner, personeelsfunctionaris, secretaresse en conciërge.

Figuur 7.2: Contact met leerlingen

Onderwijstypen

De meeste deelnemers aan de Veiligheidsmonitor werken in het vmbo (61%), 30 procent werkt op de havo en 30 procent in het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs. Het praktijkonderwijs is met vijf procent vertegenwoordigd en 22 procent van de deelnemers is werkzaam in het speciaal onderwijs (tabel 7.1).

Tabel 7.1: In welke onderwijstype(n) bent u werkzaam?

Onderwijstype	2021
Vmbo	61%
Havo	30%
Vwo	30%
Praktijkonderwijs	5%
Speciaal onderwijs, cluster 3	2%
Speciaal onderwijs, cluster 4	20%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021

Iets meer dan de helft van het personeel in het vmbo is zowel werkzaam in de onder- als in de bovenbouw. Binnen havo zijn de meesten werkzaam in de onderbouw (tabel 7.2). Bij het vwo en het praktijkonderwijs zijn de meeste deelnemers in de boven- en onderbouw werkzaam.

Tabel 7.2: Werkzaam in boven en/of onderbouw

	Onderbouw	Bovenbouw	Onderbouw en bovenbouw	Totaal
Vmbo	27%	20%	53%	100%
Havo	44%	26%	31%	100%
Vwo	36%	22%	42%	100%
Praktijkonderwijs	33%	23%	43%	100%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021

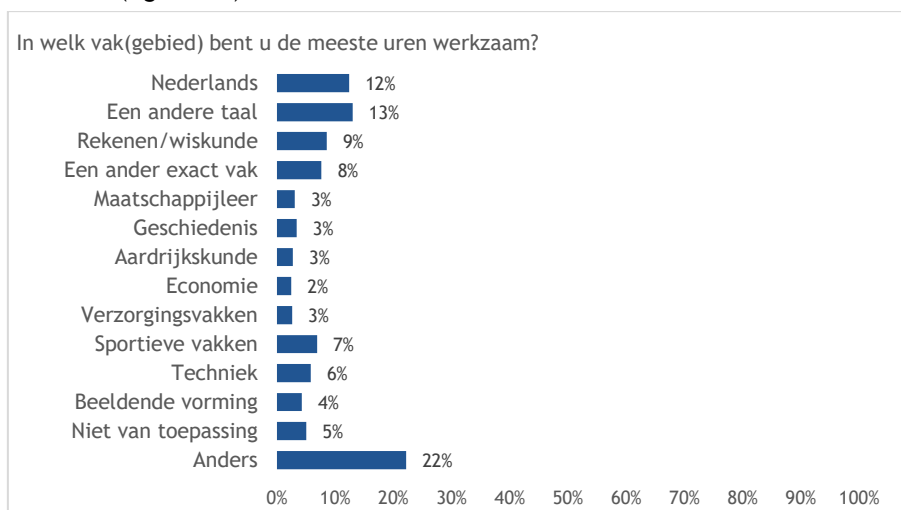
Kijken we binnen het vmbo dan werken de meeste deelnemers in de kaderberoepsgerichte leerweg (74%) en/of in de basisberoepsgerichte leerweg (73%). Zie tabel 7.3.

Tabel 7.3: In welke vmbo leerweg(en) bent u werkzaam?

	2021
Theoretische leerweg	57%
Gemengde leerweg	48%
Kaderberoepsgerichte leerweg	74%
Basisberoepsgerichte leerweg	73%
Leerondersteunend onderwijs	23%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021

Gevraagd is in welke vakken men de meeste uren les geeft. Een kwart van de deelnemers geeft les in Nederlands of in een andere taal. Zeventien procent geeft les in wiskunde/rekenen of een ander bèta-schoolvak (figuur 7.3).

Figuur 7.3: Vakgebieden

Ook is naar het aantal uren gevraagd dat iemand werkzaam is (geen lessen). Negentien procent werkt minder dan 20 uur per week op school; 21 procent tussen de 20 en 24 per week; 29 procent werk tussen de 24 en 32 uur per week en 28 procent is 32 uur per week of meer werkzaam op de betreffende schoollocatie.

Persoonskenmerken van (onderwijs)personeel

Het onderwijspersoneel dat heeft meegewerkt aan de Veiligheidsmonitor heeft de volgende kenmerken: ongeveer de helft van hen is ouder dan 40 jaar en de andere helft is jonger (tabel 7.4). Meer vrouwen (60%) dan mannen (36%) hebben de vragenlijst ingevuld. De meerderheid is heteroseksueel en zes procent heeft een andere seksuele oriëntatie. Zestig procent is gelovig en 94 procent is in Nederland geboren.

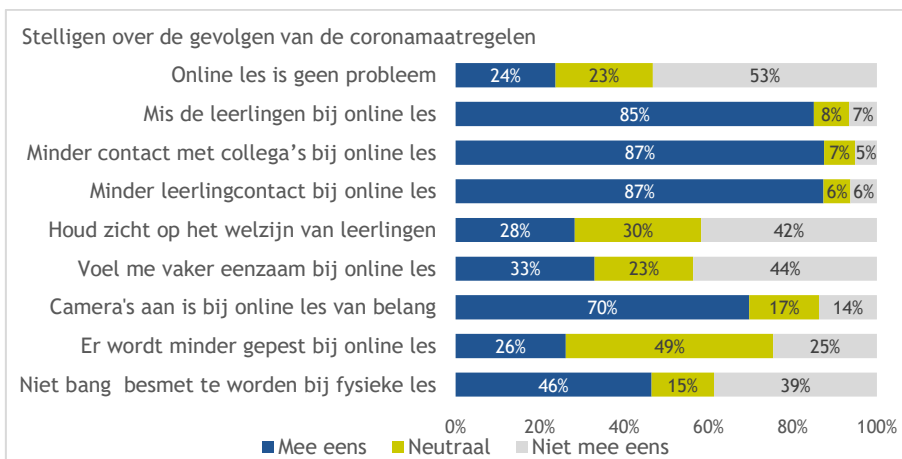
Tabel 7.4: Persoonskenmerken (onderwijs)personeel

	2021
Leeftijd:	
- 30 jaar of jonger	19%
- 31 - 40 jaar	26%
- 41 - 50 jaar	23%
- 51 - 60 jaar	20%
- 61 - 66 jaar	9%
- Onbekend	
Geslacht:	
- Man	36%
- Vrouw	60%
- Niet zeggen/ niet geregistreerd	4%
Seksuele oriëntatie	
- Heteroseksueel	84%
- Homoseksueel/lesbisch	3%
- Biseksueel	3%
- Geen antwoord	11%
Genderidentiteit	
- Man	36%
- Vrouw	58%
- Geen van beide	0%
- Zowel man als vrouw	0%
- Anders	1%
- Wil niet zeggen	5%
Gelovig:	
- Wel	40%
- Niet	60%
Geboorteland:	
- Nederland	94%
- Elders	6%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021; n = 889

7.2 Onderwijs in coronatijd

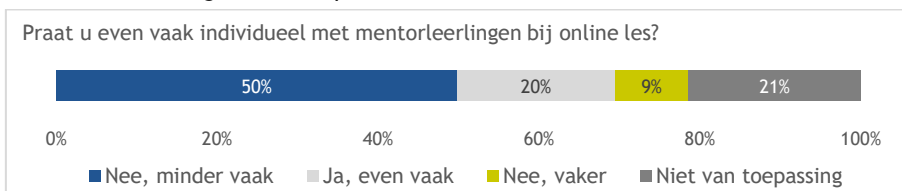
Net als bij leerlingen is ook bij het (onderwijs)personeel de gevolgen van het online onderwijs tijdens de coronapandemie in kaart gebracht (figuur 7.4). Het overgrote deel van het (onderwijs)personeel (85%) mist het contact met de leerlingen tijdens de online lessen. Ook vindt een groot deel (87%) dat er beduidend minder contact is met collega's en leerlingen.

Figuur 7.4: Gevolgen van online onderwijs

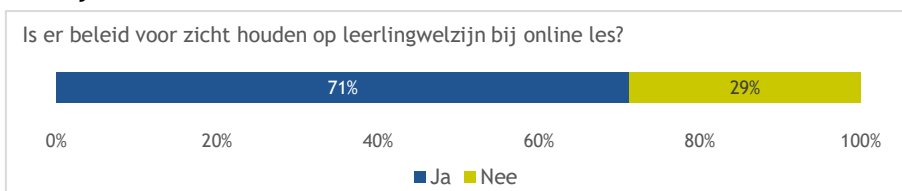
Een kwart vindt online onderwijs geen probleem; de helft vindt dat wel een probleem. Vier van de tien personeelsleden hebben onvoldoende zicht op hoe het met de leerlingen gaat tijdens het online onderwijs en 44 procent voelt zich vaker eenzaam bij het online lesgeven. Zeventig procent van de docenten vindt het van belang dat de camera's aan staan tijdens de online les. Een kwart van het (onderwijs)personeel vermoedt dat er minder wordt gepest tijdens het online-onderwijs. Daartegenover staat dat eveneens een kwart vindt dat er even vaak wordt gepest. Ongeveer de helft is het niet eens, maar ook niet oneens met de stelling dat er minder wordt gepest bij online les.

We zagen al dat docenten minder contact hebben met leerlingen tijdens het online onderwijs (figuur 7.5). De helft van de leraren geeft ook aan als mentor minder vaak individuele gesprekken te hebben gevoerd met mentorleerlingen in deze periode.

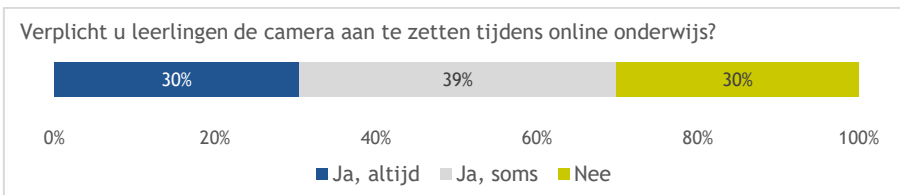
Figuur 7.5: Individueel contact met leerlingen

Ook zagen we dat leraren minder goed zicht hadden op het welzijn van hun leerlingen (figuur 7.6). Toch zegt 71 procent dat de school hier wel beleid op heeft gevoerd tijdens de schoolsluitingen. Het is niet duidelijk wat dat beleid inhoudt.

Figuur 7.6: Zicht op welzijn van leerlingen

Om het contact te behouden met leerlingen en mogelijk ook wat mee te krijgen van het welzijn kan men denken dat leraren de leerlingen verplichten om hun camera aan te zetten tijdens de online lessen (figuur 7.7). Toch doet dit slechts drie van de tien en zeven van de tien verplicht het soms of helemaal niet.

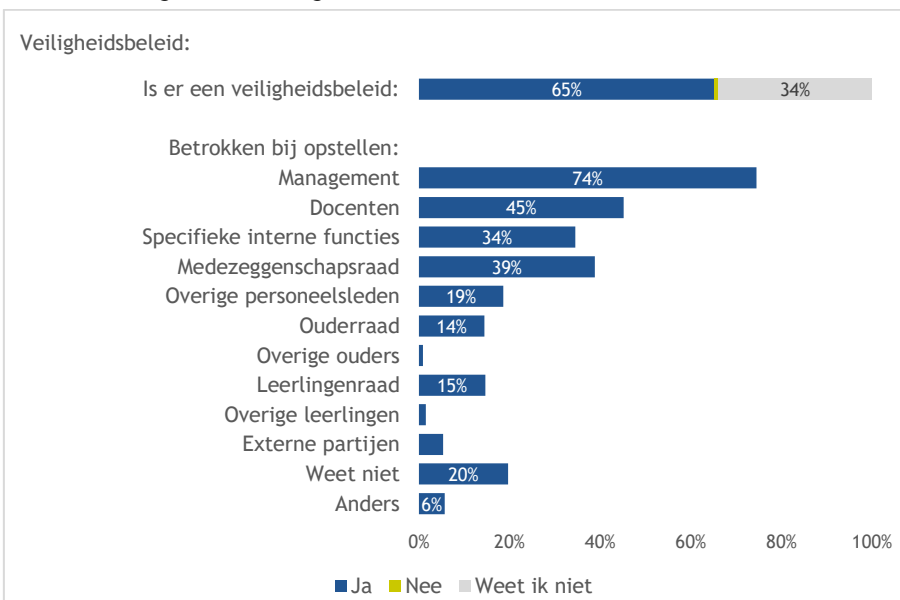

Figuur 7.7: Verplichting camera aan tijdens online onderwijs

7.3 Veiligheidsbeleid op school

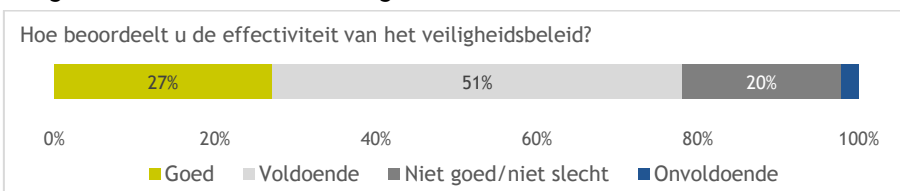
7.3.1 Betrokkenheid en effectiviteit veiligheidsbeleid

De meeste scholen voeren een veiligheidsbeleid op school (65%); 34 procent weet het niet en volgens één procent is er geen veiligheidsbeleid op school (figuur 7.8). In driekwart van de gevallen is het management betrokken bij de opstelling van het veiligheidsbeleid, gevolgd door docenten (45%) en de medezeggenschapsraad (39%). Ouders en de leerlingenraad zijn in 14 à 15 procent van de gevallen betrokken bij de totstandkoming van het veiligheidsbeleid.

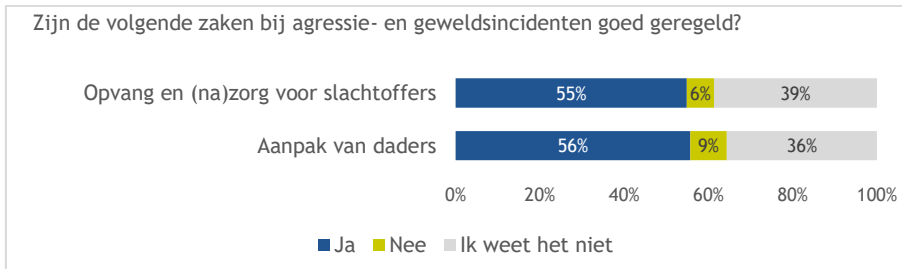
Figuur 7.8: Veiligheidsbeleid op school

Ruim een kwart van het (onderwijs)personeel vindt het veiligheidsbeleid van de school effectief, de helft boordeelt het veiligheidsbeleid als voldoende (figuur 7.9). Slechts twee procent vindt dat het veiligheidsbeleid onvoldoende is ingebed in de school.

Figuur 7.9: Beoordeling van het veiligheidsbeleid

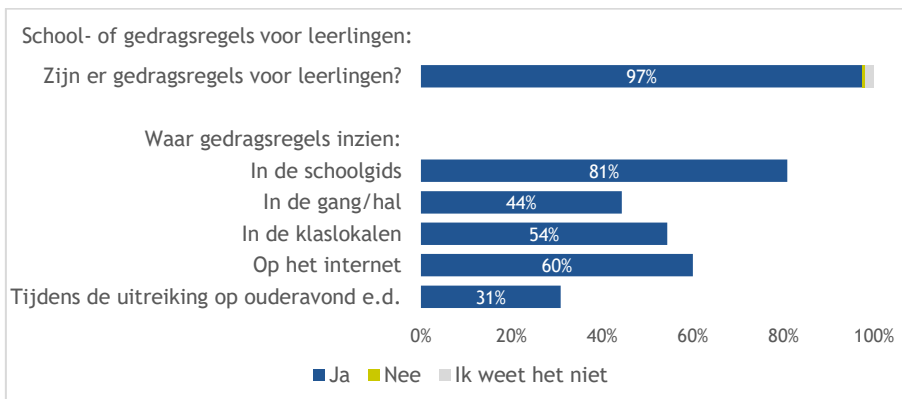
Er is specifiek gevraagd of de school voorziet in opvang en ondersteuning van en eventuele nazorg voor slachtoffers van agressie en geweldincidenten op school (figuur 7.10). Ook is gevraagd naar de aanpak van daders in deze. Op beide onderdelen geeft ruim de helft aan dat deze zaken op school goed geregeld zijn.

Figuur 7.10: Opvang slachtoffers en aanpak daders in veiligheidsbeleid geregeld

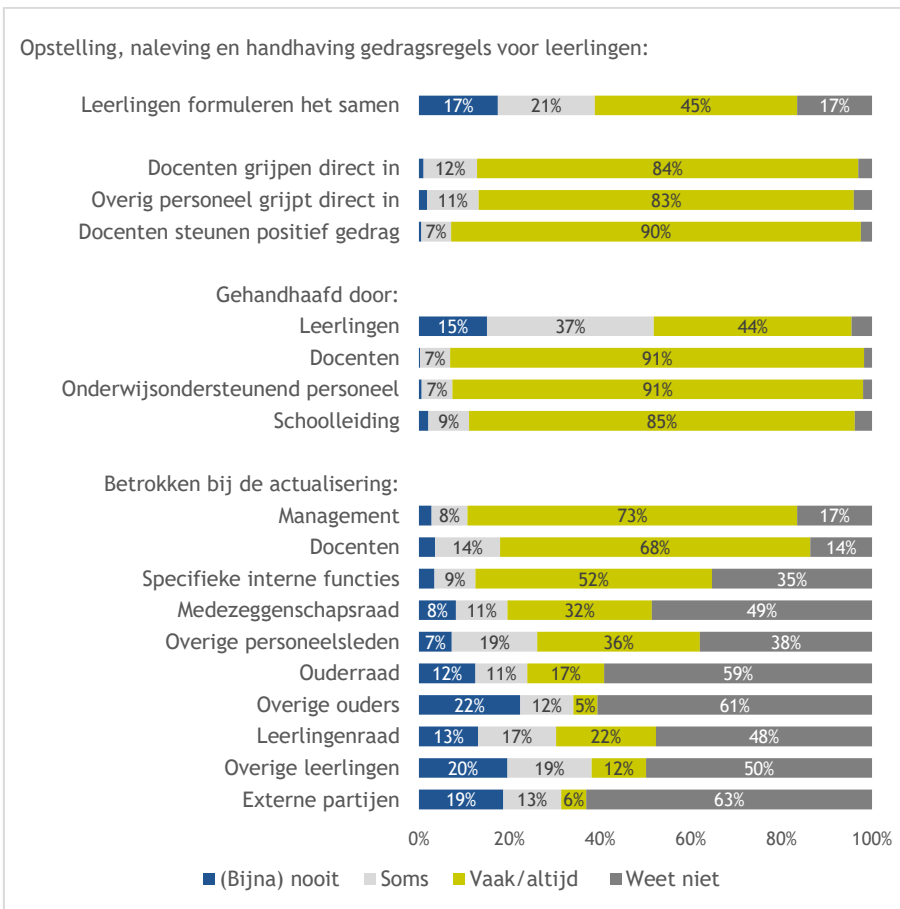
7.3.2 Gedrags- en omgangsregels voor leerlingen

Onderdeel van het veiligheidsbeleid zijn gedrags- en omgangsregels voor leerlingen en de communicatie daarover met leerlingen en hun ouders (figuur 7.11). In bijna alle gevallen (97%) is er sprake van gedrags- en omgangsregels voor leerlingen. Deze zijn vooral te bekijken in de schoolgids (81%), op de website van de school (60%) en in de klas (54%). In minder mate (31%) worden de regels uitgereikt tijdens ouderavonden.

Figuur 7.11: Gedrags- en omgangsregels voor leerlingen

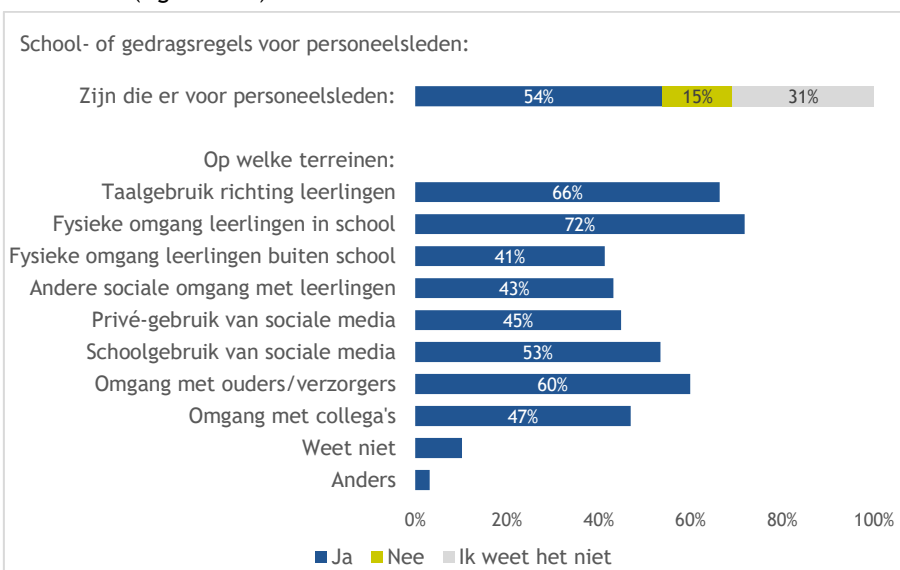
Betrokkenheid bij de opstelling van gedragsregels kan de naleving ervan positief beïnvloeden. We zien in figuur 7.12 dat leerlingen in 45 procent betrokken zijn bij de opstelling ervan en een bijna gelijk deel (44%) handhaaft ook deze regels. In negen van de tien gevallen zijn het docenten en ander personeel van de school die de regels handhaven. Kijken we specifiek naar de actualisering van gedrags- en omgangsregels dan ligt dit vooral op het bordje van het management (71%) en het lerarencorps (68%). De leerlingenraad is minder vaak (22%) betrokken bij aanscherping of bijstellingen van de regels.

Figuur 7.12: Opstelling, naleving en actualisering van gedragsregels leerlingen

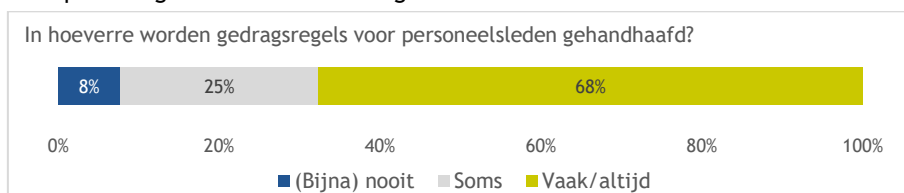
7.3.3 Omgangs- en gedragsregels voor personeel

In ruim de helft van de gevallen (54%) heeft de school ook gedrags- en omgangregels opgesteld voor het personeel. Vijftien procent geeft aan dat deze op hun school er niet zijn. In de meeste gevallen gaan die regels over de fysieke omgang met leerlingen (72%), het taalgebruik richting leerlingen (66%) en de omgang met ouders (figuur 7.13).

Figuur 7.13: Omgangs- en gedragsregels voor personeel

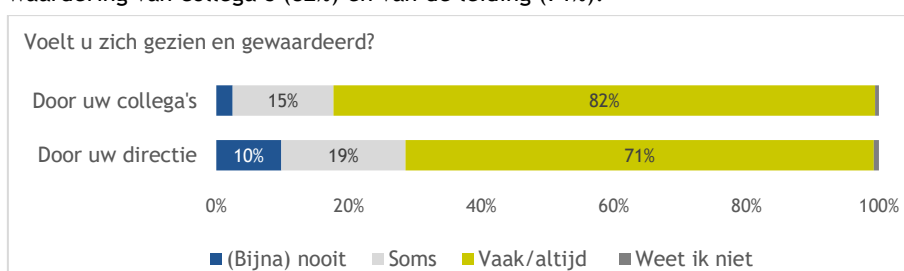
De gedrags- en omgangsregels worden in ruim twee derde deel ook daadwerkelijk nageleefd (figuur 7.14). Acht procent geeft aan dat dit niet gebeurt.

Figuur 7.14: Naleving van gedragsregels voor personeel

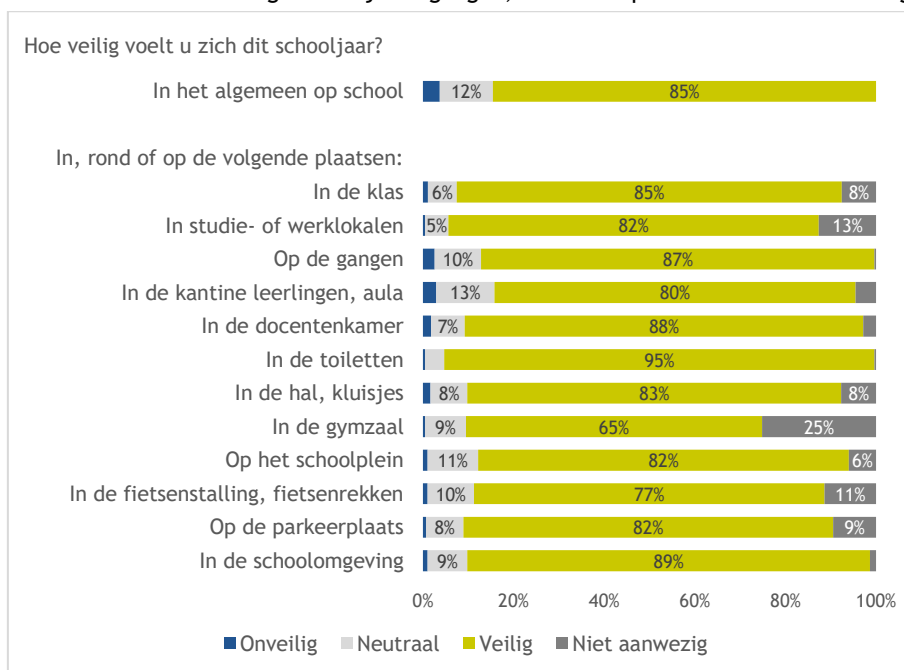
7.3.4 Welbevinden en veiligheidsgevoel

Waardering van collega's en of door de leiding van de school zijn indicatoren voor een positieve werkbeleving (figuur 7.15). Slechts twee procent voelt zich totaal niet gewaardeerd of gezien door collega's en tien procent niet door de leiding van de school. De meerderheid krijgt wel voldoende waardering van collega's (82%) en van de leiding (71%).

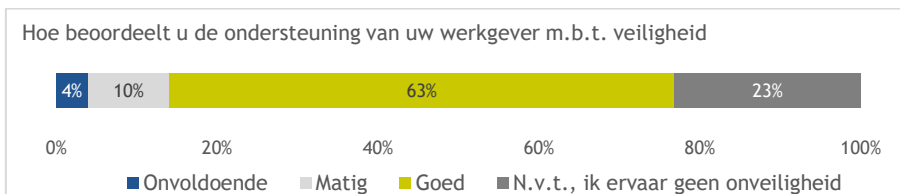
Figuur 7.15: Waardering door leiding en collega's

Of het (onderwijs)personeel zich ook veilig voelt op school, is een ander verhaal. In het algemeen voelt 85 procent van het onderwijspersoneel zich (heel) veilig. Vier procent voelt zich (erg) onveilig (figuur 7.16). Op de wc voelt zich het personeel het meest veilig, gevolgd door de schoolomgeving (89%) en in de docentenkamer (88%). Het onveiligste voelt men zich in de kantine of aula van de school. Andere plekken waar men zich niet veilig voelt zijn de gangen, het schoolplein en de fietsenstalling.

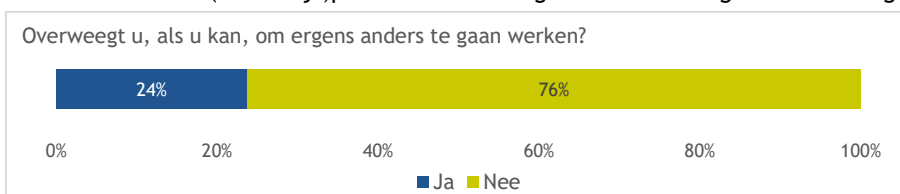
Figuur 7.16: Veilig en onveilige plekken op school voor (onderwijs)personeel

Veertien procent van het (onderwijs)personeel vindt dat de directie van de school te weinig doet om een veilige werkomgeving te creëren (figuur 7.17). Bijna twee derde van het personeel vindt dat de werkgever wel goed zorgt voor voldoende veiligheid op de werkplek.

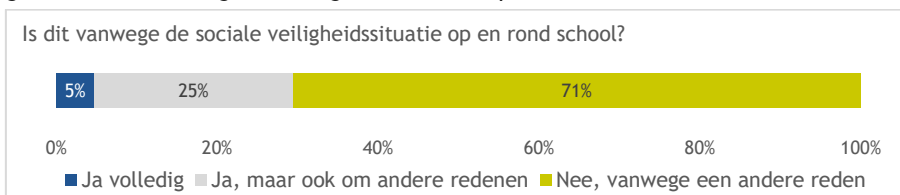
Figuur 7.17: Borging van veilige werkplek door werkgever

Een kwart van het (onderwijs)personeel overweegt weleens om ergens anders te gaan werken (figuur 7.18).

Figuur 7.18: Overweging voor baan elders

Bij vijf procent van het (onderwijs)personeel dat weleens overweegt om elders te gaan werken, is dat vanwege de veiligheidssituatie op school (figuur 7.19); in 2028 was dat zes procent. Dit betekent voor de totale groep dat 1,2 procent van het personeel in het voorgezet onderwijs weleens overweegt om elders te gaan werken vanwege de veiligheidssituatie op school.

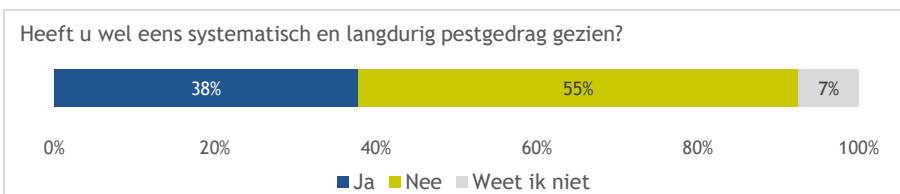
Figuur 7.19: Elders werkzaam vanwege veiligheidssituatie

7.4 Schoolklimaat

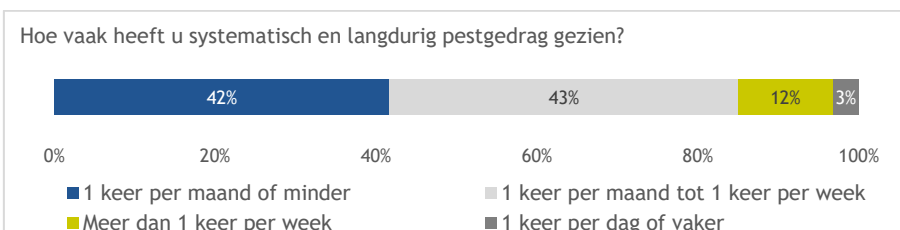
Pestgedrag van leerlingen onderling en het vertonen van grensoverschrijdend seksueel gedrag op school zeggen beide iets over de kwaliteit van het schoolklimaat. Beide gedragsvormen kunnen de sfeer op school ernstig beïnvloeden waardoor de kans groot is dat zowel leerlingen als (onderwijs)personeel zich onveilig voelt op school. Aan het (onderwijs)personeel is onder meer gevraagd of zij getuige zijn geweest van systematisch en langdurig pestgedrag tussen leerlingen en of er sprake is geweest van grensoverschrijdend seksueel gedrag tussen leerlingen. Ook verzuimgedrag van het personeel als gevolg van pesten of geweld is een belangrijke indicator voor een (on)veilig schoolklimaat. Ook is gevraagd naar de ervaring met problemen of spanningen tussen groepen jongeren, incidenten vanwege extremisme of radicalisering en anonieme bedreigingen tegen de hele school, alle leerlingen of het voltallige personeel.

Systematisch en langdurig pestgedrag van leerlingen

Bijna vier van de tien personeelsleden heeft systematisch en langdurig pestgedrag gezien op school (figuur 7.20). In 43 procent van de gevallen komt dat één keer per maand tot één keer per week voor. Twaalf procent is getuige geweest van zeer frequent pestgedrag, namelijk één keer per dag of vaker (figuur 7.21).

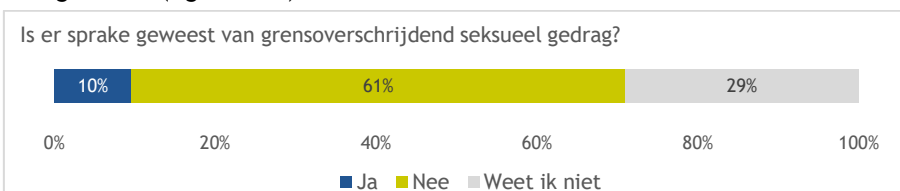
Figuur 7.20: Langdurig en systematisch pestgedrag tussen leerlingen

Figuur 7.21: Frequentie van pestgedrag tussen leerlingen

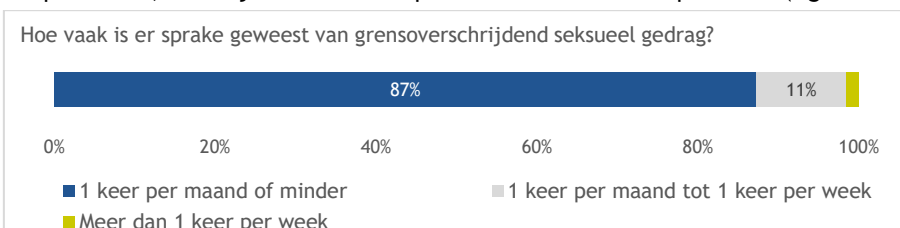
Seksueel grensoverschrijdend gedrag van leerlingen

Seksueel grensoverschrijdend gedrag van leerlingen wordt door tien procent van het (onderwijs)-personeel waargenomen (figuur 7.22).

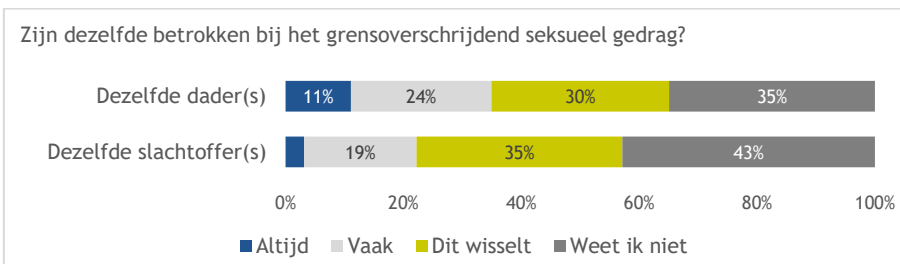
Figuur 7.22: Grensoverschrijdend seksueel gedrag van leerlingen

Als er sprake is van seksueel grensoverschrijdend gedrag, dan komt dat in elf procent van de gevallen frequent voor, namelijk van één keer per maand tot één keer per week (figuur 7.23).

Figuur 7.23: Frequentie van grensoverschrijdend gedrag tussen leerlingen

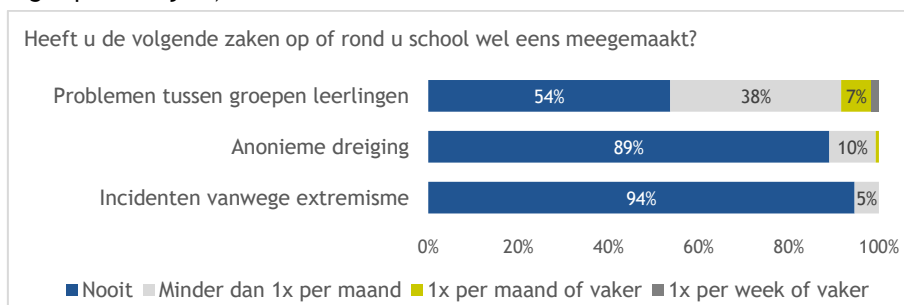
In ruim een derde deel van de gevallen zijn het altijd/vaak dezelfde daders die seksueel grensoverschrijdend gedrag vertonen (figuur 7.24). In ruim een vijfde deel zijn het altijd/vaak dezelfde slachtoffers.

Figuur 7.24: Slachtoffers en daders van seksueel grensoverschrijdend gedrag

Problemen tussen groepen leerlingen, anonieme bedreigingen tegen school, extremisme

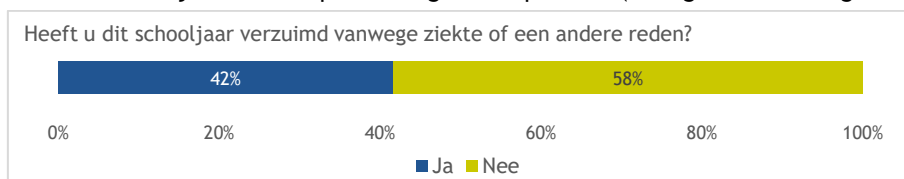
Spanningen tussen groepen leerlingen op school komt in negen procent van de gevallen minstens 1 keer per maand of vaker voor (1 keer per week). Zie figuur 7.25. In elf procent van de gevallen is er sprake geweest van een anonieme dreiging met een gerichte geweldsdaad tegen de hele school of om zoveel mogelijk leerlingen of leerkrachten bewust te raken. Incidenten gerelateerd aan extremisme of radicalisering heeft vijf procent van het (onderwijs)personeel wel eens meegemaakt (minder dan 1 keer per maand in het afgelopen half jaar).

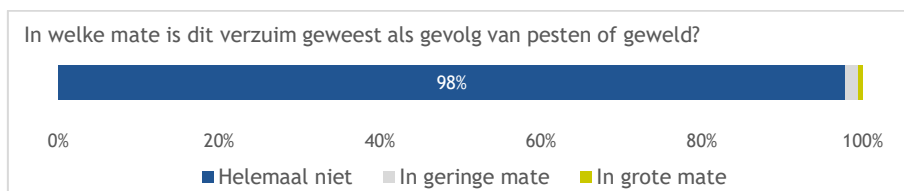
Figuur 7.25: spanning tussen groepen leerlingen, anonieme dreiging met geweld, extremisme

Verzuimgedrag personeel als gevolg van pesten of geweld

Vier van de tien personeelsleden verzuimt vanwege ziekte of een andere reden. Twee procent van het verzuim is te wijten aan het pesten of geweld op school (zie figuur 7.26 en figuur 7.27).

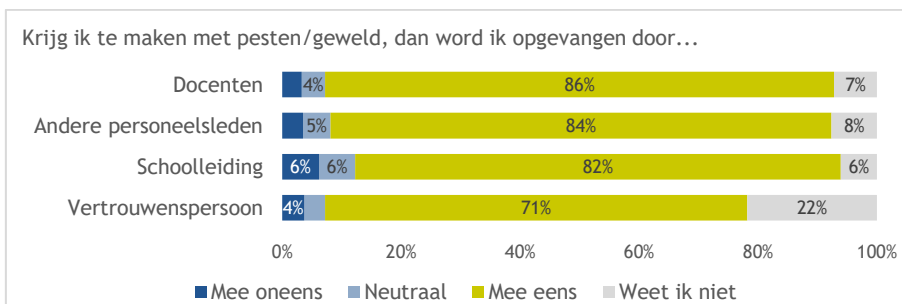
Figuur 7.26: Verzuim vanwege ziekte of andere reden

Figuur 7.27: Verzuim als gevolg van pesten of geweld

Opvang in geval van pesten of bij geweld

Aan het personeel is de volgende situatie voorgelegd: 'Stel u krijgt te maken met pesten of geweld, wordt u dan opgevangen en door wie?' Het merendeel van het personeel denkt dat ze dan opgevangen worden door docenten (86%), ander personeel (84%), de schoolleiding (98%) of door een vertrouwenspersoon (71%).. Slechts een klein deel (tussen 3%- 6%) denkt dat hij niet zal worden opgevangen in een dergelijke onveilige situatie (figuur 7.28).

Figuur 7.28: Opvang van (onderwijs)personeel ingeval van pesten/geweld

Veiligere plekken op school

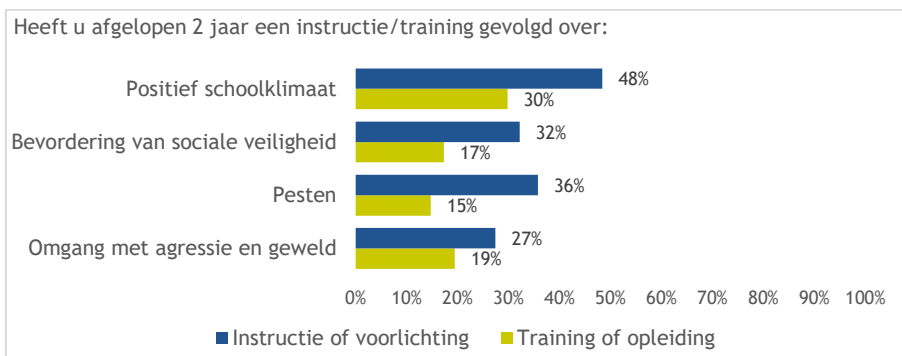
Iets meer dan de helft van het (onderwijs)personeel is van mening dat het wel goed zit met de veiligheid op verschillende plekken op school. De andere helft geeft een of meerdere plekken aan waarvan de veiligheid wel wat vergroot kan worden. De veiligheid kan beter op de gangen, de kantine/aula, in de klas en op het schoolplein (figuur 7.29).

Figuur 7.29: Plekken op school die veiliger kunnen

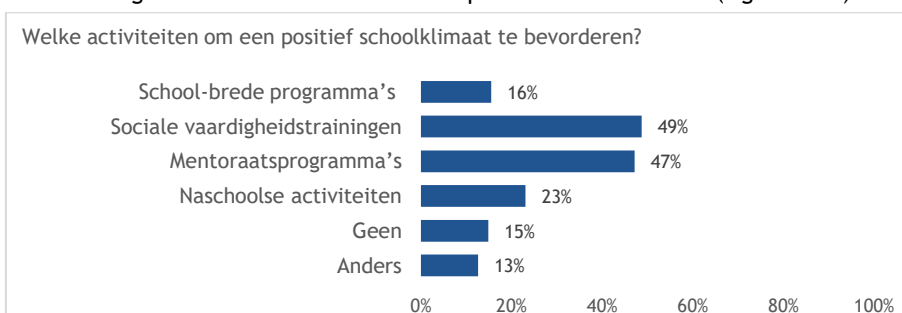
Beïnvloeding schoolklimaat

Wat doet de school om het schoolklimaat positief te beïnvloeden en het (onderwijs)personeel weerbaarder te maken? Worden er trainingen of instructies aangeboden over hoe men het beste om kan gaan met pesten, agressie en geweld bijvoorbeeld? Uit het onderzoek blijkt dat er op meerdere gebieden vaker instructies of voorlichting wordt gegeven dan dat er trainingen gevolgd zijn. Instructies of voorlichting gaan het vaakst over de manier waarop men het schoolklimaat positief kan beïnvloeden (48%), hoe men om dient te gaan met pesten (36%) en agressie/geweld (27%). Vijftien en negentien procent van het (onderwijs)personeel heeft in de afgelopen twee jaar een training gevolgd op het gebied van respectievelijk pesten en geweld/agressie (figuur 7.30).

Figuur 7.30: Instructies en trainingen over schoolklimaat en omgang pesten en agressie

Sociale vaardigheidstrainingen en mentoraatsprogramma's zijn activiteiten die door de school het vaakst worden aangeboden om het schoolklimaat positief te bevorderen (figuur 7.31).

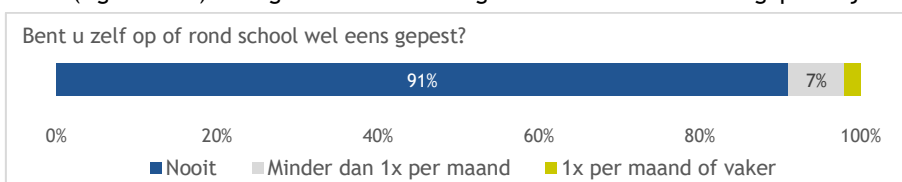
Figuur 7.31: Aangeboden activiteiten m.b.t. het schoolklimaat

7.5 Pesten en geweldsincidenten richting personeel

Er is uitgebreid stil gestaan bij de vraag of het (onderwijs)personeel gepest wordt, hoe vaak dat gebeurt, door wie en waarom. Ook is onderzocht of er sprake is van discriminatie en of het personeel slachtoffer is van verbaal geweld, materieel geweld en (licht/grof) lichamelijk geweld. Ook is naar de meldingsbereidheid c.q. aangiftebereidheid gevraagd van deze (gewelds)incidenten.

7.5.1 Pesten en discriminatie

Negen procent van het (onderwijs)personeel wordt gepest, waarvan twee procent één keer per maand of vaker (figuur 7.32). Het gaat hier om tachtig schoolmedewerkers die gepest zijn.

Figuur 7.32: Mate waarin (onderwijs)personeel gepest wordt

Als personeelsleden gepest worden, gebeurt dit in 68 procent van de gevallen door leerlingen en in 43 procent door leerkrachten van de school (tabel 7.5). Bijna drie van de tien gepeste medewerkers zegt door andere personeelsleden te zijn gepest. De percentages in de tabel lopen op tot meer dan 100 procent omdat ook combinaties van antwoorden (daders) mogelijk waren.

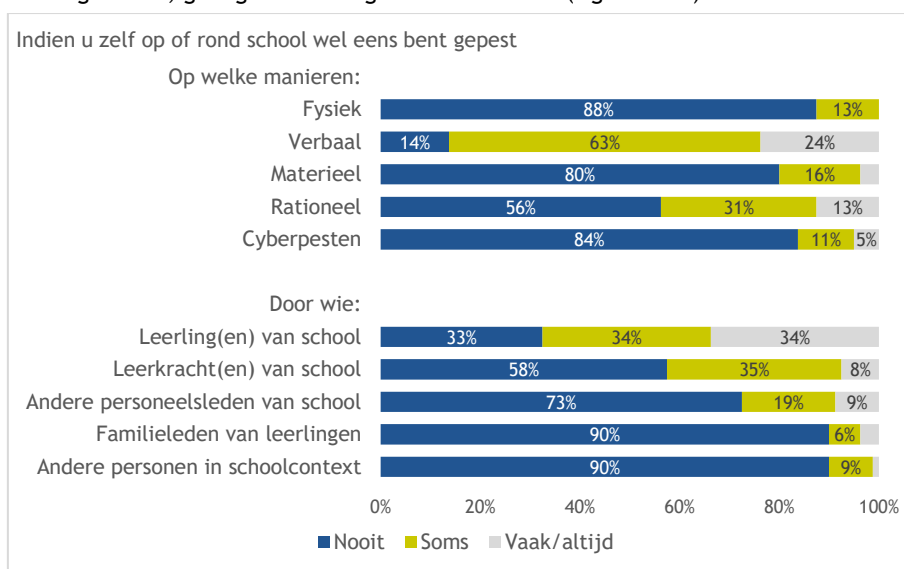
Tabel 7.5: Door wie wordt het personeel gepest, ongeacht de frequentie (meerdere antwoorden)

	2021
Leerlingen van school	68%
Leerkrachten van school	43%
Andere personeelsleden van school	28%
Familieleden van leerlingen van school	10%
Andere personen in schoolcontext	10%
Totaal N=80	

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021

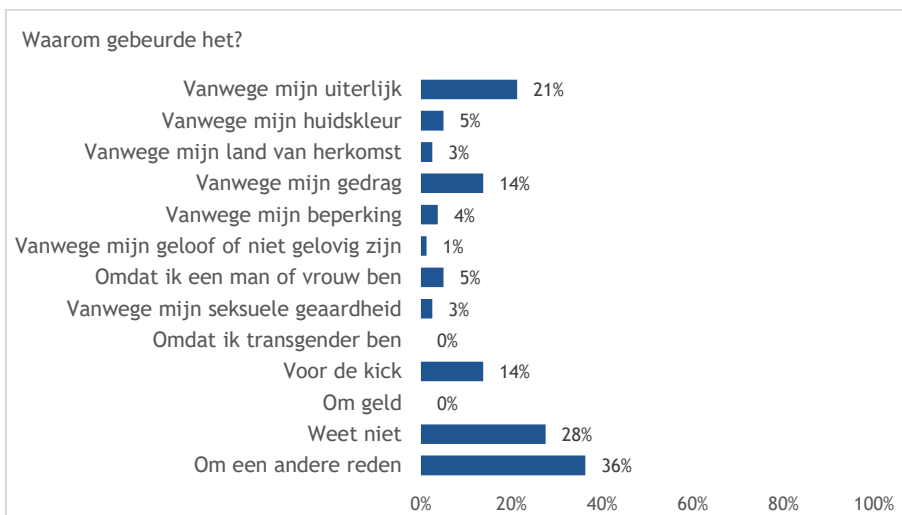
Manier van pesten

Het gaat in de meeste gevallen om verbaal pesten: slachtoffers worden uitgescholden, uitgelachen of er wordt over hen geroddeld. Ook krijgt het (onderwijs)personeel te maken met rationeel pestgedrag: worden buitengesloten, genegeerd of mogen niet meedoen (figuur 7.33).

Figuur 7.33: Wijze van pesten en door wie

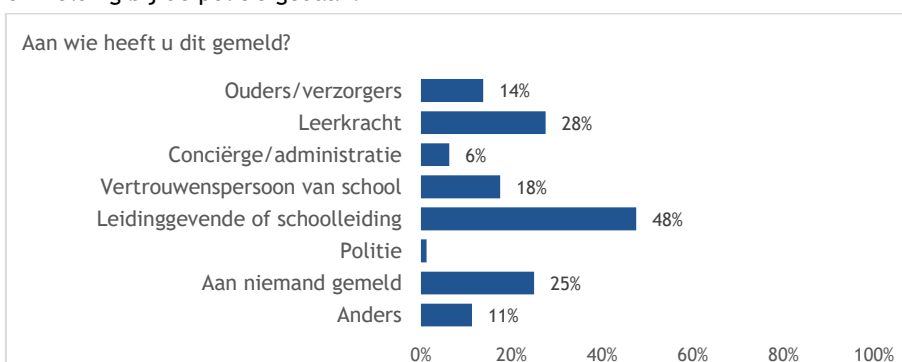
(Onderwijs)personeel wordt voornamelijk gepest vanwege hun uiterlijk (21%), hun gedrag (14%) of voor de kick (14%). Bijna drie van de tien personeelsleden weet echter niet waarom ze gepest worden (figuur 7.34). Drie procent geeft aan dat hij of zij gepest wordt vanwege hun seksuele geaardheid. Ruim een derde wordt om een andere reden gepest. We hebben de antwoorden bij deze open antwoordcategorie nader bekeken en medewerkers geven aan dat het pesten voortkomt uit het sociaal onvermogen van leerlingen, dan wel dat een andere of kritische houding niet geaccepteerd wordt. Jaloezie speelt een rol bij het pesten door collega's.

Figuur 7.34: Reden van pesten

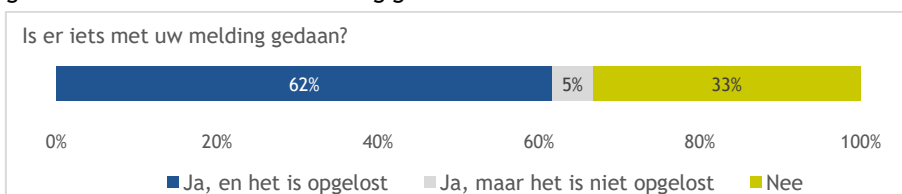
Meldings- en aangiftebereidheid van pestgedrag

Een kwart van het (onderwijs)personeel meldt aan niemand dat men gepest wordt. In bijna de helft van de gevallen maakt het (onderwijs)personeel melding van het pestgedrag bij zijn of haar leidinggevende of de schoolleiding; 28 procent meldt het aan een leerkracht (figuur 7.35). In één procent van de gevallen wordt er melding bij de politie gedaan.

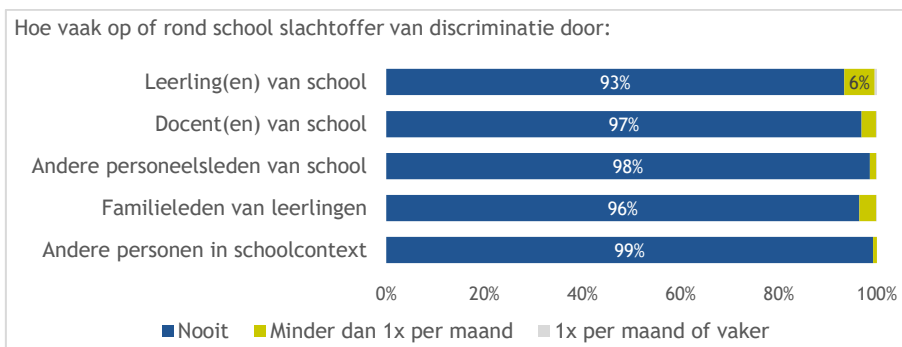
Figuur 7.35: Meldingsbereidheid van (onderwijs)personeel

Een melding van pesten leidt niet altijd tot een oplossing, zo blijkt uit figuur 7.36. In een derde deel van de gevallen is er niets met de melding gebeurd.

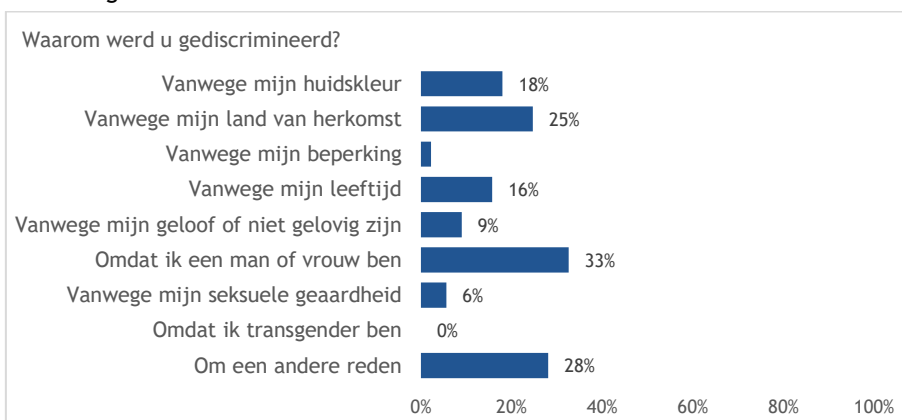
Figuur 7.36: Gevolgen van melding

Leerkrachten of ander personeel van de school wordt in zes procent van de gevallen gediscrimineerd door een of meerdere leerlingen; in vier procent wordt iemand door familieleden van leerlingen gediscrimineerd (zie figuur 7.37).

Figuur 7.37: Slachtoffer van discriminatie

Als er sprake is van discriminatie dan is dat meestal vanwege het land van herkomst (25%) of omdat iemand man of vrouw is (33%). In 16 procent van de gevallen is er sprake van leeftijdsdiscriminatie, negen procent wordt gediscrimineerd vanwege zijn geloofsovertuiging en zes procent geeft aan dat men gediscrimineerd wordt vanwege zijn seksuele geaardheid (figuur 7.38). Hier zien we dat 28 procent om een andere reden wordt gediscrimineerd. Uit deze antwoorden komen twee dingen naar voren: men wordt gediscrimineerd vanwege uiterlijke kenmerken (dik zijn, zwanger zijn) of omdat men Nederlander is en daarom voor racist wordt uitgemaakt.

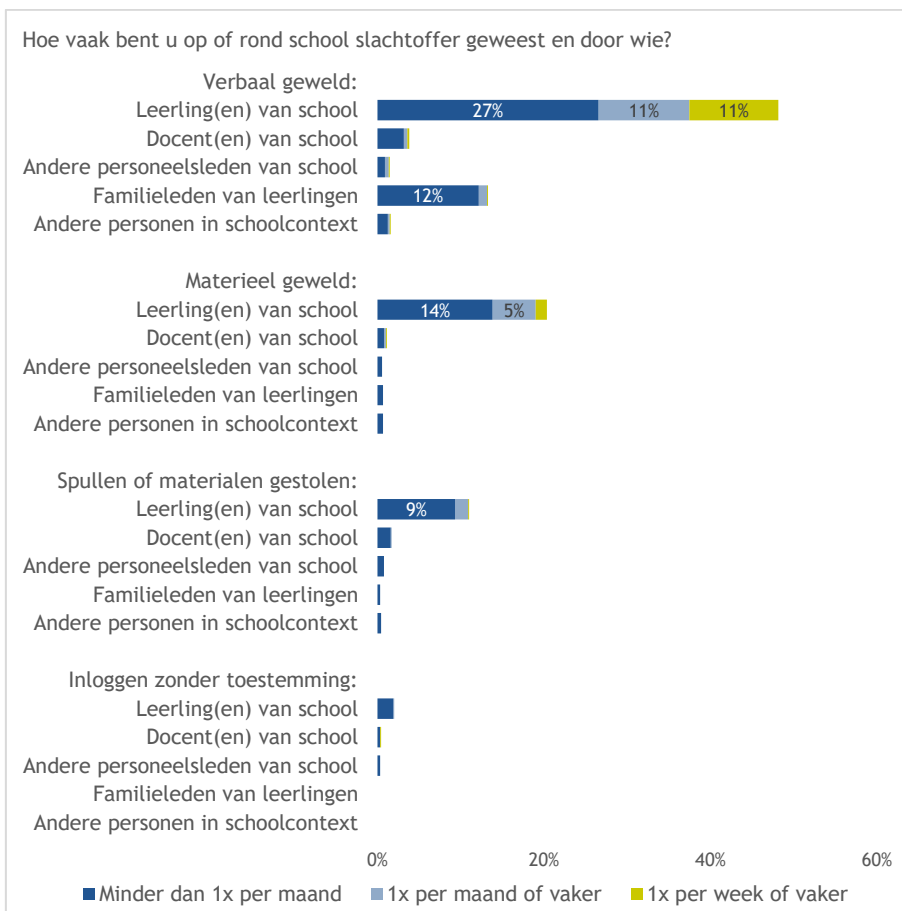

Figuur 7.38: Reden van discriminatie

7.5.2 Geweldsincidenten jegens personeel

Slachtoffers van verbaal en materieel geweld

Het (onderwijs)personeel heeft het vaakst te maken met verbaal geweld van leerlingen jegens hen: 22 procent geeft aan vrij vaak (minstens 1 keer per maand/per week) verbaal ongewenst te zijn bejegend. Ook materiaal geweld treft het (onderwijs)personeel, ook wederom het vaakst gepleegd door leerlingen. Het gaat hierbij om het bekrassen, beschadigen of vernielen van spullen. Zes procent van het personeel heeft dit minstens een keer per maand meegemaakt. Ongeoorloofd inloggen op devices komt maar zelden voor, in twee procent van de gevallen (figuur 7.39).

Figuur 7.39: Slachtoffer van verbaal en materiaal geweld, diefstal, ongeoorloofd inloggen

Slachtoffer van bedreiging en lichamelijk geweld

Leraren of ander personeel kunnen zich bedreigd voelen in het rechtstreekse contact met anderen op school of kunnen online bedreigd worden (geen figuur). Zestien procent heeft zich bedreigd gevoeld door leerlingen en in vier procent door familieleden van leerlingen. Online bedreigingen door leerlingen treft vier procent van het (onderwijs)personeel. Verder is onderzocht in hoeverre het personeel slachtoffer is van licht en grof geweld. Met licht lichamelijk geweld wordt bedoeld: expres aanstoten of pijn doen, met opzet duwen of schoppen, met opzet laten struikelen, stompen of slaan. Met grof lichamelijk geweld wordt bedoeld: blauw oog of bloedneus geslagen, in elkaar slaan of aftuigen. Zeven procent van het personeel heeft te maken gehad met licht lichamelijk geweld gepleegd door leerlingen. Grof lichamelijk geweld komt zelden voor; één procent is slachtoffer geweest van grof geweld gepleegd door leerlingen van de school.

Slachtoffer van wapengeweld

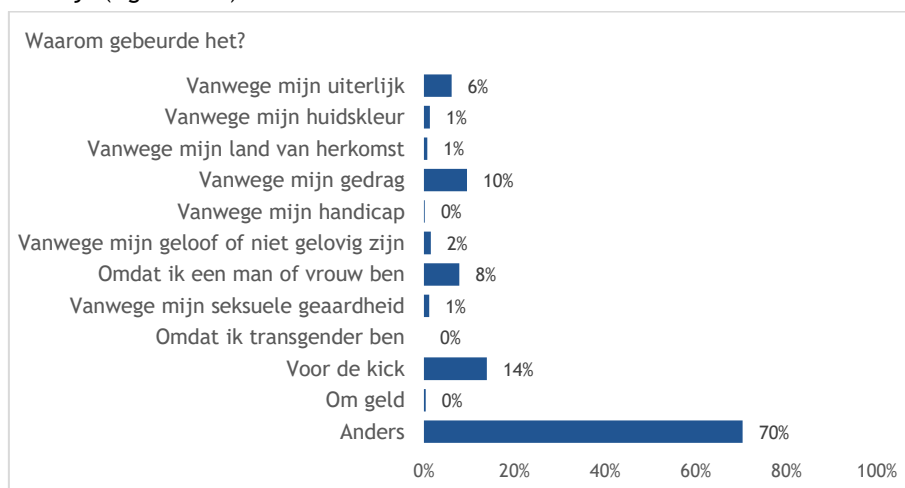
Een ernstige vorm van geweld is als daarbij gebruik is gemaakt van een wapen (geen figuur). Drie procent van het (onderwijs)personeel is weleens met een wapen bedreigd door een leerling van school en één procent is weleens expres met een wapen verwond door een leerling van school.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Tegen zes procent van het (onderwijs)personeel zijn weleens seksueel getinte opmerkingen gemaakt door leerlingen; in vier procent van de gevallen is dat weleens gedaan door een leraar (collega) van school. Andere, bijvoorbeeld fysieke vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag jegens personeel komen niet of nauwelijks voor (geen figuur).

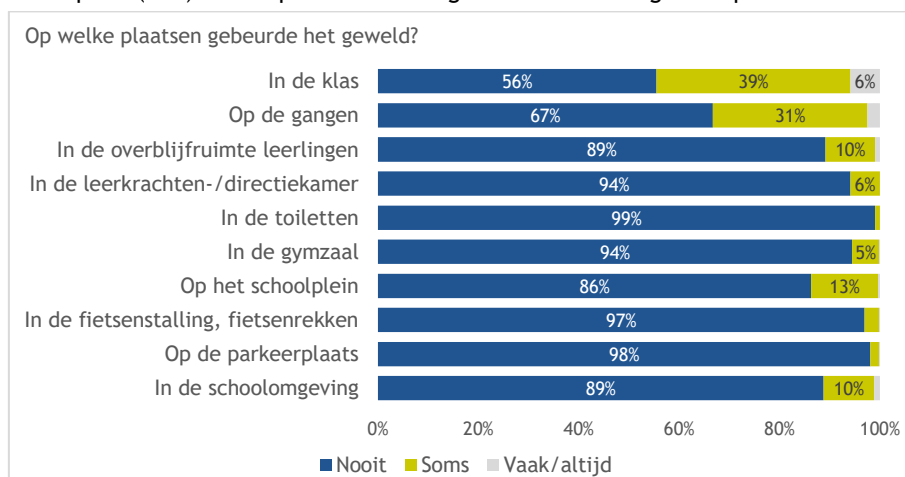
Reden en locaties van geweld

Aan slachtoffers van geweld is gevraagd wat er volgens hen de reden van het geweld was. Kennelijk gaat het hier veelal om redenen die bij het opstellen van de vragenlijst niet vooraf waren voorzien. Zeventig procent geeft namelijk een andere reden aan van het geweld (figuur 6.43). De vijf meest voorkomende redenen van het plegen van geweld zijn: (1) boosheid en frustratie van leerlingen, (2) agressief gedrag van leerlingen, het zichzelf niet in de hand hebben en onvermogen van leerlingen, (3) het niet eens zijn met een beslissing of opgelegde sanctie, (4) vanwege het aanspreken op gedrag en handhaving van regels, (5) voortkomen uit de problematiek van de leerling zelf. Veertien procent van het personeel zegt dat het geweld voor de kick van de pleger was, tien procent vanwege zijn gedrag en zes procent vanwege zijn uiterlijk (figuur 7.40).

Figuur 7.40: Reden van het geweld gepleegd jegens (onderwijs)personeel

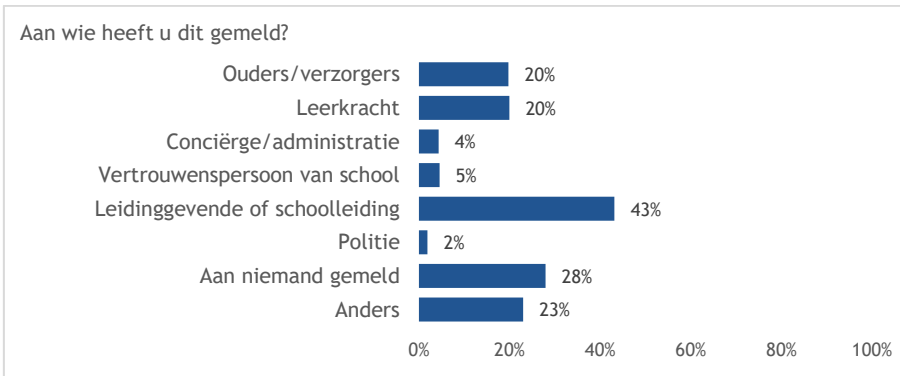
De plekken waar het geweld het vaakst plaatsvindt zijn: in de klas (45%), op de gangen (33%) en op het schoolplein (13%). In zes procent van de gevallen vindt het geweld plaats in de lerarenkamer (figuur 7.41).

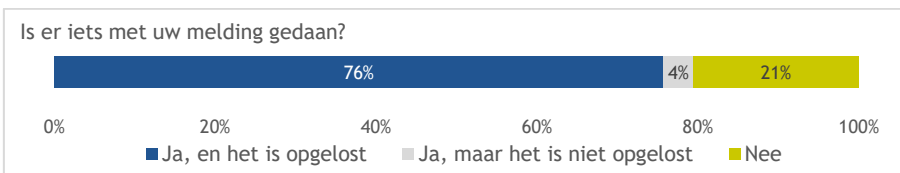
Figuur 7.41: Locaties van geweld jegens (onderwijs)personeel

Meldingsbereidheid van geweldsincidenten

Een meerderheid meldt de geweldsincidenten (72%) en 28 procent meldt het geweldsincident niet (figuur 7.42). Meestal wordt het incident gemeld aan de direct leidinggevende of de leiding van de school (43%). Ook worden leerkrachten (20%) en ouders (20%) op de hoogte gesteld van het geweldincident. In een kwart van de meldingen is daar niets mee gedaan of het geweld is niet gestopt (figuur 7.43).

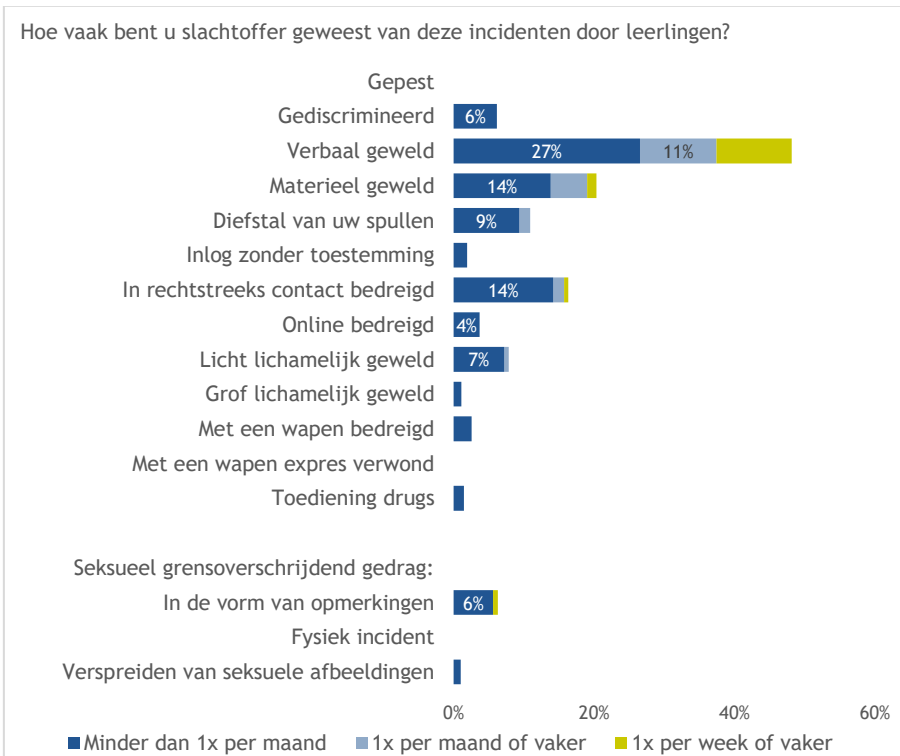
Figuur 7.42: Meldingsbereidheid van geweldsincidenten

Figuur 7.43: Vervolg van melding van geweldsincidenten

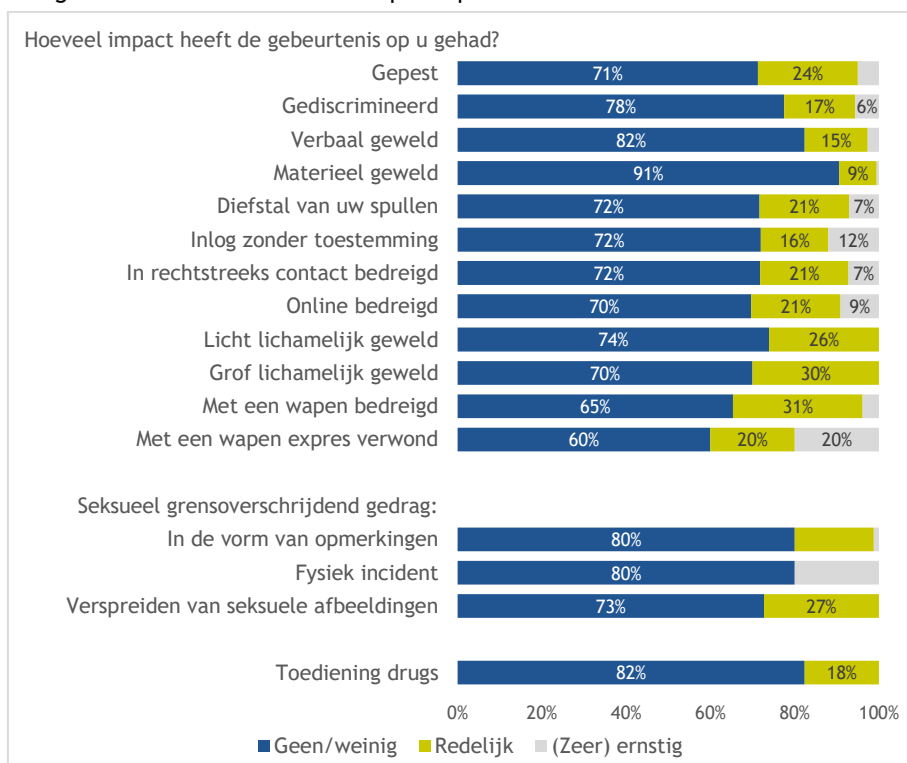
7.5.3 Overall-beeld en impact van geweldsincidenten

In het voorafgaande hebben we gezien dat het vooral leerlingen zijn die het (onderwijs)personeel pesten, bedreigen of gewelddadig benaderen. In onderstaande figuur 7.44 zijn de ervaringen met de verschillende vormen van gewelds(incidenten) gepleegd door leerlingen jegens personeel bij elkaar gezet. Leraren en ander personeel van de school worden vooral geconfronteerd met verbaal geweld, materieel geweld en of in het directe contact bedreigd door leerlingen.

Figuur 7.44: Overall-beeld van pestgedrag en geweld van leerlingen jegens onderwijspersoneel

Het geweldsincident met de grootste impact op iemand fysieke en mentale gesteldheid is als er iemand met een wapen expres verwond is. Twintig procent vindt dit een gebeurtenis met zeer veel impact. Ook als men fysiek ongewenst is aangeraakt, heeft dat een grote impact op iemand (figuur 7.45). Materieel geweld is een gebeurtenis met de kleinste impact op iemands leven.

Figuur 7.45: Impact van geweldsincidenten

7.6 Samenvatting

Aan de Veiligheidsmonitor 2020-2021 hebben 889 personeelsleden meegewerkt; meestal waren het docenten die de vragenlijst hebben ingevuld. De meeste deelnemers werken in het vmbo (61%), 30 procent werkt op de havo en 30 procent in het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs.

Online onderwijs en pesten tijdens schoolsluiting

Het overgrote deel van het (onderwijs)personeel mist het contact met de leerlingen tijdens de online lessen. Ook vindt een groot deel dat er beduidend minder contact is met collega's en leerlingen. De helft van het personeel vindt online onderwijs een probleem. Circa vier van de tien personeelsleden heeft onvoldoende zicht op hoe het met de leerlingen gaat tijdens het online onderwijs en voelt zich vaker eenzaam bij het online lesgeven. Een kwart van het (onderwijs)personeel vermoedt dat er minder wordt gepest tijdens het online-onderwijs. Daartegenover staat dat eveneens een kwart vindt dat er tijdens het online onderwijs even vaak wordt gepest dan bij fysiek onderwijs.

Veiligheidsbeleid

Twee derde van de vo-scholen voert een veiligheidsbeleid op school. In de meeste gevallen was het management betrokken bij de opstelling van het veiligheidsbeleid (75%), gevolgd door docenten (45%) en de medezeggenschapsraad (39%). Ouders en leerlingenraad zijn in veel minder mate (14 à 15%) van de gevallen betrokken bij de totstandkoming van het veiligheidsbeleid.

Ruim een kwart van het (onderwijs)personeel vindt het veiligheidsbeleid van de school effectief en de helft boordeelt het veiligheidsbeleid als voldoende. Slechts twee procent vindt dat het veiligheidsbeleid onvoldoende is ingebed in de school. Ruim de helft van de scholen voorziet in opvang en ondersteuning van en eventuele nazorg voor slachtoffers van agressie en geweldincidenten op school. Eveneens voorziet een deel van de scholen in een gerichte aanpak van daders. Bijna alle gevallen hanteren een set aan gedrags- en omgangsregels voor leerlingen. Ruim de helft van de scholen heeft ook gedrags- en omgangsregels opgesteld voor het personeel. In de meeste gevallen gaan die regels over de fysieke omgang met leerlingen, het taalgebruik richting leerlingen en de omgang met ouders. De gedrags- en omgangsregels worden in ruim twee derde deel ook daadwerkelijk nageleefd.

Schoolklimaat

Bijna vier van de tien personeelsleden heeft systematisch en langdurig pestgedrag gezien op school. Seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen leerlingen wordt door tien procent van het (onderwijs)personeel waargenomen. Spanningen tussen groepen leerlingen op school komt in negen procent van de gevallen minstens een keer per maand of vaker voor (1 keer per week). Elf procent maakt melding van een anonieme dreiging met een gerichte geweldsdaad tegen de hele school of om zoveel mogelijk leerlingen of leerkrachten bewust te raken. Op meerdere gebieden worden er instructies of voorlichting gegeven over de wijze waarop men het schoolklimaat positief kan beïnvloeden, hoe men om dient te gaan met pesten en agressie/geweld. Trainingen worden minder vaak aangeboden aan het personeel.

Gevoel van veiligheid

In het algemeen voelt een ruime meerderheid van het onderwijspersoneel zich (heel) veilig. Slechts een klein deel (4%) voelt zich (erg) onveilig. Op de wc voelt het personeel zich het meest veilig, gevolgd door de schoolomgeving en in de docentenkamer. Het onveiligste voelt men zich in de kantine of aula van de school. 1,2 procent van het (onderwijs)personeel overweegt weleens om elders te gaan werken vanwege de veiligheidssituatie op school. Twee procent van het ziekteverzuim van medewerkers is te wijten aan het pesten of geweld op school.

Pesten en discriminatie

Negen procent van het (onderwijs)personeel wordt gepest, waarvan twee procent vaak (minstens één keer per maand of vaker). Het gaat in de meeste gevallen om verbaal pesten: slachtoffers worden uitgescholden, uitgelachen of er wordt over hen geroddeld. Meestal zijn het leerlingen die pesten, in sommige gevallen wordt er gepest door een collega. Medewerkers worden voornamelijk gepest vanwege uiterlijk (21%), gedrag (14%) of voor de kick (14%). Bijna drie van de tien personeelsleden weet echter niet waarom ze gepest worden. Drie procent geeft aan dat hij of zij gepest wordt vanwege hun seksuele geaardheid. In zes procent van de gevallen wordt een medewerker van school gediscrimineerd door een of meerdere leerlingen, meestal gebeurt dit vanwege het land van herkomst (25%) of omdat iemand man of vrouw is (33%).

Melding en aangifte van pesten

Een kwart van het (onderwijs)personeel meldt het pesten aan niemand. Als men het pesten meldt dan is dat meestal bij de direct leidinggevende of de schoolleiding. Een melding bij de politie komt maar heel schaars voor, namelijk in één procent. Melding heeft niet altijd resultaat: met een derde deel van de meldingen is niets gedaan.

Geweldsincidenten

Personeel heeft het vaakst te maken met verbaal geweld van leerlingen (22%). Ook materiaal geweld treft medewerkers van school (6%), wederom het vaakst gepleegd door leerlingen. Zestien procent van het personeel werd bedreigd door leerlingen en vier procent door familieleden van leerlingen. Online bedreigingen door leerlingen treft vier procent van het (onderwijs)personeel.

Zeven procent van het personeel heeft te maken gehad met licht lichamelijk geweld gepleegd door leerlingen. Grof lichamelijk geweld komt zelden voor (1%). Drie procent van het (onderwijs)personeel is weleens met een wapen bedreigd door een leerling van school en één procent is met opzet met een wapen verwond.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Tegen zes procent van het (onderwijs)personeel zijn weleens seksueel getinte opmerkingen gemaakt door leerlingen; in vier procent heeft een collega zich hier schuldig aan gemaakt.

Reden van het plegen van geweld

Zeventig procent geeft een van de volgende redenen aan voor van het plegen van geweld: boosheid en frustratie van leerlingen, agressief gedrag van leerlingen, het zichzelf niet in de hand hebben en onvermogen van leerlingen, het niet eens zijn met een beslissing of opgelegde sanctie, vanwege het aanspreken op gedrag en handhaving van regels of het geweld komt voort uit de problematiek van de leerling zelf. Veertien procent van het personeel zegt dat het geweld voor de kick van de pleger was, tien procent vanwege zijn gedrag en zes procent vanwege zijn uiterlijk.

Melding en aangifte van geweld

De meeste medewerkers melden de geweldsincidenten. Drie van de tien meldt het geweldsincident niet. Twee procent heeft aangifte gedaan van het geweld bij de politie gedaan. Met een kwart van alle meldingen is iets gedaan; het geweld is niet gestopt.

Grote impact

Het geweldsincident met de grootste impact op iemand fysieke en mentale gesteldheid is als er iemand met een wapen expres verwond is. Twintig procent vindt dit een gebeurtenis met zeer veel impact. Ook als men fysiek ongewenst is aangeraakt, heeft dat een grote impact op iemands psychische gesteldheid.

8 Leidinggevend in het voortgezet onderwijs

8.1 Deelnemers en schoolkenmerken

Er hebben in totaal zestig leidinggevenden van scholen in het voortgezet onderwijs meegedaan aan de Veiligheidsmonitor 2021. Iets meer dan de helft (57%) is team- of afdelingsleider, -coördinator of afdelingshoofd. (Adjunct) directeur of (con)rector van de school is de functie van 37 procent van de deelnemers. Tabel 8.1 geeft weer aan welk(e) onderwijstype(n) zij leiding geven, dan wel het management vormen.

Tabel 8.1: Onderwijstypen op schoollocatie

	2021
Vorbereidend middelbaar onderwijs	73%
Praktijkonderwijs	8%
Hoger algemeen voortgezet onderwijs	28%
Vorbereidend wetenschappelijk onderwijs	25%
Speciaal onderwijs, cluster 4	17%
Anders	7%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021 (n = 60)

Binnen het vwo hebben alle deelnemers (n = 15) een atheneum en zestig procent ook of alleen een gymnasium op hun locatie. Binnen het vmbo komen de volgende typen leerwegen voor (zie tabel 8.2):

Tabel 8.2: Vmbo leerwegen op schoollocatie

	2021
Theoretische leerweg	68%
Gemengde leerweg	64%
Kaderberoepsgerichte leerweg	84%
Basisberoepsgerichte leerweg	82%
Leerwegerondersteunend onderwijs	59%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021 (n = 44)

In de meeste gevallen betreft het locaties met openbaar onderwijs en in een van de vijf gaat het om algemeen bijzonder onderwijs (zie Tabel 8.3).

Tabel 8.3: Richting of denominatie van de schoollocatie

	2021
Algemeen bijzonder	20%
Openbaar	58%
Protestants-christelijk	3%
Gereformeerd	8%
Samenwerkingsschool	2%
Interconfessioneel	5%
Anders	3%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021 (n = 60)

Wat schoolgrootte betreft zijn het vooral middelgrote scholen (64%) die aan de Veiligheidsmonitor hebben meegedaan (tabel 8.4).

Tabel 8.4: Aantal leerlingen per onderwijslocatie, peildatum 1 oktober 2021

	2021
Minder dan 100	21%
100 - 249	14%
250 - 499	32%
500 - 999	32%
1000 - 1499	13%
>1500	0%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021(n = 60)

De meeste scholen (37%) hebben 1 of 2 leidinggevenden en het docentencorps bestaat in 45 procent van de gevallen uit 30-60 fte's (tabel 8.5). Daarnaast heeft 36 procent over 10 tot 20 fte overig (ondersteunend)-personeel en 30 procent heeft minder dan 10 fte aan ondersteund personeel.

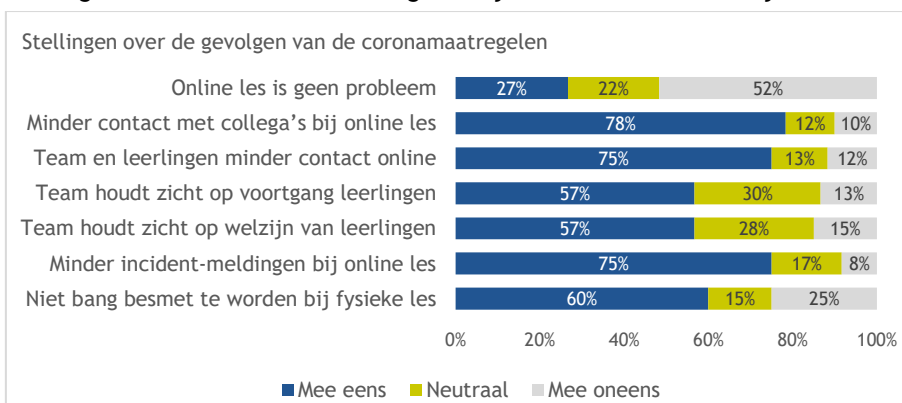
Tabel 8.5: Aantal fte leiding/management, docenten en overig personeel per onderwijslocatie, peildatum 1 oktober 2021

	2021
Leiding/management:	
1 t/m 2	37%
3 t/m 4	26%
5 t/m 6	27%
7 t/m 9	11%
Docenten:	
-minder dan 10	11%
-10 - 29	23%
-30 - 39	22%
-40 - 49	14%
-50 - 59	9%
-60 - 69	10%
>70	12%
Overig personeel:	
-minder dan 10	30%
-10 t/m 20	36%
-20 t/m 25	22%
>26	12%
Totaal n = 60	100%

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021

8.2 Gevolgen van coronamaatregelen

Door middel van een reeks stellingen is bij schoolleiders gevraagd naar de gevolgen van de coronamaatregelen. In figuur 8.1 zien we dat bijna acht van de tien aangeeft dat er minder contact is geweest met collega's in de periodes dat er online-onderwijs werd gegeven. Driekwart van de leiding is van mening dat het docententeam minder contact heeft gehad met leerlingen. In mindere mate, maar toch nog in ruim de helft denkt de schoolleiding (57%) dat docenten voldoende zicht hebben gehouden op de voortgang van de leerprestaties en het psychisch welbevinden van leerlingen. Driekwart van de leiding geeft aan minder meldingen van incidenten te hebben gehad tijdens het online-onderwijs.

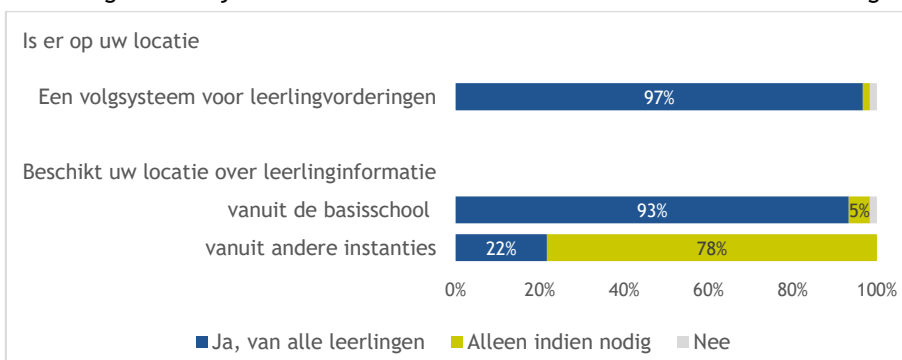
Figuur 8.1: Gevolgen van coronamaatregelen

8.3 Schoolklimaat

We beschrijven allereerst aan de hand van een aantal indicatoren de mate waarin de school aandacht heeft voor de leerprestaties van leerlingen, de werkhouding van leerlingen en een respectvolle bejegening en omgang van docenten met leerlingen. Het zijn met name deze factoren die bevorderend zijn voor de sfeer op school. Het aanbod van activiteiten op school en een aantrekkelijke inrichting van de ruimtes op school zijn bevorderlijk voor een goede sfeer.

Leerlingvolgsysteem

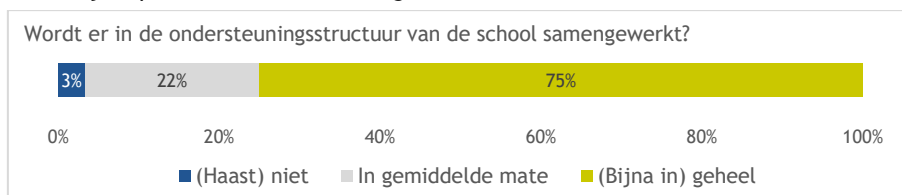
Bijna alle scholen hebben een leerlingvolgsysteem waarmee prestaties van leerlingen gevolgd kunnen worden (figuur 8.2). Ook beschikken bijna alle scholen over informatie vanuit het primair onderwijs of hebben ze de mogelijkheid daarover te beschikken als dat nodig is. Informatie vanuit andere instanties (bijvoorbeeld jeugdzorg, jeugdgezondheidszorg) wordt meestal alleen geraadpleegd als daarvoor een aanleiding is. Een vijfde deel van de school beschikt over informatie hun leerlingen van andere instanties.

Figuur 8.2: Leerlingvolgsysteem en informatie over leerlingen vanuit po of andere instanties

Samenwerking

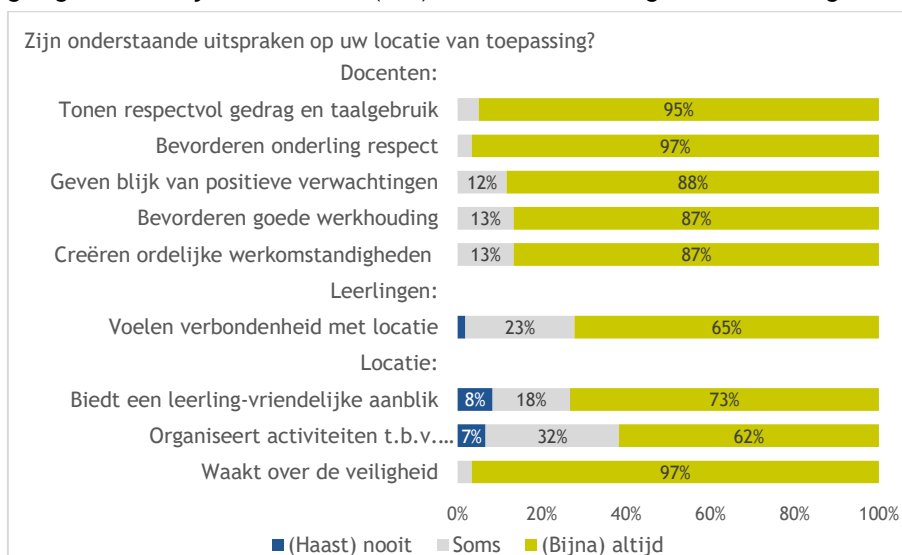
In driekwart van de scholen wordt er in de ondersteuningsstructuur door de veiligheidscoördinator, de ondersteuningscoördinator en de verzuimcoördinator samengewerkt (figuur 8.3). In drie procent is er niet of nauwelijks sprake van samenwerking tussen deze drie functionarissen.

Figuur 8.3: Samenwerking tussen veiligheids-, ondersteunings- en veiligheidscoördinatoren

Aandacht voor omgang, bejegening en onderlinge verhoudingen

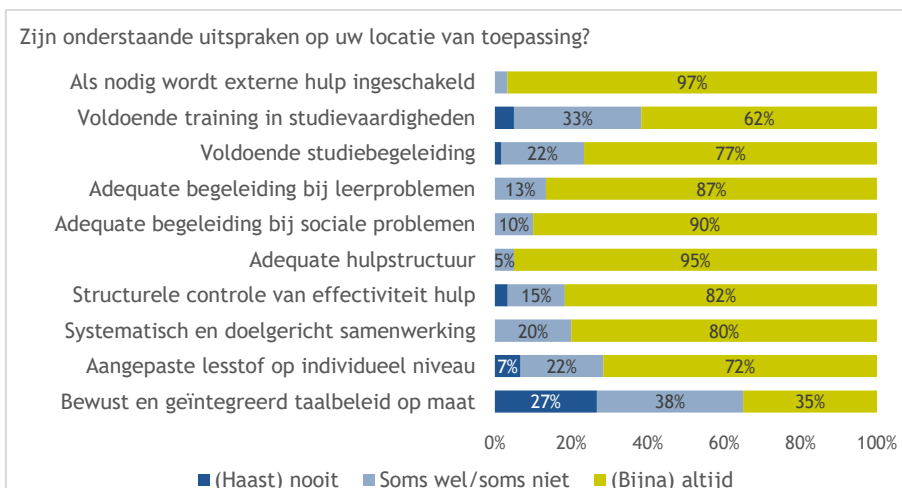
Veruit de meeste schoolleiders zijn van mening dat docenten (bijna altijd) het onderlinge respect tussen leerlingen bevorderen (97%) en respectvol gedrag vertonen richting leerlingen (95%). Ook het blij geven van positieve verwachtingen richting leerlingen, het bevorderen van een goede werkhouding en ordelijke werkomstandigheden zijn elementen die op bijna alle scholen goed zijn verankerd. Schoolleiders denken minder vaak dat leerlingen zich in alles verbonden voelen met de school (65%). Activiteiten ter bevordering van het contact met leerlingen en betrokkenheid van ouders worden in 62 procent van de scholen georganiseerd. Bijna alle scholen (97%) waken over de veiligheid van leerlingen en hun spullen (figuur 8.4).

Figuur 8.4: Aandacht voor omgang, bejegening en onderlinge verhoudingen

Aandacht voor studievoordigheden, begeleiding bij leer- en sociale problemen

Naar eigen zeggen schakelen bijna alle scholen (97%) externe hulp in als zij zelf ontoereikende mogelijkheden hebben om leerlingen te begeleiden. Ook voorzien veruit de meeste scholen (95%) in een adequate hulpstructuur om leerlingen met problemen te helpen. Schoolleiders geven ook aan dat op hun school leerlingen met leerproblemen adequaat worden beleid (87%). Minder vaak, maar toch nog in 62 procent van de gevallen zeggen schoolleiders dat leerlingen voldoende training krijgen in studievoordigheden. Slechts een derde van de schoolleiders zegt een bewust en geïntegreerd taalbeleid te voeren op hun schoollocatie (figuur 8.5).

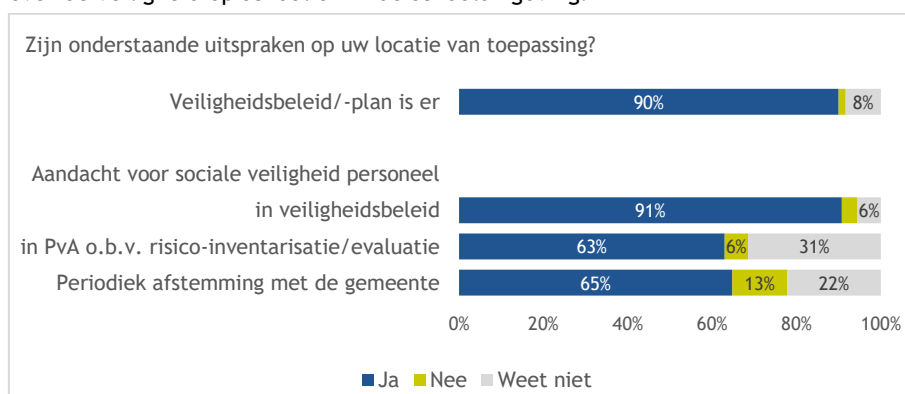

Figuur 8.5: Aandacht voor studievaardigheden, hulp bij leer- en sociale problemen

8.4 Veiligheidsbeleid

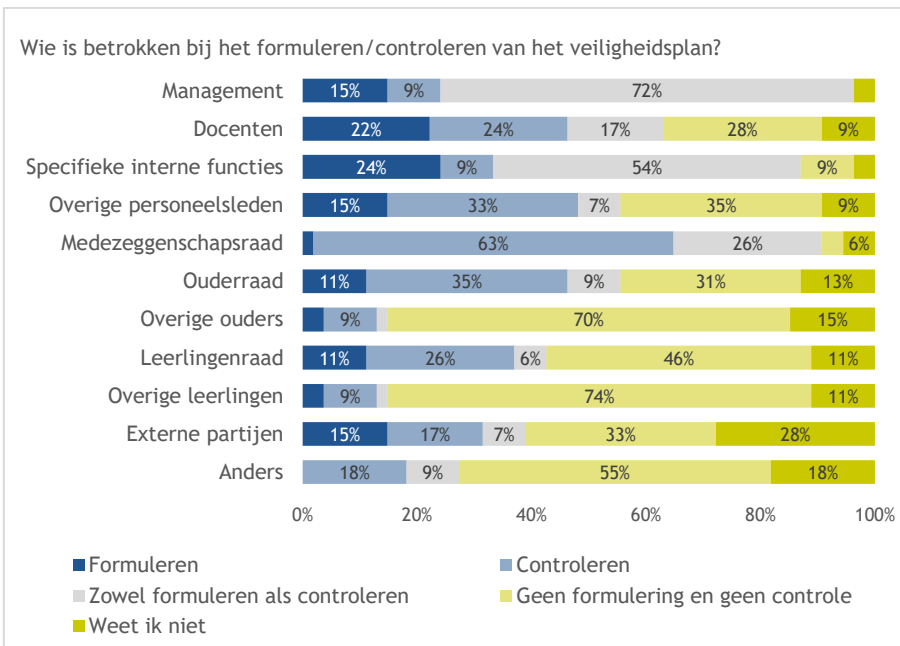
Inhoud veiligheidsplan en betrokkenheid

Negentig procent van de scholen heeft een veiligheidsplan. De sociale veiligheid van het personeel is in negen van de tien gevallen onderdeel van dat plan (figuur 8.6). In twee derde deel maakt de sociale veiligheid van het personeel, dat gebaseerd is op de risico-inventarisatie en -evaluatie, onderdeel uit van het plan van aanpak. 65 procent van de scholen stemt periodiek het veiligheidsbeleid op school af met de gemeente. Een vijfde deel van de schoolleiders weet niet of er afstemming plaatsvindt met de gemeente over de veiligheid op school en in de schoolomgeving.

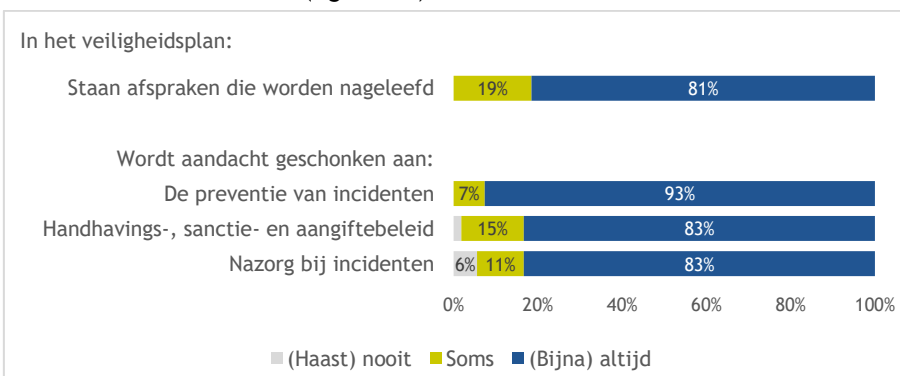
Figuur 8.6: Veiligheidsbeleid en afstemming met de gemeente

Het management van de school is in driekwart van de gevallen betrokken bij het formuleren én het controleren van het veiligheidsbeleid. Ook specifieke interne functies hebben hierbij een rol (54%). Zie figuur 8.7. De medezeggenschapsraad heeft een grotere rol bij het controleren van het veiligheidsplan (63%) en een kleine rol bij het formuleren/controleren van het veiligheidsbeleid (26%). De ouderraad en leerlingenraad hebben in respectievelijk 35 procent en 26 procent een controlerende rol. Zij hebben daarentegen minder vaak initiërende rol bij het formuleren van het veiligheidsbeleid. Docenten hebben in ongeveer een kwart van de gevallen een rol bij het formuleren en/of het controleren van het veiligheidsbeleid.

Figuur 8.7: Betrokkenheid bij formuleren en controleren van het veiligheidsbeleid

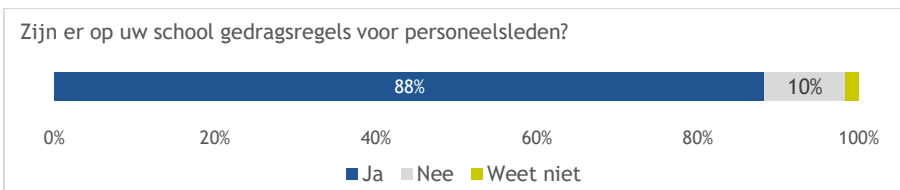
Scholen hebben in de meeste gevallen in het veiligheidsplan afspraken staan die nageleefd dienen te worden (81%), besteden aandacht aan preventie van incidenten (93%) en aan handhaving- sanctie- en aangiftebeleid (83%). Acht van de tien scholen besteden in het veiligheidsplan ook aandacht aan nazorg van slachtoffers van incidenten (figuur 8.8).

Figuur 8.8: Wat staat er in het veiligheidsplan?

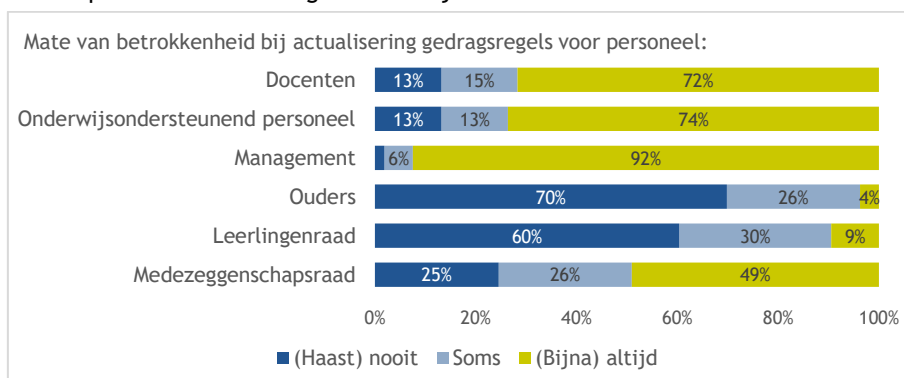
Gedragregels voor leerlingen en personeel

Alle scholen hebben gedragsregels opgesteld voor leerlingen en bijna negen van de tien heeft ook gedragsregels voor het personeel opgesteld (figuur 8.9). Tien procent van de schoolleiders heeft dat niet en twee procent weet niet of er ook gedragsregels zijn voor personeelsleden.

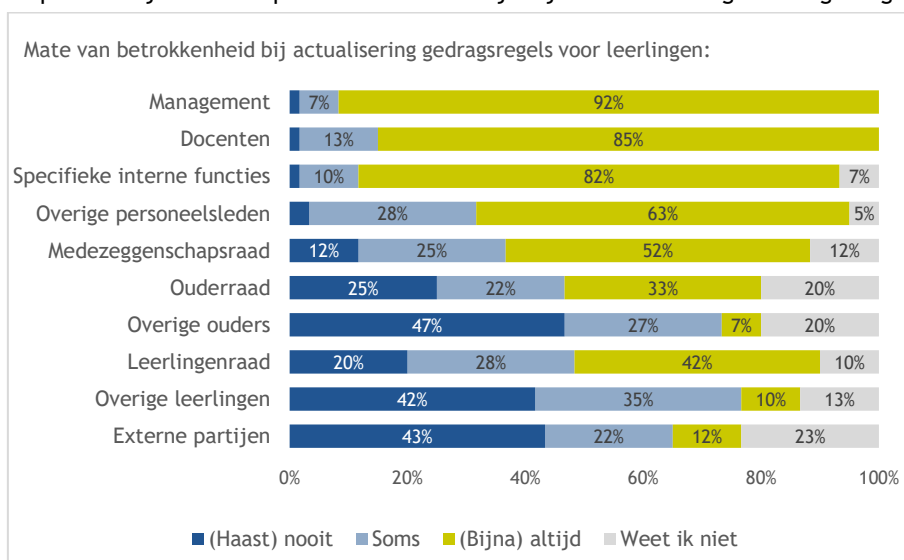
Figuur 8.9: Gedragregels voor personeel

Kijken we naar de actualisering van die gedragsregels voor het personeel dan is dat vooral een taak van het management (92%), onderwijsondersteunend personeel (74%) en docenten (72%). Zie figuur 8.10. De medezeggenschapsraad is in de helft van de gevallen betrokken bij de actualisering van deze gedragsregels en in 9 procent is de leerlingenraad erbij betrokken.

Figuur 8.10: Partijen betrokken bij actualiseren gedragsregels personeel

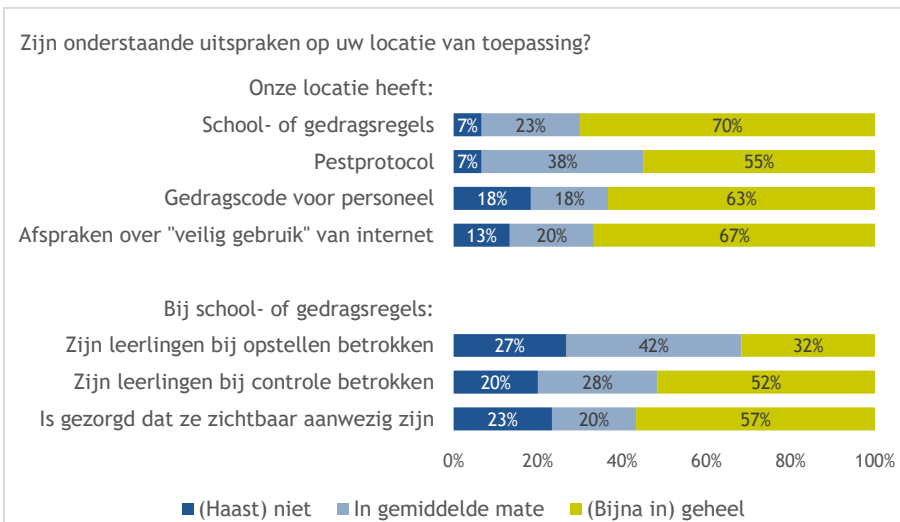
De betrokkenheid van bepaalde actoren bij de actualisering gedragsregels voor leerlingen is meer divers dan bij het personeel (figuur 8.11). Wij zien dat hier ook de leerlingenraad en de ouderraad in respectievelijk 42 en 33 procent betrokken zijn bij de actualisering van de gedragsregels voor leerlingen.

Figuur 8.11: Partijen betrokken bij actualiseren van gedragsregels leerlingen

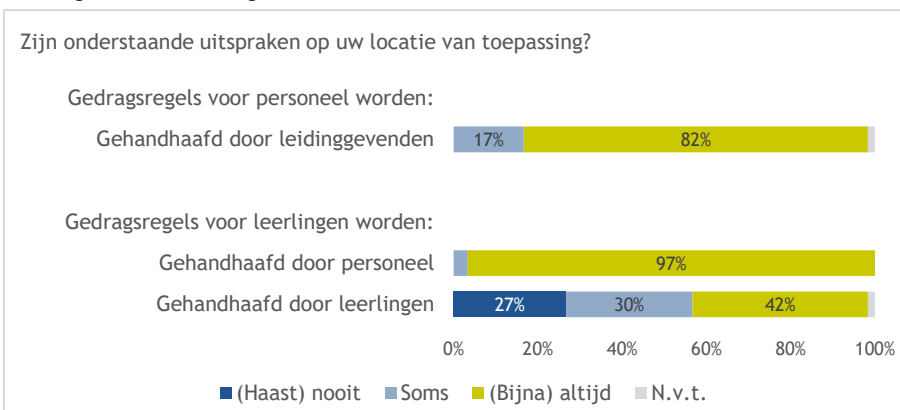
Bekendheid en naleving van gedragsregels

Zeventig procent van de schoolleiders zegt dat hun school- en gedragsregels bekend zijn bij leerlingen en ouders (figuur 8.12). Alle scholen hebben een pestprotocol en dat is volgens 55 procent van de schoolleiders bekend bij zowel ouders als leerlingen. 63 procent van de schoolleiders beschikt over een gedragscode voor het personeel waarin de omgang met leerlingen en ouders staat beschreven. Twee derde deel heeft afspraken gemaakt over het veilig gebruik van internet en e-mail binnen de school. Leerlingen zijn in 32 procent van de gevallen vanaf het begin betrokken geweest bij het opstellen van de school- en gedragsregels. In iets meer dan de helft hebben zij ook vanaf het begin een controlerende functie ten aanzien van het nakomen van deze regels gekregen. Bijna zes van de tien schoolleiders geeft aan dat in alle ruimtes en klaslokalen de school- en gedragsregels duidelijk zichtbaar aanwezig zijn.

Figuur 8.12: Bekendheid van school- en gedragsregels en pestprotocol

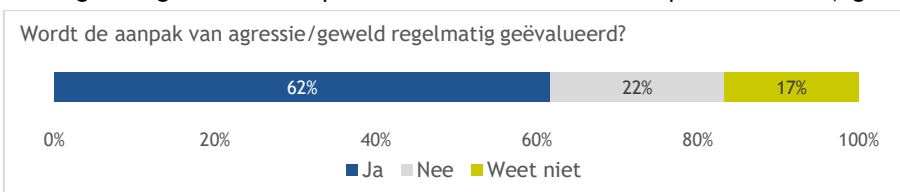
Gedragsregels voor het personeel wordt bij acht van de tien schoollocaties bijna altijd gehandhaafd door leidinggevenden binnen de school (figuur 8.13). Het personeel handhaaft doorgaans de gedragsregels voor leerlingen (97%). Ook leerlingen spelen hierin een rol. Op vier van de tien locaties worden gedragsregels voor leerlingen ook door leerlingen gehandhaafd. Bij een op de drie locaties worden deze regels door leerlingen haast nooit gehandhaafd.

Figuur 8.13: Naleving van school- en gedragsregels

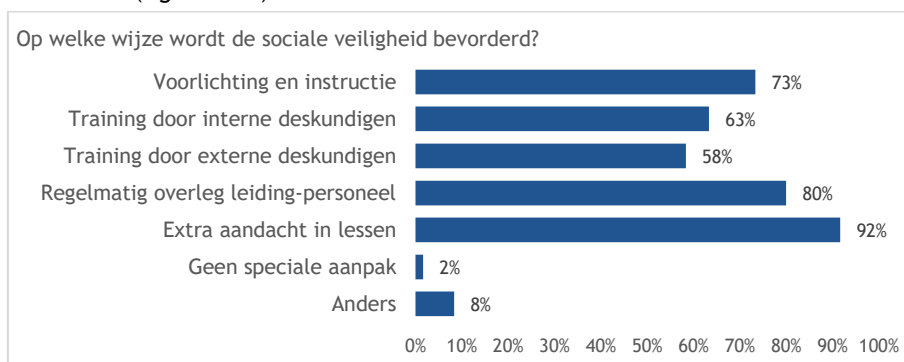
Beleid ter bevordering sociale veiligheid

Zes van de tien schoolleiders evalueren regelmatig hun aanpak van agressie en geweld; 22 procent doet dat niet regelmatig en zeventien procent weet niet of ze hun aanpak evalueren (figuur 8.14).

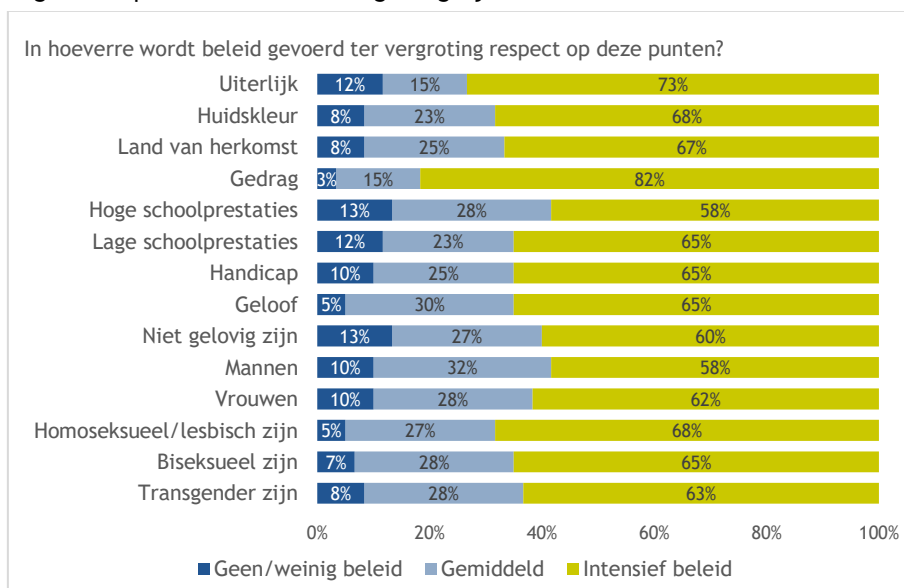
Figuur 8.14: Evaluatie van plan van aanpak agressie/geweld

In de meeste gevallen (92%) wordt er in de lessen extra aandacht besteed aan de sociale veiligheid en pesten op school. Ook in het overleg tussen leiding en personeel is sociale veiligheid regelmatig onderwerp van gesprek (80%). Scholen geven in zeven van de tien gevallen voorlichting en instructie aan het personeel over de omgang met agressie en geweld bijvoorbeeld. Training en opleiding van personeel door interne of externe deskundigen komt ook voor in respectievelijk 63 en 58 procent van de gevallen. Twee procent van de schoolleiders laat weten geen specifieke aanpak te hebben om de sociale veiligheid op school te verbeteren (figuur 8.15).

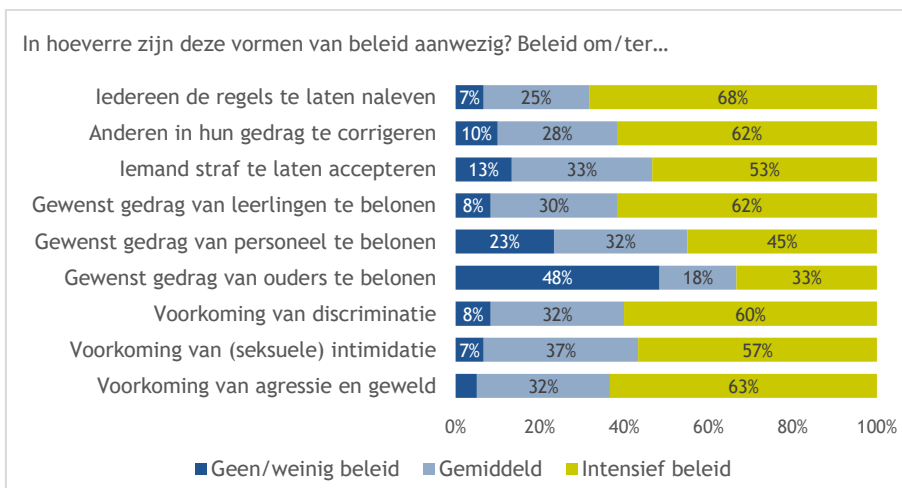
Figuur 8.15: Instrumenten ter bevordering sociale veiligheid op school

Naast deze meer generieke beleidsinstrumenten ter bevordering van de sociale veiligheid op school is heel gedetailleerd gekeken naar beleid dat specifiek gevoerd wordt om het onderlinge respect en LHBT-acceptatie te vergroten. In figuur 8.16 zien we dat in de meeste gevallen (82%) er intensief preventief beleid wordt gevoerd op het tonen van respect ten aanzien van gedrag (82%), uiterlijk (73%), seksuele geaardheid (68%), huidskleur (68%) en land van herkomst (67%). Geen of weinig beleid wordt er gevoerd op hoge schoolprestaties en het niet gelovig zijn.

Figuur 8.16: Preventief beleid gevoerd op onderling respect en acceptatie

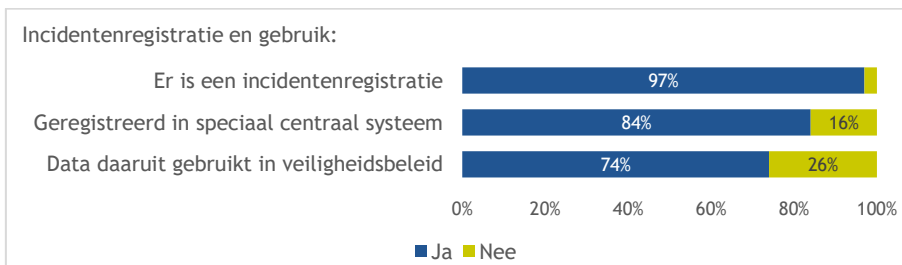
Scholen voeren intensief beleid op naleving van regels (68%), het voorkomen van agressie en geweld (63%), anderen in hun gedrag te corrigeren (62%) en het belonen van gewenst gedrag bij leerlingen (62%). Circa zes van de tien scholen voeren intensief beleid ter voorkoming van discriminatie en seksuele intimidatie (figuur 8.17). De vraag is of de mate waarin er op onderdelen intensief preventief beleid wordt gevoerd, voldoende is voor een veilig schoolklimaat.

Figuur 8.17: Preventief beleid gericht op navolging regels en gedrag, discriminatie en agressie/geweld

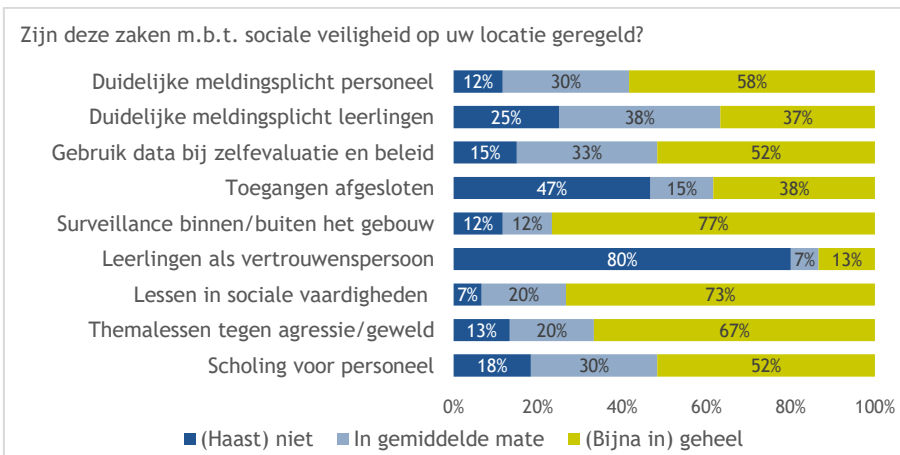
8.5 Incidentenregistratie en veiligheidsmaatregelen

Hoe houdt een school zicht op het aantal veiligheidsincidenten? Worden deze geregistreerd en worden de cijfers gebruikt om het veiligheidsbeleid bij te stellen? Wat doet een school om incidenten te voorkomen en zijn er voldoende veiligheidsmaatregelen getroffen (videobewaking, pasjessystemen, toegangen afsluiten, surveillance)? In deze paragraaf staan we stil bij de wijze waarop de school in de dagelijkse praktijk uitvoering geeft aan het veiligheidsbeleid en hiermee tracht incidenten te voorkomen. Bijna alle scholen hebben een incidentenregistratie (97%). Slechts drie procent heeft dat niet (figuur 8.18). De meeste scholen (84%) gebruiken daarvoor een centraal systeem en driekwart gebruikt de cijfers om het veiligheidsbeleid ook daadwerkelijk bij te stellen.

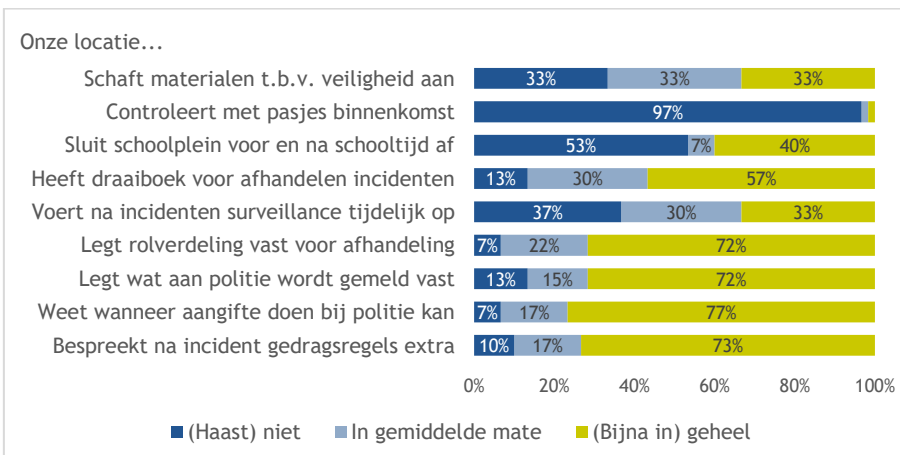
Figuur 8.18: Incidentenregistratie en gebruik voor veiligheidsbeleid

Voor personeel geldt in 57 procent van de gevallen een meldingsplicht als er incidenten plaatsvinden die de veiligheid aantasten (figuur 8.19). Dat geldt in mindere mate voor leerlingen (37%). Driekwart van de scholen surveilleert binnen en buiten het schoolgebouw en bijna vier van de tien scholen sluiten de toegang tot de school volledig af tijdens schooltijden, behalve de hoofdingang. Het komt niet vaak voor dat leerlingen de rol van vertrouwenspersoon aannemen binnen een school (13%). Driekwart van de scholen verzorgt lessen in sociale vaardigheden voor leerlingen en twee derde besteedt in de klas aandacht aan geweld en agressie door middel van themalessen. Iets meer dan de helft schoolt het personeel op het gebied van sociale veiligheid.

Figuur 8.19: Uitvoering van veiligheidsbeleid

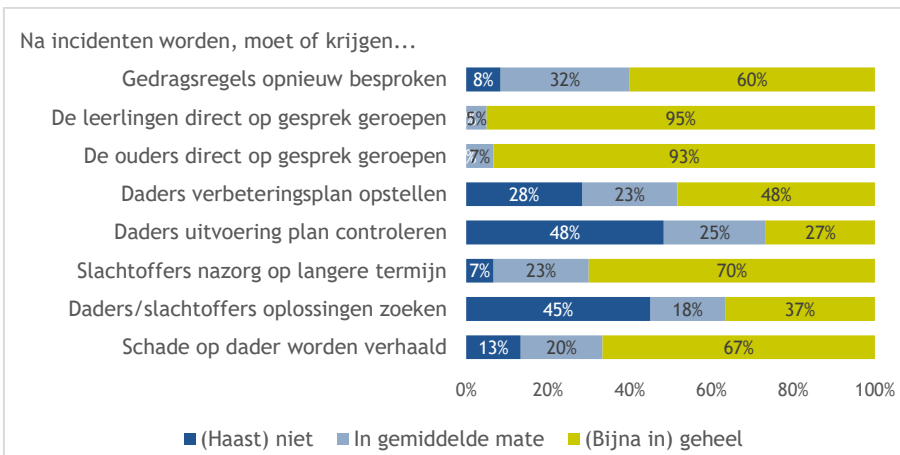
Toegangspasjes worden niet of nauwelijks gecontroleerd door de school; twee procent controleert altijd. Vier van de tien scholen sluiten de school af voor en na schooltijd en een derde heeft materialen aangeschaft om de veiligheid te vergroten, bijvoorbeeld videobewaking of detectiepoortjes (figuur 8.20).

Figuur 8.20: Veiligheidsmaatregelen

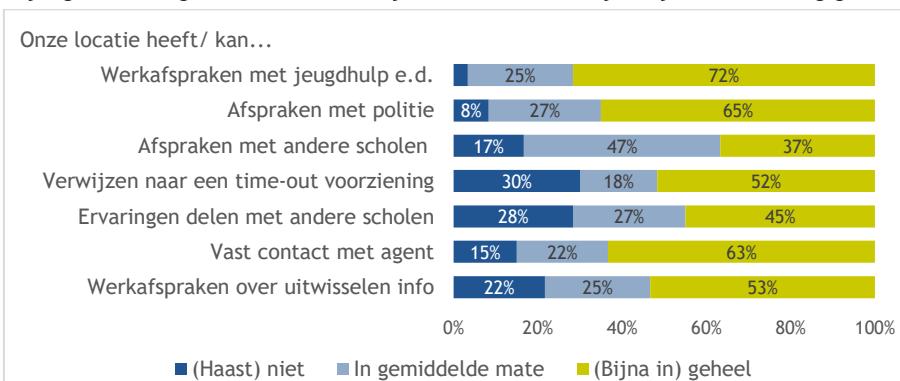
Bijna zes van de tien scholen hanteert een draiboek voor het afhandeling van incidenten (57%). Meer scholen hebben vastgelegd welke rollen verschillende personen (directie, mentor, zorg- of verzuimcoördinator) in de school hebben bij het afhandelen van incidenten (72%). Ook heeft circa zeven van de tien scholen vastgelegd welke incidenten er gemeld moet worden bij de politie en van welke incidenten een aangifte gedaan moet worden. Bijna driekwart van de scholen bespreekt na een incident opnieuw de school- en gedragsregels met leerlingen van de klassen betrokken bij het incident. Een derde van de scholen voert al dan niet tijdelijk de surveillance op binnen en buiten de school (figuur 8.20).

Andere maatregelen die getroffen worden nadat er incidenten hebben plaatsgevonden, zijn opgesomd in figuur 7.22. We zien dat in bijna alle gevallen de leerlingen die betrokken zijn geweest bij een incident door de mentor opgeroepen worden voor een gesprek (95%), zo ook de ouders (93%). Schade wordt in twee derde deel van de gevallen verhaald op de dader (67%) en in bijna de helft dient de dader een verbeterplan op te stellen. Zeventig procent van de scholen voorziet in nazorg voor het slachtoffer (figuur 8.21).

Figuur 8.21: Getroffen maatregelen na een geweldsincident

Door scholen wordt in 72 procent van de gevallen werkafspraken gemaakt over veiligheidsvraagstukken met instanties zoals jeugdhulp, wijkteams of Veilig thuis (figuur 8.22); 65 procent maakt hierover afspraken met de politie. Het delen van ervaringen met andere scholen in de buurt over leerlingen die de veiligheid bedreigen, wordt in 45 procent wel gedaan. Afspraken met andere scholen over leerlingen die incidenten veroorzaken, worden in minder mate gemaakt (37%). Bijna twee derde van de scholen heeft een school- of wijkagent die ingeschakeld wordt bij incidenten en die jaarlijks voorlichting geeft op school over veiligheid.

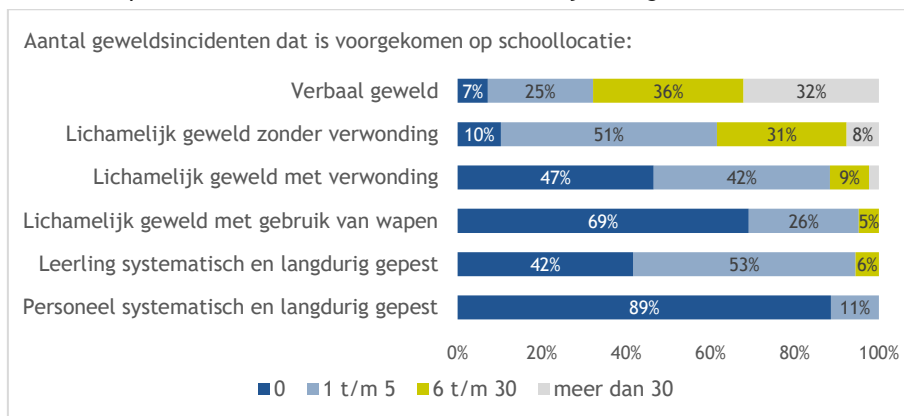
Figuur 8.22: Werkafspraken over veiligheid met politie, jeugdzorg, wijkagent en andere scholen

8.6 Prevalentie van (gewelds)incidenten en pesten

Aan schoolleiders is gevraagd een inschatting te geven van het aantal geweldsincidenten op hun locatie. Daarbij hadden zij twee mogelijkheden om te antwoorden: per soort het aantal ingeschatte incidenten dat is voorgekomen op school of de categorie 'weet niet'. Het gaat over een periode vanaf de zomervakantie in 2020 tot aan de afname van de vragenlijst in het voorjaar van 2021. Grofweg is dat een half jaar.

In figuur 8.23 zien we dat verbaal geweld het vaakst voorkomt op een school: in een derde van de gevallen meer dan 30 keer en in 36 procent tussen de 6 en 30 keer in de afgelopen 6 maanden. Lichamelijk geweld zonder dat daarbij iemand gewond raakte, is in 31 procent van de gevallen tussen de 6 en 30 keer voorgekomen. Dat is minstens 1 keer per maand. In acht procent van de gevallen is dat vaker dan 30 keer voorgekomen en dat betekent minstens vijf keer per maand. Een wat ernstigere vorm van lichamelijk geweld waarbij iemand gewond is geraakt, komt in negen procent van de gevallen tussen de 6 en 30 keer voor en in twee procent is dat zelfs vaker dan 30 keer in zes maanden tijd voorgekomen.

Zestig procent van de schoolleiders geeft aan dat er incidenten hebben plaatsgevonden waarbij een leerling systematisch en langdurig werd gepest. De frequentie daarvan is lager dan bij verbaal of lichamelijk geweld, maar desalniettemin komt dit in 53 procent tussen de 1 en 5 keer voor en in zes procent tussen de 6 en 30 keer in een periode van zes maanden. In elf procent van de gevallen meldt een schoolleider dat een personeelslid systematisch en langdurig is gepest met een frequentie van 1-5 keer in de betreffende onderzoeksperiode. Al en met al worden er behoorlijk wat geweldsincidenten door schoolleiders gemeld.

Figuur 8.23: Prevalentie van verbaal/lichamelijk geweld en pesten op schoollocatie

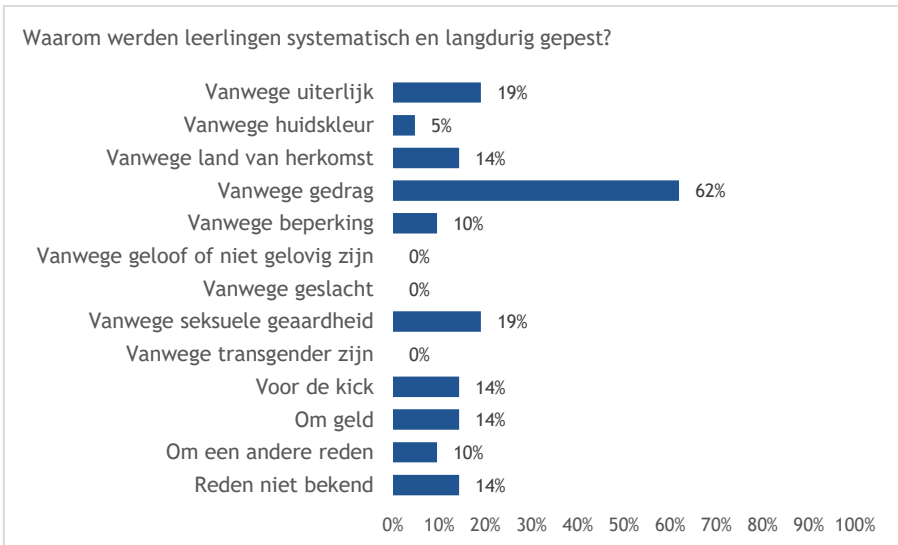
Bovenstaande figuur 8.23 is gebaseerd op het ingeschatte aantal geweldsincidenten. Echter, een niet onbelangrijk deel van de schoolleiders (tussen de 28-53 procent) geeft aan géén inschatting te kunnen maken van het aantal geweldsincidenten dat op hun schoollocatie plaats heeft gevonden¹⁰. Dit betekent dat we hier te maken kunnen hebben met een onderschatting van de prevalentie van geweldsincidenten in het voortgezet onderwijs.

Incidenten die meerdere keren hebben plaatsgevonden op scholen in het voortgezet onderwijs zijn incidenten met verbaal geweld: gemiddeld 46 keer in zes maanden, lichamelijk geweld zonder verwonding gemiddeld tien keer en lichamelijk geweld met verwonding gemiddeld vier keer. Omdat het aantal incidenten nogal uiteenliep (tussen de 0-500), is ook de mediaan berekend. Verbaal geweld laat een mediaan van dertien zien en dat betekent dat op de helft van de scholen er minder dan dertien incidenten met verbaal geweld zijn voorgevallen en op de andere helft meer dan dertien. Lichamelijk geweld zonder verwonding heeft een mediaan van drie en met verwonding een mediaan van een.

Systematisch en langdurig pesten van leerlingen

We zagen hiervoor dat zestig procent van de schoolleiders aangaf dat er incidenten hebben plaatsgevonden waarbij leerlingen systematisch en langdurig werden gepest. Nadere bevraging hierop laat zien dat dit veruit in de meeste gevallen gebeurt vanwege het gedrag van het slachtoffer (62%). In bijna een op de vijf gevallen is dat vanwege het uiterlijk en in eveneens een op de vijf gevallen wordt een leerling stelselmatig gepest vanwege zijn of haar seksuele geaardheid (figuur 8.24).

¹⁰ Percentage 'weet niet': verbaal geweld 53%; lichamelijk geweld zonder verwonding 35%, met verwonding 28%, met gebruik van wapen 30%; langdurig en systematisch pesten van leerlingen 40% en van personeel 42%.

Figuur 8.24: Redenen van systematisch en langdurig pesten van leerlingen

Systematisch en langdurig pesten van personeel

In elf procent van de gevallen is het voorgevallen dat een personeelslid stelselmatig werd gepest (figuur 8.25). In de helft daarvan is de reden bij de schoolleiders niet bekend. In een kwart gebeurde dit vanwege het uiterlijk van het personeelslid of vanwege het gedrag van betrokkene.

Figuur 8.25: Redenen van systematisch en langdurig pesten van medewerkers

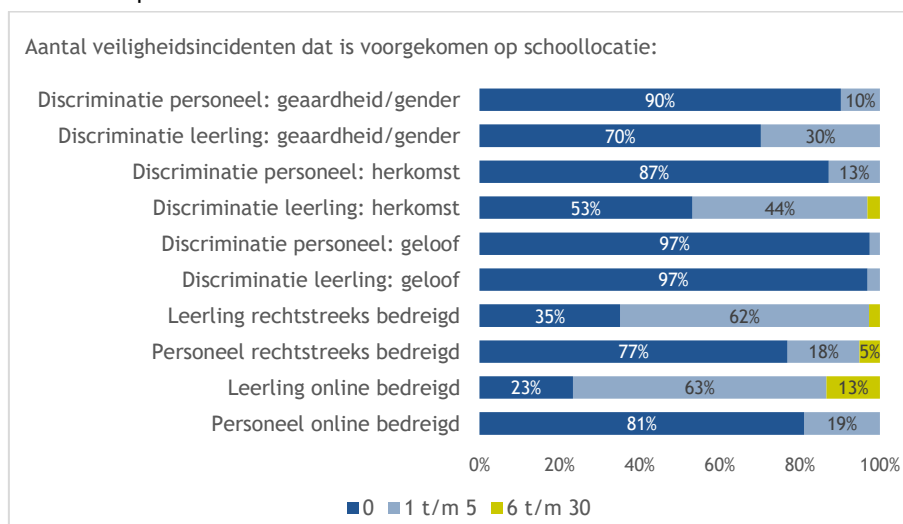
8.7 Discriminatie, bedreiging en materieel geweld

Ook zijn schoolleiders gevraagd om een inschatting te maken van discriminatie, bedreigingen en vormen van materiaal geweld jegens leerlingen en personeel. Net als in het voorafgaande weet een deel van de schoolleiders geen inschatting te maken van het aantal incidenten die hebben plaatsgevonden. Tussen de 32 en 50 procent van de schoolleiders weet geen aantallen te noemen¹¹. Dit houdt wederom in dat er sprake kan zijn van een onderschatting van de prevalentie van discriminatie, bedreiging en materieel geweld in het voortgezet onderwijs.

11 Percentage 'weet niet': discriminatie personeel 32% en leerling 47%; bedreiging personeel rechtstreeks 38% en online bedreiging 35%; bedreiging leerling rechtstreeks 50% en online bedreiging 38%.

Discriminatie en bedreiging

Incidenten die in aantallen het vaakst (meer dan 6 keer in 6 maanden) voorkomen zijn: online bedreiging van leerlingen (13%), rechtstreeks bedreiging van personeel (5%) en discriminatie van leerlingen vanwege hun herkomst (3%). Andere incidenten die minder vaak (tussen de 1-5 keer) zijn voorgekomen in de afgelopen zes maanden zijn: online bedreiging van leerling (63%), rechtstreekse bedreiging van leerling (62%) en discriminatie van leerlingen vanwege hun herkomst (44%). Zie figuur 8.26. Online bedreiging van leerlingen komt, op grond van de inschatting van schoolleiders, gemiddeld 5 keer voor in zes maanden, rechtstreekse bedreiging van leerlingen 2 keer en rechtstreekse bedreiging van personeel gemiddeld 1 keer per zes maanden. Discriminatie van leerlingen vanwege zijn of haar herkomst komt ook gemiddeld 1 keer voor in een periode van zes maanden.

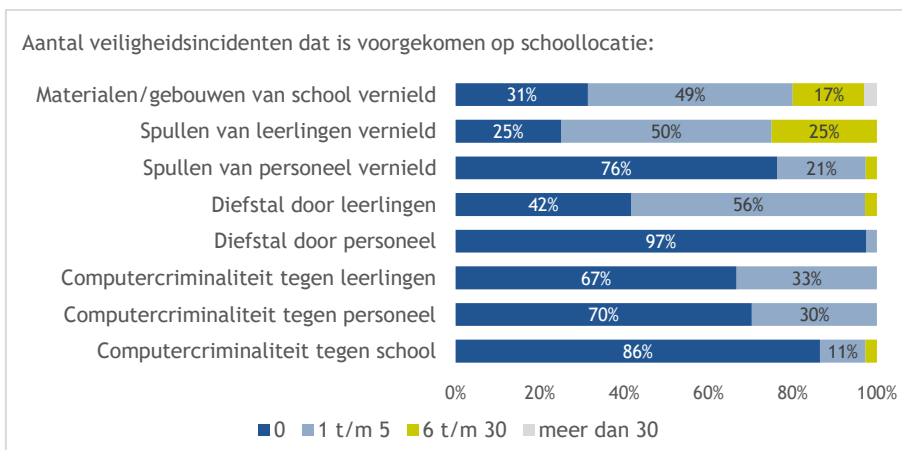

Figuur 8.26: Prevalentie van discriminatie en bedreiging naar geaardheid, herkomst en geloof

Materieel geweld

Onder materieel geweld wordt hier verstaan vernielingen van materialen en gebouwen van school, het vernielen van spullen van leerlingen en personeel en computercriminaliteit. Drie procent van de schoolleiders meldt dat er op hun locatie behoorlijk wat (meer dan 30) incidenten hebben plaatsgevonden waarbij materialen dan wel gebouwen van school zijn vernield (figuur 8.27). Daarnaast meldt nog eens zeventien procent van de schoolleiders dat er tussen de 6-30 incidenten op dit vlak hebben plaatsgevonden. In een kwart van de gevallen meldt een schoolleider dat het tussen de 6-30 keer is voorgekomen dat spullen van leerlingen zijn vernield. Andere noemenswaardige incidenten die heel vaak (meer dan 30 keer) zijn voorgekomen zijn: diefstal door leerlingen (3%), vernieling van spullen van personeel (3%) en computercriminaliteit tegen de school (3%). Ook hier is het aantal schoolleiders dat niet weet te schatten hoeveel incidenten op het gebied van materieel geweld hebben plaatsgevonden, vermeldingswaardig. Tussen de 35 en 47 procent weet niet een inschatting te geven van het aantal vernielingen, diefstal of computercriminaliteit op hun school¹²

¹² Percentage weet niet: materialen/gebouwen vernield 42%; spullen vernield: leerlingen (47%), medewerkers (37%); diefstal door leerlingen (40%), diefstal door personeel (35%); computercriminaliteit tegen leerlingen 45%, tegen medewerkers (38%), tegen de school (38%).

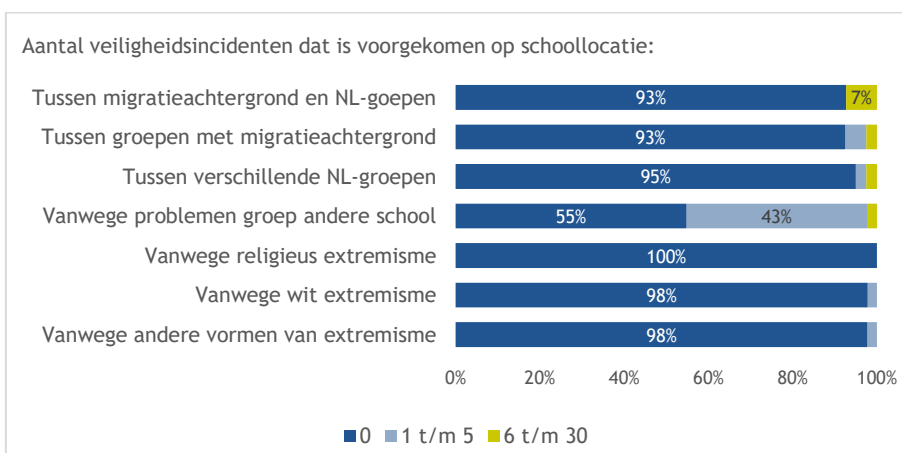

Figuur 8.27: Prevalentie van materieel geweld op schoollocatie

Berekeningen van het gemiddeld aantal geschatte incidenten levert het volgende op dat er gemiddeld vijf keer in zes maanden sprake is van vernieling van materialen of gebouwen van school, dat er gemiddeld vier keer spullen van leerlingen zijn vernield en gemiddeld twee keer in zes maanden diefstal is gepleegd door leerlingen.

Problemen tussen groepen en extremisme

Zeven procent van de schoolleiders meldt dat er op hun school heel vaak (tussen de 6-30 incidenten) sprake is van spanningen tussen groepen leerlingen met een migratieachtergrond en met een Nederlandse achtergrond (figuur 8.28). Ook worden er spanningen gemeld tussen verschillende groepen leerlingen met een Nederlandse achtergrond (7%), maar deze zijn minder in aantal. Iets minder dan de helft (45%) van de schoolleiders geeft aan dat er incidenten hebben plaatsgevonden vanwege problemen met leerlingen van andere scholen. In twee procent daarvan gebeurde dat vrij vaak, tussen de 6 en 30 keer in zes maanden tijd. Incidenten vanwege extremisme komt niet tot maar zelden voor. Het deel van de schoolleiders dat hier geen schatting kan geven van het aantal gebeurtenissen, is lager dan bij de andere vormen van (gewelds)incidenten. Tussen de 25 en 32 procent van de schoolleiders weet hiervan geen aantallen te noemen.¹³

Figuur 8.28: Prevalentie van incidenten tussen groepen leerlingen en extremisme

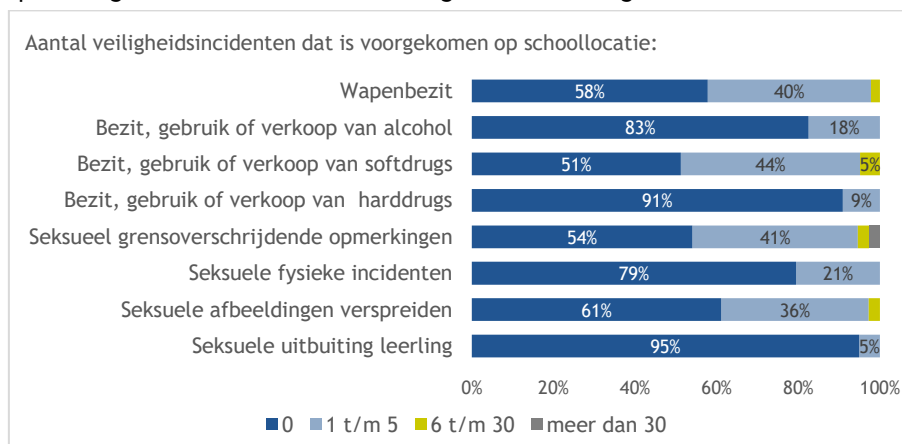
13 Percentage weet niet: problemen tussen allochtone en autochtone leerlingen 32%, tussen allochtone leerlingen 33%, tussen autochtone leerlingen 33%; met leerlinge van andere scholen 30%; religieus extremisme 25%, wit extremisme 25% andere extremisme of radicalisme 27%.

8.8 Wapenbezit, middelengebruik en grensoverschrijdend gedrag

Wapenbezit, gebruik en of verkoop van verdovende middelen op school zijn belangrijke onderwerpen als het gaat om de veiligheid op school. Seksueel grensoverschrijdend gedrag heeft een grote impact op de persoonlijke integriteit en ontwikkeling van scholieren, docenten en andere medewerkers op school. Het tast de waardigheid aan en kan een negatieve invloed hebben op gevoel van veiligheid. Ook hier hebben schoolleiders een schatting kunnen geven van het aantal incidenten op hun school die hieraan gerelateerd konden worden (figuur 8.29).

Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Drie procent van de schoolleiders meldt meer dan 30 incidenten die voortkomen uit seksueel grensoverschrijdende opmerkingen. Daarnaast meldt nog eens drie procent tussen de 6 en 30 incidenten op dit vlak en 41 procent geeft aan dat dit soort incidenten tussen de 1 en 5 vijf keer is voorgevallen. Drie procent van de schoolleiders schat in dat er tussen de 6-30 keer incidenten hebben plaatsgevonden omdat er seksuele afbeeldingen zijn verspreid. Seksueel ongewenste fysiek aanrakingen komen volgens een van de vijf schoolleiders tussen de 1 en vijf keer voor op school. En vijf procent zegt dat er tussen de 1 en vijf keer sprake is geweest van seksuele uitbuiting van een leerling.

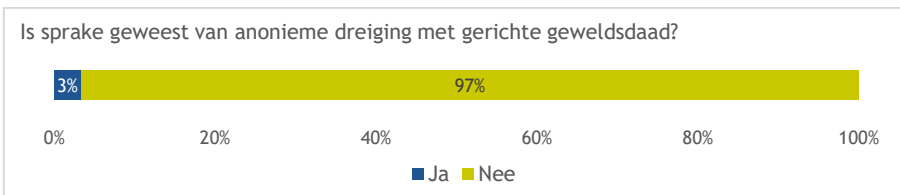
Figuur 8.29: Prevalentie van incidenten vanwege wapenbezit, middelengebruik en seksueel grensoverschrijdend gedrag

Vijf procent van de schoolleiders geeft aan dat incidenten als gevolg van bezit, gebruik of verkoop van softdrugs meerdere keren is voorgevallen op hun schoollocatie, namelijk tussen de 6 en 30 keer gedurende zes maanden. Voorvallen waarbij sprake was van wapenbezit komt in twee procent van de gevallen tussen de 6 en 30 keer voor en in 40 procent incidenteel (1-5 keer). Net als bij alle andere (gewelds)incidenten weten schoolleiders niet altijd een schatting te geven van hoe vaak een incident is voorgevallen.¹⁴ In dit geval kan dat betekenen dat de hier gepresenteerde prevalentie van incidenten gerelateerd aan wapenbezit, middelengebruik of verkoop en seksueel grensoverschrijdend gedrag een onderschatting is.

Anonieme dreiging van geweld richting school en personeel

Tot slot is aan schoolleiders gevraagd of er op hun locatie sprake is geweest van een anonieme dreiging met een gerichte geweldsdaad, geuit via brief, telefoon of internet (bijvoorbeeld e-mail, forum of chat-programma). Zie figuur 8.30. Het gaat hierbij om een dreiging met geweld, waarbij de locatie bewust is gekozen en waarvan zoveel mogelijk leerlingen en/of docenten het slachtoffer zouden zijn. Drie procent van de schoolleiders heeft een dergelijk incident meegemaakt.

¹⁴ Aandeel weet niet: wapenbezit 25%, bezit/gebruik/verkoop alcohol 33%, softdrugs 32%, harddrugs 27%, seksueel grensoverschrijdende opmerkingen 38%, seksueel fysieke aanraken 35%, seksuele afbeeldingen 40% en seksuele uitbuiting 35%.

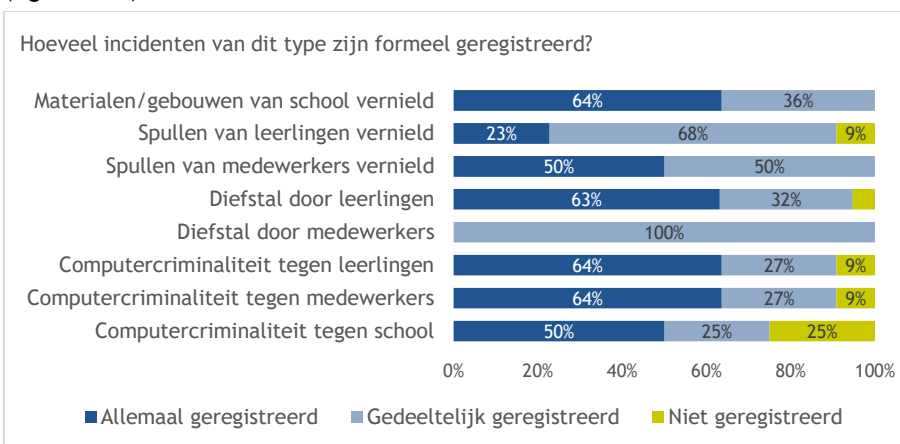

Figuur 8.30: Anonieme dreiging met geweld tegen school en personeel

8.9 Registratie en aangifte van (gewelds)incidenten

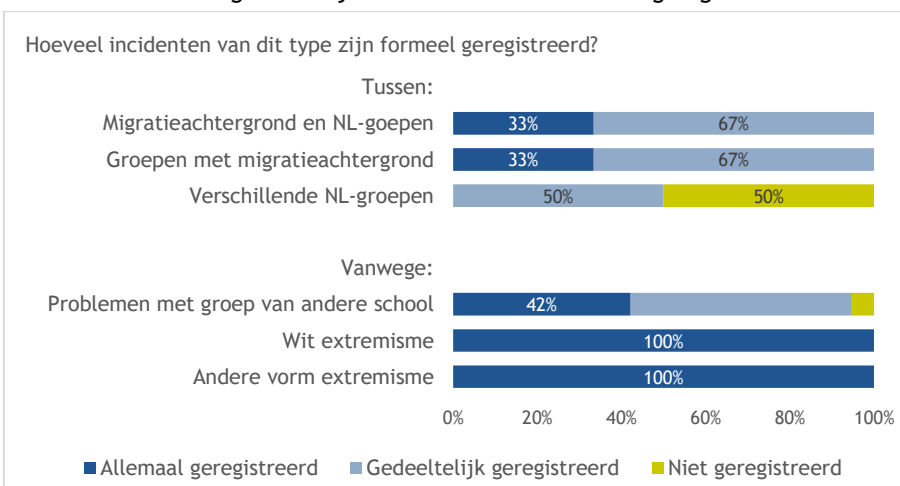
Registratie van (gewelds)incidenten

In bijna twee derde van de gevallen worden vernielingen aan gebouwen en materialen van school allemaal geregistreerd, evenals diefstal door leerlingen, computercriminaliteit tegen leerlingen en tegen personeel (figuur 8.31).

Figuur 8.31: Registratie van incidenten op materieel gebied

Minder vaak worden alle incidenten geregistreerd waarbij er sprake is van spanningen of conflicten tussen groepen leerlingen (figuur 8.32). Slechts een derde van de voorvallen wordt geregistreerd. Problemen met leerlingen van andere scholen worden wat vaker geregistreerd (42%). Opmerkelijk is dat spanningen tussen verschillende groepen leerlingen met een Nederlandse afkomst vaak niet geregistreerd worden: in de helft worden deze slechts gedeeltelijk en in de andere helft niet geregistreerd.

Figuur 8.32: Registratie spanningen tussen groepen leerlingen

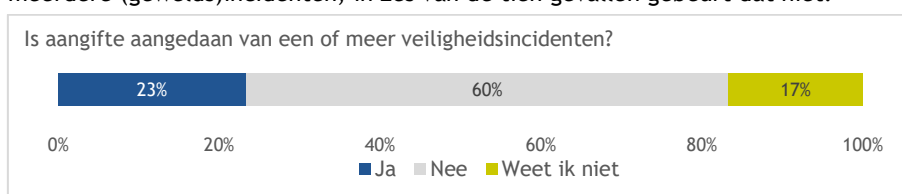
De registratie van wapenbezit, gebruik en verkoop van alcohol of verdovende middelen gebeurt veel vaker dan voorvallen van materieel geweld en spanningen tussen groepen leerlingen (figuur 8.33). In acht van de tien gevallen worden incidenten waarbij een wapen is gebruikt en bezit of verkoop van alcohol en softdrugs geregistreerd. Opvallend is dat als het gaat om het gebruik of verkoop van harddrugs, deze niet altijd worden geregistreerd; in de helft van de gevallen gebeurt dit niet en of slechts gedeeltelijk. In zeven van de tien gevallen waarbij er sprake is van het verspreiden van seksuele afbeeldingen door leerlingen vindt er registratie plaats. Seksueel getinte opmerkingen en ongewenste fysieke aanrakingen worden in 63 procent van de gevallen allemaal geregistreerd. als er sprake is van seksuele uitbuiting van een leerling wordt dit in de helft wel en in de andere helft niet geregistreerd.

Figuur 8.33: Registratie van wapenbezit, gebruik/verkoop van middelen en ongewenst seksueel gedrag

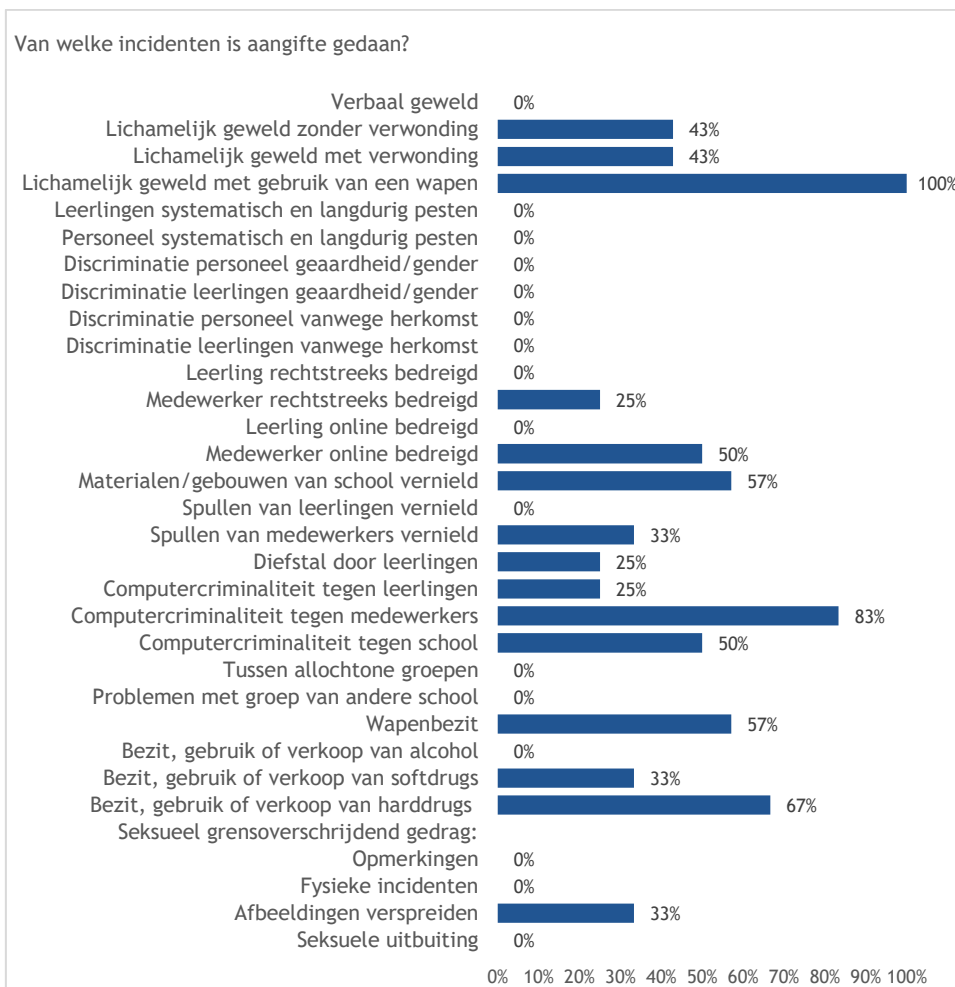
Aangifte van (gewelds)incidenten

Naast het bijhouden en registreren van geweldsincidenten is het doen van aangifte van belang als het gaat om het actief monitoren van het veiligheidsbeleid op school (figuur 8.34). Hiervoor zagen we dat registratie van incidenten (lang) niet altijd volledig plaatsvindt. Ook als het gaat om aangifte van incidenten blijkt dit niet altijd het geval te zijn. In nog geen kwart van de gevallen wordt er aangifte gedaan van een of meerdere (gewelds)incidenten; in zes van de tien gevallen gebeurt dat niet.

Figuur 8.34: Aangifte van (gewelds)incidenten

Er wordt altijd aangifte gedaan van lichamelijk geweld waarbij een wapen is gebruikt (100%), gevolgd door aangifte van computercriminaliteit tegen personeel (83%). Ook wordt er aangifte gedaan van wapenbezit op school (57%) en het gebruik of verkoop van harddrugs (67%) en vernielingen van materialen en gebouwen van school (57%). Het minst vaak wordt aangifte gedaan van een incident waarbij een medewerker rechtstreeks is bedreigd (25%), diefstal door leerlingen (25%) en computercriminaliteit tegen leerlingen (25%). Opvallend is dat er in geen enkel geval aangifte is gedaan van langdurige en systematisch pesten van leerlingen of personeel (figuur 8.35).

Figuur 8.35: Mate van aangifte naar soort (gewelds)incident

8.10 Samenvatting

Zestig leidinggevenden van scholen in het voortgezet onderwijs deden mee aan de Veiligheidsmonitor 2021. De vragenlijst is ingevuld door de directeur/rector van de school, een team- of afdelingsleider, coördinator of afdelingshoofd. Het zijn vooral middelgrote scholen die aan de Veiligheidsmonitor hebben meegedaan.

Schoolsluiting, online onderwijs en incidenten

Een meerderheid van de schoolleiders geeft aan dat er minder contact is geweest met collega's in de periodes onderwijs online werd gegeven. Ook is driekwart van de leiding van mening dat het docententeam minder contact heeft gehad met leerlingen. Toch denkt ruim de helft dat docenten voldoende zicht hebben gehouden op de leerprestaties en het psychisch welbevinden van leerlingen. Driekwart van de leiding geeft aan minder meldingen van incidenten te hebben gehad tijdens het online-onderwijs.

Schoolklimaat

Bijna alle schoolleiders zijn van mening dat docenten (bijna altijd) het onderlinge respect tussen leerlingen bevorderen en respectvol gedrag vertonen richting leerlingen. Ook het blij geven van positieve verwachtingen richting leerlingen, het bevorderen van een goede werkhouding en ordelijke werkomstandigheden zijn elementen die op bijna alle scholen goed zijn verankerd. Er wordt door bijna alle scholen externe hulp ingeschakeld om leerlingen te begeleiden. Ook voorzien veruit de meeste scholen in een adequate hulpstructuur om leerlingen met problemen te helpen. Leerlingen met leerproblemen worden in veruit de meeste gevallen adequaat begeleid.

Veiligheidsplan en evaluatie

Negentig procent van de scholen heeft een veiligheidsplan en de sociale veiligheid van het personeel en leerlingen is onderdeel van dat plan. In het veiligheidsplan staan afspraken die nageleefd dienen te worden, wordt aandacht besteed aan preventie van incidenten en handhaving-, sanctie- en aangiftebeleid. Acht van de tien scholen besteedt in het veiligheidsplan ook aandacht aan nazorg van slachtoffers van incidenten. Alle scholen hebben gedragsregels opgesteld voor leerlingen en bijna negen van de tien heeft ook gedragsregels voor het personeel. Zes van de tien schoolleiders evalueert regelmatig hun aanpak van agressie en geweld. Op de meeste scholen wordt er in de lessen extra aandacht besteed aan de sociale veiligheid en pesten op school. Ook in het overleg tussen leiding en personeel is sociale veiligheid regelmatig onderwerp van gesprek.

School- en gedragsregels en handhaving

Zeventig procent van de schoolleiders zegt dat de school- en gedragsregels bekend zijn bij leerlingen en ouders. Alle scholen hebben een pestprotocol en dat is in ruim de helft bekend bij zowel ouders als leerlingen. Ook beschikt zo'n kleine twee derde deel van de scholen over een gedragscode voor het personeel waarin de omgang met leerlingen en ouders staat beschreven. En een even groot deel heeft afspraken gemaakt over het veilig gebruik van internet en e-mail binnen de school. Handhaving van gedragsregels voor het personeel wordt bij acht van de tien schoollocaties bijna altijd door leidinggevenden binnen de school gedaan. Het personeel handhaaft doorgaans de gedragsregels voor leerlingen.

Beleid gericht op sociale veiligheid

Op de meeste scholen (acht van de tien) wordt er intensief preventief beleid wordt gevoerd op het tonen van respect ten aanzien van gedrag (82%), uiterlijk (73%), seksuele geaardheid (68%), huidskleur (68%) en land van herkomst (67%). Geen of weinig beleid wordt er gevoerd op hoge schoolprestaties en het wel of niet gelovig zijn. Scholen voeren ook een intensief beleid op naleving van regels (68%), het voorkomen van agressie en geweld (63%), anderen in hun gedrag te corrigeren (62%) en het belonen van gewenst gedrag bij leerlingen (62%). Circa zes van de tien scholen voert intensief beleid ter voorkoming van discriminatie en seksuele intimidatie. Driekwart van de scholen verzorgt lessen in sociale vaardigheden voor leerlingen en twee derde besteedt in de klas aandacht aan geweld en agressie door middel van themalessen. Iets meer dan de helft traint het personeel op het gebied van sociale veiligheid.

Incidentenregistratie, afhandeling en meldingsplicht

Bijna alle scholen hebben een incidentenregistratie. Voor personeel geldt in zes van de tien gevallen een meldingsplicht als er incidenten plaatsvinden die de veiligheid aantasten. Dit geldt in mindere mate voor leerlingen (37%). Bijna zes van de tien scholen hanteert een draaiboek voor het afhandeling van incidenten. Meer scholen (7 van de 10) leggen vast welke rollen verschillende medewerkers hebben (directie, mentor, zorg- of verzuimcoördinator) bij de afhandeling van incidenten, welke incidenten er gemeld moet worden bij de politie en van welke incidenten een aangifte gedaan moet worden. Door scholen wordt in zeven van de tien gevallen werkafspraken gemaakt over veiligheidsvraagstukken met instanties zoals jeugdhulp, wijkteams of Veilig thuis; twee derde maakt hierover afspraken met de politie.

Inschatting van de prevalentie van incidenten

Tussen de dertig en vijftig procent (soms iets meer, soms iets minder) van de schoolleiders geeft aan géén inschatting te kunnen maken van het aantal geweldsincidenten dat op hun schoollocatie plaats heeft gevonden. Dit zou kunnen betekenen dat de ingeschatte prevalentie een onderschatting van de werkelijkheid is. Incidenten die meerdere keren hebben plaatsgevonden op vo-scholen zijn incidenten met verbaal geweld, gemiddeld 46 keer in zes maanden; lichamelijk geweld zonder verwonding, gemiddeld 10 keer en lichamelijk geweld met verwonding gemiddeld 4 keer. Lichamelijk geweld waarbij iemand gewond is geraakt, komt minder vaak voor, maar toch nog in negen procent van de gevallen.

Langdurig en systematisch pesten

Zestig procent van de schoolleiders geeft aan dat er incidenten hebben plaatsgevonden waarbij een leerling systematisch en langdurig werd gepest. Dit gebeurt veruit in de meeste gevallen vanwege het gedrag van het slachtoffer, het uiterlijk of vanwege zijn of haar seksuele geaardheid. In elf procent van de gevallen meldt een schoolleider dat een personeelslid systematisch en langdurig is gepest, meestal vanwege het uiterlijk of het gedrag van de medewerker.

Discriminatie en bedreiging

Incidenten die in aantallen het vaakst (meer dan 6 keer in 6 maanden) voorkomen zijn: online bedreiging van leerlingen (13%), rechtstreeks bedreiging van personeel (5%) en discriminatie van leerlingen vanwege hun herkomst (3%).

Materieel geweld

Drie procent van de schoolleiders meldt dat er op hun locatie behoorlijk wat (meer dan 30) incidenten hebben plaatsgevonden waarbij materialen en gebouwen van school zijn vernield. Gemiddeld genomen gaat het om vijf vernielingen in zes maanden. In diezelfde tijdperiode wordt er gemiddeld vier keer spullen van leerlingen vernield en gemiddeld twee diefstallen gepleegd door leerlingen.

Spanningen tussen groepen leerlingen en extremisme

Zeven procent van de schoolleiders geeft aan dat er op hun school heel vaak (6-30 incidenten) sprake is van spanningen tussen groepen leerlingen met een migratieachtergrond en een Nederlandse achtergrond. Ook worden er spanningen gemeld tussen verschillende groepen leerlingen met een Nederlandse achtergrond (7%), maar deze zijn minder frequent. Iets minder dan de helft van de schoolleiders geeft aan dat er incidenten hebben plaatsgevonden vanwege problemen met leerlingen van andere scholen. In twee procent daarvan gebeurde dat vrij vaak, tussen de 6 en 30 keer in zes maanden tijd. Incidenten vanwege extremisme komen niet of zelden voor.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Drie procent van de schoolleiders meldt meer dan dertig incidenten die voortkomen uit seksueel grensoverschrijdende opmerkingen. Drie procent van de schoolleiders schat in dat er tussen de 6-30 keer seksuele afbeeldingen zijn verspreid. Seksueel ongewenste fysiek aanrakingen komen volgens een van de vijf schoolleiders tussen de 1 en vijf keer voor op school. Vijf procent zegt dat er tussen de 1 en vijf keer sprake is geweest van seksuele uitbuiting van een leerling.

Wapenbezit en anonieme bedreiging

Twee procent van de schoolleiders meldt incidenten waarbij er sprake was van wapenbezit (6-30 keer) en 40 procent geeft aan dat dit incidenteel plaats heeft gevonden (1-5 keer). Drie procent van de schoolleiders heeft een incident meegemaakt, waarbij sprake is geweest van een anonieme dreiging met een gerichte geweldsdaad tegen de school, het voltallige personeel en alle leerlingen.

Registratie

Registratie van geweldsincidenten is van belang om de sociale veiligheid op school te kunnen monitoren. Gelet op het noemenswaardige deel van de schoolleiders dat geen inschatting kan maken van het aantal incidenten op school, is registratie dan ook een niet te vermijden noodzakelijk middel. In bijna twee derde van de gevallen worden alle vernielingen aan gebouwen en materialen van school geregistreerd, evenals diefstal door leerlingen, computercriminaliteit tegen leerlingen en personeel. Slechts in een derde van de gevallen worden conflicten tussen groepen leerlingen vastgelegd. Problemen met leerlingen van andere scholen worden daarentegen wat vaker opgetekend. In acht van de tien gevallen wordt wapengebruik en bezit/verkoop van alcohol en softdrugs geregistreerd. Gebruik of verkoop van harddrugs daarentegen wordt in de helft van de gevallen niet en of slechts gedeeltelijk geregistreerd. In zeven van de tien gevallen waarbij sprake is van het verspreiden van seksuele afbeeldingen door leerlingen vindt er registratie plaats.

Seksueel getinte opmerkingen en ongewenste fysieke aanrakingen worden meestal wel allemaal geregistreerd. Seksuele uitbuiting van een leerling wordt in de helft wel en in de andere helft niet geregistreerd.

Aangifte van geweldsincidenten

Aangifte van geweldsincidenten is ook van belang als het gaat om het actief monitoren van de veiligheid op school. Echter, in zes van de tien gevallen wordt er geen aangifte gedaan van een of meerdere geweldsincidenten. In circa een kwart van de gevallen wordt er wel aangifte gedaan. Kijken we naar de incidenten waar aangifte van is gedaan, dan betreft dat in alle gevallen van lichamelijk geweld waarbij een wapen is gebruikt (100%), gevolgd door aangifte van computercriminaliteit tegen personeel (83%). Ook wordt er aangifte gedaan van wapenbezit op school (57%) en het gebruik of verkoop van harddrugs (67%) en vernielingen van materialen en gebouwen van school (57%).

9 Trends in het voortgezet onderwijs

9.1 Inleiding

Om ontwikkelingen in de tijd (2018-2021) in kaart te brengen zijn er trendanalyses gedaan. Deze analyses zijn separaat voor het primair en voortgezet onderwijs uitgevoerd. Om deze trends te kunnen vaststellen, is een koppeling gemaakt met de databestanden uit 2018 (onderzoek Praktikon). Hiervoor is zorgvuldig gekeken naar de vragen die exact hetzelfde zijn gesteld. Pas dan kan worden vastgesteld c.q. geanalyseerd of de ontwikkelingen betekenisvol zijn. Dit betekent eveneens dat alle vragen waarbij meerdere antwoorden mogelijk waren of zijn uitgebreid, ingekort of tekstueel gewijzigd, niet meegenomen zijn bij de trendanalyses. Er zijn ook geen analyses uitgevoerd waarbij een koppeling nodig was op schoolniveau omdat we voor 2018 niet beschikken over de vestigingscodes van de scholen. Bijlage 3 bevat op een groot aantal indicatoren trendvergelijkingen ten opzichte van voorgaande jaren. In dit hoofdstuk zijn onderstaande vragen getoetst op trendverschillen voor leerlingen in het voortgezet onderwijs:

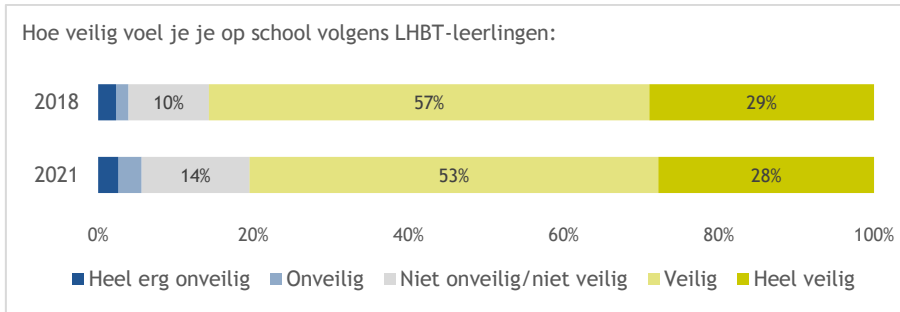
Leerlingen	Docenten
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Hebben leerlingen in jouw klas gespijbeld? ▪ Heb jij zelf gespijbeld? ▪ Heeft de school iets tegen spijbelen gedaan? ▪ Kun je aangeven hoe veilig jij jezelf voelt op school? ▪ Zijn er op school school- of gedragsregels? ▪ Docenten steunen positief gedrag ▪ Docenten grijpen direct in wanneer dat nodig is ▪ Docenten geven aandacht aan gedragsregels wanneer dat nodig is ▪ Leerlingen geven aandacht aan gedragsregels wanneer dat nodig is ▪ Je bent uitgescholden ▪ Anderen hebben jou expres gestoord ▪ Anderen zijn extra luid tegen jou geweest ▪ Anderen hebben met opzet lawaai rond jou gemaakt ▪ Stel je voor: een jongen of meisje op jouw school is homoseksueel/lesbisch. Kan hij/zij dat op school eerlijk vertellen? 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Is er op uw school(locatie) een veiligheidsbeleid? ▪ Hoe beoordeelt u de effectiviteit van het veiligheidsbeleid? ▪ Is de opvang, ondersteuning en eventuele nazorg voor slachtoffers van een agressie of geweldsincident goed geregeld? ▪ Is de aanpak van daders van agressie- en geweldsincidenten goed geregeld? ▪ Zijn er op uw school(locatie) school- of gedragsregels voor leerlingen? ▪ Docenten grijpen direct in wanneer nodig bij ongewenst gedrag van leerlingen ▪ Onderwijs ondersteunend personeel grijpt direct in wanneer nodig bij ongewenst gedrag van leerlingen ▪ Docenten steunen positief gedrag ▪ Zijn er op uw school(locatie) expliciete school- of gedragsregels voor personeelsleden? ▪ Hoe veilig voelt u zich, dit schooljaar, in het algemeen op school? Wij bedoelen hier de sociale veiligheid.
Management	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ De docenten tonen in gedrag en taalgebruik respect voor de leerlingen ▪ De docenten bevorderen het onderling respect tussen de leerlingen ▪ De docenten geven blijk van positieve verwachtingen van de leerlingen ▪ De docenten bevorderen een goede werkhouding van de leerlingen ▪ De docenten creëren in de onderwijsleersituatie ordelijke werkomstandigheden ▪ De leerlingen voelen zich verbonden met de locatie ▪ De algemene ruimtes van de locatie bieden een leerling-vriendelijke aanblik ▪ De locatie organiseert activiteiten om de algemene betrokkenheid van leerlingen en ouders/verzorgers bij de school te vergroten ▪ De locatie waakt over de veiligheid van de leerlingen en hun bezittingen ▪ Is er op uw school(locatie) een veiligheidsbeleid/veiligheidsplan? ▪ Heeft uw school periodiek afstemming met de gemeente over het veiligheidsbeleid in en om school? ▪ Zijn er op uw school(locatie) gedragsregels voor personeelsleden? ▪ Gedragsregels voor personeelsleden worden gehandhaafd door leidinggevenden ▪ Gedragsregels voor leerlingen worden gehandhaafd door personeel ▪ Gedragsregels voor leerlingen worden gehandhaafd door leerlingen ▪ Heeft uw schoollocatie een pest-protocol? ▪ Beschikt uw school over een incidentenregistratie? 	

Achtereenvolgende beschrijven wij de gevonden trends voor scholieren, personeel en management in het voortgezet onderwijs.

9.2 Leerlingen in het voortgezet onderwijs

Veiligheidsgevoel

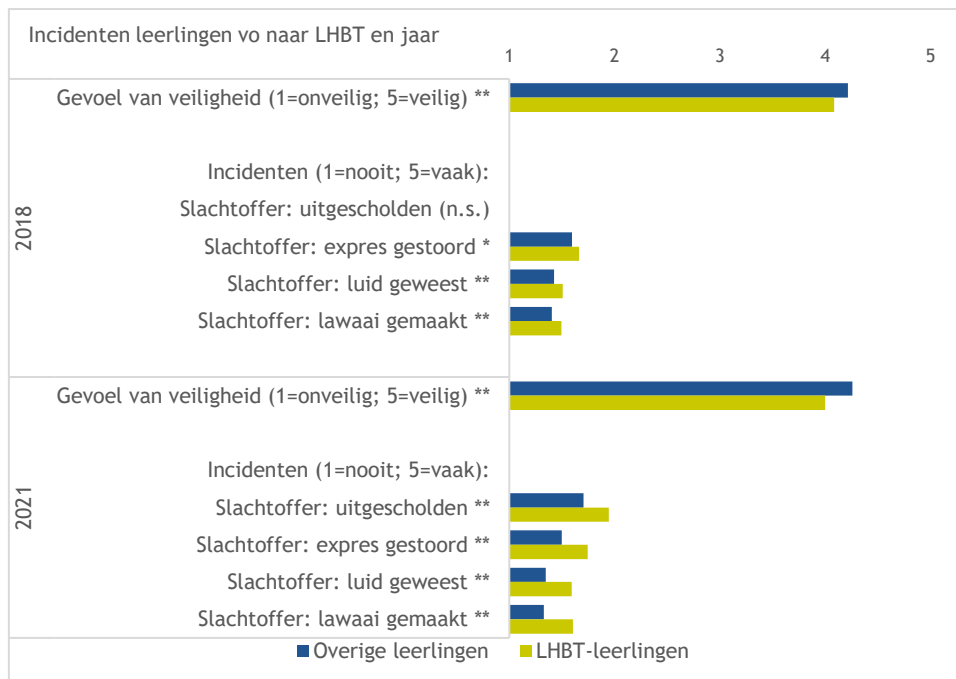
Het gevoel van veiligheid onder leerlingen in het voortgezet onderwijs is over het algemeen niet veranderd tussen 2018 en 2021. Daarentegen is het veiligheidsgevoel van leerlingen die homoseksueel, lesbisch, biseksueel of transgender zijn verslechterd. De gemiddelde waarde onder deze groep daalde significant van 4,09 naar 4,00 ($p < 0,01$). Zie figuur 9.1

Figuur 9.1: Gevoel van veiligheid onder LHBT-leerlingen (vo: 2018 versus 2021)

De mate waarin leerlingen slachtoffer zijn van verbaal geweld zijn geanalyseerd op trendverschillen. Deze laten zien dat de situatie in zijn geheel verbeterd is. In 2021 zijn leerlingen minder regelmatig uitgescholden, expres gestoord of lastig gevallen doordat anderen extra luid deden of met opzet lawaai makten rondom hen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat het onderwijs in 2021 vaker (gedeeltelijk) online was.

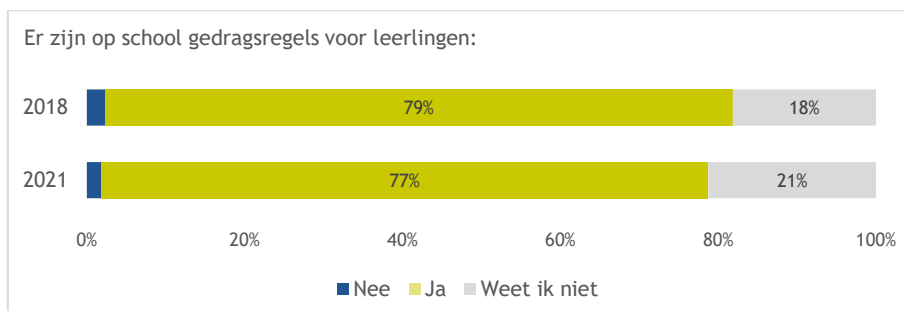
De trendverschillen wijken af als we specifiek kijken naar de groep LHBT-leerlingen. De mate waarin deze groep is uitgescholden of expres werd gestoord is ten opzichte van 2018 niet verbeterd. Bovendien blijkt dat LHBT-leerlingen in 2021 zelfs vaker opzettelijk lastig zijn gevallen door anderen. Zie figuur 9.2

Figuur 9.2: Slachtoffer van verbaal geweld (vo:2018 versus 2021)

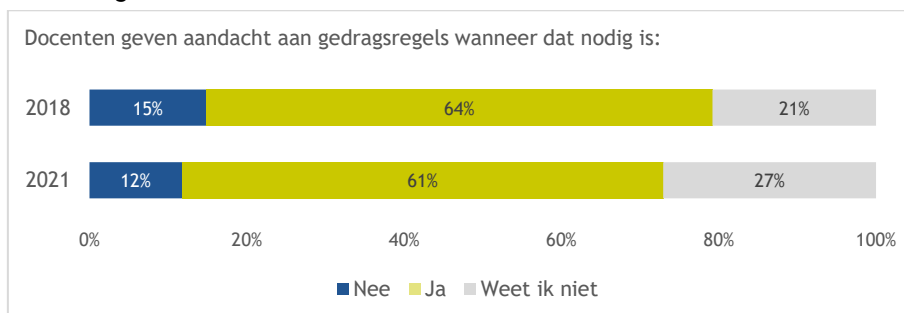
Gedragsregels

In 2021 bevestigen leerlingen minder vaak dat er op hun school gedragsregels zijn voor leerlingen. Dit heeft er vooral mee te maken een grotere groep aangaf niet te weten of er op school gedragsregels waren (figuur 9.3).

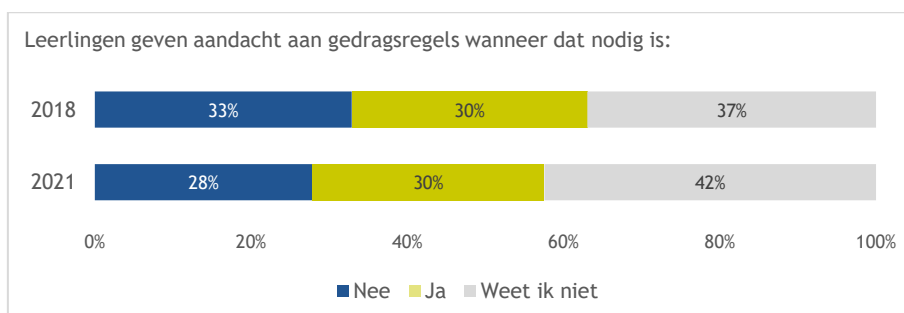

Figuur 9.3: Gedragsregels voor leerlingen op school (vo: 2018 versus 2021)

Docenten en leerlingen (figuur 9.4 en figuur 9.5) laten zien dat zij in 2021 vaker aandacht besteden aan de gedragsregels wanneer dat nodig is. De gemiddelde waarde op de stelling 'Docenten geven aandacht aan gedragsregels wanneer dat nodig is' steeg van 0,81 naar 0,84 ($p < 0,001$). Bij de stelling over de aandacht die leerlingen geven steeg de gemiddelde waarde van 0,48 naar 0,52 ($p < 0,001$). Volgens LHBT-leerlingen is er echter geen verschil tussen 2018 en 2021 in de aandacht die betrokkenen hebben voor gedragsregels.

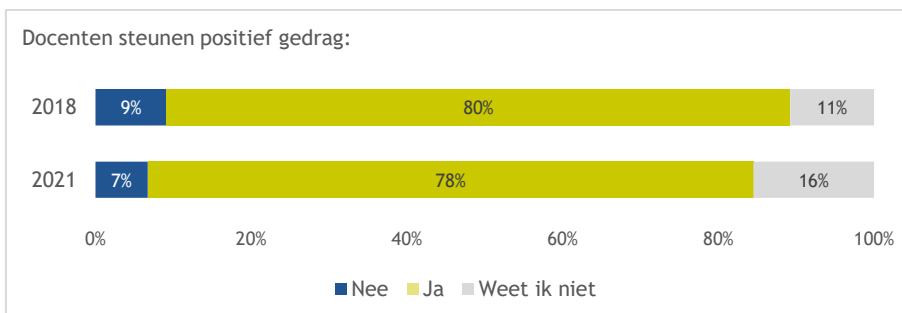
Figuur 9.4: Aandacht voor docenten aan gedragsregels (vo: 2018 versus 2021)

Figuur 9.5: Aandacht van leerlingen voor gedragsregels (vo: 2018 versus 2021)

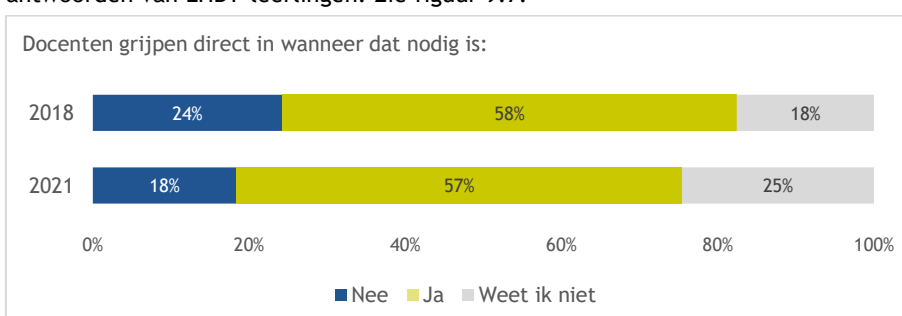
Beïnvloeding gedrag

In 2021 geven leerlingen significant vaker aan dat docenten positief gedrag steunen. Er was een kleine maar significante stijging in de gemiddelde waarde, namelijk van 0,90 naar 0,92 ($p < 0,001$). Zie figuur 9.6. Dit trendverschil zien we niet terug bij LHBT-leerlingen. In 2021 wisten relatief meer LHBT-leerlingen hier geen antwoord op te geven. Maar als we de 'weet ik niet'-categorie buiten beschouwing laten, blijkt dat de LHBT-leerlingen in 2021 niet significant vaker of minder vaak aangeven dat docenten positief gedrag steunen.

Figuur 9.6: Docenten steunen positief gedrag (vo: 2018 versus 2021)

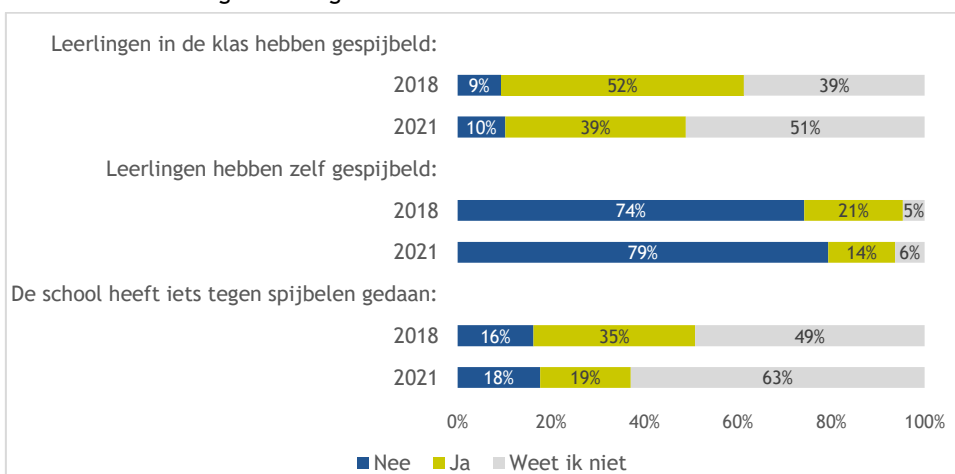
In 2021 geven leerlingen significant vaker aan dat docenten direct ingrijpen wanneer dat nodig is. De gemiddelde waarde stijgt van 0,71 naar 0,76. Dit significante trendverschil zien we niet terug in de antwoorden van LHBT-leerlingen. Zie figuur 9.7.

Figuur 9.7: Docenten grijpen bij ongewenst gedrag in (vo: 2018 versus 2021)

Spijbelen

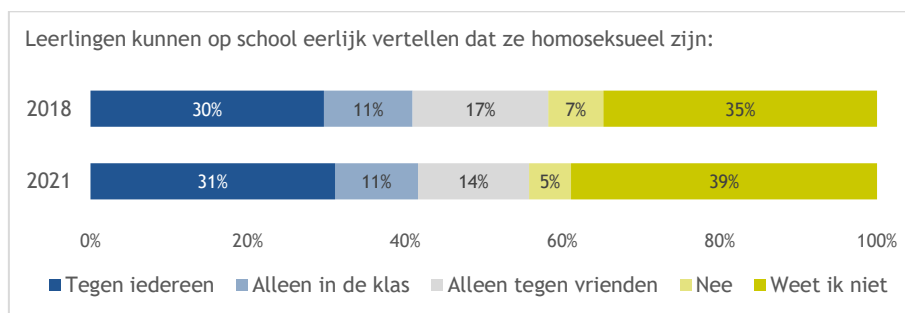
Er zijn significante trendverschillen in het spijbelgedrag van leerlingen. In 2021 geven minder leerlingen aan dat klasgenoten of zichzelf spijbelden. Daarnaast is aan leerlingen gevraagd wat de school tegen het spijbelen doet. Hoewel spijbelen volgens leerlingen in 2021 minder voorkomt, geeft ook een grotere groep leerlingen aan dat de school in 2021 niets tegen spijbelen doet. Als we specifiek kijken naar de antwoorden van LHBT-leerlingen dan zien we geen trendverschillen bij het spijbelgedrag van leerlingen in de klas en van henzelf. Dat scholen in 2021 vaker niks tegen spijbelen deden, komt wel weer terug in de antwoorden van de LHBT-leerlingen. Zie figuur 9.8

Figuur 9.8: Spijbelgedrag (vo: 2018 versus 2021)

Open over seksuele geaardheid

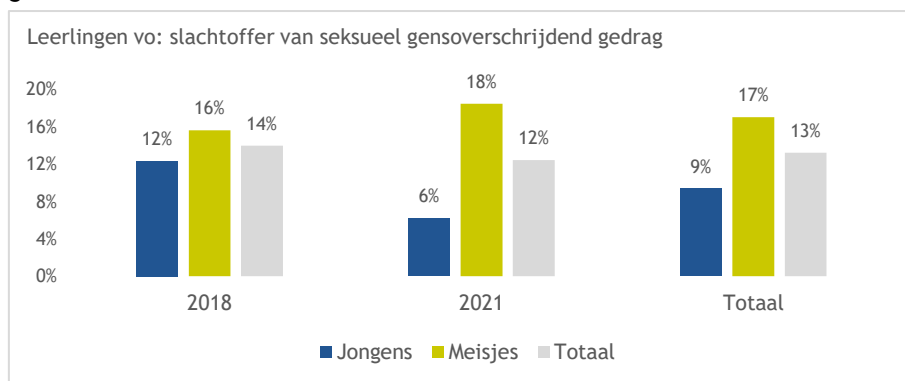
In vergelijking met 2018 hebben leerlingen in 2021 significant anders gereageerd op de vraag of men op school eerlijk kan vertellen of je homoseksueel/lesbisch bent (figuur 9.9). In 2021 hebben relatief meer leerlingen aangegeven dat je dat tegen iedereen op school kan zeggen of dat ze het niet weten. Ook hebben LHBT-leerlingen significant anders op deze vraag gereageerd; al wijkt de trend onder deze specifieke groep wel af van de trend die we zien onder de totale groep leerlingen. De groep LHBT-ers die aangeeft dat je tegen iedereen op school kan zeggen dat je homoseksueel/lesbisch bent, is in 2021 acht procent kleiner dan in 2018. Daarnaast geeft in 2021 ook een veel grotere groep (+7%) aan dat ze het niet weten.

Figuur 9.9: LHBT-acceptatie op scholen (vo: 2018 versus 2021)

Slachtoffer van seksueel gedrag

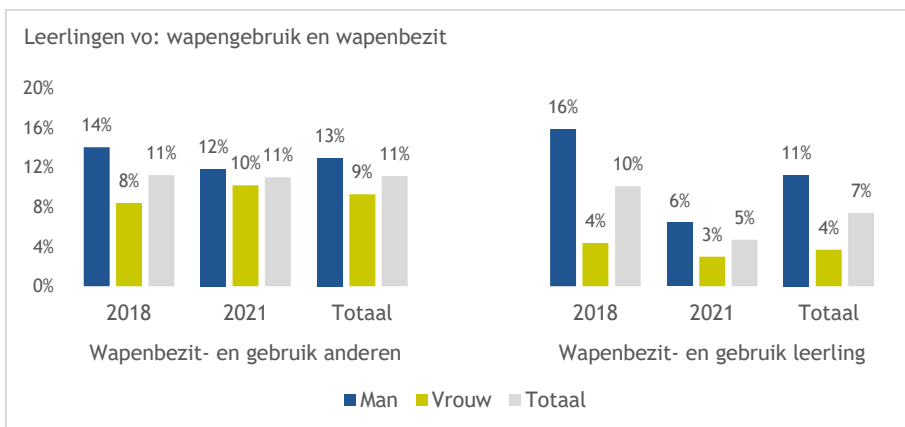
Alle verschillen in figuur 9.10 zijn significant. Dat betekent dat in 2021 leerlingen in het voortgezet onderwijs minder vaak slachtoffer zijn geweest van seksueel grensoverschrijdend gedrag dan in 2018. Echter, meisjes zijn in 2021 vaker slachtoffer geweest van seksueel grensoverschrijdend gedrag dan in 2018. En jongens zijn in 2021 beduidend minder vaak slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag geweest dan in 2018.

Figuur 9.10: Slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag, leerlingen (vo: 2018 versus 2021)

Wapenbezit en -gebruik

Wapenbezit en -gebruik is aan leerlingen op twee manieren voorgelegd. Heb je gezien dat leerlingen uit jouw klas een wapen mee naar school hebben genomen, verkocht of gebruikt hebben op of rond de school? Daarnaast is gevraagd of leerlingen zelf en wapen mee naar school hebben genomen of gebruikt hebben op of rond de school of ergens anders. De trendanalyses laten zien dat in 2021 het wapengebruik door leerlingen zelf is afgenomen ten opzichte van 2018 en dat geldt ook voor jongens en meisjes afzonderlijk (figuur 9.11). Getuige zijn van wapenbezit of -gebruik door andere leerlingen is niet veranderd in de tijd. Getuige van wapenbezit of wapengebruik door anderen is bij vrouwen in toegenomen en bij mannen afgenomen in de tijd.

Figuur 9.11: Wapenbezit en -gebruik, leerlingen (vo: 2018 versus 2021)

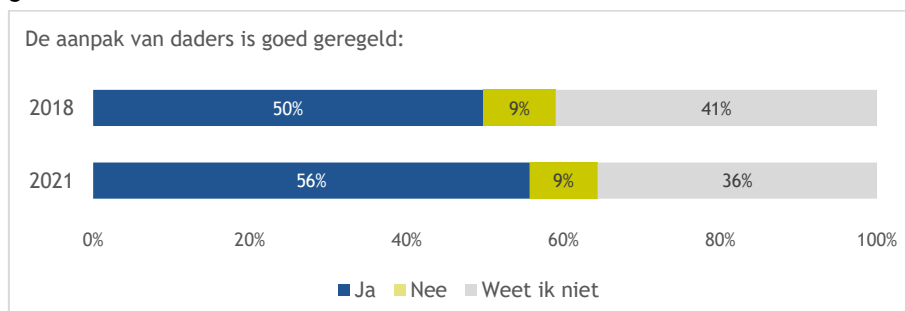
9.3 Personeel in het voortgezet onderwijs

Veiligheidsbeleid en veiligheidsgevoel

Het personeel geeft in 2021 niet significant meer of minder vaak aan dat er op school een veiligheidsbeleid is. Ook is er geen significant verschil in de mate waarin het personeel het veiligheidsbeleid als effectief beoordeeld. Het algemene veiligheidsgevoel onder personeelsleden is tussen 2018 en 2021 niet significant veranderd.

Aanpak agressie en nazorg slachtoffers

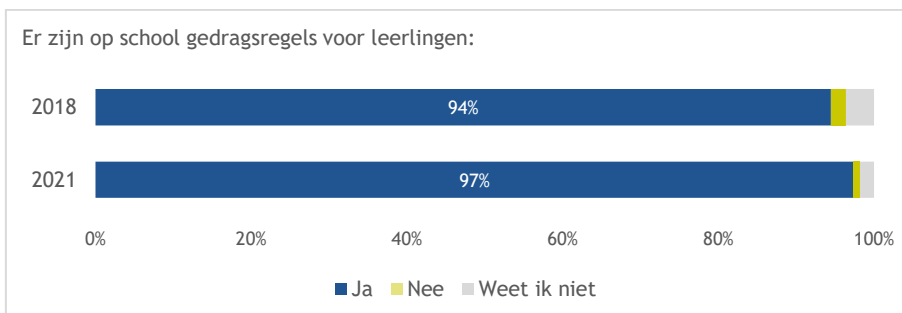
Verder is gevraagd of de zorg voor slachtoffers en aanpak van daders bij agressie- en geweldsincidenten goed is geregeld. Leraren beoordelen de opvang, ondersteuning en eventuele nazorg voor slachtoffers in 2021 niet significant anders dan in 2018. Ze zijn daarentegen wel positiever geworden over de aanpak van de daders (figuur 9.12). Ten opzichte van 2018 is het percentage dat de aanpak goed geregeld vindt met zes procent toegenomen. De groep die antwoordde met 'Ik weet het niet' is met vijf procentpunten gedaald.

Figuur 9.12: Aanpak van daders (vo: 2018 versus 2021)

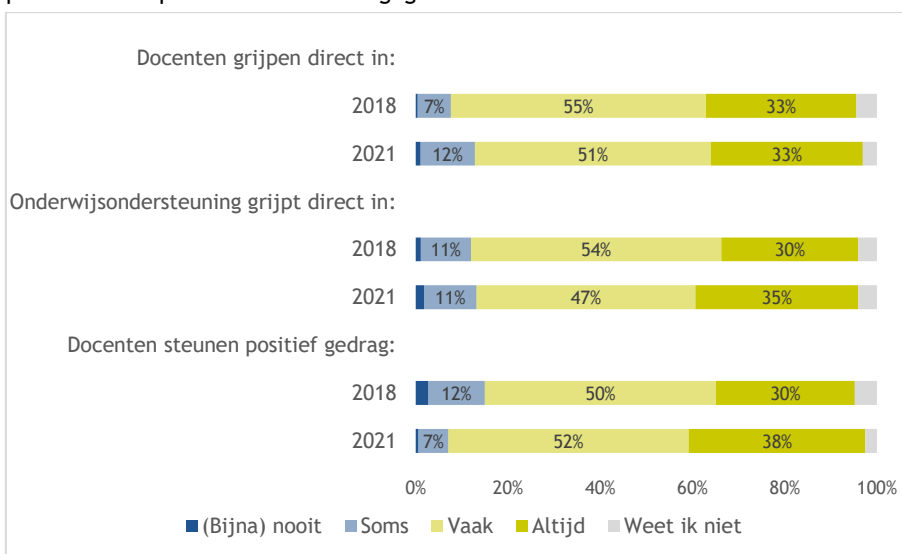
Gedragsregels en handhaving

In 2021 geeft een significant grotere groep van het personeel aan dat er op hun schoollocatie gedragsregels zijn voor leerlingen (figuur 9.13).

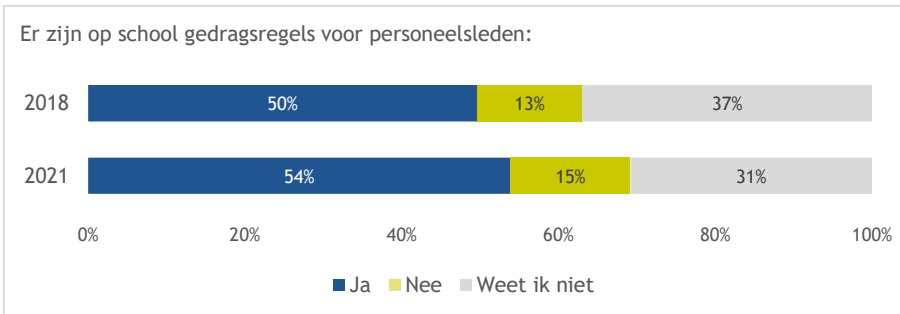
Figuur 9.13: Gedragsregels voor leerlingen op school (vo: 2018 versus 2021)

Drie stellingen zijn voorgelegd over de frequentie waarmee het personeel het gedrag van leerlingen beïnvloedt. Figuur 9.14 laat zien dat het personeel in 2021 negatiever is over de mate waarin docenten bij ongewenst gedrag ingrijpen. De gemiddelde waarde is gedaald van 3,87 naar 3,78 ($p < 0,001$). De groep die aangeeft dat docenten dit bijna nooit doen, is met één procent gestegen; de groep die aangeeft 'soms' met 5 procent. Verder kunnen we met meer dan 95% zekerheid stellen dat personeelsleden in 2021 iets negatiever zijn over de regelmaat waarin onderwijsondersteunend personeel ingrijpt bij ongewenst gedrag. De gemiddelde waarde is gedaald van 3,80 naar 3,75 ($p < 0,05$). Tot slot steunen docenten in 2021 significant vaker positief gedrag dan in 2018. De gemiddelde waarde steeg van 3,72 naar 3,87 ($p < 0,001$). De groep die aangeeft dat docenten dit altijd doen, is met 8 procent gestegen. Daarnaast hebben twee procent meer personeelsleden aangegeven dat docenten dit vaak doen.

Figuur 9.14: De invloed van personeel op gedrag van leerlingen (vo: 2018 versus 2021)

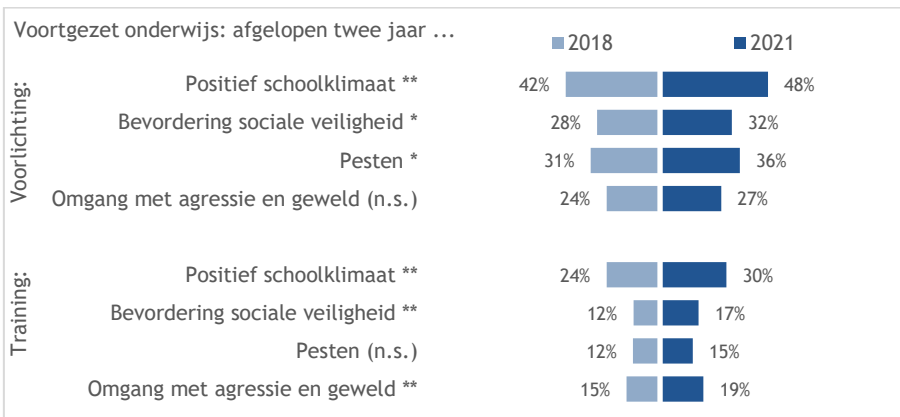
Personeelsleden hebben significant anders gereageerd op de vraag of er ook gedragsregels voor personeel zijn (figuur 9.15). Dit verschil heeft vooral te maken met een daling van het aantal personeelsleden dat het antwoord op deze vraag niet weten.

Figuur 9.15: Gedragsregels voor personeelsleden op school (vo: 2018 versus 2021)

Voorlichting, instructie en training

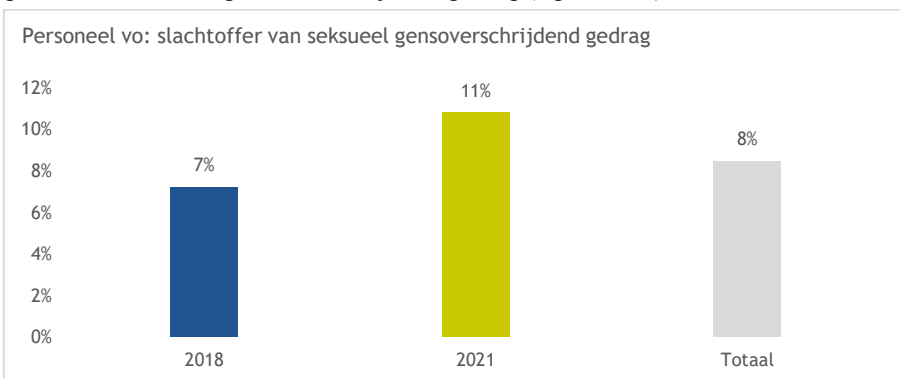
In het voortgezet onderwijs heeft het personeel in 2021 significant vaker een training gevolgd ter bevordering van het schoolklimaat en sociale veiligheid (figuur 9.16). Ook hebben zij in 2021 significant vaker een training gevolgd over hoe om te gaan met agressie en geweld dan in 2018. Voorlichting en instructie over een positief schoolklimaat, sociale veiligheid en pesten zijn in 2021 ook significant vaker gegeven aan het personeel dan in 2018.

Figuur 9.16: Voorlichting en training personeel (po: 2018 versus 2021)

Slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag

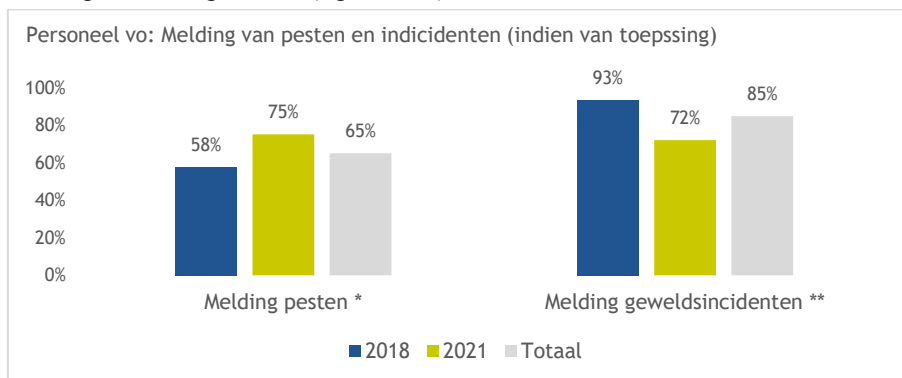
Leerkrachten en ander personeel in het voortgezet onderwijs hebben in 2021 significant vaker te maken gehad met seksueel grensoverschrijdend gedrag (figuur 9.17).

Figuur 9.17: Slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag, personeel (po: 2018 versus 2021)

Meldingsbereidheid personeel van pesten en geweldsincidenten

De meldingsbereidheid van het personeel in 2021 over pesten is significant groter dan in 2018. Met andere woorden in 2021 maken schoolmedewerkers vaker melding van het feit dat ze gepest worden. De meldingsbereidheid van het personeel over geweldsincidenten jegens hen is in 2021 in vergelijking met 2018 significant afgenomen (figuur 9.18).

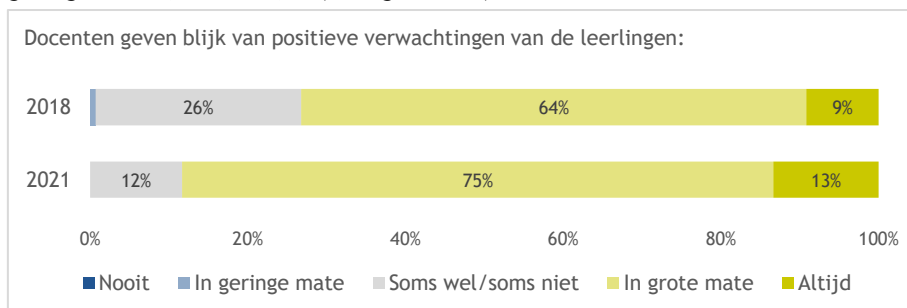

Figuur 9.18: Meldingsbereidheid personeel over pesten en geweldincidenten (po: 2018 versus 2021)

9.4 Management in het voortgezet onderwijs

Beïnvloeding schoolklimaat

Het management heeft zich kunnen uitspreken over de mate waarin personeel het positief schoolklimaat bevordert en leerlingen zich met de school verbonden voelen. Op één van de negen stellingen die zijn voorgelegd, is een significante verschuiving te zien tussen 2018 en 2021 ($p < 0,05$). Docenten geven in 2021 regelmatig dan in 2018 blijkt van positieve verwachtingen over de leerlingen. De gemiddelde waarde is gestegen van 3,82 naar 4,02 (zie figuur 9.19).

Figuur 9.19: Periodieke afstemming over het veiligheidsbeleid (vo: 2018 versus 2021)

Veiligheidsbeleid

Schoolleiders geven in 2021 niet significant vaker of minder vaak aan dat hun locatie een veiligheidsbeleid heeft, dat ze het veiligheidsbeleid periodiek afstemmen met de gemeente, er een pest-protocol of incidentenregistratie is of dat er expliciete gedragsregels zijn voor personeelsleden. Daarnaast lijken de gedragsregels voor zowel personeel als leerlingen nog in gelijke mate te worden gehandhaafd.

9.5 Samenvatting

Leerlingen

- Het gevoel van veiligheid onder leerlingen in het voortgezet onderwijs is over het algemeen niet veranderd tussen 2018 en 2021. Het veiligheidsgevoel van leerlingen die homoseksueel, lesbisch, biseksueel of transgender zijn, is wel verslechterd in de tijd.

- In 2021 hebben leerlingen minder vaak te maken gehad met verbaal geweld dan in 2018. De mate waarin LHBT-ers werden uitgescholden of expres gestoord is in 2021 niet verbeterd ten opzichte van 2018. LHBT-leerlingen zijn in 2021 zelfs vaker opzettelijk lastig gevallen door anderen.
- In 2021 weten leerlingen minder vaak dat er op hun school gedragsregels zijn opgesteld voor leerlingen. Dit komt omdat een grotere groep aangaf niet te weten of die er op hun school zijn. Docenten en leerlingen besteden in 2021 vaker aandacht aan gedragsregels als dat nodig is. Daarnaast geven leerlingen in 2021 vaker aan dat docenten positief gedrag steunen en direct ingrijpen als dat nodig is.
- In 2021 geven minder leerlingen aan dat klasgenoten of zichzelf spijbelden. Hoewel spijbelen volgens leerlingen in 2021 minder vaak voorkomt dan in 2018, geeft een grotere groep leerlingen aan dat de school in 2021 niets tegen spijbelen doet.
- In 2021 vinden relatief meer leerlingen dat je op school open kan zijn over je seksuele geaardheid. De groep LHBT-ers die aangeeft dat je tegen iedereen op school kan zeggen dat je homoseksueel/lesbisch bent, is in 2021 kleiner dan in 2018.
- In 2021 zijn leerlingen in het voortgezet onderwijs minder vaak slachtoffer geweest van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Echter, meisjes zijn in 2021 vaker slachtoffer dan in 2018. En jongens zijn in 2021 beduidend minder vaak slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag dan in 2018.
- Het wapengebruik onder leerlingen is in 2021 afgenomen ten opzichte van 2018 en dat geldt ook voor jongens en meisjes afzonderlijk. Getuige zijn van wapenbezit of -gebruik van medeleerlingen is niet veranderd in de tijd; bij meisjes is dit toegenomen en bij jongens afgenomen in de tijd.

Personeel

- De aanwezigheid van een veiligheidsbeleid op school is volgens opgave van het personeel niet veranderd in de tijd. De mate waarin zij het veiligheidsbeleid als effectief beoordelen, is ook niet veranderd en het algemene veiligheidsgevoel onder personeelsleden laat ook geen verschil zien tussen 2018 en 2021.
- Leraren beoordelen de opvang, ondersteuning en eventuele nazorg voor slachtoffers in 2021 niet anders dan in 2018. Ze zijn daarentegen wel positiever geworden over de aanpak van de ouders.
- In 2021 geeft een grotere groep van het personeel aan dat er op hun schoollocatie gedragsregels zijn voor leerlingen. Het personeel is echter in 2021 negatiever over de mate waarin docenten en onderwijsondersteunend personeel ingrijpen bij ongewenst gedrag. In 2021 ondersteunen of belonen docenten wel vaker positief gedrag.
- Leerkrachten en ander personeel in het voortgezet onderwijs hebben in 2021 vaker te maken gehad met seksueel grensoverschrijdend gedrag.
- De meldingsbereidheid van het personeel over pesten is in 2021 toegenomen. Echter, de meldingsbereidheid van het personeel over geweldsincidenten jegens hen is in de tijd afgenomen.
- Docenten geven in 2021 regelmatigere blijk van positieve verwachtingen over de leerlingen.

Management

- De aanwezigheid van een veiligheidsbeleid is volgens opgave van schoolleiders niet veranderd in de tijd. Ook zijn er geen verschillen tussen 2018 en 2021 in de mate waarin het veiligheidsbeleid periodiek wordt afgestemd met de gemeente, er een pest-protocol of incidentenregistratie is of dat er expliciete gedragsregels zijn voor personeelsleden. Daarnaast worden gedragsregels voor zowel personeel als leerlingen in gelijke mate over de jaren heen gehandhaafd.

10 Relatie tussen schoolkenmerken, veiligheidsbeleid en incidenten

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van een nadere analyse met als centrale vraag: Is er een verband tussen schoolkenmerken, schoolklimaat, veiligheidsbeleid (waaronder gedragsregels en handhaving) en de prevalentie van pesten en (gewelds)incidenten bij scholieren én hun gevoel van veiligheid? Aan deze centrale vraag naar mogelijke relaties liggen de volgende hypothesen ten grondslag:

- Er wordt vaker gepest op een grote school, in de stad en op het vmbo (alleen vo).
- Op een school met een minder goed ingebed (actief)veiligheidsbeleid wordt er vaker gepest en vinden er meer geweldsincidenten plaats.
- Op een school met een onveilig schoolklimaat wordt er vaker gepest en vinden er meer geweldsincidenten plaats.
- Op een school waar gedragsregels niet of onvoldoende worden gehandhaafd, wordt er vaker gepest en vinden er geweldsincidenten plaats.
- Op een school waar de veiligheid minder goed/slecht is geborgd, wordt er vaker gepest en vinden er meer geweldsincidenten plaats.
- Op een school met een minder goed/slecht schoolklimaat voelen scholieren, docenten en medewerkers zich vaker onveilig.

10.1 Schoolkenmerken, veiligheidsbeleid en incidenten in het primair onderwijs

In een multilevel logistisch regressiemodel (met leerlingen genest in scholen) is voor het primair onderwijs bekeken in hoeverre de kans dat leerlingen gepest of zich onveilig voelen samenhangt met andere kenmerken. Hiervoor is gekeken naar de geslachtsidentificatie van leerlingen, migratieachtergrond, handhaving van gedragsregels door docenten volgens leerlingen en in hoeverre leerlingen een onveilig schoolklimaat ervaren. Dit klimaat beschouwen wij als onveiliger naarmate leerlingen vaker aangeven dat er incidenten plaatsvinden op school. Ook is naar enkele schoolkenmerken gekeken, namelijk stedelijkheid en het leerlingaantal (beide gebaseerd op administratieve gegevens). Bijlage 2 geeft een cijfermatig overzicht van de uitkomsten.

Welke leerling in het primair onderwijs loopt meer kans om gepest te worden?

Als we de kenmerken in een gezamenlijk analysemodel bekijken, zien we dat genderincongruente leerlingen vaker aangeven dat zij gepest worden. Voor migratieachtergrond en handhaving van docenten zien we geen verschil. Wel hangt het schoolklimaat in sterke mate samen met een grotere kans om gepest te worden: naarmate in klassen meer incidenten gebeuren volgens leerlingen is de kans op pesten groter. Er zijn geen verschillen gevonden tussen scholen in een al dan niet meer stedelijke regio, noch voor de grootte van de school.

In een aanvullende analyses op een subset van de data is bekeken of de tevredenheid van docenten over het veiligheidsbeleid van de school samenhangt met het voorkomen van pesten. Dit blijkt niet het geval; er is geen verschil zichtbaar tussen scholen met meer of minder tevreden docenten en het voorkomen van pesten.

Welke leerling in het primair onderwijs loopt meer kans om zich onveilig te voelen?

Voor het onveilig voelen hebben we een vergelijkbaar regressiemodel gedraaid als voor het pesten. Voor het veiligheidsgevoel zien we dat genderincongruente leerlingen niet verschillen in de mate waarin ze (aangeven) zich onveilig (te) voelen. Dit geldt ook voor migratieachtergrond: hierbinnen zien we geen verschil. Leerlingen in scholen in heel weinig én in zeer sterk stedelijke regio's voelen zich vaker veiliger. Voor de overige kenmerken (grootte van de school en de handhaving van docenten) zien we geen verschillen.

Er is in een aanvullende analyses bekeken of de tevredenheid van docenten over het veiligheidsbeleid van de school samenhangt met het onveiligheidsgevoel van leerlingen (op een subset van de data). Dit blijkt niet het geval; er is geen verschil zichtbaar tussen scholen met meer of minder tevreden docententeam en onveiligheidsgevoelens van leerlingen.

Welke docent in het primair onderwijs loopt meer kans om zich onveilig te voelen?

Ook is onderzocht of personeel en leerlingen van bepaalde scholen zich vaker veilig of onveilig voelen. Dit noemen we de intraklasrelatie: een maat die aangeeft hoe sterk respondenten binnen één school op elkaar lijken. Dit geeft een indicatie van de mate waarin het veiligheidsgevoel schoolgebonden is. Voor personeel valt op dat deze onderlinge samenhang in het gevoel van onveiligheid veel groter is dan voor leerlingen. Hieruit concluderen we dat personeelsleden die zich onveilig voelen meer zijn geconcentreerd op bepaalde scholen. Voor leerlingen geldt deze conclusie minder sterk: daar is de mate van onveiligheid veel minder te verbinden aan de school. Verder zien we dat personeel met een migratieachtergrond en personeel met een LHBT-achtergrond zich vaker onveilig voelen. Er is geen samenhang met het schoolklimaat, de grootte van de school of de stedelijkheid.

Conclusies

Conclusies voor het risico op slachtoffer van pesten zijn:

- po-leerlingen die zich niet als jongen of meisje identificeren, hebben een grotere kans om gepest te worden;
- po-leerlingen op een school waar er meer incidenten plaatsvinden (minder veilig schoolklimaat), hebben een grotere kans om gepest te worden.

Conclusies voor de kans dat leerlingen zich veilig voelen:

- po-leerlingen op een school met een veilig schoolklimaat, hebben meer kans zich veilig te voelen;
- po-leerlingen op een school in weinig en zeer sterk stedelijke regio, hebben meer kans zich veilig te voelen.

Conclusies voor de kans dat personeel zich onveilig voelt:

- po leerkrachten en personeel die LHBT-zijn en of een migratieachtergrond hebben, lopen een groter risico zich onveilig te voelen.

10.2 Schoolkenmerken, veiligheidsbeleid en incidenten in het voortgezet onderwijs

Voor het voortgezet onderwijs is eveneens in een multilevel logistisch regressiemodel (met leerlingen genest in scholen) onderzocht in hoeverre de kans dat leerlingen gepest, slachtoffer worden van geweld en zich onveilig voelen samenhangt met andere (leerling- en school-) kenmerken. Hiervoor hebben we gekeken naar seksuele geaardheid (het LHBT-zijn), migratieachtergrond, het leerjaar van de leerling (ingedeeld in leerjaar 1 en 2; 3; 4, 5 en 6), het onderwijstype wat gevolgd wordt, de handhaving van gedragsregels door docenten volgens leerlingen¹⁵ en in hoeverre leerlingen een onveilig schoolklimaat ervaren. Dit laatste beschouwen wij als onveiliger naarmate leerlingen vaker aangeven dat er (gewelds)incidenten plaatsvinden op school. Daarnaast hebben we naar enkele schoolkenmerken gekeken, namelijk naar stedelijkheid en het aantal leerlingen op de school, beide gebaseerd op administratieve gegevens. Bijlage 2 geeft een cijfermatig overzicht van de uitkomsten.

15 Gebaseerd op drie items; of docenten positief gedrag steunen, of ze direct ingrijpen wanneer dat nodig is en of docenten aandacht geven aan gedragsregels (cronbach's alfa 0,685).

Welke leerling in het voortgezet onderwijs loopt meer kans om gepest te worden?

Wanneer we deze gegevens gezamenlijk analyseren komen we op de volgende bevindingen. De belangrijkste factor die samenhangt met gepest worden is het zijn van een LHBT-leerling: LHBT-leerlingen worden vaker gepest. Ook leerlingen met een migratieachtergrond (eerste generatie) geven aan vaker te worden gepest dan leerlingen met een Nederlandse achtergrond. Voor leerlingen met een migratieachtergrond uit de tweede generatie is dit verschil niet zichtbaar. Verder zien we dat leerlingen in leerjaar 4, 5 en 6 minder vaak worden gepest dan leerlingen in de lagere leerjaren. Wat betreft het onderwijstype is er een significant verschil tussen havo en vmbo; leerlingen op het vmbo geven aan vaker te worden gepest; tussen andere onderwijstypen zien we geen verschillen.

Daarnaast geven leerlingen binnen scholen met een onveilig schoolklimaat aan dat ze vaker worden gepest. Ook wat betreft de handhaving van gedragsregels door docenten (volgens leerlingen) zien we verschillen; leerlingen die aangeven dat docenten minder handhaven, geven aan dat ze vaker worden gepest. Er zijn geen verschillen tussen de mate van stedelijkheid en leerlingaantal van de school.

Op een subset van dit bestand (met 33 van de 41 scholen; 5.142 van de 8.582 leerlingen) is een extra analyse uitgevoerd om na te gaan of de tevredenheid van docenten over het veiligheidsbeleid van de school samenhangt met een grotere kans voor leerlingen om gepest te worden. Dit is niet het geval. Er is geen zichtbaar verschil tussen scholen met een hogere/lagere tevredenheid over het veiligheidsbeleid en het voorkomen van pesten.

Welke leerling in het voortgezet onderwijs loopt meer risico om slachtoffer te worden van geweld?

In een vergelijkbaar regressiemodel is de kans om slachtoffer van geweld¹⁶ te worden geanalyseerd (zie bijlage 2 voor de bijbehorende tabel). Ook hier zien we dat LHBT-leerlingen een grotere kans hebben om slachtoffer te worden, in dit geval van geweld. Ditzelfde geldt voor leerlingen met een eerste generatie migratieachtergrond en voor leerlingen in het vierde, vijfde of zesde leerjaar. In tegenstelling tot wat we zagen bij het pesten zijn er geen verschillen zichtbaar tussen de leerjaren en tussen de onderwijstypen; de kans om slachtoffer van geweld te worden is voor deze kenmerken niet significant verschillend. Wel zien we (wat ook geldt voor pesten) dat een onveilig schoolklimaat samenhangt met een grotere kans om ook slachtoffer te worden van geweld. De mate van handhaving van docenten speelt een betekenisvolle rol; leerlingen die aangeven dat docenten in mindere mate handhaven, geven ook aan vaker slachtoffer van geweld te zijn. De stedelijkheid van de locatie van de school speelt geen rol. Opvallend genoeg zien we wel dat leerlingen op scholen met meer dan 400 leerlingen een kleinere kans hebben om slachtoffer van geweld te worden.

Op een subset van dit bestand (met 33 van de 41 scholen/ 5.142 van de 8.582 leerlingen) zijn verdere analyses uitgevoerd om te kijken of de mate van tevredenheid van docenten over het veiligheidsbeleid samenhangt met een grotere kans voor leerlingen om slachtoffer van een geweldsdelict te worden. Net zoals bij het voorkomen van pesten is dit niet het geval; ook hier is geen verschil zichtbaar tussen scholen met een hogere en lagere tevredenheid over het veiligheidsbeleid en het voorkomen van geweld.

Welke leerling loopt het risico zich eerder onveilig te voelen op school?

Voor leerlingen in het voortgezet onderwijs is tot slot bekeken in hoeverre het onveiligheidsgevoel samenhangt met andere factoren. Hiervoor is een vergelijkbare opzet gekozen als de voorgaande regressie-analyses (zie tabel 3 in bijlage 2). Uit de analyses blijkt dat LHBT-leerlingen zich vaker onveilig voelen, evenals leerlingen met een migratieachtergrond (eerste generatie). Tussen leerjaren zien we geen verschil.

16 Expres pijn gedaan, met opgezet geduwd/geschopt/laten struikelen, gevochten, bedreigd of verwond met een wapen of ongewenst aangeraakt of gedwongen tot seksuele handelingen

Qua onderwijstype zien we een verschil tussen vwo- en havo leerlingen; vwo-leerlingen geven significant minder vaak aan zich onveilig te voelen. Leerlingen die een onveiliger schoolklimaat ervaren (met meer incidenten), geven aan zich onveiliger te voelen. Ook leerlingen die aangeven dat hun docenten in mindere mate handhaven, geven aan dat ze zich vaker onveilig voelen. Er zijn geen verschillen tussen leerlingen in al dan niet-stedelijke gebieden. Ook zien we geen verschillen voor wat betreft de grootte van de school.

Op dezelfde subset als hierboven genoemd zijn verdere analyses uitgevoerd om na te gaan of de tevredenheid van docenten over het veiligheidsbeleid samenhangt met onveiligheidsgevoelens van leerlingen. Net zoals bij het voorkomen van pesten en slachtofferschap van geweld, is dit niet het geval. Ook hier is géén verschil zichtbaar tussen scholen met een hogere en lagere tevredenheid over het veiligheidsbeleid en onveiligheidsgevoelens van leerlingen.

Welk personeelslid loopt het risico zich eerder onveilig te voelen op school?

Analyses op onveiligheidsgevoel zijn ook uitgevoerd voor personeel in het vo. Omdat het om een aanzienlijk kleinere steekproef gaat, is het moeilijker om hier statistische verschillen aan te tonen. Het enige verschil wat we dan ook vinden is tussen docenten en ander personeel; docenten geven vaker aan zich onveilig te voelen. Voor wat betreft de seksuele geaardheid van de docent, leeftijd, migratieachtergrond, het schoolklimaat, grootte van de school en de stedelijkheid zien we allemaal geen verschillen.

Conclusies

Conclusies voor het risico op slachtoffer van pesten zijn:

- vo-leerlingen die LHBT-zijn, een eerste generatie migratieachtergrond hebben, in de lagere leerjaren zitten, vmbo volgen, hebben allen een groter risico om slachtoffer te worden van pesten dan andere leerlingen;
- vo-leerlingen op een school met een onveiliger schoolklimaat lopen een groter risico om gepest te worden;
- vo-leerlingen op een school waar in mindere mate wordt gehandhaafd door docenten, lopen een groter risico om gepest te worden dan leerlingen op scholen waar in meerdere mate wordt gehandhaafd;
- vo-leerlingen op een grootstedelijke school of op een school met hogere leerlingenaantallen hebben géén groter risico om gepest te worden;
- vo-leerlingen op een school waar een minder goed veiligheidsbeleid wordt ervaren, hebben géén groter risico om gepest te worden.

Conclusies voor het risico op slachtoffer van geweldsincidenten zijn:

- vo-leerlingen die LHBT-zijn, een eerste generatie migratieachtergrond hebben lopen meer kans om slachtoffer te worden van een geweldsincident;
- vo-leerlingen op een school met een onveilig schoolklimaat hebben een grotere kans om slachtoffer te worden van geweldsincidenten;
- vo-leerlingen op scholen met meer dan 400 leerlingen hebben een kleinere kans om slachtoffer van geweld te worden;
- vo-leerlingen op een school waar een minder goed veiligheidsbeleid wordt ervaren, lopen géén grotere kans om slachtoffer te worden van een geweldsincident.

Conclusies voor de kans dat leerlingen zich onveilig voelen:

- vo-leerlingen die LHBT-zijn, een eerste generatie migratieachtergrond hebben, op het vwo zitten, voelen zich vaker onveilig;
- vo-leerlingen die een onveiliger schoolklimaat ervaren, voelen zich eerder onveilig;
- vo-leerlingen op scholen waar docenten goed handhaven, voelen zich minder vaak onveilig;
- vo-leerlingen op scholen waar docenten tevreden zijn over het veiligheidsbeleid, voelen zich niet vaker veilig.

Conclusies voor de kans dat personeel in het vo zich onveilig voelt:

- docenten voelen zich onveiliger in vergelijking met ander personeel;
- voor seksuele geaardheid, leeftijd, migratieachtergrond, schoolklimaat, schoolgrootte en stedelijkheid zien we geen verschil in de mate waarin men zich onveilig voelt.

11 Samenvatting resultaten

11.1 Opzet en uitvoering monitor

Deze landelijke Veiligheidsmonitor is uitgevoerd onder scholen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs in het studiejaar 2020-2021. Alle scholen in het po en vo hebben begin 2021 een uitnodiging gehad om deel te nemen, per brief en per e-mail. Via een portal (www.Veiligheidsmonitor.povo.nl) konden scholen zich aanmelden. Hierop staat ook alle informatie over de monitor en een knop waarmee scholen de eigen schoolrapportages kunnen downloaden. De vragenlijsten konden worden ingevuld door leerlingen en/of ouders (met een schoolklassegebonden wachtwoord), personeel en schoolleiding in de periode maart-juni 2021. Personeelsleden konden via een speciaal hiervoor ingerichte tool een eigen persoonlijke link naar de vragenlijst aanvragen. De vragenlijsten zijn met zorg samengesteld door onderzoekers van ResearchNed, samen met bureau Beke. Door wijzigingen in de vragenlijst was het niet mogelijk voor alle indicatoren trends weer te geven. Daar waar verantwoord en mogelijk, zijn trends opgenomen (zie bijlage 3 en 4). Hiervoor zijn de data gebruikt van de Veiligheidsmonitor uit 2018. De vragenlijsten bevatten, naast vragen over sociale veiligheid en incidenten, ook zogenoemde 'Venstersvragen'. Dit zijn vragen die scholen kunnen (laten) aanleveren voor 'Scholen op de kaart' (voorheen 'Vensters voor Verantwoording'). Hoewel het aantal deelnemende scholen ten opzichte van alle po- en vo-scholen gering is, blijkt uit nadere analyses dat de scholen naar achtergrondkenmerken een representatieve afspiegeling vormen van alle scholen, ook als het gaat om een aantal relevante uitkomstmaten. Dit kwam naar voren uit de resultaten van een non-respons analyse en een non-respons onderzoek.

11.2 Samenvatting resultaten primair onderwijs

Leerlingen, personeel en schoolleiders

In 2021 hebben 8.953 leerlingen uit de bovenbouw van het primair onderwijs meegedaan aan de Veiligheidsmonitor 2021, verdeeld over 151 schoolvestigingen. Veertig procent zat in groep 8, 39 procent in groep 7 en 21 procent in groep 6 van het basisonderwijs. De meeste leerlingen zijn tussen de 10 en 12 jaar. De vragenlijst is door 1.630 personeelsleden ingevuld, hoofdzakelijk door leerkrachten. De leerkrachten zijn evenredig verdeeld over de groepen 1 tot en met 8. Negen van de tien leerkrachten werken in het regulier basisonderwijs. Zes procent werkt (grotendeels) in het speciaal basisonderwijs en vijf procent in het speciaal onderwijs (cluster 2, 3 of 4). In totaal hebben honderdvijftig leidinggevenden van scholen in het primair onderwijs deelgenomen aan de Veiligheidsmonitor 2021. Twee derde daarvan vervulde een leidinggevende functie als directeur en acht procent was werkzaam als intern begeleider.

Onderwijs tijdens coronapandemie

Op het moment van afname van de vragenlijst was bijna iedereen (97%) weer op school en kreeg fysiek onderwijs. De helft van de leerlingen vond het geen probleem om thuis online lessen te volgen; een kwart van de scholieren vond dat wel een probleem. Iets meer dan de helft van de leerlingen miste school tijdens de schoolsluiting en zes van de tien leerlingen hadden niet of nauwelijks contact met de juf of meester. Iets minder dan de helft van de leerlingen geeft aan dat er tijdens het online-onderwijs thuis minder gepest werd op school dan normaal. Een van de vijf leerlingen voelde zich vaker eenzaam dan wanneer de scholen gewoon open zijn. Een ruime meerderheid van de leerkrachten miste het contact met leerlingen als de lessen online zijn. Daarnaast was het contact met collega's en leerlingen in coronatijd volgens een groot deel aanzienlijk minder dan normaal. Meer dan de helft voelde zich tijdens de schoolsluiting vaker eenzaam dan wanneer de school open is. Een kwart van de personeelsleden heeft in de periode van online onderwijs minder goed kunnen bewaken of het met de leerlingen wel goed gaat. Het overgrote deel van het personeel vond het dan ook belangrijk dat leerlingen hun camera aanzetten tijdens online-onderwijs.

Een op de vijf personeelsleden denkt dat er minder gepest werd tijdens online-onderwijs en eveneens een op de vijf denkt dat pesten niet minder was. Driekwart van de schoolleiders heeft minder contact gehad met collega's in de periodes dat er online onderwijs werd gegeven. Ook het contact van docenten met leerlingen is volgens de schoolleiders minder geweest. Toch denkt meer dan de helft dat docenten voldoende zicht hebben gehouden op leervorderingen, sociaal-emotionele ontwikkeling en welbevinden van de leerlingen. Een op de drie schoolleiders geeft aan minder meldingen van incidenten te hebben gehad tijdens het online-onderwijs.

Schoolklimaat

De meeste leerlingen vinden dat de regels op school duidelijk zijn, dat de juf of meester duidelijk is over wat goed en fout is op school en er iets van zegt als iemand zich misdraagt. Er wordt bijna niet of zeer zelden gespijeld op school en ook van roken of alcoholgebruik is nauwelijks sprake op de basisschool. Problemen tussen groepen leerlingen op school komen wel voor, zij het in geringe mate. Veertien procent van het personeel is getuige geweest dat een leerling systematisch en langdurig werd gepest. Bij drie van de tien gevallen ging het om zeer frequent pestgedrag van meer dan één keer per week. De meeste personeelsleden in het primair onderwijs zijn niet in aanraking geweest met seksueel grensoverschrijdend gedrag van leerlingen. Volgens één op de vijf personeelsleden komen spanningen tussen groepen leerlingen op school wel voor, maar niet vaker dan een keer per maand. Incidenten gerelateerd aan extremisme of anonieme dreiging komen op de meeste scholen in het primair onderwijs bijna nooit voor. Drie procent van het personeel heeft hier weleens mee te maken gehad. Leerkrachten stellen zich doorgaans positief op ten opzichte van leerlingen. Zij behandelen leerlingen met respect in gedrag richting hen en in taalgebruik. Ook zijn zij erop gericht om het onderlinge respect tussen leerlingen te bevorderen. Op de meeste scholen voelen de leerlingen zich verbonden met hun school. Bijna alle schoolleiders geven aan dat leerlingen met leer- en sociale problemen begeleid worden, er een adequate hulpstructuur is, externe hulp wordt ingeschakeld wanneer nodig, en dat leerkrachten en begeleiders hierbij systematisch en doelgericht samenwerken.

Veiligheidsgevoel

Veruit de meeste leerlingen voelen zich (heel) erg veilig op school. Twaalf procent voelt zich daarentegen niet helemaal veilig tot erg onveilig op school. Als leerlingen zich onveilig voelen, dan is dat meestal rondom de school of op het schoolplein, maar ook in de klas voelt een men zich niet altijd veilig. Het onveiligste voelen leerlingen zich in de pauzes en bij het buiten spelen. Personeelsleden blijken zich op de meeste plekken (heel) veilig te voelen. Op de wc, in de gangen en het klaslokaal voelt men zich doorgaans veilig. Veertig procent van de personeelsleden overweegt weleens om ergens anders te gaan werken en binnen deze groep wil twee procent dit vanwege de veiligheidssituatie op school. Daarnaast speelt bij zeventien procent de veiligheidssituatie op school mee in de overweging (naast andere redenen) om een ander baan te gaan zoeken. Het ziekteverzuim onder het personeel heeft niet of nauwelijks met geweldincidenten te maken. Ongeveer zes personeelsleden geven aan dat hun ziekteverzuim in geringe mate het gevolg is geweest van pesten of geweld.

Pesten, melding en aangifte

Drie procent van de leerlingen wordt (heel) vaak gepest en is in vergelijking met 2018 stabiel gebleven. Vier procent van de leerlingen geeft aan zelf te pesten en tien procent van de leerlingen was er getuige van dat andere leerlingen gepest werden. Twee derde van de gepeste kinderen is persoonlijk gepest, dat wil zeggen dat deze kinderen werden uitgescholden, uitgelachten, geduwd of gestompt. Digitale pesterijen treft vijf procent van de kinderen. In 2018 was dat acht procent. Veruit de meeste pesterijen vinden plaats op het schoolplein of in de klas. Andere plekken waar gepest wordt, zijn: buiten of op stille plekjes in de school waar de juf/meester niet aanwezig is, bijvoorbeeld kleedkamer of bijleshoek. Het zijn vooral klasgenoten die pesten of andere kinderen van school. In twee procent van de gevallen wordt een leerling door de juf of meester gepest. Melding maken van pesterijen is lastig, zo blijkt uit het onderzoek.

Een op de vijf kinderen heeft het pestgedrag jegens hem of haar met niemand besproken, met als belangrijkste reden dat ze het niet durfden. In vergelijking met 2018 is deze groep groter geworden. Toen durfde zeventien procent van de kinderen niet te vertellen dat ze gepest werden. Vier procent van de leerlingen zegt zelf te pesten. Deze plegers schelden andere leerlingen uit, roddelen, maken beledigende grapjes of gebruiken bijnamen.

Bij een van de drie daders zijn de pesterijen lichamelijk; zij duwen, stompen, schoppen of slaan andere kinderen. Opvallend is dat een derde van de daders vindt dat ze eigenlijk niet echt pesten, maar alleen plagen of grapjes maken.

Drie procent van het personeel wordt gepest, waarvan één procent met enige regelmaat. Vormen van pesten waarmee het personeel te maken krijgt, zijn in de meeste gevallen verbaal of rationeel van aard. Dat houdt in dat ze met opzet buitengesloten en of genegeerd worden. Als het personeel wordt gepest, dan gebeurt dit bijna even vaak door een leerkracht of leerlingen en in enkele gevallen door een andere medewerker van school. Een derde van het personeel weet niet waarom ze worden gepest en eveneens een derde wordt gepest vanwege andere inzichten/meningen of vanuit jaloezheid over de functie die iemand heeft. Enkele personeelsleden hebben te maken gehad met discriminatie, meestal vanwege het geslacht of leeftijd van iemand. Een derde van de slachtoffers van pestgedrag, meldt dat aan niemand. Geen enkel slachtoffer heeft het pestgedrag bij de politie gemeld. Hoewel bij een meerderheid het probleem is opgelost, is in een kwart van de gevallen niets met de melding gedaan.

Geweldsincidenten, melding en aangifte

Geweldsincidenten komen wel voor onder leerlingen in het basisonderwijs, maar niet in erge mate. Ongewenste aanrakingen of discriminatie van leerlingen, komen met negen procent van gevallen nog het vaakst voor. In zes procent van de gevallen is over een leerling ongewenste seksuele opmerkingen gemaakt, waarbij in twee procent dat zeer frequent is gebeurd. Drie procent van de leerlingen heeft gezien dat er iemand een wapen bij zich had op school. De meldingsbereidheid onder slachtoffers van (gewelds)-incidenten is niet groot. Een van de drie kinderen meldt het aan niemand, meestal omdat ze het niet nodig vinden of het niet durven te vertellen. Vier procent van de leerlingen in het primair onderwijs maakt zich wel eens schuldig aan het doen van vervelende dingen richting anderen, meestal door andere kinderen uit te schelden tijdens de les, expres pijn te doen, buiten te sluiten of bang te maken. Eén procent van de daders zegt weleens een wapen mee naar school te nemen. Bijna een derde van de leerlingen die zich schuldig maken aan een of meerdere incidenten, zegt niet op zijn gedrag te zijn aangesproken.

Geweldsincidenten waarvan personeel slachtoffer is, zijn het vaakst verbaal van aard. Een kwart geeft aan wel eens verbaal ongewenst te zijn bejegend door leerlingen. Het materieel geweld dat personeelsleden treft, wordt het vaakst gepleegd door leerlingen. Het gaat hierbij om het bekrassen, beschadigen of vernielen van spullen. Ongeoorloofd inloggen komt zelden voor. Slechts één procent van het personeel heeft dat gedurende het schooljaar een keer meegemaakt. Ook heeft personeel in het primair onderwijs weinig tot geen ervaring met bedreigingen en lichamelijk geweld; acht procent geeft aan slachtoffer te zijn geweest van licht lichamelijk geweld door leerlingen. En één procent van het personeel is weleens met een wapen bedreigd door een leerling van school. Geen enkel personeelslid in het primair onderwijs heeft afgelopen schooljaar te maken gehad met grensoverschrijdend seksueel gedrag in de vorm van fysieke incidenten of het verspreiden van seksuele afbeeldingen. Wel heeft één tot twee procent van het personeel weleens een seksueel getinte opmerking ontvangen van een leerkracht of een familielid van een leerling. De meldingsbereidheid van het personeel is ook niet erg groot: één op de vijf maakt geen melding van het incident. Drie procent meldt het geweld bij de politie. Bij een kwart van het personeel is er niets met de melding gedaan. Uit de meting onder schoolleiders blijkt dat één op de vijf scholen in het afgelopen schooljaar aangifte heeft gedaan van één of meer veiligheidsincidenten.

Lichamelijk geweld met gebruik van een wapen of wapenbezit wordt in alle gevallen bij de politie gemeld, zo stellen zij. Van vernieling van schoolmaterialen of -gebouwen wordt in acht van de tien gevallen aangifte gedaan. Ook als een medewerker (fysiek) is bedreigd, wordt er in de meeste gevallen aangifte gedaan.

Veiligheidsbeleid en veiligheidsplan

Op twee derde van de scholen in het primair onderwijs is er een veiligheidsbeleid. Ruim een kwart van het personeel vindt het veiligheidsbeleid van de school effectief en iets meer dan de helft beoordeelt het veiligheidsbeleid als voldoende. Ruim een derde van de scholen voorziet zowel in opvang en ondersteuning van en nazorg voor slachtoffers van (gewelds)incidenten. Ook beschikken zij over een plan van aanpak van agressie en geweldsincidenten. Daarentegen geeft een relatief grote groep (6 van de 10) aan niet te weten of deze zaken op school geregeld zijn. Negen van de tien scholen hebben een veiligheidsplan en zowel de sociale veiligheid van het personeel als van leerlingen is onderdeel van dat plan. In het veiligheidsplan staan afspraken die nageleefd dienen te worden, wordt aandacht besteed aan preventie van incidenten en handhaving-, sanctie- en aangiftebeleid. Een kwart van de scholen besteedt in het veiligheidsplan ook aandacht aan nazorg van slachtoffers van incidenten. Haast alle scholen hebben gedragsregels opgesteld voor leerlingen en vier van de vijf heeft ook gedragsregels voor het personeel. Ruim de helft van de schoolleiders evalueert regelmatig hun aanpak van agressie en geweld. Op veruit de meeste scholen wordt er in de lessen extra aandacht besteed aan de sociale veiligheid in het algemeen en specifiek aan pesten op school. Ook in overleg tussen leiding en personeel is sociale veiligheid regelmatig onderwerp van gesprek.

Preventief, actief beleid en evaluatie

Ruim de helft van de schoolleiders evalueert regelmatig hun aanpak van agressie en geweld. Op de meeste scholen wordt er intensief preventief beleid gevoerd op het tonen van respect ten aanzien van gedrag, huidskleur, uiterlijk en land van herkomst. Een kwart van de scholen voert geen of weinig beleid om het respect voor biseksualiteit en transgender te vergroten. Scholen voeren daarentegen wel een intensief beleid om gewenst gedrag van leerlingen te belonen. Dit om agressie en geweld te voorkomen en iedereen de regels te laten naleven. Op bijna drie van de vijf scholen wordt er daarnaast intensief beleid gevoerd om anderen in hun gedrag te corrigeren en het voorkomen van discriminatie. Op veel scholen krijgen leerlingen lessen in sociale vaardigheden. Jaarlijkse aandacht voor agressie en geweld door middel van projecten of themalessen is op bijna twee derde van de scholen gebruikelijk en de helft van de scholen traint personeel op het gebied van sociale veiligheid.

Gedragsregels en handhaving

Een ruime meerderheid van de scholen in het primair onderwijs hanteert gedrags- en omgangsregels voor leerlingen. Op twee van de vijf scholen gelden er ook school- en gedragsregels voor personeelsleden. Taalgebruik richting leerlingen, omgang met ouders/verzorgers en fysieke omgang met leerlingen in school zijn terreinen waarop vaak expliciete regels zijn opgesteld. Op een groot deel van de basisscholen worden de school- en gedragsregels ook daadwerkelijk nageleefd. Twintig procent van het personeel geeft aan dat er geen gedrags- en omgangsregels op hun school zijn. Tachtig procent van de schoolleiders zegt dat de school- en gedragsregels bekend zijn bij leerlingen en ouders. Zeventig procent heeft een pestprotocol en in ruim twee derde van de scholen is dat pestprotocol bekend bij ouders en leerlingen. Ook beschikt twee derde deel van de scholen over een gedragscode voor het personeel waarin de omgang met leerlingen en ouders staat beschreven. Verder hebben zeven van de tien scholen afspraken gemaakt over het veilig gebruik van internet en e-mail binnen de school. De gedragsregels voor leerlingen worden altijd door het personeel gehandhaafd en op twee derde van de scholen ook door de leerlingen zelf.

Incidentenregistratie en navolging

Nagenoeg alle scholen hebben een incidentenregistratie. De helft van de scholen heeft duidelijk vastgesteld welke incidenten in en rond de school door het personeel gemeld moeten worden. Vier op de tien scholen hebben ook een meldingsplicht voor leerlingen vastgelegd. Gegevens over de sociale veiligheid worden op twee derde van de scholen gebruikt voor zelfevaluatie en het bijstellen van beleid. Bijna vier op de tien scholen hebben geen draaiboek voor het afhandelen van verschillende type incidenten. Een derde van de scholen voert na incidenten de surveillance binnen en buiten het gebouw tijdelijk op. Rollen die verschillende personen in school spelen bij het afhandelen van incidenten is op de helft van de scholen vastgelegd. Bijna twee derde van de scholen weet in welke gevallen er aangifte bij de politie gedaan moet worden. Incidenten worden op de meeste scholen door de leerkrachten van de betrokken klas aan de orde gesteld en gedragsregels opnieuw met de leerlingen doorgesproken. Door scholen wordt in zeven van de tien gevallen werkafspraken gemaakt over veiligheidsvraagstukken met instanties zoals jeugdhulp, wijkteams of Veilig thuis; veertig procent maakt hierover afspraken met de politie. Op (ongeveer) twee van de vijf scholen informeert de politie de school wanneer een leerling met politie of justitie in aanraking komt en heeft de school vast contact met de wijkagent.

Registratiediscipline van geweldsincidenten

Registratie van geweldsincidenten gebeurt lang niet altijd op alle scholen even consequent en is verschillend naar aard en omvang van de gepleegde incidenten. Incidenten met verbaal geweld, lichamelijk geweld zonder verwonding of waarbij leerlingen online zijn bedreigd, wordt op ongeveer 40 tot 50 procent van de scholen slechts gedeeltelijk geregistreerd. Bij ruim twee derde van de schoolleiders is er wel altijd sprake van registratie als lichamelijk geweld tot een serieuze verwonding leidt. Op zes van de tien scholen worden systematische en langdurige pesterijen allemaal geregistreerd. Circa de helft van de scholen die te maken hebben gehad met vernieling van schoolmaterialen en -gebouwen, registreert dit in alle gevallen. De mate waarin beschadiging van spullen van leerlingen wordt geregistreerd, verschilt sterk per school: ongeveer drie op de tien scholen registreren deze incidenten standaard, en eveneens drie op de tien slechts gedeeltelijk.

Twee derde van de scholen registreert alle groepsconflicten tussen groepen leerlingen met een migratieachtergrond en een Nederlandse achtergrond. Opmerkelijk is dat alle scholen conflicten tussen groepen leerlingen met een Nederlandse achtergrond slechts gedeeltelijk registreren. Een kwart van de scholen registreert wel alle gevallen waarin er sprake is van problemen met leerlingen van andere scholen. Driekwart van de scholen registreert alle incidenten waarbij een wapen is gebruikt of iemand een wapen bij zich had op school. Een kwart van de scholen registreert dit soort ernstige incidenten niet. Bezit, gebruik of verkoop van softdrugs daarentegen wordt in alle gevallen door alle scholen geregistreerd. Incidenten waarbij sprake is van seksueel getinte opmerkingen of verspreiding van seksuele afbeeldingen worden niet geregistreerd door respectievelijk een kwart en een vijfde van de scholen.

Inschatting prevalentie incidenten

Een deel van de (drie van de tien) van de schoolleiders kan niet inschatten hoe vaak incidenten met verbaal geweld en lichamelijk geweld (zonder verwonding) op hun schoollocatie zijn voorgekomen. Incidenten met verbaal geweld komen volgens schoolleiders het vaakst voor, gemiddeld 1 keer per maand voor, gevolgd door lichamelijk geweld zonder verwonding. Een ernstigere vorm van lichamelijk geweld, waarbij iemand gewond is geraakt, is in dertig procent van de gevallen 1 tot 5 keer gebeurd in het afgelopen schooljaar. Op een derde van de scholen komt het voor dat leerlingen systematisch en langdurig gepest worden; tussen de 1 en 5 keer in het afgelopen schooljaar. In de meeste gevallen worden leerlingen gepest vanwege hun gedrag, voor de kick of vanwege het uiterlijk. Dat personeelsleden systematisch en langdurig gepest worden, komt niet vaak voor. In totaal zijn dergelijke incidenten op zes scholen voorgevallen.

Als medewerkers stelselmatig gepest worden is dat vanwege hun gedrag, huidskleur, land van herkomst of voor de kick. Seksueel grensoverschrijdend gedrag in de vorm van het verspreiden van seksuele afbeeldingen door leerlingen heeft op twaalf procent van de scholen minstens eenmaal plaatsgevonden. Daarnaast gaf negen procent van de schoolleiders aan dat seksueel grensoverschrijdend gedrag in de vorm van opmerkingen door leerlingen voorkwam.

Risico op slachtofferschap pesten en geweldsincident

In het primaire onderwijs hebben leerlingen die zich niet als jongen of meisje identificeren, een grotere kans om gepest te worden. Ook is gebleken dat leerlingen op basisscholen met een minder veilig schoolklimaat (gemeten aan de hand van het aantal incidenten) een grotere kans hebben om gepest te worden. Leerlingen op een basisschool met een veilig schoolklimaat hebben meer kans zich veilig te voelen. Dat geldt eveneens voor leerlingen op een basisschool in een weinig en een zeer sterk stedelijke regio; deze leerlingen hebben meer kans zich veilig te voelen. Leerkrachten en ander personeel die LHBT zijn of een migratieachtergrond hebben, lopen een groter risico zich onveilig te voelen.

Trends 2018 - 2021

Het gevoel van veiligheid van leerlingen in het basisonderwijs is tussen 2018 en 2021 niet verbeterd. Het aantal leerlingen dat regelmatig gepest wordt, is ook niet veranderd in de tijd. Leerlingen blijken in 2021 iets vaker bang te zijn voor andere kinderen op school dan in 2018. In 2021 geven minder kinderen aan dat zij samen met de juf of meester afspraken maken over wat wel en niet mag op school. Ook hoe men met elkaar om hoort te gaan, is volgens de leerlingen in 2021 minder vaak besproken dan in 2018. Leerlingen zeggen in 2021 dat de juf/meester hen minder vaak aan de (klassen)regels herinneren wanneer dat nodig is. Uit de gegevens blijkt verder dat leraren er in 2021 minder vaak iets van zeggen als kinderen zich niet gedragen of vervelend zijn. Kinderen die zich niet gedragen of vervelend zijn, blijken daar in 2021 ook minder vaak door andere kinderen op te zijn aangesproken. De mate waarin een school over een veiligheidsbeleid beschikt is in de tijd toegenomen. Dit zegt het personeel. Volgens opgave van schoolleiders zijn er in 2021 niet meer of minder schoollocaties met een veiligheidsbeleid. In 2021 grijpen leerkrachten en onderwijsondersteunend personeel minder regelmatig in bij ongewenst gedrag van leerlingen dan in 2018. Leerkrachten ondersteunen in 2021 wel regelmatig positief gedrag. De meldingsbereidheid van het personeel over pesten is niet veranderd in 2021 ten opzichte van 2018. Daarentegen is de meldingsbereidheid van het personeel over geweldsincidenten jegens hen wel afgenomen in de tijd. Er is geen significant verschil tussen 2018 en 2021 van de mate waarin het personeel in het primair onderwijs slachtoffer is van seksueel grensoverschrijdend gedrag.

11.3 Samenvatting resultaten voortgezet onderwijs

Leerlingen, personeel en schoolleiders

Er hebben 9.048 scholieren meegedaan aan de Veiligheidsmonitor 2021, verdeeld over 50 schoolvestigingen. De meeste leerlingen zijn tussen de 12 en 14 jaar oud. De verhouding jongens en meisjes is nagenoeg gelijk. Veruit is de meerderheid van de deelnemers in Nederland geboren. Verder hebben 889 personeelsleden meegewerkt, meestal docenten. Zes van de tien deelnemers werken in het vmbo, drie van de tien op de havo en eveneens drie van de tien in het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs. Zestig schoolleiders van scholen in het voortgezet onderwijs deden mee aan de Veiligheidsmonitor. De vragenlijst is ingevuld door de directeur/rector van de school, een team- of afdelingsleider, coördinator of afdelingshoofd.

Onderwijs tijdens coronapandemie

Bijna alle leerlingen hebben online les gehad tijdens de schoolsluiting. Iets meer dan de helft van de scholieren vond het geen probleem om online les te krijgen. Het contact met andere leerlingen en docenten werd wel als een gemis ervaren en een vijfde deel voelde zich vaker eenzaam toen de school gesloten was en er thuisonderwijs werd gevolgd. Veertig procent van de leerlingen miste school ook echt.

Volgens drie van de tien scholieren werd er tijdens het online-onderwijs minder gepest. Een klein deel van de scholieren kampte met fysieke of psychische klachten tijdens de schoolsluitingen. Ruim een kwart van de jongeren moeite had met slapen. Het overgrote deel van het (onderwijs)personeel mist het contact met de leerlingen tijdens de online-lessen. Ook vindt een groot deel dat er beduidend minder contact is met collega's en leerlingen. De helft van het personeel vindt online-onderwijs een probleem. Circa vier van de tien personeelsleden heeft onvoldoende zicht op hoe het met de leerlingen gaat tijdens het online-onderwijs en voelt zich vaker eenzaam bij het online lesgeven. Een kwart van het (onderwijs)personeel vermoedt dat er minder wordt gepest tijdens het online-onderwijs. Daartegenover staat dat eveneens een kwart vindt dat er tijdens het online-onderwijs even vaak wordt gepest dan bij fysiek onderwijs. Een meerderheid van de schoolleiders geeft aan dat er minder contact is geweest met collega's in de periode dat er online onderwijs werd gegeven. Ook is driekwart van de leiding van mening dat het docententeam minder contact heeft gehad met leerlingen. Toch denkt ruim de helft dat docenten voldoende zicht hebben gehouden op de leerprestaties en het psychisch welbevinden van leerlingen. Driekwart van de leiding geeft aan minder meldingen van incidenten te hebben gehad tijdens het online-onderwijs.

Schoolklimaat

Op ruim driekwart van de scholieren in het voortgezet onderwijs zijn gedragsregels opgesteld. Een van de vijf leerlingen is ook betrokken geweest bij het opstellen daarvan. Een kleiner deel van de scholieren speelt daarnaast ook een actieve rol bij de opvolging van gedragsregels. Een groot deel van de docenten belooft positief gedrag en grijpt ook daadwerkelijk in als gedragsregels door leerlingen worden overschreden. Andere belangrijke indicatoren voor een (on)veilig schoolklimaat zijn de mate waarin er gespijbeld wordt door leerlingen op school, drugs wordt gebruikt op school, meegenomen in de klas of verkocht op school. Dit komt in geringe mate voor. Wapenbezit, wapens verkopen of gebruiken op school komen zelden voor. Bijna vier van de tien personeelsleden heeft systematisch en langdurig pestgedrag gezien op school. Seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen leerlingen wordt door tien procent van het (onderwijs)personeel waargenomen. Spanningen tussen groepen leerlingen op school komt in negen procent van de gevallen minstens een keer per maand of vaker voor (1 keer per week). Elf procent maakt melding van een anonieme dreiging met een gerichte geweldsdaad tegen de hele school of om zoveel mogelijk leerlingen of leerkrachten bewust te raken. Op meerdere gebieden worden er instructies of voorlichting gegeven over de wijze waarop men het schoolklimaat positief kan beïnvloeden, hoe men om dient te gaan met pesten en agressie/geweld. Trainingen worden minder vaak aangeboden aan het personeel.

Bijna alle schoolleiders zijn van mening dat docenten (bijna altijd) het onderlinge respect tussen leerlingen bevorderen en respectvol gedrag vertonen richting leerlingen. Ook het blijf geven van positieve verwachtingen richting leerlingen, het bevorderen van een goede werkhouding en ordelijke werkomstandigheden zijn elementen die op bijna alle scholen goed zijn verankerd. Er wordt door bijna alle scholen externe hulp ingeschakeld om leerlingen te begeleiden. Ook voorzien veruit de meeste scholen in een adequate hulpstructuur om leerlingen met problemen te helpen. Leerlingen met leerproblemen worden in de meeste gevallen adequaat begeleid.

Veiligheidsgevoel

Het algehele gevoel van veiligheid op school is hoog. Veruit de meerderheid van de leerlingen voelt zich veilig op school; slechts twee procent voelt zich (erg) onveilig op school. Voor een veilig schoolklimaat is het belangrijk dat leerlingen en docenten zichzelf kunnen zijn, ongeacht hun achtergrond, seksuele geaardheid of geloofsovertuiging. Leerlingen laten een hoge tolerantie zien ten opzichte van LHBT-docenten. Acht van tien leerlingen vinden het helemaal oké om van een homoseksuele, lesbische of transgender leraar les te krijgen. Leerlingen zijn minder tolerant als het om LHBT-leerlingen gaat. Het minst tolerant is men ten opzichte van een transgender meisje (geboren in jongenslichaam) en transgender jongen (geboren in meisjeslichaam), gevolgd door homoseksuele jongens en lesbische meisjes. In het algemeen voelt een ruime meerderheid van het (onderwijs)personeel zich (heel) veilig.

Slechts een klein deel voelt zich (erg) onveilig. Op de wc voelt het personeel zich het meest veilig, gevolgd door de schoolomgeving en in de docentenkamer. Het onveiligste voelt men zich in de kantine of aula van de school. Iets meer dan één procent van het (onderwijs)personeel overweegt weleens om elders te gaan werken vanwege de veiligheidssituatie op school. Twee procent van het ziekteverzuim van medewerkers is te wijten aan het pesten of geweld op school.

Pesten, melding en aangifte

Vijf procent van de scholieren wordt (zeer) vaak gepest, dat is minstens 1 keer per maand, wekelijks of dagelijks. In vergelijking met 2018 is dit percentage gelijk gebleven. Drie procent zegt zelf (zeer) vaak te pesten. Vier procent van de leerlingen is meerdere keren getuige geweest dat medeleerlingen werden gepest. Mondeling pesten (uitschelden, beledigen en roddels verspreiden) komt het vaakst voor; circa vier op de tien leerlingen komen hiermee in aanraking. Een op de vijf gepeste leerlingen wordt buitengesloten, genegeerd of mag niet meedoen. Online pesten van leerlingen komt in 2021 bij 22 procent van de gevallen voor en is licht (twee procentpunten) toegenomen in vergelijking met 2018. Daders zijn meestal andere leerlingen, in enkele gevallen een leraar of andere medewerker van de school. Dat betekent dat deze leerlingen gepest worden door personen die hen juist zouden moeten beschermen. De meest voorkomende redenen van pesten zijn het uiterlijk van iemand, het gedrag van iemand waarin aanleiding wordt gezien om te pesten of gewoon vanwege de kick. Het pesten vindt meestal plaats in de klas, op de gangen of op het schoolplein. Ruim een kwart van de gepeste leerlingen vertelt het pesten aan niemand; een toename ten opzichte van 2018 toen dertien procent van de leerlingen het pesten niet meldde. Driekwart vindt het niet nodig om het pesten te melden. Dit is een forse toename ten opzichte van 2018 toen de helft het niet nodig vond om te melden. Vijf procent meldt de pesterijen bij de politie. In de helft van de gemelde pesterijen is er niets met de melding gedaan of is het pesten niet gestopt.

Negen procent van het (onderwijs)personeel wordt gepest, waarvan twee procent vaak (minstens één keer per maand of vaker). Het gaat in de meeste gevallen om verbaal pesten: slachtoffers worden uitgescholden, uitgelachen of er wordt over hen geroddeld. Meestal zijn het leerlingen die pesten, in sommige gevallen wordt er gepest door een collega. Medewerkers worden voornamelijk gepest vanwege uiterlijk, gedrag of voor de kick. Bijna drie van de tien personeelsleden weet echter niet waarom ze gepest worden. Drie procent wordt gepest vanwege seksuele geaardheid. In zes procent van de gevallen wordt een medewerker van school gediscrimineerd door een of meerdere leerlingen, meestal gebeurt dit vanwege het land van herkomst of omdat iemand man of vrouw is. Een kwart van het (onderwijs)personeel meldt het pesten aan niemand. Als men het pesten meldt dan is dat meestal bij de direct leidinggevende of de schoolleiding. Een melding bij de politie komt maar heel schaars voor, namelijk in één procent. Melding heeft niet altijd resultaat: met een derde deel van de meldingen is niets gedaan.

Geweldsincidenten, melding en aangifte

Leerlingen in het voortgezet onderwijs krijgen het vaakst te maken met verbaal en psychische vormen van geweld. Zij zijn minder vaak slachtoffer van fysiek of materieel geweld. Twintig procent van de leerlingen geeft aan dat ze vaker dan 1 keer per maand zijn uitgescholden en vijftien procent is vaak opzettelijk gestoord. Vier procent heeft fysiek geweld ervaren. Deze leerlingen zijn met opzet geduwd of geschopt, expres pijn gedaan, geslagen of zijn met opzet laten struikelen. Twee procent is ongewild betrokken geraakt bij een vechtpartij en één procent is door iemand in elkaar geslagen. Van degenen die in elkaar geslagen zijn, is bijna een kwart gewond geraakt. In één tot drie procent van de gevallen zijn scholieren geïntimideerd of bedreigd. Vijf procent van scholieren heeft minstens een keer per maand te maken gehad met seksueel grensoverschrijdende opmerkingen van anderen. Betast of ongewenst aangeraakt is twee procent van de leerlingen en dat ook vaker dan 1 keer per maand. Gewelddadige incidenten worden lang niet altijd gemeld, zo blijkt. Een derde van de leerlingen die dit hebben meegemaakt, heeft hiervan geen melding gedaan met als belangrijkste reden dat ze het niet nodig vonden. In zes van de tien gevallen is er niets met de melding gedaan; in vier van de tien meldingen is er wel daadwerkelijk iets ondernomen.

Personeel heeft het vaakst te maken met verbaal geweld van leerlingen; in ruim een op de vijf gevallen. Materiaal geweld treft zes procent van de medewerkers van school, wederom het vaakst gepleegd door leerlingen. Zestien procent van het personeel werd bedreigd door leerlingen en vier procent door familieleden van leerlingen. Online bedreigingen door leerlingen treft vier procent van het (onderwijs)personeel. Zeven procent van het personeel heeft te maken gehad met licht lichamelijk geweld gepleegd door leerlingen. Grof lichamelijk geweld komt zelden voor. Drie procent van het (onderwijs)personeel is weleens met een wapen bedreigd door een leerling van school en één procent is met opzet met een wapen verwond. Tegen zes procent van het (onderwijs)personeel zijn weleens seksueel getinte opmerkingen gemaakt door leerlingen; in vier procent heeft een collega zich hier schuldig aan gemaakt. De meeste medewerkers melden de geweldsincidenten. Drie van de tien meldt het geweldsincident niet. Twee procent heeft aangifte gedaan van het geweld bij de politie gedaan. Met een kwart van alle meldingen is iets gedaan; het geweld is niet gestopt. In circa een kwart van de gevallen wordt er aangifte gedaan en dat betreft in alle gevallen van lichamelijk geweld waarbij een wapen is gebruikt, gevolgd door aangifte van computercriminaliteit tegen personeel. Ook wordt er meestal aangifte gedaan van wapenbezit op school en het gebruik of verkoop van harddrugs en vernielingen van materialen en gebouwen van school. In zes van de tien gevallen wordt er géén aangifte gedaan van een of meerdere geweldsincidenten.

Verschillen tussen jongens en meisjes

Meisjes worden iets vaker gepest dan jongens, zijn iets minder vaak dader van pesten dan jongens en zijn ook minder vaak betrokken bij geweldincidenten. Jongeren met een genderincongruentie worden vaker gepest, maar zij pesten zelf ook vaker dan gendercongruente jongeren. Dat geldt ook voor de betrokkenheid bij (geweld)incidenten: jongeren met een genderincongruentie zijn weliswaar vaker slachtoffer, maar ook vaker plegers van geweldsincidenten.

Veiligheidsbeleid en veiligheidsplan

Negentig procent van de scholen heeft een veiligheidsplan en de sociale veiligheid van het personeel en leerlingen is onderdeel van dat plan. In het veiligheidsplan staan afspraken die nageleefd dienen te worden, wordt aandacht besteed aan preventie van incidenten en handhaving-, sanctie- en aangiftebeleid. Acht van de tien scholen besteedt in het veiligheidsplan ook aandacht aan nazorg van slachtoffers van incidenten. Twee derde van de vo-scholen voert een veiligheidsbeleid op school. In de meeste gevallen is het management betrokken bij de opstelling van het veiligheidsbeleid, gevolgd door docenten en de medezeggenschapsraad. Ouders en leerlingenraad zijn in veel mindere mate betrokken bij de totstandkoming van het veiligheidsbeleid. Ruim een kwart van het (onderwijs)personeel vindt het veiligheidsbeleid van de school effectief en de helft boordeelt het veiligheidsbeleid als voldoende. Slechts twee procent vindt dat het veiligheidsbeleid onvoldoende is ingebed in de school. Ruim de helft van de scholen voorziet in opvang en ondersteuning van en eventuele nazorg voor slachtoffers van agressie en geweldincidenten op school. Eveneens voorziet een deel van de scholen in een gerichte aanpak van daders. Bijna alle gevallen hanteren een set aan gedrags- en omgangsregels voor leerlingen. Ruim de helft van de scholen heeft ook gedrags- en omgangsregels opgesteld voor het personeel. In de meeste gevallen gaan die regels over de fysieke omgang met leerlingen, het taalgebruik richting leerlingen en de omgang met ouders. De gedrags- en omgangsregels worden in ruim twee derde deel ook daadwerkelijk nageleefd.

Actief preventief beleid en evaluatie

Op de meeste scholen (acht van de tien) wordt er intensief preventief beleid wordt gevoerd op het tonen van respect ten aanzien van gedrag, uiterlijk, seksuele geaardheid, huidskleur en land van herkomst. Geen of weinig beleid wordt er gevoerd op hoge schoolprestaties en het wel of niet gelovig zijn. Scholen voeren ook intensief beleid op naleving van regels, het voorkomen van agressie en geweld, anderen in hun gedrag te corrigeren en het belonen van gewenst gedrag bij leerlingen. Zes van de tien scholen kent een intensief beleid ter voorkoming van discriminatie en seksuele intimidatie, op driekwart van de scholen ontvangen leerlingen les in sociale vaardigheden; twee derde besteedt in de klas aandacht aan geweld en agressie.

Dit gebeurt dan door middel van themalessen. Iets meer dan de helft traint het personeel op het gebied van sociale veiligheid.

Gedragsregels en handhaving

Alle scholen hebben gedragsregels opgesteld voor leerlingen en bijna negen van de tien heeft ook gedragsregels voor het personeel. Zes van de tien schoolleiders evalueert regelmatig hun aanpak van agressie en geweld. Op de meeste scholen wordt er in de lessen extra aandacht besteed aan de sociale veiligheid en pesten op school. Ook in het overleg tussen leiding en personeel is sociale veiligheid regelmatig onderwerp van gesprek. Zeventig procent van de schoolleiders zegt dat de school- en gedragsregels bekend zijn bij leerlingen en ouders. Alle scholen hebben een pestprotocol en dat is in ruim de helft bekend bij zowel ouders als leerlingen. Ook beschikt zo'n kleine twee derde deel van de scholen over een gedragscode voor het personeel waarin de omgang met leerlingen en ouders staat beschreven. En een even groot deel heeft afspraken gemaakt over het veilig gebruik van internet en e-mail binnen de school. Handhaving van gedragsregels voor het personeel wordt bij acht van de tien schoollocaties bijna altijd door leidinggevenden binnen de school gedaan. Het personeel handhaaft doorgaans de gedragsregels voor leerlingen.

Incidentenregistratie, afhandeling en meldingsplicht

Bijna alle scholen hebben een incidentenregistratie. Voor personeel geldt in zes van de tien gevallen een meldingsplicht als er incidenten plaatsvinden die de veiligheid aantasten. Dit geldt in mindere mate voor leerlingen. Bijna zes van de tien scholen hanteert een draaiboek voor het afhandeling van incidenten. Zeven van de tien scholen leggen vast welke rollen verschillende medewerkers hebben (directie, mentor, zorg- of verzuimcoördinator) bij de afhandeling van incidenten, welke incidenten er gemeld moet worden bij de politie en van welke incidenten een aangifte gedaan moet worden. Door scholen wordt in zeven van de tien gevallen werkafspraken gemaakt over veiligheidsvraagstukken met instanties zoals jeugdhulp, wijkteams of Veilig thuis; twee derde maakt hierover afspraken met de politie.

Registratiediscipline van geweldsincidenten

Registratie van geweldsincidenten is van belang om de sociale veiligheid op school te kunnen monitoren. In bijna twee derde van de gevallen worden alle vernielingen aan gebouwen en materialen van school geregistreerd, evenals diefstal door leerlingen, computercriminaliteit tegen leerlingen en personeel. Slechts in een derde van de gevallen worden conflicten tussen groepen leerlingen vastgelegd. Problemen met leerlingen van andere scholen worden daarentegen wat vaker opgetekend. In acht van de tien gevallen wordt wapengebruik en bezit/verkoop van alcohol en softdrugs geregistreerd. Gebruik of verkoop van harddrugs daarentegen wordt in de helft van de gevallen niet en of slechts gedeeltelijk geregistreerd. In zeven van de tien gevallen waarbij sprake is van het verspreiden van seksuele afbeeldingen door leerlingen vindt er registratie plaats. Seksueel getinte opmerkingen en ongewenste fysieke aanrakingen worden meestal wel allemaal geregistreerd. Seksuele uitbuiting van een leerling wordt in de helft wel en in de andere helft niet geregistreerd.

Inschatting prevalentie van incidenten

Tussen de dertig en vijftig procent (soms iets meer, soms iets minder) van de schoolleiders geeft aan géén inschatting te kunnen maken van het aantal geweldsincidenten dat op hun schoollocatie plaats heeft gevonden. Dit zou kunnen betekenen dat de ingeschatte prevalentie een onderschatting van de werkelijkheid is. Incidenten die meerdere keren hebben plaatsgevonden op vo-scholen zijn incidenten met verbaal geweld, gemiddeld 46 keer in zes maanden; lichamelijk geweld zonder verwonding, gemiddeld tien keer en lichamelijk geweld met verwonding gemiddeld vier keer. Lichamelijk geweld waarbij iemand gewond is geraakt, komt minder vaak voor, maar toch nog in negen procent van de gevallen.

Risico op slachtofferschap pesten en geweldsincident

In het voortgezet onderwijs hebben leerlingen die LHBT-zijn, een eerste generatie migratieachtergrond hebben, in de lagere leerjaren zitten, vmbo volgen, een groter risico om slachtoffer te worden van pesten dan andere leerlingen. Daarnaast hebben vo-leerlingen op een school met een onveilig schoolklimaat en een school waar docenten minder goed de school-en gedragsregels handhaven, een groter risico om gepest te worden. Leerlingen die LHBT-zijn, een eerste generatie migratieachtergrond hebben lopen ook meer kans om slachtoffer te worden van een geweldsincident. En een grotere kans om in aanraking te komen met een geweldsincident treft ook vo-leerlingen op een school met een onveilig schoolklimaat. Vo-leerlingen op scholen met meer dan 400 leerlingen hebben daarentegen een kleinere kans om slachtoffer van geweld te worden. Vo-leerlingen die LHBT-zijn, een eerste generatie migratieachtergrond hebben, op het vwo zitten, voelen zich vaker onveilig. Ook vo-leerlingen die een onveilig schoolklimaat ervaren, voelen zich eerder onveilig dan andere leerlingen in het voortgezet onderwijs. Op scholen waar docenten goed handhaven, voelen leerlingen minder vaak onveilig. Verder komt uit het onderzoek dat docenten zich onveiliger voelen in vergelijking met ander personeel van de school.

Trends 2018 - 2021

Het gevoel van veiligheid onder leerlingen in het voortgezet onderwijs is over het algemeen niet veranderd tussen 2018 en 2021. Het veiligheidsgevoel van leerlingen die homoseksueel, lesbisch, biseksueel of transgender zijn, is wel verslechterd in de tijd. De mate waarin LHBT-ers werden uitgescholden of expres gestoord is in 2021 niet verbeterd ten opzichte van 2018. LHBT-leerlingen werden in 2021 wel vaker opzettelijk lastig gevallen door anderen. In 2021 vinden relatief meer leerlingen dat je op school open kan zijn over je seksuele geaardheid. De groep LHBT-ers die aangeeft dat je tegen iedereen op school kan zeggen dat je homoseksueel/lesbisch bent, is in 2021 kleiner dan in 2018. In 2021 zijn leerlingen in het voortgezet onderwijs minder vaak slachtoffer geweest van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Er zijn wel verschillen tussen meisjes en jongens: meisjes zijn in 2021 vaker slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag dan in 2018; jongens zijn hier in 2021 beduidend minder vaak slachtoffer van dan in 2018. Wapengebruik onder leerlingen is in 2021 afgenomen ten opzichte van 2018 en dat geldt ook voor jongens en meisjes afzonderlijk. Getuige zijn van wapenbezit of -gebruik van medeleerlingen is niet veranderd in de tijd. Hier zien we wel verschillen tussen meisjes en jongens: meisjes hebben vaker gezien dat anderen een wapen bij zich hadden op school of een wapen gebruikten, bij jongens is het getuige zijn van wapengebruik in de tijd afgenomen.

Docenten en leerlingen besteden in 2021 vaker aandacht aan gedragsregels. Daarnaast geven leerlingen in 2021 vaker aan dat docenten positief gedrag steunen en direct ingrijpen als dat nodig is. Hoewel spijbelen volgens leerlingen in 2021 minder vaak voorkomt dan in 2018, geeft een grotere groep leerlingen aan dat de school in 2021 niets tegen spijbelen doet. De meldingsbereidheid van het personeel over pesten is in 2021 toegenomen. Echter, de meldingsbereidheid van het personeel over geweldsincidenten jegens hen is in de tijd afgenomen. Het personeel is in 2021 negatiever over de mate waarin docenten en onderwijsondersteunend personeel ingrijpen bij ongewenst gedrag. Daarentegen ondersteunen leerkrachten in 2021 vaker positief gedrag. En tot slot, geven docenten in 2021 regelmatig blij van positieve verwachtingen over de leerlingen.

Bijlage 1: Overzicht van tabellen en figuren

Tabel 1.1:	Onderwerpen vragenlijsten, inclusief Venstervragen	14
Tabel 1.2:	Wijzigingen in de uitvraag van incidenten in 2018 en 2021 vergeleken	15
Tabel 1.3:	Deelname scholen, personeel en leerlingen aan de Veiligheidsmonitor 2020-2021	17
Tabel 1.4:	Representativiteit van de deelnemende scholen naar schoolkenmerken (achterstandsscore, stedelijkheid en schoolgrootte).....	18
Tabel 1.5:	Representativiteit van de deelnemende vo-scholen in vergelijking met alle vo-scholen naar schoolsoort (bron: CBS)	19
Tabel 1.6:	Verschillen tussen deelnemend een niet-deelnemende scholen in aanwezigheid veiligheidsbeleid/veiligheidsplan en evaluatie van beheersmaatregelen	19
Tabel 1.7:	Gemiddelde scores scholen wel/niet deelname aan VM op geconstrueerde schalen	20
Tabel 2.1:	Achtergrondkenmerken deelnemende leerlingen in het basisonderwijs	23
Tabel 3.1:	Persoonskenmerken onderwijspersoneel	41
Tabel 4.1:	Onderwijstype(n) op de schoollocatie	60
Tabel 4.2:	Richting of denominatie van de schoollocatie	60
Tabel 4.3:	Onderwijskundige inrichting van de schoollocatie	61
Tabel 4.4:	Aantal leerlingen per onderwijslocatie, peildatum 1 oktober 2021.....	61
Tabel 4.5:	Aantal fte leiding/management, leerkrachten en overig personeel per onderwijslocatie, peildatum 1 oktober 2021	61
Tabel 4.6:	Prevalentie van (gewelds)incidenten en pesten	72
Tabel 6.1:	Achtergrondkenmerken deelnemende scholieren	93
Tabel 6.2:	Welke onderwijsvorm volg je?.....	94
Tabel 7.1:	In welke onderwijstype(n) bent u werkzaam?	122
Tabel 7.2:	Werkzaam in boven en/of onderbouw	123
Tabel 7.3:	In welke vmbo leerweg(en) bent u werkzaam?	123
Tabel 7.4:	Persoonskenmerken (onderwijs)personeel	124
Tabel 7.5:	Door wie wordt het personeel gepest, ongeacht de frequentie (meerdere antwoorden)	135
Tabel 8.1:	Onderwijstypen op schoollocatie	144
Tabel 8.2:	Vmbo leerwegen op schoollocatie	144
Tabel 8.3:	Richting of denominatie van de schoollocatie	144
Tabel 8.4:	Aantal leerlingen per onderwijslocatie, peildatum 1 oktober 2021.....	145
Tabel 8.5:	Aantal fte leiding/management, docenten en overig personeel per onderwijslocatie, peildatum 1 oktober 2021	145
Figuur 2.1:	Po leerlingen over het invullen van de vragenlijst	24
Figuur 2.2:	Onderwijs in coronatijd	24
Figuur 2.3:	Gevolgen online onderwijs voor po leerlingen	25
Figuur 2.4:	Praten met leerkracht in coronatijd	25
Figuur 2.5:	Onderwerp van gesprek in coronatijd.....	25
Figuur 2.6:	Schoolbeleving in het algemeen	26
Figuur 2.7:	Reden van negatieve schoolbeleving	26
Figuur 2.8:	Contact met klasgenoten	26
Figuur 2.9:	Thuis voelen op school	27
Figuur 2.10:	Tevredenheid over de lessen op school.....	27
Figuur 2.11:	Rapportcijfer voor de school	27
Figuur 2.12:	Psychisch welbevinden van leerlingen	28
Figuur 2.13:	Negatief psychisch welbevinden van slachtoffers van pesten	28

Figuur 2.14: Negatief psychisch welbevinden van ouders van pesten	28
Figuur 2.15: Spijbelgedrag van leerlingen en gedragsregels	29
Figuur 2.16: Naleving en handhaving van gedragsregels	29
Figuur 2.17: Roken, alcoholgebruik en spanningen tussen groepen leerlingen	30
Figuur 2.18: Informatie op school over alcohol en roken	30
Figuur 2.19: Veiligheidsgevoel op school van leerlingen	30
Figuur 2.20: Veiligheidsgevoel op plekken op/rond school	30
Figuur 2.21: Onveilige plekken op school en onveilige momenten	31
Figuur 2.22: Veiligheid vergroten van plekken op/rond school	31
Figuur 2.23: Slachtoffers, ouders en getuigen van pesten	32
Figuur 2.24: Manier van pesten en ervaren last	33
Figuur 2.25: Type pestgedrag	33
Figuur 2.26: Door wie en waar wordt er gepest?	34
Figuur 2.27: Meldingsbereidheid van pesten	34
Figuur 2.28: Ouders, frequentie en manier van pesten	35
Figuur 2.29: Aard en omvang van (gewelds)incidenten jegens slachtoffers	36
Figuur 2.30: Meldingsbereidheid van (gewelds)incidenten	36
Figuur 2.31: Aard en omvang van (gewelds)incidenten door ouders	37
Figuur 2.32: Aanspreken van plegers van (gewelds)incidenten	37
Figuur 3.1: Functie van onderwijspersoneel	40
Figuur 3.2: Groepen waarin leerkrachten werkzaam zijn	40
Figuur 3.3: Onderwijstype waarin respondenten werkzaam zijn	40
Figuur 3.4: Gevolgen van online onderwijs	42
Figuur 3.5: Individueel contact met leerlingen	42
Figuur 3.6: Zicht op welzijn van leerlingen	43
Figuur 3.7: Verplichting camera aan tijdens online onderwijs	43
Figuur 3.8: Veiligheidsbeleid op school	43
Figuur 3.9: Beoordeling van het veiligheidsbeleid	44
Figuur 3.10: Opvang slachtoffers en aanpak ouders in veiligheidsbeleid	44
Figuur 3.11: Gedrags- en omgangsregels voor leerlingen	44
Figuur 3.12: Opstelling, naleving en actualisering van gedragsregels leerlingen	45
Figuur 3.13: Omgangs- en gedragsregels voor personeel	45
Figuur 3.14: Naleving van gedragsregels voor personeel	46
Figuur 3.15: Waardering door leiding en collega's	46
Figuur 3.16: Veilig en onveilige plekken op school voor (onderwijs)personeel	46
Figuur 3.17: Borging van veilige werkplek door werkgever	47
Figuur 3.18: Overweging voor baan elders	47
Figuur 3.19: Elders werkzaam vanwege veiligheidssituatie	47
Figuur 3.20: Langdurig en systematisch pestgedrag tussen leerlingen	47
Figuur 3.21: Frequentie van pestgedrag tussen leerlingen	48
Figuur 3.22: Grensoverschrijdend seksueel gedrag van en tussen leerlingen	48
Figuur 3.23: Frequentie van grensoverschrijdend gedrag tussen leerlingen	48
Figuur 3.24: Slachtoffers en ouders van seksueel grensoverschrijdend gedrag	48
Figuur 3.25: Spanning tussen groepen leerlingen, anonieme dreiging met geweld, extremisme	49
Figuur 3.26: Verzuim vanwege ziekte of andere reden	49
Figuur 3.27: Verzuim als gevolg van pesten of geweld	49
Figuur 3.28: Opvang van (onderwijs)personeel ingeval van pesten/geweld	50
Figuur 3.29: Plekken op school die veiliger kunnen	50
Figuur 3.30: Instructies en trainingen over schoolklimaat, omgang pesten en agressie	51

Figuur 3.31: Aangeboden activiteiten ter bevordering van schoolklimaat	51
Figuur 3.32: Mate waarin (onderwijs)personeel gepest wordt	51
Figuur 3.33: Wijze van pesten en door wie gepest	52
Figuur 3.34: Reden van pesten	52
Figuur 3.35: Meldingsbereidheid van (onderwijs)personeel	53
Figuur 3.36: Gevolgen van melding van pesten	53
Figuur 3.37: Slachtoffer van discriminatie en daders	53
Figuur 3.38: Reden van discriminatie	53
Figuur 3.39: Slachtoffer van verbaal en materieel geweld, diefstal, ongeoorloofd inloggen.....	54
Figuur 3.40: Reden van het geweld gepleegd jegens (onderwijs)personeel	55
Figuur 3.41: Locaties van geweld jegens (onderwijs)personeel	56
Figuur 3.42: Meldingsbereidheid van geweldsincidenten	56
Figuur 3.43: Vervolg van melding van geweldsincidenten	56
Figuur 3.44: Impact van geweldsincidenten	57
Figuur 4.1: Functie van leidinggevend personeel	60
Figuur 4.2: Gevolgen van coronamaatregelen	62
Figuur 4.3: Leerlingvolgsysteem en informatie vanuit andere instanties	62
Figuur 4.4: Aandacht voor omgang, bejegening en onderlinge verhoudingen.....	63
Figuur 4.5: Aandacht voor studievaardigheden, hulp bij leer- en sociale problemen.....	63
Figuur 4.6: Veiligheidsbeleid en afstemming met de gemeente	64
Figuur 4.7: Betrokkenheid bij formuleren en controleren van het veiligheidsbeleid.....	65
Figuur 4.8: Wat staat er in het veiligheidsplan?	65
Figuur 4.9: Gedragsregels voor personeel	65
Figuur 4.10: Partijen betrokken bij actualiseren gedragsregels personeel	66
Figuur 4.11: Partijen betrokken bij actualiseren gedragsregels leerlingen	66
Figuur 4.12: Bekendheid van school- en gedragsregels en pestprotocol.....	67
Figuur 4.13: Naleving van school- en gedragsregels.....	67
Figuur 4.14: Evaluatie van plan van aanpak agressie/geweld.....	67
Figuur 4.15: Instrumenten ter bevordering sociale veiligheid op school	68
Figuur 4.16: Preventief beleid gevoerd op onderling respect en acceptatie	68
Figuur 4.17: Preventief beleid gericht op navolging regels en gedrag, discriminatie en agressie/geweld ..	69
Figuur 4.18: Incidentenregistratie en gebruik voor veiligheidsbeleid.....	69
Figuur 4.19: Meldingsplicht en preventieve veiligheidsmaatregelen.....	70
Figuur 4.20: Fysieke veiligheidsmaatregelen, afspraken over afhandeling en aangifte	70
Figuur 4.21: Getroffen maatregelen na incident binnen de school	71
Figuur 4.22: Veiligheidsafspraken met externe partijen.....	71
Figuur 4.23: Prevalentie van (gewelds)incidenten en pesten	72
Figuur 4.24: Redenen van systematisch en langdurig pesten van leerlingen.....	73
Figuur 4.25: Redenen van pesten van medewerkers	73
Figuur 4.26: Prevalentie van discriminatie en bedreiging	74
Figuur 4.27: Prevalentie van materieel geweld en computercriminaliteit	75
Figuur 4.28: Prevalentie van groepsconflicten en extremisme	75
Figuur 4.29: Prevalentie van wapenbezit, drugs en seksueel grensoverschrijdend gedrag	76
Figuur 4.30: Anonieme dreiging met gerichte geweldsdaad	76
Figuur 4.31: Registratie van (gewelds)incidenten, pesten, discriminatie en bedreiging.....	77
Figuur 4.32: Registratie van materieel geweld en computercriminaliteit.....	77
Figuur 4.33: Registratie van groepsconflicten tussen leerlingen	78
Figuur 4.34: Registratie van wapenbezit, drugs en seksueel grensoverschrijdend gedrag	78
Figuur 4.35: Aangifte van incidenten.....	79

Figuur 5.1:	Gevoel van veiligheid op school (po: 2018 versus 2021)	84
Figuur 5.2:	Frequentie gepest worden (po: 2018 versus 2021)	84
Figuur 5.3:	Frequentie buitengesloten worden (po: 2018 versus 2021)	84
Figuur 5.4:	Angst voor andere kinderen op school (po: 2018 versus 2021)	85
Figuur 5.5:	Maken de kinderen op jouw school samen met de juf/meester afspraken over wat wel en niet mag? (po: 2018 versus 2021)	85
Figuur 5.6:	Regels, bespreken en aanspreken op gedrag (po: 2018 versus 2021)	86
Figuur 5.7:	Veiligheidsbeleid op school (po: 2018 versus 2021)	86
Figuur 5.8:	Effectiviteit van het veiligheidsbeleid (po: 2018 versus 2021)	86
Figuur 5.9:	Opvang, ondersteuning en nazorg voor slachtoffers (po: 2018 versus 2021)	87
Figuur 5.10:	Aanpak van daders (po: 2018 versus 2021)	87
Figuur 5.11:	Gedragsregels voor personeelsleden op school (po: 2018 versus 2021)	87
Figuur 5.12:	De invloed van personeel op gedrag van leerlingen (po: 2018 versus 2021)	88
Figuur 5.13:	De invloed op het gedrag van leerlingen volgens LHBT-personeel (po: 2018 versus 2021)	88
Figuur 5.14:	Voorlichting en training personeel (po: 2018 versus 2021)	89
Figuur 5.15:	Slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag, personeel (po: 2018 versus 2021)	89
Figuur 5.16:	Meldingsbereidheid van pesten en geweldsincidenten, personeel (po: 2018 versus 2021)	89
Figuur 5.17:	Periodieke afstemming over het veiligheidsbeleid (po: 2018 versus 2021)	90
Figuur 6.1:	Hoe vond je het om deze vragenlijst in te vullen?	94
Figuur 6.2:	Gevolgen van online onderwijs.....	95
Figuur 6.3:	Contact met mentor tijdens online onderwijs	96
Figuur 6.4:	Gesprek met mentor tijdens online onderwijs.....	96
Figuur 6.5:	Gespreksonderwerp met mentor tijdens online onderwijs.....	96
Figuur 6.6:	Welzijn en psychisch welbevinden van leerlingen tijdens online onderwijs.....	97
Figuur 6.7:	School- en gedragsregels, betrokkenheid bij opstelling van regels	98
Figuur 6.8:	Naleving en handhaving van school- en gedragsregels.....	98
Figuur 6.9:	Spijbelgedrag van vo leerlingen.....	99
Figuur 6.10:	Druggebruik door vo leerlingen	99
Figuur 6.11:	Alcoholgebruik door vo leerlingen	100
Figuur 6.12:	Wapenbezit van vo leerlingen.....	100
Figuur 6.13:	Tevredenheid over school.....	101
Figuur 6.14:	Veiligheidsgevoel op school van leerlingen.....	101
Figuur 6.15:	Veilige en onveilige plekken op school.....	101
Figuur 6.16:	Aanspreekpunt voor slachtoffers van pestgedrag.....	102
Figuur 6.17:	LHBT-acceptatie	102
Figuur 6.18:	Acceptatie van geloof en seksuele oriëntatie.....	103
Figuur 6.19:	Openheid over seksuele geaardheid.....	103
Figuur 6.20:	Omvang van pesten	104
Figuur 6.21:	Manier van pesten, door wie en waar.....	105
Figuur 6.22:	Reden van pesten	105
Figuur 6.23:	Melding van pesten en gevolgen	106
Figuur 6.24:	Daders, slachtoffers en locaties van pesten.....	107
Figuur 6.25:	Reden van pesten door daders	108
Figuur 6.26:	Aanspreken van daders op pestgedrag	108
Figuur 6.27:	Aard en omvang van (gewelds)incidenten	109
Figuur 6.28:	Verwondingen bij (gewelds)incidenten	110
Figuur 6.29:	Intimidatie, seksueel grensoverschrijdend gedrag/geweld, extremisme	110
Figuur 6.30:	Wie zijn daders van (gewelds)incidenten?.....	111
Figuur 6.31:	Waar vinden de (gewelds)incidenten plaats?.....	111

Figuur 6.32: Reden van het geweld richting leerlingen	112
Figuur 6.33: Meldingsbereid van (gewelds)incidenten	112
Figuur 6.34: Waarom is het (gewelds)incident niet gemeld?	112
Figuur 6.35: Gevolgen van de melding van het (gewelds)incident	113
Figuur 6.36: Incidenten met de grootste impact op het slachtoffer	113
Figuur 6.37: Aard en omvang (gewelds)incidenten door daders	114
Figuur 6.38: Verwondingen bij (gewelds)incidenten door daders	114
Figuur 6.39: Intimidatie, seksueel grensoverschrijdend gedrag/geweld door daders	115
Figuur 6.40: Slachtoffers van gewelds(incidenten) door daders	115
Figuur 6.41: Waar vinden de geweldsincidenten plaats volgens daders?	116
Figuur 6.42: Reden van het plegen van (gewelds)incidenten	116
Figuur 6.43: Aanspreken van plegers van (gewelds)incidenten	117
Figuur 6.44: Wel of niet gestopt met plegen van geweldsincidenten	117
Figuur 6.45: Ergste gepleegde (gewelds)incidenten.....	117
Figuur 6.46: Daders en/of slachtoffers van (gewelds)incidenten.....	118
Figuur 6.47: Ervaring met pesten naar geslacht, gender en geloof	118
Figuur 6.48: Ervaring met (gewelds)incidenten naar geslacht, gender en geloof	119
Figuur 7.1: Functie van (onderwijs)personeel	122
Figuur 7.2: Contact met leerlingen.....	122
Figuur 7.3: Vakgebieden	123
Figuur 7.4: Gevolgen van online onderwijs.....	125
Figuur 7.5: Individueel contact met leerlingen	125
Figuur 7.6: Zicht op welzijn van leerlingen	125
Figuur 7.7: Verplichting camera aan tijdens online onderwijs	126
Figuur 7.8: Veiligheidsbeleid op school	126
Figuur 7.9: Beoordeling van het veiligheidsbeleid	126
Figuur 7.10: Opvang slachtoffers en aanpak daders in veiligheidsbeleid geregeld.....	127
Figuur 7.11: Gedrags- en omgangsregels voor leerlingen.....	127
Figuur 7.12: Opstelling, naleving en actualisering van gedragsregels leerlingen.....	128
Figuur 7.13: Omgangs-en gedragsregels voor personeel	128
Figuur 7.14: Naleving van gedragsregels voor personeel	129
Figuur 7.15: Waardering door leiding en collega's	129
Figuur 7.16: Veilig en onveilige plekken op school voor (onderwijs)personeel.....	129
Figuur 7.17: Borging van veilige werkplek door werkgever.....	130
Figuur 7.18: Overweging voor baan elders.....	130
Figuur 7.19: Elders werkzaam vanwege veiligheidssituatie	130
Figuur 7.20: Langdurig en systematisch pestgedrag tussen leerlingen.....	131
Figuur 7.21: Frequentie van pestgedrag tussen leerlingen	131
Figuur 7.22: Grensoverschrijdend seksueel gedrag van leerlingen	131
Figuur 7.23: Frequentie van grensoverschrijdend gedrag tussen leerlingen	131
Figuur 7.24: Slachtoffers en daders van seksueel grensoverschrijdend gedrag.....	131
Figuur 7.25: spanning tussen groepen leerlingen, anonieme dreiging met geweld, extremisme	132
Figuur 7.26: Verzuim vanwege ziekte of andere reden	132
Figuur 7.27: Verzuim als gevolg van pesten of geweld.....	132
Figuur 7.28: Opvang van (onderwijs)personeel ingeval van pesten/geweld	133
Figuur 7.29: Plekken op school die veiliger kunnen	133
Figuur 7.30: Instructies en trainingen over schoolklimaat en omgang pesten en agressie.....	134
Figuur 7.31: Aangeboden activiteiten m.b.t. het schoolklimaat	134
Figuur 7.32: Mate waarin (onderwijs)personeel gepest wordt	134

Figuur 7.33: Wijze van pesten en door wie	135
Figuur 7.34: Reden van pesten	136
Figuur 7.35: Meldingsbereidheid van (onderwijs)personeel	136
Figuur 7.36: Gevolgen van melding	136
Figuur 7.37: Slachtoffer van discriminatie.....	137
Figuur 7.38: Reden van discriminatie	137
Figuur 7.39: Slachtoffer van verbaal en materiaal geweld, diefstal, ongeoorloofd inloggen.....	138
Figuur 7.40: Reden van het geweld gepleegd jegens (onderwijs)personeel	139
Figuur 7.41: Locaties van geweld jegens (onderwijs)personeel	139
Figuur 7.42: Meldingsbereidheid van geweldsincidenten	140
Figuur 7.43: Vervolg van melding van geweldsincidenten	140
Figuur 7.44: Overall-beeld van pestgedrag en geweld van leerlingen jegens onderwijspersoneel	140
Figuur 7.45: Impact van geweldsincidenten	141
Figuur 8.1: Gevolgen van coronamaatregelen	146
Figuur 8.2: Leerlingvolgsysteem en informatie over leerlingen vanuit po of andere instanties	146
Figuur 8.3: Samenwerking tussen veiligheids-, ondersteunings- en veiligheidscoördinatoren.....	147
Figuur 8.4: Aandacht voor omgang, bejegening en onderlinge verhoudingen.....	147
Figuur 8.5: Aandacht voor studievaardigheden, hulp bij leer- en sociale problemen.....	148
Figuur 8.6: Veiligheidsbeleid en afstemming met de gemeente	148
Figuur 8.7: Betrokkenheid bij formuleren en controleren van het veiligheidsbeleid.....	149
Figuur 8.8: Wat staat er in het veiligheidsplan?.....	149
Figuur 8.9: Gedragsregels voor personeel	149
Figuur 8.10: Partijen betrokken bij actualiseren gedragsregels personeel	150
Figuur 8.11: Partijen betrokken bij actualiseren van gedragsregels leerlingen	150
Figuur 8.12: Bekendheid van school- en gedragsregels en pestprotocol.....	151
Figuur 8.13: Naleving van school- en gedragsregels.....	151
Figuur 8.14: Evaluatie van plan van aanpak agressie/geweld.....	151
Figuur 8.15: Instrumenten ter bevordering sociale veiligheid op school	152
Figuur 8.16: Preventief beleid gevoerd op onderling respect en acceptatie	152
Figuur 8.17: Preventief beleid gericht op navolging regels en gedrag, discriminatie en agressie/geweld	153
Figuur 8.18: Incidentenregistratie en gebruik voor veiligheidsbeleid.....	153
Figuur 8.19: Uitvoering van veiligheidsbeleid	154
Figuur 8.20: Veiligheidsmaatregelen	154
Figuur 8.21: Getroffen maatregelen na een geweldsincident.....	155
Figuur 8.22: Werkafspraken over veiligheid met politie, jeugdzorg, wijkagent en andere scholen	155
Figuur 8.23: Prevalentie van verbaal/lichamelijk geweld en pesten op schoollocatie	156
Figuur 8.24: Redenen van systematisch en langdurig pesten van leerlingen.....	157
Figuur 8.25: Redenen van systematisch en langdurig pesten van medewerkers.....	157
Figuur 8.26: Prevalentie van discriminatie en bedreiging naar geaardheid, herkomst en geloof.....	158
Figuur 8.27: Prevalentie van materieel geweld op schoollocatie	159
Figuur 8.28: Prevalentie van incidenten tussen groepen leerlingen en extremisme.....	159
Figuur 8.29: Prevalentie van incidenten vanwege wapenbezit, middelengebruik en seksueel grensoverschrijdend gedrag	160
Figuur 8.30: Anonieme dreiging met geweld tegen school en personeel	161
Figuur 8.31: Registratie van incidenten op materieel gebied	161
Figuur 8.32: Registratie spanningen tussen groepen leerlingen	161
Figuur 8.33: Registratie van wapenbezit, gebruik/verkoop van middelen en ongewenst seksueel gedrag	162
Figuur 8.34: Aangifte van (gewelds)incidenten	162
Figuur 8.35: Mate van aangifte naar soort (gewelds)incident.....	163

Figuur 9.1:	Gevoel van veiligheid onder LHBT-leerlingen (vo: 2018 versus 2021)	168
Figuur 9.2:	Slachtoffer van verbaal geweld (vo:2018 versus 2021)	168
Figuur 9.3:	Gedragsregels voor leerlingen op school (vo: 2018 versus 2021)	169
Figuur 9.4:	Aandacht voor docenten aan gedragsregels (vo: 2018 versus 2021)	169
Figuur 9.5:	Aandacht van leerlingen voor gedragsregels (vo: 2018 versus 2021)	169
Figuur 9.6:	Docenten steunen positief gedrag (vo: 2018 versus 2021)	170
Figuur 9.7:	Docenten grijpen bij ongewenst gedrag in (vo: 2018 versus 2021)	170
Figuur 9.8:	Spijbelgedrag (vo: 2018 versus 2021)	170
Figuur 9.9:	LHBT-acceptatie op scholen (vo: 2018 versus 2021)	171
Figuur 9.10:	Slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag, leerlingen (vo: 2018 versus 2021)....	171
Figuur 9.11:	Wapenbezit en -gebruik, leerlingen (vo: 2018 versus 2021)	172
Figuur 9.12:	Aanpak van daders (vo: 2018 versus 2021)	172
Figuur 9.13:	Gedragsregels voor leerlingen op school (vo: 2018 versus 2021)	173
Figuur 9.14:	De invloed van personeel op gedrag van leerlingen (vo: 2018 versus 2021)	173
Figuur 9.15:	Gedragsregels voor personeelsleden op school (vo: 2018 versus 2021).....	174
Figuur 9.16:	Voorlichting en training personeel (po: 2018 versus 2021).....	174
Figuur 9.17:	Slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag, personeel (po: 2018 versus 2021)	174
Figuur 9.18:	Meldingsbereidheid personeel over pesten en geweldincidenten (po: 2018 versus 2021)	175
Figuur 9.19:	Periodieke afstemming over het veiligheidsbeleid (vo: 2018 versus 2021)	175
Tabel B2 1:	Multilevel logistisch regressiemodel op kans om gepest te worden voor vo-leerlingen	200
Tabel B2 2:	Multilevel logistisch regressiemodel op kans om slachtoffer van geweld te worden voor vo-leerlingen.....	201
Tabel B2 3:	Multilevel logistisch regressiemodel op kans om onveilig te voelen voor vo-leerlingen.....	202
Tabel B2 4:	Multilevel logistisch regressiemodel op kans om gepest te worden voor po-leerlingen.....	203
Tabel B2 5:	Multilevel logistisch regressiemodel op kans om onveilig te voelen voor po-leerlingen	204
Tabel B2 6:	Betrouwbaarheid constructen gebruikt voor non-responsonderzoek	204
Tabel B3 1:	Veiligheidsbeleid volgens leidinggevend p(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021.....	205
Tabel B3 2:	Incidenten volgens leidinggevend p(s)o (% al dan niet vóórkomen op de locatie), jaargangen 2010 t/m 2021	206
Tabel B3 3:	Veiligheid(sbeleid) op school volgens personeel p(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021	207
Tabel B3 4:	Veiligheid(sbeleid) op school volgens leerkrachten p(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021	208
Tabel B3 5:	Ervaren pesten en geweld door personeel p(s)o*, jaargangen 2010 t/m 2021	209
Tabel B3 6:	Veiligheid(sbeleid) op school volgens leerlingen p(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021	210
Tabel B3 7:	Ervaren pesten en geweld door leerlingen p(s)o, jaargangen 2014 t/m 2021	211
Tabel B4 1:	Veiligheidsbeleid volgens leidinggevend v(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021	212
Tabel B4 2:	Incidenten volgens leidinggevend v(s)o (% al dan niet vóórkomen op de locatie), jaargangen 2010 t/m 2021	213
Tabel B4 3:	Veiligheid(sbeleid) op school in % volgens personeel v(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021	214
Tabel B4 4:	Veiligheid(sbeleid) op school volgens docenten v(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021	215
Tabel B4 5:	Ervaren geweld als slachtoffer door personeel v(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021	216
Tabel B4 6:	Veiligheid(sbeleid) op school volgens leerlingen v(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021	217
Tabel B4 7:	Gevoelens van veiligheid volgens leerlingen v(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021	218
Tabel B4 8:	Ervaren geweld als slachtoffer of dader door leerlingen v(s)o*, jaargangen 2010 t/m 2021 .	219
Tabel B4 9:	Ervaren geweld als dader door leerlingen v(s)o*, jaargangen 2010 t/m 2021	220

Bijlage 2: Multilevel logistische regressiemodel

Tabel B2 1: Multilevel logistisch regressiemodel op kans om gepest te worden voor vo-leerlingen

	Exp(b)	P-waarde
Geen LHBT	Ref.	
LHBT-leerling	2,73	0,00
Geen migratieachtergrond	Ref.	
Eerste generatie migratieachtergrond	2,06	0,00
Tweede generatie migratieachtergrond	1,12	0,37
Leerjaar 1	Ref.	
Leerjaar 2 -3	0,86	0,22
Leerjaar 4-5-6	0,57	0,00
Onderwijs: havo	Ref.	
Onderwijs: brugklas	1,09	0,72
Onderwijs: pro	0,91	0,88
Onderwijs: vmbo	1,53	0,04
Onderwijs: vwo	0,76	0,20
Meer handhaving door docenten	Ref.	
Minder handhaving door docenten	2,00	0,00
Handhaving door docenten: onbekend	1,28	0,15
Onveilig schoolklimaat	1,91	0,00
Stedelijkheid: Niet stedelijk	Ref.	
Stedelijkheid: Weinig stedelijk	1,04	0,91
Stedelijkheid: Matig stedelijk	1,41	0,37
Stedelijkheid: Sterk stedelijk	0,92	0,76
Stedelijkheid: Zeer sterk stedelijk	0,95	0,87
Leerlingaantal: < 400	Ref.	
Leerlingaantal: 400 - 1000	0,94	0,73
Leerlingaantal: > 1000	0,75	0,16

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021, N-scholen = 41, N-leerlingen = 8.582

Tabel B2 2: Multilevel logistisch regressiemodel op kans om slachtoffer van geweld te worden voor vo-
leerlingen

	Exp(b)	P-waarde
Geen LHBT	Ref.	
LHBT-leerling	1,71	0,00
Geen migratieachtergrond	Ref.	
Eerste generatie migratieachtergrond	2,21	0,00
Tweede generatie migratieachtergrond	1,06	0,57
Leerjaar 1	Ref.	
Leerjaar 2 -3	1,03	0,75
Leerjaar 4-5-6	0,78	0,05
Onderwijs: havo	Ref.	
Onderwijs: brugklas	1,16	0,45
Onderwijs: pro	1,30	0,55
Onderwijs: vmbo	1,36	0,06
Onderwijs: vwo	1,10	0,56
Meer handhaving door docenten	Ref.	
Minder handhaving door docenten	2,29	0,00
Handhaving door docenten: onbekend	1,14	0,39
Onveilig schoolklimaat	2,41	0,00
Stedelijkheid: Niet stedelijk	Ref.	
Stedelijkheid: Weinig stedelijk	1,03	0,89
Stedelijkheid: Matig stedelijk	1,18	0,56
Stedelijkheid: Sterk stedelijk	1,30	0,21
Stedelijkheid: Zeer sterk stedelijk	1,01	0,97
Leerlingaantal: < 400	Ref.	

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021, N-scholen = 41, N-leerlingen = 8.582

Tabel B2 3: Multilevel logistisch regressiemodel op kans om onveilig te voelen voor vo-leerlingen

	Exp(b)	P-waarde
Geen LHBT	Ref.	
LHBT-leerling	2,65	0,00
Geen migratieachtergrond	Ref.	
Eerste generatie migratieachtergrond	2,64	0,00
Tweede generatie migratieachtergrond	1,23	0,27
Leerjaar 1	Ref.	
Leerjaar 2 -3	1,32	0,13
Leerjaar 4-5-6	0,76	0,28
Onderwijs: havo	Ref.	
Onderwijs: brugklas	0,89	0,73
Onderwijs: pro	0,64	0,61
Onderwijs: vmbo	0,93	0,80
Onderwijs: vwo	0,51	0,02
Meer handhaving door docenten	Ref.	
Minder handhaving door docenten	4,61	0,00
Handhaving door docenten: onbekend	3,12	0,00
Onveilig schoolklimaat	1,95	0,01
Stedelijkheid: Niet stedelijk	Ref.	
Stedelijkheid: Weinig stedelijk	0,91	0,85
Stedelijkheid: Matig stedelijk	1,93	0,27
Stedelijkheid: Sterk stedelijk	1,11	0,82
Stedelijkheid: Zeer sterk stedelijk	1,12	0,82
Leerlingaantal: < 400	Ref.	

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021, N-scholen = 41, N-leerlingen = 8.582

Tabel B2 4: Multilevel logistisch regressiemodel op kans om gepest te worden voor po-leerlingen

	Exp(b)	P-waarde
Identificeert zich als jongen/meisje	0,51	0,00
Identificeert zich anders	Ref.	
Geen migratieachtergrond	Ref.	
Migratieachtergrond	1,17	0,06
Veilig schoolklimaat	0,02	0,00
Handhaving door leraren	0,85	0,57
Leerlingaantal: <200	Ref.	
Leerlingaantal: 200-350	1,11	0,23
Leerlingaantal: >350	1,02	0,82
Stedelijkheid: Niet stedelijk	1,16	0,45
Stedelijkheid: Weinig stedelijk	1,00	0,97
Stedelijkheid: Matig stedelijk	Ref.	
Stedelijkheid: Sterk stedelijk	0,98	0,88
Stedelijkheid: Zeer sterk stedelijk	1,08	0,52

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021, N-scholen = 147, N-leerlingen = 8.979

Tabel B2 5: Multilevel logistisch regressiemodel op kans om onveilig te voelen voor po-leerlingen

	Exp(b)	P-waarde
Identificeert zich als jongen/meisje	0,67	0,07
Identificeert zich anders	Ref.	
Geen migratieachtergrond	Ref.	
Migratieachtergrond	1,30	0,10
Veilig schoolklimaat	0,08	0,00
Handhaving door leraren	0,61	0,42
Leerlingaantal: <200	Ref.	
Leerlingaantal: 200-350	0,90	0,56
Leerlingaantal: >350	0,86	0,49
Stedelijkheid: Niet stedelijk	1,12	0,81
Stedelijkheid: Weinig stedelijk	1,81	0,03
Stedelijkheid: Matig stedelijk	Ref.	
Stedelijkheid: Sterk stedelijk	1,41	0,17
Stedelijkheid: Zeer sterk stedelijk	1,84	0,02

Bron: ResearchNed, Veiligheidsmonitor 2020-2021, N-scholen = 147, N-leerlingen = 8.979

Tabel B2 6: Betrouwbaarheid constructen gebruikt voor non-responsonderzoek

<p>Aanwezigheid vormen van beleid (gemiddelden op vijfpuntschaal, alpha = 0,878; 1 = helemaal niet; 5 = zeer intensief beleid.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Beleid om iedereen de regels te laten naleven ▪ Beleid om anderen in hun gedrag te corrigeren ▪ Beleid om iemand straf te laten accepteren ▪ Beleid om gewenst gedrag van leerlingen te belonen ▪ Beleid om gewenst gedrag van personeel te belonen ▪ Beleid om gewenst gedrag van ouders te belonen ▪ Beleid ter voorkoming van discriminatie ▪ Beleid ter voorkoming van (seksuele) intimidatie ▪ Beleid ter voorkoming van agressie en geweld
<p>In hoeverre zijn onderstaande stellingen over betrokkenheid diverse geledingen bij opstellen gedragsregels van toepassing (gemiddelden op vijfpuntschaal, alpha = 0,810; 1 = nooit; 5 = altijd)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Onze locatie betreft leerlingen aan het begin van elk schooljaar bij het opstellen van school- of gedragsregels ▪ Onze locatie betreft leerlingen vanaf het begin van elk schooljaar bij het controleren of nakomen van school- of gedragsregels ▪ Onze locatie zorgt dat school- of gedragsregels zichtbaar aanwezig zijn in alle lokalen en gemeenschappelijke ruimten ▪ Onze locatie heeft school-of gedragsregels die bij alle leerlingen en ouders bekend zijn ▪ Onze locatie heeft een pestprotocol dat bij alle leerlingen en ouders bekend is ▪ Onze locatie heeft een gedragscode voor alle leden van het personeel die de omgang met leerlingen en ouders betreft ▪ Onze locatie heeft afspraken over veilig gebruik van internet en e-mail binnen de school
<p>Opvolging incidenten (gemiddelden op vijfpuntschaal, alpha = 0,798; 1 = niet van toepassing; 5 = geheel van toepassing)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Na een incident spreken de mentoren in alle klassen de school- of gedragsregels opnieuw door met de leerlingen ▪ Leerlingen die bij een incident zijn betrokken, worden door de mentor altijd direct opgeroepen voor een gesprek ▪ Ouders van leerlingen die bij een incident zijn betrokken, worden door de mentor, de teamleider en/of zorgcoördinator altijd direct opgeroepen voor een gesprek ▪ Onze locatie laat leerlingen die incidenten veroorzaken mede een plan voor verbetering opstellen ▪ Onze locatie laat leerlingen die incidenten veroorzaken de uitvoering van een plan voor verbetering mede controleren ▪ Onze locatie zorgt dat slachtoffers van incidenten naast onmiddellijke hulp ook nazorg op de langere termijn krijgen ▪ Onze locatie organiseert bijeenkomsten waar daders en slachtoffers onder begeleiding naar oplossingen zoeken ▪ Onze locatie verhaalt de schade van een incident op de dader

Bijlage 3: Trendtabellen primair onderwijs

Tabel B3 1: Veiligheidsbeleid volgens leidinggevenden p(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)	77	108	120	370	221	150
Binnenschoolse regels						
Externe personen betrokken bij opstellen regels	6,3	8,5	22,4	25,4	40,2	36,0
Expliciet veiligheidsbeleid en incidentenregistratie	50,5	57,5	59,0	68,5	71,0	92,7
Afzonderlijke beleidsmaatregelen						
Alle toegangen, behalve de hoofdingang, worden afgesloten tijdens schooltijden	41,4	42,1	55,5	44,8	52,5	54,0
Er is surveillance binnen en buiten het gebouw tijdens pauzes, wisseling van lessen, en tussenuren van leerlingen	83,6	85,5	86,3	85,9	86,8	90,7
De locatie zet getrainde leerlingen in als vertrouwenspersoon of mediator voor andere leerlingen	9,5	23,6	10,2	13,8	19,5	19,3
De locatie heeft materialen ten behoeve van de veiligheid aangeschaft (bijv. videobewaking, detectiepoortjes e.d.)	6,9	9,1	10,6	10,6	13,1	14,0
De locatie controleert door middel van een pasjessysteem wie de school binnenkomen	0,7	2,3	1,1	0,2	1,1	1,3
Preventief beleid						
Ten aanzien van gedrag	73,4	76,1	63,4	69,1	69,2	82,0
Ten aanzien van. respect voor hoge of lage schoolprestaties	68,1	65,0	61,1	65,3	64,5	63,3
Bevordering van de sociale veiligheid in en rond de locatie						
Training en opleiding van personeel door interne deskundigen			33,9	47,8	38,3	36,7
Training en opleiding van personeel door externe deskundigen			53,9	62,3	54,3	52,0
Regelmatig overleg tussen leiding en personeel over de sociale veiligheid op school			80,9	85,0	76,5	73,7
Tijdens de les sociale veiligheid en pesten extra onder de aandacht brengen van de leerlingen			86,1	89,7	89,4	88,7

Tabel B3 2: Incidenten volgens leidinggevenden p(s)o (% al dan niet vóórkomen op de locatie), jaargangen 2010 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)	77	108	120	370	221	150
Voorkomen en aard van incidenten						
Incident(en) tussen autochtone en allochtone leerlingen	10,7	13,3	16,3	13,7	14,2	2,3
Incident(en) tussen verschillende groepen allochtone leerlingen	4,1	6,7	4,1	4,1	0,6	1,5
Incident(en) tussen verschillende groepen autochtone leerlingen	12,0	12,6	8,2	10,1	5,1	0,0
Incident(en) wegens wapenbezit van leerlingen	1,3	4,8	3,6	2,1	2,3	7,6
Incident(en) wegens alcohol(gebruik) van leerlingen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,1
Incident(en) vanwege problemen van leerlingen met leerlingen van andere scholen	17,1	15,0	21,0	16,7	14,9	9,8
Incident(en) vanwege religieus extremisme	3,9	1,9	1,8	0,5	0,8	0,0
Incident(en) vanwege wit extremisme	0,0	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Incident(en) vanwege andere vormen van extremisme of radicalisering	2,6	0,0	0,0	0,4	1,0	0,0
Incident(en) waarbij sprake was van seksuele uitbuiting van leerlingen			2,9	0,2	0,5	0,7

Tabel B3 3: Veiligheid(sbeleid) op school volgens personeel p(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)	592	966	981	3.164	1.960	1.630
Binnenschoolse regels						
Aanwezigheid van gedragsregels op school	98,7	99,0	99,0	99,8	99,2	96,4
De regels zijn te zien in de schoolgids	95,1	95,1	87,2	89,2	69,7	68,8
De regels zijn te zien op de gang / hal	51,1	55,3	57,8	67,1	62,2	52,5
De regels zijn te zien in de klaslokalen	88,4	92,1	96,0	95,3	90,2	90,1
De regels zijn te zien via internet	65,5	75,0	58,7	65,7	27,6	25,9
De regels worden uitgereikt op ouderavonden	51,9	55,1	42,2	53,5	19,3	20,0
Interne personen dragen bij aan het opstellen van regels	75,0	78,5	84,6	88,0	92,6	92,8
Externe instanties dragen bij aan het opstellen van regels	16,2	15,1	26,6	32,3	53,7	27,4
Bij het begin van elk schooljaar formuleren de leerlingen samen gedragsregels	64,2	67,2	79,6	83,0	86,2	87,6
Leerkrachten controleren naleving van gedragsregels	93,4	91,4	97,1	97,9	98,0	98,4
Gevoelens van veiligheid						
Veilig voelen op school	94,3	95,1	93,7	96,1	94,4	96,4
Veilig voelen bij de fietsenstalling	93,4	94,2	89,2	93,3	92,0	99,2
Veilig voelen op de parkeerplaats	90,6	92,0	86,5	91,7	90,3	98,5
Veilig voelen in omgeving school	90,1	91,8	85,1	90,7	90,5	98,6
Veilig voelen thuis	97,6	97,9	99,3	99,2	99,4	99,6
Vergroting van veiligheid is nodig						
Vergroting van veiligheid op school*	13,5	13,5	16,9	14,1	11,2	21,5*
Vergroting van veiligheid in omgeving school	23,8	21,7	17,9	13,4	8,7	12,9
Vergroting van veiligheid hoeft niet	48,4	51,2	45,2	53,1	60,1	68,1

* In 2021 betreft het alle plaatsen binnen het schoolgebouw. Door wijzigingen in de vragenlijst zijn trends niet eenduidig interpreteerbaar.

Tabel B3 4: Veiligheid(sbeleid) op school volgens leerkrachten p(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)	453	757	794	2.590	1.561	1.366
Binnenschoolse regels						
Aanwezigheid van gedragsregels op school	98,9	98,9	99,0	99,9	99,1	96,5
De regels zijn te zien in de schoolgids	94,7	95,4	87,0	89,3	70,9	69,7
De regels zijn te zien op de gang / hal	47,9	54,5	57,2	66,6	62,3	51,4
De regels zijn te zien in de klaslokalen	88,2	92,7	96,0	94,9	90,9	90,4
De regels zijn te zien via internet	62,6	73,9	56,5	64,5	27,2	26,5
De regels worden uitgereikt op ouderavonden	50,8	55,9	41,1	53,1	19,2	20,4
Interne personen dragen bij aan het opstellen van regels	74,5	77,9	78,5	83,3	92,1	94,0
Externe instanties dragen bij aan het opstellen van regels	14,9	13,8	23,5	29,2	53,0	28,2
Bij het begin van elk schooljaar formuleren de leerlingen samen gedragsregels	64,6	69,0	79,5	83,0	86,3	90,1
Leerkrachten controleren naleving van gedragsregels	93,7	92,4	97,2	97,9	98,3	98,9
Gevoelens van veiligheid						
Veilig voelen op school	94,3	95,5	94,0	96,2	94,6	96,3
Veilig voelen bij de fietsenstalling	93,8	94,7	90,1	93,4	92,8	99,3
Veilig voelen op de parkeerplaats	90,7	92,5	86,5	91,6	90,3	98,4
Veilig voelen in omgeving school	90,0	92,2	85,3	90,8	90,7	98,5
Veilig voelen thuis	97,8	98,1	99,7	99,3	99,4	99,6
Vergroting van veiligheid is nodig						
Vergroting van veiligheid op school*	13,4	12,8	17,1	14,0	11,1	21,0*
Vergroting van veiligheid in omgeving school	22,9	21,0	16,9	13,3	8,6	12,4
Vergroting van veiligheid hoeft niet	47,8	52,5	44,7	53,0	60,6	68,8

* In 2021 betreft het alle plaatsen binnen het schoolgebouw. Door wijzigingen in de vragenlijst zijn trends niet eenduidig interpreteerbaar.

Tabel B3 5: Ervaren pesten en geweld door personeel p(s)o*, jaargangen 2010 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)	592	966	981	3.164	1.960	1.630
Slachtoffer - 1 x per maand of vaker						
Verbaal geweld	12,4	16,1	12,8	18,3	16,8	10,7
Materieel geweld	4,8	7,7	4,5	6,0	5,9	2,8
Licht lichamelijk geweld	1,5	2,0	1,1	2,6	2,3	1,6
Grof lichamelijk geweld	0,3	0,4	0,0	0,6	0,3	0,0
Seksueel geweld	0,5	0,9	0,2	0,5	0,2	0,2
Pesten			1,1	0,7	1,1	0,6

In 2014 en 2021 zijn wijzigingen doorgevoerd in de vraagstelling; hierdoor zijn trends niet eenduidig interpreteerbaar.

Tabel B3 6: Veiligheid(sbeleid) op school volgens leerlingen p(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)	2.006	3.278	4.774	12.717	9.371	9.012
Regels prosociaal opstellen en handhaven						
Leerlingen maken samen met de juf/meester afspraken over wat wel en niet mag			78,9	80,0	80,5	71,0
De juf/meester of kinderen zegt er iets van als leerlingen zich niet gedragen			85,4	88,5	91,0	96,5
We praten in de klas over hoe je met elkaar om gaat			39,9	45,8	46,5	86,7
De juf/meester herinnert ons aan de (klassen)regels als dat nodig is			53,3	58,3	62,4	87,8
Spijbelen						
De leerling heeft gespijbeld	4,2	5,6	5,0	5,1	7,1	8,3
Risicogedrag						
De leerling heeft wel eens alcohol gebruikt			11,2	10,5	9,9	10,9
De leerling heeft wel eens gerookt			2,6	2,0	1,6	1,8
De school heeft informatie gegeven over alcohol			42,2	26,0	25,8	16,8
De school heeft informatie gegeven over roken			42,8	33,9	33,8	20,2
Gevoelens van veiligheid						
Veilig voelen op school	94,1	94,7	96,8	96,9	97,3	97,5
Veilig voelen bij de fietsenstalling	90,2	92,3	96,7	96,8	97,6	83,2
Veilig voelen in omgeving school	87,0	89,7	92,6	93,9	94,8	67,0
Vergroting van veiligheid is nodig						
Vergroting van veiligheid bij fietsenstalling	11,8	9,5	8,6	10,5	8,8	6,6
Vergroting van veiligheid in omgeving school	16,8	16,3	14,0	12,8	11,5	10,6
Vergroting van veiligheid hoeft niet	62	63,3	58,8	58,3	55,1	56,6

Vraagstelling in 2010 en 2012 niet vergelijkbaar; hierdoor zijn trends niet eenduidig interpreteerbaar.

Tabel B3 7: Ervaren pesten en geweld door leerlingen p(s)o, jaargangen 2014 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)			4.774	12.717	9.371	9.012
Slachtoffer - soms of vaker						
Schelden op school			19,5	17,0	17,8	17,3
Kapot maken van spullen op school			4,5	3,5	3,1	2,7
Stelen van spullen op school			5,7	4,1	5,0	4,8
Buiten worden gesloten op school			12,9	10,7	11,0	10,6
Bang zijn voor andere leerlingen op school			9,8	8,0	8,7	9,0
Met opzet pijn doen door anderen (slaan, schoppen)			11,2	10,0	10,4	11,6
Pesten op school			14,0	10,6	10,0	10,7
Dader - soms of vaker						
Schelden op school			10,3	8,4	7,8	5,1
Kapot maken van spullen op school			0,7	0,7	0,4	0,6
Stelen van spullen op school			0,6	0,6	0,6	0,9
Anderen buiten sluiten op school			2,5	2,1	2,3	2,2
Leerlingen bang maken op school			4,1	3,4	3,1	3,1
Met opzet pijn doen (slaan, schoppen)			3,1	3,1	2,9	3,3
Pesten van leerlingen van school			4,3	3,4	2,1	4,3

Vraagstelling in 2010 en 2012 niet vergelijkbaar; hierdoor zijn trends niet eenduidig interpreteerbaar.

Bijlage 4: Trendtabellen voortgezet onderwijs

Tabel B4 1: Veiligheidsbeleid volgens leidinggevenden v(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)	478	140	167	228	142	60
Binnenschoolse regels						
Externe instanties betrokken bij opstellen regels	33,6	33,8	54,0	48,7	46,7	33,3
Expliciet veiligheidsbeleid en incidentenregistratie	58,2	64,1	69,4	67,0	69,0	90,0
Afzonderlijke beleidsmaatregelen						
De locatie sluit alle toegangen tijdens schooltijden af, behalve de hoofdingang	20,9	33,8	40,1	36,0	37,5	38,3
De locatie zet getrainde leerlingen in als vertrouwenspersoon of mediator voor andere leerlingen	19,5	19,2	26,1	17,5	20,4	13,3
De locatie heeft materialen ten behoeve van de veiligheid aangeschaft	48,4	50,7	57,6	54,6	46,0	33,3
De locatie controleert door middel van een pasjessysteem wie de school binnenkomen	6,6	9,7	6,9	5,7	2,5	1,7
De locatie organiseert bijeenkomsten waar daders en slachtoffers onder begeleiding naar oplossingen zoeken	34,4	40,6	46,0	43,9	42,7	36,7
De locatie verhaalt de schade van een incident op de dader		72,1	68,6	69,7	63,8	66,7
Preventief beleid						
Ten aanzien van gedrag	69,8	72,3	67,2	67,2	61,7	81,7
Ten aanzien van respect voor hoge of lage schoolprestaties	54,9	57,9	59,0	60,8	58,5	66,7
Bevordering van de sociale veiligheid in en rond de locatie						
Training en opleiding van personeel door interne deskundigen			58,7	52,2	50,7	63,3
Training en opleiding van personeel door externe deskundigen			62,9	61,9	51,4	58,3
Regelmatig overleg tussen leiding en personeel over de sociale veiligheid op school			69,5	77,0	78,2	80,0
Tijdens de les sociale veiligheid en pesten extra onder de aandacht brengen van de leerlingen			86,2	86,3	90,1	91,7
Pestprotocol						
De locatie heeft een pestprotocol			91,5	97,3	97,8	100,0

Tabel B4 2: Incidenten volgens leidinggeevenden v(s)o (% al dan niet vóórkomen op de locatie), jaargangen 2010 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)	478	140	167	228	142	60
Voorkomen en aard van incidenten						
Incident(en) tussen autochtone en allochtone leerlingen	27,7	33,3	38,4	32,9	28,1	7,3
Incident(en) tussen verschillende groepen allochtone leerlingen	13,5	23,3	25,5	22,8	11,7	7,5
Incident(en) tussen verschillende groepen autochtone leerlingen	24,5	34,5	26,7	37,4	29,3	5,0
Incident(en) wegens wapenbezit van leerlingen	6,5	22,1	28,8	32,6	25,2	42,2
Incident(en) wegens alcohol(gebruik) van leerlingen	20,6	50,0	38,7	38,8	24,2	17,5
Incident(en) wegens drugs(gebruik) van leerlingen	16,9	48,0	57,4	55,1	50,5	33,3
Incident(en) vanwege problemen van leerlingen met leerlingen van andere scholen	32,3	42,5	60,3	56,5	39,6	45,2
Incident(en) vanwege wit extremisme	2,3	0,7	0,8	5,0	1,0	2,2
Incident(en) vanwege andere vormen van extremisme of radicalisering	0,9	1,5	1,9	3,4	0,9	2,3
Incident(en) met seksueel grensoverschrijdend gedrag door leerlingen			73,4	75,7	88,3	41,7
Incident(en) waarbij sprake was van seksuele uitbuiting van leerlingen			23,7	12,5	7,4	5,1

Tabel B4 3: Veiligheid(sbeleid) op school in % volgens personeel v(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)	5.454	1.351	1.898	2.831	1.649	889
Binnenschoolse regels						
Aanwezigheid van gedragsregels op school	99,1	99,5	99,4	99,5	98,0	97,4
De regels zijn te zien in de schoolgids	96,1	95,0	95,6	94,9	79,6	80,8
De regels zijn te zien op de gang / hal	39,6	38,5	57,7	54,5	37,0	44,3
De regels zijn te zien in de klaslokalen	42,6	53,4	58,8	59,9	44,6	54,4
De regels zijn te zien via internet	89,0	88,9	92,5	90,7	59,3	60,0
De regels worden uitgereikt op ouderavonden	75,8	77,7	77,5	75,3	21,5	30,8
Bij het begin van elk schooljaar formuleren de leerlingen samen gedragsregels	24,6	34,2	45,1	46,5	44,3	44,7
Gevoelens van veiligheid						
Veilig voelen op school	93,8	92,9	89,3	88,2	90,1	96,3
Veilig voelen bij de fietsenstalling	93,9	92,0	85,4	84,0	88,0	98,7
Veilig voelen op de parkeerplaats	94,4	93,1	88,3	87,4	91,5	99,1
Veilig voelen in omgeving school	92,2	92,6	86,8	86,8	90,2	98,9
Veilig voelen thuis	97,9	97,3	98,0	99,0	98,6	100,0
Vergroting van veiligheid is nodig						
Vergroting van veiligheid op school*	20,1	20,6	20,5	21,8	16,0	37,8*
Vergroting van veiligheid bij fietsenstalling	18,4	16,2	15,2	16,6	11,5	11,4
Vergroting van veiligheid bij parkeerplaats	6,9	5,7	3,8	3,6	4,2	3,7
Vergroting van veiligheid in omgeving school	24,2	18,3	13,7	12,5	10,6	14,7
Vergroting van veiligheid hoeft niet	42,9	42,5	44,1	42,0	50,5	53,5

* In 2021 betreft het alle plaatsen binnen het schoolgebouw. Door wijzigingen in de vragenlijst zijn trends niet eenduidig interpreteerbaar.

Tabel B4 4: Veiligheid(sbeleid) op school volgens docenten v(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)	3.929	947	1.355	2.090	1.129	584
Binnenschoolse regels						
Aanwezigheid van gedragsregels op school	99,1	99,5	99,2	99,4	97,9	97,1
De regels zijn te zien in de schoolgids	96,2	95,0	96,3	95,3	79,5	81,0
De regels zijn te zien op de gang / hal	37,6	37,1	56,8	53,7	36,7	43,9
De regels zijn te zien in de klaslokalen	40,4	51,4	55,8	56,7	44,8	56,3
De regels zijn te zien via internet	88,2	88,5	92,6	90,8	61,0	62,3
De regels worden uitgereikt op ouderavonden	76,2	76,3	77,6	74,7	21,9	33,3
Bij het begin van elk schooljaar formuleren de leerlingen samen gedragsregels	23,9	33,0	43,0	44,7	42,4	47,4
Gevoelens van veiligheid						
Veilig voelen op school	93,9	92,9	89,5	89,0	90,7	95,9
Veilig voelen bij de fietsenstalling	94,1	92,3	85,2	84,2	88,4	99,1
Veilig voelen op de parkeerplaats	94,6	93,4	88,0	87,8	92,2	99,6
Veilig voelen in omgeving school	92,5	92,7	86,7	87,0	91,0	98,8
Veilig voelen thuis	98,1	97,5	98,1	99,3	98,6	100,0
Vergroting van veiligheid is nodig						
Vergroting van veiligheid op school*	21,1	21,9	20,9	20,0	15,9	40,9*
Vergroting van veiligheid bij fietsenstalling	17,4	17,0	14,8	16,4	11,3	12,2
Vergroting van veiligheid bij parkeerplaats	6,3	6,2	3,5	3,3	4,0	3,8
Vergroting van veiligheid in omgeving school	23,9	17,9	13,6	12,0	10,2	14,9
Vergroting van veiligheid hoeft niet	41,2	40,3	43,8	41,4	50,5	50,9

* In 2021 betreft het alle plaatsen binnen het schoolgebouw. Door wijzigingen in de vragenlijst zijn trends niet eenduidig interpreteerbaar.

Tabel B4 5: Ervaren geweld als slachtoffer door personeel v(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)	5.454	1.351	1.898	2.831	1.649	889
Slachtoffer - 1 x per maand of vaker						
Verbaal geweld	26,3	28,8	26,4	27,4	20,8	21,9
Materieel geweld	10,1	12,9	10,2	9,4	6,8	6,6
Licht lichamelijk geweld	1,6	1,9	1,7	1,7	1,5	0,9
Grof lichamelijk geweld	0,3	0,5	0,3	0,4	0,4	0,0
Seksueel geweld	2,6	3,6	1,6	1,7	1,5	1,7
Seksueel verbaal geweld				1,5	1,0	1,6
Seksueel fysiek geweld				0,1	0,2	0,3
Seksuele afbeeldingen				0,1	0,4	0,0
Pesten			2,8	3,4	1,5	2,0

NB. De scores voor 2010 en 2012 zijn geschat, omdat in die jaren niet specifiek gevraagd is naar slachtofferschap. Hierdoor zijn trends niet eenduidig interpreteerbaar.

Tabel B4 6: Veiligheid(sbeleid) op school volgens leerlingen v(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)	59.706	8.823	15.800	22.309	10.493	9.080
Ervaren binnenschoolse regels						
Aanwezigheid van gedragsregels op school	80,9	79,6	85,3	84,2	79,8	76,9
De regels zijn te zien in de schoolgids	64,5	55,3	42,1	40,0	39,0	25,6
De regels zijn te zien op de gang / hal	35,9	38,1	42,2	36,9	36,4	37,5
De regels zijn te zien in de klaslokalen	41,8	43,1	47,0	42,8	38,9	34,2
De regels zijn te zien via internet	51,8	53,3	46,7	47,7	48,1	43,1
De regels worden uitgereikt op ouderavonden	40,0	37,0	32,0	27,5	23,5	25,4
Leerlingen doen mee bij het maken van school- of gedragsregels	32,9	36,1	32,8	29,6	28,1	25,7
Docenten doen mee bij het maken van school- of gedragsregels	78,8	78,3	73,5	72,9	70,3	29,5
Spijbelen						
De leerling heeft zelf gespijbeld	14,0	22,7	19,6	20,2	22,3	14,3
Anderen uit de klas hebben gespijbeld	44,1	56,4	52,9	51,0	53,2	38,7
De school heeft iets tegen spijbelen gedaan	33,0	31,3	36,6	33,7	35,5	19,4
Risicogedrag						
Zelf alcohol, wapens, en/of drugs meegenomen naar school	6,1	8,1	7,7	6,8	6,3	4,0
Anderen hebben alcohol, wapens, en/of drugs meegenomen naar school	48,3	59,7	51,6	44,7	45,2	26,1
School heeft maatregelen genomen tegen alcohol, wapens, en/of drugs	23,6	24,8	33,0	27,7	31,3	31,4

Tabel B4 7: Gevoelens van veiligheid volgens leerlingen v(s)o, jaargangen 2010 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)	59.706	8.823	15.800	22.309	10.493	9.080
Gevoelens van veiligheid						
Veilig voelen op school	94,6	93,3	93,6	95,3	96,6	97,7
Veilig voelen bij de fietsenstalling	92,9	90,9	91,2	93,3	95,7	91,5
Veilig voelen op de parkeerplaats	92,3	90,8	92,1	94,1	96,6	82,9
Veilig voelen in omgeving school	90,9	90,4	91,0	93,5	95,1	91,6
Vergroting van veiligheid is nodig						
Vergroting van veiligheid bij fietsenstalling	11,7	12,6	10,6	9,0	8,0	6,8
Vergroting van veiligheid bij parkeerplaats	7,5	8,5	5,4	3,8	3,9	4,0
Vergroting van veiligheid in omgeving school	14,0	12,2	10,5	8,5	6,2	6,9
Vergroting van veiligheid thuis	2,4	2,3	2,6	1,7	1,9	2,0
Vergroting van veiligheid hoeft niet	72,1	71,9	64,8	69,4	61,8	74,5

Tabel B4 8: Ervaren geweld als slachtoffer of dader door leerlingen v(s)o*, jaargangen 2010 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)	59.706	8.823	15.800	22.309	10.493	9.080
Slachtoffer - 1 x per maand of vaker						
Verbaal geweld	30,1	32,1	29,7	27	28,2	24,3
Materieel geweld	7,2	9,0	11,8	10,0	9,6	6,3
Sociaal geweld	11,2	12,6	15,3	13,0	13,8	13,2
Licht lichamelijk geweld	11,0	11,6	10,8	9,2	11,0	6,8
Grof lichamelijk geweld	2,4	3,2	4,7	3,5	2,7	3,0
Seksueel geweld	5,9	7,6	7,1	5,9	7,0	5,8
Pesten			11,2	7,9	5,0	5,5
Uitsplitsing seksueel geweld - Slachtoffer - 1 x per maand of vaker						
Seksuele opmerkingen			6,3	4,9	5,8	4,9
Ongewenst betast of aangeraakt			3,3	2,5	2,3	2,2
Gedwongen tot ongewenste seksuele handelingen			2,1	1,3	0,9	1,3
Seksuele afbeeldingen verspreiden			1,9	1,1	0,7	1,2

Vraagstelling in 2010 en 2012 niet vergelijkbaar; hierdoor zijn trends niet eenduidig interpreteerbaar.

Tabel B4 9: Ervaren geweld als dader door leerlingen v(s)o*, jaargangen 2010 t/m 2021

Jaar	2010	2012	2014	2016	2018	2021
N (aantal respondenten)	59.706	8.823	15.800	22.309	10.493	9.080
Dader - 1 x per maand of vaker						
Verbaal geweld			14,7	12,7	14,6	10,6
Materieel geweld			4,3	3,3	3,6	2,3
Sociaal geweld			8,5	6,8	7,0	5,2
Licht lichamelijk geweld			5,6	4,4	5,8	3,6
Grof lichamelijk geweld			4,0	3,1	2,1	1,4
Seksueel geweld			3,0	2,1	2,7	1,5
Pesten			7,4	4,3	2,0	2,2
Uitsplitsing seksueel geweld - Dader - 1 x per maand of vaker						
Seksuele opmerkingen			2,7	1,8	2,4	1,1
Ongewenst betasten of aanraken			1,7	1,0	0,7	0,8
Dwingen tot ongewenste seksuele handelingen			1,5	0,9	0,5	0,9
Seksuele afbeeldingen verspreiden			1,5	1,0	0,5	0,8

Vraagstelling in 2010 en 2012 niet vergelijkbaar; hierdoor zijn trends niet eenduidig interpreteerbaar.

